

CUPRINS

Porunca Iubirii apare cu binecuvântarea **Arhiepiscopiei Sibiului**

C R E D I N T A	Veniti la Mine! Predici, convorbiri, conferințe	
	7	Îngerul pocăinței și durerile nașterii omului nou - <i>Arhim. Paulin Lecca</i>
	10	Fericirea de a cunoaște calea - <i>Ciprian Bâlbă</i>
	Războiul nevăzut. Isihasmul	
	12	Să cultivăm inima cu porunca iubirii.
		Să facem cunoscut isihasmul - <i>Arhim. Mina Dobzeu</i>
	15	Psihologia rugăciunii (2) - <i>Pr. Prof. Ioan Bunea</i>
	21	Fabrica de gânduri bune. - <i>Ierom. Benedict Aghioritul</i>
	24	Rugăciunea inimii - <i>Pr. John Breck</i>
	Orizonturi spirituale. Flori de pateric	
N Ă D E J D E A	44	Pustnicul din Retezat - <i>P.S. Daniil Partoșanul</i>
	55	Văratec – Dependența de Cer - <i>Zoe Dumitrescu – Bușulenga</i>
	Ecumenism - Globalizare - Apostazie	
	68	Rolul împăraților romani în convocarea sinoadelor ecumenice - <i>Student Neagu N. Costin</i>
	83	Situația actuală a islamului - <i>Pr Stephen C. Headley</i>
	104	Fundamentalismul creștin și islamic - <i>Roy Livesey</i>
	111	Direcția de interpretare a Apocalipsei ca sistem al evenimentelor istoriei universale - <i>Drd. Paul Drăgulin</i>
	Știință și religie. Medicina creștină	
	125	Vindecări și vindecători, sau cum deosebim sfințenia de șarlatanie - <i>Ieromonah Mihail Stanciu</i>
	Arta creștină. Poezia religioasă	
D R A G O S T E A	151	Concursul de poezie religioasă "Cer nou – Pământ nou"
	Dumnezeu este iubire	
	157	Pentru cei ce ne urăsc și pentru cei ce ne iubesc
	Educația creștină și tinerii	
	158	Tinerii și provocările erei post-moderne - <i>Lect. Univ. Dr. Teofil Tia</i>
	179	Boala sufletului: păcatul - <i>Prof. Dan Aurelia-Maria</i>
	181	Tărâmul lui Harry Potter - <i>Monahul Inochentie</i>
	Familia creștină	
	195	Valori creștine ale familiei în România și practici contrare acestora - <i>Pr. Prof. Ilie Moldovan</i>
	Biserica în mileniul III (7)	
α	212	Cultura dialogului sau despre o altă relație Biserica-stat - <i>Radu Preda</i>
		ω

Veniți la Mine !

Îngerul pocăinței și durerile nașterii omului nou

Arhim. Paulin Lecca

„Eu, îngerul pocăinței, vă zic însă: Nu vă temeți de diavoli, pentru că eu am fost trimis ca să fiu cu voi care vă pocăiți din toată inima și să vă întăresc în credință. Credeți dar în Dumnezeu. Voi, care pentru păcate v-ați deznădăduit de viață! Căci, dacă vă întoarceți la Domnul din toată inima și lucrați dreptatea în restul zilelor vieții voastre și-l slujiți cu dreptate după voia Lui, vă va ierta păcatele de mai înainte și veți avea putere de a stăpâni poftele celui rău” – Păstorul lui Herma

Acum 50 de ani, când am pășit pragul mănăstirii Frăsinei mă stăpâna un singur gând: mântuirea sufletului. Nu mă interesa nimic altceva decât să-mi mântuiesc sufletul. Acolo am găsit cărți minunate, traduceri din scrierile Sfinților Părinți, Viețile Sfinților, care pentru mine au fost o adevărată revelație. Mult m-au întărit, m-au luminat aceste sfinte cărți scrise de Sf. Ioan Gură de Aur și de alți sfinți părinți. Mă întrebam, oare care este prima faptă bună care duce la mântuirea sufletului? Este rugăciunea? Este postul? Este priveghiul? Sunt nevoințele despre care se scrie în Pateric și în Viețile Sfinților? Și iată că într-o zi de duminică, după Sf. Liturghie, mi-am luat Biblia și m-am tot dus în pădurea nesfârșită de la Frăsinei. Curgea pe acolo un pârâu și cum era vară, mergeam pe firul apei. Mici pârâiașe erau și din dreapta, și din stânga dar eu aș fi vrut să văd care este primul izvor, care e prima sursă de unde vine acest pârâu. Am tot urcat până când am ajuns pe vârful muntelui și în fața mea a apărut o stâncă destul de mare și cam la mijlocul acestei stânci, țâșnea primul izvor, apă limpede și rece. Coborând de acolo mă gândeam: toate faptele bune și rugăciunea și postul și privegherea sunt ca niște afluenți care măresc pârâul, dar primul izvorăș care țâșnea din stâncă este altul. Sf.

Ioan Botezătorul când și-a început predica, a spus: *Pocăiți-vă că s-a apropiat Împărăția Cerurilor*. Domnul Hristos, la rândul Lui, când a început predica, a spus același cuvânt: *Pocăiți-vă că s-a apropiat Împărăția Cerurilor*. Deci primul izvorăș al mântuirii noastre este pocăința. Domnul Hristos ne spune nouă tuturor : *“Veniți la Mine toți cei ce sunteți osteniți și împovărați și Eu vă voi da odihnă sufletelor voastre”*. Care este povara care ne ostenește pe noi, oamenii, povara atât de greu de suportat? Este păcatul. Și această povară vrea Domnul Hristos să o ia de pe noi.

În Viețile Sfinților se spune că Sf. Ioan Scărarul a ajuns la o mare mănăstire condusă de un stareț sfânt. La această mănăstire, care avea 500 de călugări, a venit un tâlhar, mai păcătos ca toți păcătoșii, și i-a spus starețului: *“Părinte stareț, am venit să mă spovedesc, am făcut toate păcatele mari din lume”*. Starețul, care avea și vederea duhovnicească, ca să poată el să-și curețe sufletul tot și să dea și o pildă pentru cei ce nu se spovedesc și le e rușine să se spovedească, i-a spus așa: *„Ai să te spovedești în fața lumii întregi, în biserică”*. Bietul tâlhar așa era de apăsător de povara păcatelor că a spus: *„Părinte stareț, dacă îmi poruncești să-mi spun păcatele din cetatea Alexandriei acolo mă duc și-mi spun toate păcatele, numai să mă dezleg”*. Și iată că părintele stareț, ca un iscusit pedagog, le spune părinților și fraților: *„Legați-i mâinile și picioarele cu lanțuri și așa să-l aduceți în fața ușilor împărătești și de acolo să-și spună toate păcatele”*. Frații l-au pus în lanțuri și îl aduceau în fața ușilor împărătești. Dar starețul, când s-a apropiat în fața ușilor împărătești a strigat: *“Stai, n-ai voie să calci pe locul acesta sfânt”* și bietul tâlhar s-a prăbușit jos ca și cum ar fi fost trăsător din cer cu fulger și după aceea a mărturisit că i s-a părut că glasul n-a venit de la stareț, ci de sus, de la Dumnezeu. *„Acum spune toate păcatele tale”*, i-a spus starețul. Și a început bietul tâlhar din copilărie, toate furturile, toate crimele, toate desfrânările, în gura mare, încât Sf. Ioan Scărarul spune că a mai spus unele păcate pe care eu nu îndrăznesc să le aștern pe hârtie. Dar ce s-a întâmplat în acest timp: starețul, care avea vederea duhovnicească, a observat că la spatele tâlharului a apărut îngerul său păzitor cu lista păcatelor și când spunea tâlharul un păcat, îngerul îl ștergea și la urmă a rămas foaia curată. Starețul l-a primit cu toată dragostea, el s-a făcut călugăr și a fost unul din cei mai buni călugări ai mănăstirii. Unii dintre călugări și duhovnici i-au spus starețului: *“De ce nu i-a dat nici un canon după atâtea păcate?”* Și starețul a răspuns așa: *„Cum să îndrăznesc eu să-i dau canon când Sf. Înger i-a șters toate păcatele lui!?”*

Îată cum un suflet ostenit și împovărat venind la Hristos a

primit odihna sufletului. Toate aceste lucruri le știau sfinții și pustnicii și călugării care își închinau viața Domnului Hristos. Unii din ei s-au chinuit atât de mult încât ne vine să credem că parcă n-au fost oameni. Și de ce s-au chinuit cu atâtea nevoi? Mântuitorul a spus o vorbă mare: *“Bobul de grâu, căzut sub brazdă, de nu va putrezi și de nu va muri nu va aduce roadă. Dar de va putrezi și va muri, multă roadă va aduce”*. Și poate că bobul care rămâne în hambar (la adăpost, uscat, fără ploaie, fără zăpadă), poate că el își bate joc de cel ce a căzut sub brazdă, în suferință, căci vă închipuiți dacă bobul de grâu ar avea simțire ar țipa de durere, căci în bobul de grâu pătrunde umezeala și se umflă, crapă, putrezește, dar tocmai din această suferință și din această moarte răsare colțul verde și după aceea rodul însutit. Așa este și inima noastră, ca și bobul de grâu, inima noastră trebuie să treacă prin durere, prin suferință și numai după ce inima noastră este străpunsă de durere, plină de suferințe, numai așa crește omul nou.

Poate va zice cineva: Cum putem să suferim și noi? Mântuitorul spune așa: *“Cel ce vrea să vină după Mine să-și ia crucea sa și să-mi urmeze Mie”*. Deci să sufere. Suferința este și pentru noi, cei care suntem neputincioși și slabi. Să primim toate suferințele și necazurile care vin peste noi și fără voia noastră. Dacă ne îmbolnăvim, ajungem la spital să nu cârtim, să nu blestemăm ci să primim suferința ca din mâna lui Dumnezeu. Chiar dacă ajungem la închisoare să nu ne răzbunăm pe cel care ne-a băgat la pușcărie; este din mâna lui Dumnezeu și Dumnezeu vrea ca bobul din coșul pieptului nostru să putrezească plin de suferințe și să învie. Acest lucru îl știau foarte bine mai ales sfinții pustnici și în special Sf. Antonie cel Mare. Sfinții căutau suferința. În viața noastră de toate zilele nu există om care să nu aibă o suferință, care să nu aibă o cruce, dar principalul este să o primim ca din mâna lui Dumnezeu și să știm precis: această suferință, această cruce, chiar dacă inima noastră va fi străpunsă ca inima Maicii Domnului de sabie, noi să suferim cu toată dragostea și supunerea și să ne rugăm lui Dumnezeu ca să ne dea răbdare și smerenie și să ducem crucea până la capăt. Nu avem motive să disperăm, nu avem motive să cârtim contra lui Dumnezeu, nu avem motive să ne fie frică de cei ceucid trupul - cum zice Mântuitorul - și nu ne pot ucide sufletul. Și ultimul îndemn este să ne dea Dumnezeu în restul vieții noastre să primim toată suferința cu smerenie și cu răbdare căci Mântuitorul însuși spune *“Întru răbdarea voastră vă veți salva sufletele voastre!”* Amin!

Sibiu, Aula Facultății de Teologie

Fericirea de a cunoaște calea

Ciprian Bâlbă

Teologie – anul IV, Sibiu

„Feriți-vă sunt ochii voștri că văd și urechile voastre că aud. Căci adevărat grăiesc vouă că mulți prooroci și drepti au dorit să vadă cele ce priviți voi, și n-au văzut, și să audă cele ce auziți voi, și n-au auzit” (Mt. 13, 16 – 17).

Cuvintele acestea se adresează tuturor oamenilor. Dar oare toți oamenii sunt conștienți de adevărul acestor cuvinte? Ele au fost adresate prima dată Sfinților Apostoli, iar ei le-au înțeles: Sfântul Apostol Petru zice: *„Pentru că noi v-am adus la cunoștință puterea Domnului nostru Iisus Hristos și venirea Lui, nu luându-ne după basme neștiutoare ci fiindcă am văzut slava Lui cu ochii noștri”* (II Pt. 1, 16). Iar Sfântul Apostol Pavel mărturisește că: *„a fost răpit în Rai și a auzit cuvinte de nespus, pe care nu se cuvine omului să le grăiască”* (II Cor. 12, 4). Dar ce valoare au aceste cuvinte pentru noi cei de astăzi? Ce lucruri minunate vedem și auzim noi astăzi încât acestea să ne facă fericiți? În ce constă pentru noi fericirea de a cunoaște calea?

Mai întâi e necesar să descoperim valoarea suferinței. Creștinismul implică suferință: doar prin suferință pătrundem în tainele ființei. Această suferință de care vorbesc este lait-motivul vieții mele în Dumnezeu. Scopul vieții creștine este unirea harică cu Dumnezeu, Care este iubire. Să nu uităm însă faptul că de fapt calea care duce spre această iubire covârșitoare trece prin „adâncurile iadului”. Ținta pentru noi e clară; dar pentru a ajunge la ea e necesar să alergăm cu stăruință în lupta ce ne stă înaintea, lupta cu păcatul, căruia să ne împotrivim până la sânge. *„De aceea și noi, având împrejurul nostru atâta nor de mărturie, să lepădăm orice povară și păcatul ce grabnic ne împresoară și să alergăm cu stăruință în lupta ce ne stă înaintea. Cu ochii ațintiți asupra lui Iisus, începătorul și plinitorul credinței, Care, pentru bucuria pusă înainte-I, a suferit Crucea, n-a ținut seama de ocara ei și a șezut de-a dreapta tronului lui Dumnezeu. Luați bine aminte dar, la Cel ce a răbdat de la păcătoși, asupra Sa, o atât de mare împotrivire, ca să nu vă*

lăsați osteniți, slăbind în sufletele voastre. În lupta voastră cu păcatul, nu v-ați împotrivit încă până la sânge” (Evrei 12, 1-4). Hristos ne arată calea spre împărăție pentru că El este Calea, Adevărul și Viața: „El, în zilele trupului Său, a adus, cu strigăt și cu lacrimi cereri și rugăciuni către Cel ce putea să-L mântuiască din moarte și auzit a fost pentru evlavie Sa” (Evrei 5, 7).

Până aici am văzut că drumul creștinismului e unul dificil și că implică un efort susținut. Dar cum poate fi creștinul fericit că cunoaște o astfel de cale? Se poate oare el bucura de suferință? Se poate bucura, dacă înțelege cuvintele Mântuitorului: „*Pacea Mea o dau vouă*” rostite cu puțină vreme înaintea Patimilor. „Esența păcii lui Hristos stă în cunoașterea desăvârșită pe care o avea despre Tatăl. Tot așa se întâmplă și cu noi: dacă cunoaștem Adevărul Veșnic, toate chinurile acestei vieți vor fi îndepărtate la periferia existenței noastre, în timp ce lumina vieții ce purcede din Tatăl va domni în lăuntrul nostru”. E firesc să fim atrași către binele suprem, dar sporirea noastră trece printr-o pogorâre în adâncul iadului. Hristos se descoperă ca pogorându-se în adâncurile iadului, și apoi urcând la cer și șezând de-a dreapta Tatălui. Și El este Calea noastră.

Idealul vieții creștine este asemănarea cu Dumnezeu: „*Fiiți desăvârșiți precum Tatăl vostru Cel ceresc desăvârșit este*”. Pe măsură ce ni se descoperă idealul acesta prin chipul Omului-Dumnezeu, trăim cu mai multă ascuțime adâncimea propriei noastre întunecări. Și când ajungem atât de conștienți de fragilitatea noastră, încât mintea deznădăjduiește, atunci în chip necunoscut se arată lumină minunată ce vestește o viață nestricăcioasă.

Pentru noi, fericirea de a cunoaște calea înseamnă a avea permanent în fața ochilor duhovnicești bucuria întâlnirii cu Hristos. Și totuși, suferința face cu putință înțelegerea umanității și libertății noastre.

*Să cultivăm inima cu porunca
iubirii.*

Să facem cunoscut isihasmul

Arhim. Mina Dobzeu

Mănăstirea Sfinții Apostoli “Petru și Pavel”- Huși

Cu multă stimă și cu alese urări de bine vă scrie părintele Mina, cu prilejul împlinirii a cinci ani de la apariția revistei “Porunca Iubirii”.

Pentru frumoasa și folositoare preocupare culturală ce vă caracterizează, vă apreciez în mod deosebit... Citesc atent revista Asociației Pentru Isihasm. Articolele sunt ziditoare, cu atât mai mult cu cât observ că cei care semnează sunt pătrunși de adevărul că nu e de ajuns să cultivăm mintea, ci să cultivăm inima, căci Domnul ne dă îndemnul în porunca iubirii: “*Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău din toată inima. ta*” ... (Matei 22, 37).

Este bine să scriem cât mai mult despre inimă, ca să ajungă la inimă. Sfântul Ioan Botezătorul a venit ca “*să întoarcă inimile părinților spre fiii lor*” (Luca 1, 17). Rațiunea omului trebuie întoarsă spre inimă, să nu cădem sub osândă; că ce zice Domnul printr-un profet: “*Poporul acesta Mă caută cu gura, Mă cinstește cu buzele, iar inima este departe de Mine*”.

De luat în seamă este și faptul că n-ați uitat nici îndemnul Î. P. S. Arhiepiscop Serafim Joantă care are și meritul de a fi inițiatorul Asociației Pentru Isihasm. Î.P.S. Sa susține mișcarea isihastă prin articole atât de frumoase, îndemnându-ne să apelăm la inimă și nu numai la rațiune. Am în fața mea, pe masă, un articol din “Porunca Iubirii” nr. 4/2002 din care îmi permit să notez un fragment: “*Ne răspândim cu mintea, și inima ne rămâne departe de Dumnezeu, nu-L mai simțim pe Dumnezeu. Facem cu mintea construcții teologice, dogmatice, care nu ne mântuiesc. Pot să ajute foarte mult, căci mintea noastră iscoditoare dorește, vrea să*

la o cunoaștere pur intelectuală, la o acumulare de cunoștințe, acestea nu ne mântuiesc. Tot ceea ce ai acumulat în mintea ta în studiul teologiei trebuie să treacă prin inimă. Trebuie să devină existențial, trebuie să se întrupeze. Altfel, e un divorț ucigător între minte și inimă”.

Mintea își are rădăcina în inimă. Mintea este o funcțiune, o energie a inimii, spune Sfântul Grigorie Palama, și nu e satisfăcută niciodată decât atunci când se întoarce înapoi în casa ei, la rădăcinile ei. Sfântul Grigorie Sinaitul spune că mintea e ca un om care se duce în călătorie departe de casă și atâta timp cât e departe se tot gândește la cei de acasă: ce face soția, ce fac copiii. Mintea noastră este neliniștită. Dar când s-a întors acasă și a găsit totul bine, atunci e liniștită și împăcată. Când e în afara inimii, mintea rătăcește, vagabondează și nu simte nici o bucurie, nici o plăcere, decât atunci când se întoarce în inimă. Și ca să se întoarcă în inimă trebuie să faci asceză, să postești, să te rogi mult. Rugăciunea lui Iisus este esențială în acest caz. Pentru că e o rugăciune simplă, pentru că e o rugăciune concentrată, foarte dogmatică: «Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul». Ajută extraordinar minții ca să se coboare încetul cu încetul în inimă”. (ÎPS Serafim Joantă - “Ortodoxia vie, trăită și ispita teologhisirii”, în „Porunca Iubirii” nr. 4 / 2002, p. 89).

Asociația a pornit cuprinzând în denumirea ei și cele două cuvinte mari - „Pentru Isihasm”, din meritul **ÎPS Serafim**. De aceea se cade ca în caseta tehnică a publicației să notați ca îndrumător pe ÎPS Arhiepiscop Serafim Joantă. Așa este cu dreptate.

Eu am promovat mișcarea pentru isihasm, prin modestele mele articole. Avem datoria sfântă să menținem cu toții cultivarea vieții spirituale, alipită de inimă, după cum reiese de peste tot din Sfintele și Dumnezeuieștile Scripturi. Am observat că în paginile revistei au apărut uneori și articole care duc la controverse. N-ați descurajat, ați considerat că este corect să fie și alte păreri și asta înseamnă că cei care conduc publicația se adapă de la izvoarele înțelepciunii.

În același timp ați înțeles și punctul meu de vedere: vreau să facem Isihasmul accesibil tuturor. Dintr-o necesitate a vremii pe care o trăim, dar și din convingerile mele monahale, consolidate de experiența închisorilor comuniste. Îmi îngădui să citez și din încercările altora care au trecut pe acolo și care au avut ca armă de supraviețuire rugăciunea de calitate.

“În temniță la Târgoviște aveam program de rugăciune în celulă. Cuprindea: rugăciuni, psalmi, acatiste rostite din memorie; ca program, între orele 9-10 dimineața, după care urma Rugăciunea Inimii, cunoscută celor mai vechi în închisoare.” (Virgil Maxim, “Imn pentru crucea purtată”, p. 37).

Un alt moment, cutremurător chiar: “... un grup de vreo treizeci de deținuți condamnați pentru a fi exterminați, i-a băgat într-o cameră înfrigurată, întunecată, cu mocirlă, infectă, cu pereții uzi (la Jilava). Au făcut toți un cerc, deși goi, dezbrăcați, se încălzeau cu piepturile de spatele celui lalt. În această celulă rezistau rostind fiecare Rugăciunea Inimii, în șoaptă, cu capul aplecat către celălalt”. (Ibidem)

Acesta este un prilej care-mi amintește că, prin 1960, am fost și eu izolat în această celulă a Jilavei, în aceleași condiții, cinci zile și cinci nopți, gol și singur, dar cu Rugăciunea Inimii.

La pagina 210 a cărții citate, Virgil Maxim relatează că a avut fericirea să fie în celulă cu Prea Cucernicul Părinte Profesor Doctor Dumitru Stăniloae, cu Părintele Arsenie Papacioc, cu Părintele Ioan Iovan de la Mănăstirea Vladimirești, “bucurându-ne de câștigurile duhovnicești, de la care învățăm și noi Rugăciunea inimii”, notează autorul însemnărilor.

Ce vreau să spun prin intervențiile de mai sus? Că mulți tineri au cunoscut “Rugăciunea lui Iisus” în împrejurări grele ale vieții; au înțeles că este capodopera Ortodoxiei, s-au bucurat și s-au întărit în duh treimic. Din activitatea misionară pe care o desfășor, observ că mai ales tinerii mă solicită spre a le vorbi despre Isihasm, în mod special, despre “Rugăciunea inimii”. În acest context, Porunca Iubirii de la Făgăraș ar putea fi apreciată ca sursa nouă și temeinică de potolire a setei de la izvorul Isihasmului.

Așa se explică, după cum probabil ați observat, și atitudinea mea cu privire la această mare problemă a creștinismului ortodox. V-am spus și când ne-am întâlnit la Sâmbăta de Sus că scriu o carte care se va chema “*Rugăciunea inimii pentru toți*”, căreia ÎPS Mitropolit Daniel îi va alcătui prefața. În lucrare va apărea mai clar și pe înțelesul tuturor (aceasta este problema care mă interesează: pe înțelesul tuturor) ce vrem să facem: Rugăciunea Domnului Iisus Hristos să fie accesibilă tuturor și să ridicăm orice fel de rugăciune la calitatea ei. Prin publicarea modestelor mele articole în Revista “Porunca Iubirii” mi-ați oferit prilejul să precizez anumite aspecte ale lucrării pentru isihasm. Mă bucură foarte mult faptul că sunteți consecvenți în această acțiune mare, din care va avea de câștigat spiritualitatea ortodoxă și neamul nostru creștin.

În așteptarea apariției cărții de care v-am pomenit și cu nădejdea că poporul român încă n-a uitat că este ortodox, că supraviețuirea lui se sprijină pe valorile Ortodoxiei, rog pe bunul Mântuitor, pe Maica Domnului și pe toți Sfinții să ne ajute să ne mântuim.

Psihologia rugăciunii (2)

Pr. Prof. Ioan Bunea

Izvoarele afective ale rugăciunii.

...Problema care se pune aici este următoarea: există o legătură constantă de cauzalitate între stările efective și rugăciune? În mod anticipativ, afirmăm că viața afectivă conține izvoare reale pentru rugăciune, fără a susține prin aceasta că sentimentele afective ar construi ele înșile tendințe spre rugăciune. Sunt unele sentimente ce se elimină în mod firesc din ființa rugăciunii, sentimente lipsite de orice aparență religioasă, ca spre exemplu **mânia**. Mai frecvent apar în rugăciune sentimentele de **bucurie** și de **tristețe**, asupra cărora urmează să stăruim mai mult, pentru a vedea dacă stau și în ce măsură la originea rugăciunii.

Între ipotezele ce s-au emis în legătură, cu originea religiei, este și aceea că ea ar deriva din **frică**. „Primus in orbe deos timor fecit”, spunea la romani Petronius, iar în timpurile mai apropiate de noi deismul și materialismul. Unii psihologi, ca Ribot, Leuba și alții au așezat frica în inima religiei noastre creștine. În temeiul acestor susțineri, ar urma ca și rugăciunea care e legată indisolubil de religie, să fie o expresie a fricii și toate emoțiile pioase să se grupeze în jurul acestui sentiment, fapt pe care realitatea îl infirmă.

Referindu-ne la rugăciunea fundamentală a creștinilor, rămasă direct de la Mântuitorul, la Rugăciunea Domnească, remarcăm deja de la început, că sentimentul de frică lipsește cu totul. Rugăciunea începe cu cuvintele: „Tatăl nostru”, care au înțelesul de iubire filială. Celelalte cuvinte din Rugăciunea Domnească se acordă cu primele două; la sfârșit, se face o singură aluzie la ispită. Rugăciunea Sf. Ap. Pavel este o imitație a rugăciunii Mântuitorului. Cea mai mare parte a epistolelor sale încep cu formule de binecuvântare (1 Cor. 1, 4 – 8; 2 Cor. 1. 3 – 5; 1 Tes. 1, 2 – 3; 2 Tes. 1, 3).

Testele scripturistice dezminț existența fricii la baza rugăciunii. Totuși, Leuba încearcă s-o afirme cu orice preț. El spune că după moartea Mântuitorului; creștinismul a fost coborât de pe pedestalul său magnific; frica a fost forța ce i-a ținut în viață. Susținerea este neîntemeiată. Se știe că primele formule de rugăciune întrebuintate în biserică au fost psalmii. Ori, psalmii, pe lângă sentimentul fricii, exprimă sentimente de încredere, deci nu poate fi vorba de o teroare înspăimântătoare. Psalmul 27 începe printr-un apel stăruitor la ajutorul lui Dumnezeu. „*Către tine, Doamne, am strigat: Tăria mea nu mă lasă fără răspuns! Ca nu cumva tăcând Tu, să mă asemăn celor ce pogoară în mormânt. Ascultă, Doamne, glasul rugăciunii mele, când strig către Tine și când ridic mâinile mele către biserică Ta cea sfântă! Cu cei necredincioși să nu mă socotești, nici să nu mă pierzi cu cei ce fac strâmbătate. Care cu gura grăiesc pace aproapelui lor, iar în inima lor au răutate*” (Ps 27, 1 – 4). Evident că în acest psalm nu poate fi vorba de o emoție de frică. Atitudinea sufletului, prin încrederea ce-l caracterizează, exprimă o înaltă și viguroasă tonalitate afectivă, departe de frică.

Dacă luăm în considerare rugăciunile Bisericii, constatăm că ele exprimă gânduri analoage: ele cer protecția divină, ferirea de păcate, bucuriile vieții veșnice etc... Foarte rar întâlnim aluzii la iad sau la mânia lui Dumnezeu. Situația este identică și în rugăciunile individuale ale sufletelor evlavioase, unde frica are un loc foarte neînsemnat.

Câteodată, i se dă cuvântului „frică” o accepție cu totul particulară, accepția de frică sfântă. Se înțelege prin frica sfântă un sentiment de uimire și admirație în prezența măreției, sentiment apropiat de sentimentul sublimului. Sufletul care trăiește acest sentiment, încearcă în același timp dependența sa și, printr-o mișcare spontană, își înalță gândul către Dumnezeu (Ex.: Întinsul mării, fulgerul sau tunetul inspiră frica sfântă).

Frica sfântă n-are nimic comun cu frica propriu zisă. Emoția de frică este o reacție cu caracter utilitar, exprimând egoismul, slăbiciunea și incapacitatea individului. Frica sfântă apare, de la început, dezinteresată; ea nu se raportează direct nici la trebuințele personale, nici la ale altora. A fi impresionat de mărime, putere mister, fără a fi înspăimântat, înseamnă a manifesta o afinitate relativă cu aceste forțe; aceasta nu înseamnă numai a le înțelege, ci înseamnă a suferi atracția lor. Frica sfântă, implicând mărturisirea măreției fără frică reală, dă primul sentiment al raporturilor amicale, primul pas spre această unire cu Dumnezeu, care se perfecționează în unele formule ale misticismului. Așadar, de vreme ce frica servilă vedește antagonism, dușmănie, izolare, fiorii fricii sfinte largesc, vivifică, înnobilează.

Această opoziție a efectelor

dintre cele două emoții vine din

predominarea elementelor intelectuale în frica sfântă. Frica sfântă se manifestă de cele mai multe ori fără nici o tulburare afectivă. Ea este peste tot o atitudine spirituală, și, într-o formă accesorie, o stare a sensibilității.⁸⁸

Să vedem cum stăm cu emoția de **bucurie** în rugăciune. S-ar părea că bucuria nu provoacă nici o dorință de rugăciune. În baza observației superficiale, se susține că bucuria este cauză de disperare sufletească, nu de reculegere, deci nu este favorabilă rugăciunii. Bucuria nu concentrează atenția, ci o dispersează. Despre omul vesel se spune că sare, aleargă, nici într-un caz nu-și îndreaptă atenția spre rugăciune.

Remarca de mai sus este justă îndeosebi asupra bucuriei exterioare, zgomotoase, colective. Există însă o bucurie interioară, pașnică și blândă, mai puțin expansivă, însă mult mai profundă în repercusiunile ei psihologice. Această bucurie nu e motiv de disperare a gândurilor, ci de concentrare a lor spre țelul înalt al fericirii, ea este în viața sufletească un centru de iradiere, ea poate face să se nască dorința rugăciunii constituind un mediu favorabil pentru această dorință. Adevărul afirmațiilor de mai sus ni-l confirmă organizarea solemnităților liturgice. **Sărbătorile** – manifestări ale rugăciunii și îndemnuri la rugăciune – peste tot ne amintesc evenimente de bucurie. Paștile evocă cea mai mare bucurie a Bisericii: Învierea și triumful Răscumpărătorului. Crăciunul, Înălțarea, Rusaliile, Bunavestire, Adormirea Maicii Domnului ș. a. se referă deopotrivă la momente de bucurie ale vieții Mântuitorului și Fecioarei Maria. Biserica propunând aceste motive de solemnitate creștinilor, n-a văzut în bucurie o piedică împotriva rugăciunii, ci mai de grabă un ajutor spre a-i susține în ascensiunea lor spre Nevăzut. De altfel, adevărul acesta se verifică în toate religiile. Zilele de solemnitate religioasă, care sunt tot atâtea zile de rugăciune, evocă evenimente de bucurie și se serbează în bucurie.

Dacă cercetăm textele de rugăciuni constatăm că ele conțin expresii de bucurie. Astfel: lucrările permanente ale harului, formulate de Sf. Ap. Pavel la începutul și la sfârșitul epistolelor sale, cântările de recunoștință (ex. Te-Deum), laudele de bucurie, îndemnul repetat al autorilor duhovnicești de a ne ruga în bucurie ș.a., sunt mărturii care atestă clar influența eficace a bucuriei asupra vieții rugăciunii. Acțiunea harului a fost considerată ca una din manifestările esențiale ale rugăciunii interioare și, psihologic, acțiunea harului derivă dintr-un sentiment de bucurie în urma binefacerilor primite.⁸⁹

Dintre toate formele de bucurie, cea mai frecventă în rugăciune este bucuria izbăvirii. Credinciosul care se naște pentru o fericire liniștită, după temeri și suferințe îndelungate, în mod firesc se întoarce spre

Dumnezeu. La această binefacere, el este mult mai sensibil decât la toate altele, dacă o judecăm prin expresiile foarte frecvente ale sentimentului de mântuire în rugăciunea creștină. *„Binecuvântat fie Domnul, că nu ne-a dat pradă dinților săi. Sufletul nostru a scăpat, cum scapă pasărea din cursa vânătorului. Cursa s-a sfârșit și noi ne-am izbăvit”* - Ps. 123, 6–7. *„Când Domnul a întors robimea Sionului, părutu-mi-s-a că visăm! Atunci gura noastră s-a umplut de răs și limba noastră de cântare veselă. Atunci se zicea printre popoare: Minuni a făcut Domnul cu dânșii! Cu adevărat minuni a făcut Domnul cu noi și suntem plini de veselie. Întoarce, Doamne, pe toți robii noștri, ca râurile de la miază-zi! Cei ce au semănat cu lacrimi, cu bucurie vor secera. Cel ce mergea și semăna plângând, cântând, se întoarce; adunându-și snopii săi”* - Ps. 125, 1–6. Cuvintele mișcătoare ale psalmistului au exprimat adeseori recunoștința credincioșilor încât imaginile sale și lirismul său au trecut în literaturile moderne.

Dacă această bucurie vine pe neașteptate, pentru a se exprima, ea găsește adeseori accente de fervoare intensă. Savantul și credinciosul Pascal, eliberat din chinurile grele ale îndoielii, dă expresie pietății sale interioare într-o rugăciune foarte fierbinte, spunând, între altele, următoarele: *„Dumnezeul lui Avraam, Dumnezeul lui Issac și al lui Iacob”*, nu al filosofilor și savanților... Certitudine... Sentiment. Bucurie. Pace. Bucurie, Bucurie, Bucurie. Lacrimi de bucurie...

Francisc de Assisi avea preferință pentru toate ființele ce aveau în ele un element oarecare de lumină și frumusețe. Iubea apa limpede și curgătoare, florile și păsările, lumina și focul. Acest sentiment umplea sufletul lui de o bucurie permanentă, nutrind într-una de a se împărtăși din harul lui Dumnezeu.

Este explicabilă influența pe care o exercită bucuria în creștinism asupra rugăciunii, creștinismul fiind religia bucuriei. *„Evanghelia se numește veste bună. Și nimeni nu face o mutră acră, când primește o veste bună. Arătați oamenilor, că cea mai bună dintre vești vi s-a dat vouă și ea v-a înșeninat pe voi”*⁹¹ (vezi și Fil. 4, 4)...

*„Cine a făcut izvoarele de bucurie ale lumii? Oare Diavolul a făcut bucuria și Dumnezeu jalea? Oare adevărul nu e tocmai întors? Și pentru cine a făcut Dumnezeu lumea asta așa de frumoasă? Pentru vrăjmașii Săi, sau pentru prietenii Săi? Toate izvoarele de bucurie care curg pe pământ le-a făcut Părintele cel ceresc pentru tine. Du-te la ele și bea, îndestulează-ți sufletul”*⁹².

„Pentru a-ți face bucurie a îmbrăcat Dumnezeu florile în atâta podoabă. Ele însele nu știu lucrul

emoționează de frumusețea florilor. Pentru cine au fost făcute deci atât de frumoase? La cine s-a gândit Dumnezeu când le-a dat mii de forme și culori și le-a înmiresmat cu mii de mirosuri? Privește câtă grijă a pus Dumnezeu în alcătuirea unui singur trandafir, pentru a-ți face bucurie. Oare n-ar trebui să te bucuri puțin și să-I fii recunoscător? Nu alerga prin viață așa de nesimțitor ca și când n-ai vedea nimic și ca și când n-ai auzi nimic, când fiecare rază de soare, fiecare floare și fiecare cântec de pasăre îți spune, că este Cineva care se gândește la tine, care te are drag și care vrea să te bucure. Iată așa e omul cel nou: fiul liber și vesel al lui Dumnezeu.”⁹³

Tristețea este superioară bucuriei în fecunditatea religioasă. „*Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni pe voi*” (Mt. 11, 28) zice Mântuitorul. Este mai presus de orice îndoială că **suferința**, îndeosebi cea morală, constituie o dispoziție excelentă pentru rugăciune. Durerea este dispersarea energiilor interioare; ea provoacă un fel de concentrare a întregii ființe psihologice, îndreptată asupra propriei sale suferințe; în felul acesta, ea favorizează reculegerea interioară. Suferința face să se nască o trebuință intensă de izbăvire: sufletul trist caută un ajutor pentru necazul său, iar un ajutor mai eficace nu poate găsi decât acela pe care I-l trimite Dumnezeu. Deci, toate elementele psihologice ale rugăciunii găsesc în tristețe un teren prielnic, în care pot germina și înflori. Tipică în această privință este rugăciunea lui Pascal, în care spune „*Eu te glorific în suferințele mele...*”; evident că e străbătută de un sentiment puternic al fecundității tristeții.

Există totuși o formă de tristețe ce nu duce la rugăciune, este tristețea orgolioasă, care se pleacă asupra propriei sale dureri, fără a se putea ridica vreodată mai sus; ea nu poate să uite bunurile materiale pierdute; e un sentiment foarte apropiat de melancolia romantică, dacă nu chiar se confundă cu ea. Rugăciunea se desăvârșește printr-o cerere călduroasă și stăruitoare, cererea presupune smerenie, deci o recunoaștere a atotputerniciei lui Dumnezeu. Tristețea romantică nu știe să se umilească și să se facă solicitatoare; ea a lăsat prea puține vestigii în mărturiile rugăciunii.

O stare de **deprimare** a sufletului este sentimentul „bancrutei vieții”. Celui stăpânit de această stare, întreagă viața îi apare plină de greșeli, de ocazii pierdute, de decepții amare. Existența îi apare fără scop, fără nici un farmec. La aceștia, disperarea se traduce adeseori prin rugăciune. Ernest Psichari, nepot al lui Ernest Renan, povestește magnific, în *Voyage du Centurion*, cum această tristețe filosofică a unei vieți fără claritate și fără scop l-a adus la rugăciune.⁹⁴

Dacă vom lua în considerare sufletele creștine și vom cerceta ce motive le dispun la rugăciune, vom găsi în locul întâi tristețea. Nu s-a rugat însuși Mântuitorul sub influența tristeții? „*Întristat este sufletul meu până la moarte. Rămâneți aici și privegheați împreună cu Mine. Și mergând mai înainte a căzut cu fața la pământ, rugându-se zicând; Părintele Meu, de este cu puțință, treacă de la Mine paharul acesta! Însă nu precum voiesc Eu, ci precum voiești Tu...*” (Mt. 26, 38–39, 42). Sau: „*Dumnezeule Dumnezeule, de ce M-ai părăsit?*” (Mt. 27, 16). Tristețea ca mobil al rugăciunii o avem atestată foarte puternic în psalmi. „*Ajuns-am ca ucigașii ce zac în morminte, care au fost lepădați de mâna Ta și de care nu-ți mai aduci aminte. Aruncatu-m-ai în groapa iadului, întru întuneric și în umbra morții*” (Ps. 87, 5–6). „*Depărtat-ai de la mine pe prietenii și pe cunoscuții mei și cei de aproape ai mei s-au făcut nevăzuți*” (Ps. 87, 19). „*Miluiește-mă, Doamne, că sunt strâmtorat. Întristarea mi-a secătuit ochii, ba și sufletul și inima mea. Viața mi se stinge în dureri și anii mei în suspinuri se scurg; slăbit-a de sărăcie puterea mea și oasele mi s-au uscat. Din pricina vrăjmașilor mei, ajuns-am ocară pentru toți vecinii și groază pentru cunoscuții mei. Cei ce mă văd pe uliță fug; uitat sunt ca un mort de orice inimă, că am ajuns ca un hârb lepădat*” (Ps. 30, 9–12). „*Doamne, auzi rugăciunea mea și strigarea mea să ajungă la Tine. Să nu-Ți întorci fața de la mine! La zi de necaz pleacă spre mine urechea Ta! În orice zi Te voi chema, degrabă mă auzi! Că se sting ca fumul zilele mele și oasele mele sunt arse ca tăciunele. Inima mi-i rănită și ca iarba se usucă, uitat-am să-mi mănânc pâinea mea. Din pricina suspinelor mele, mi s-au lipit oasele de pielea mea. Asemănatu-m-am cu pelicanul de pustie și am ajuns ca bufnița din zidurile părăsite. De dormit nu dorm, ci stau ca pasărea singuratecă de pe coperișuri. Vrăjmașii mei mă defaimă toată ziua și cei ce mă urăsc au jurat să mă piardă. În loc de pâine, cenușă am mâncat și băutura cu lacrimi am amestecat-o. Aceasta pentru urgia Ta și pentru mânia Ta, căci Tu m-ai înălțat și m-ai aruncat. Zilele mele trec ca umbra și ca iarba mă usuc*” (Ps. 101, 1- 12).

Se vorbește uneori de o rugăciune a **măhnitului**, a **nenorocitului**, în care el își revarsă tot amarul său înaintea lui Dumnezeu. E întâlnită în mulți dintre psalmi. Pietatea creștină a avut pentru aceste rugăciuni o predilecție particulară; ea le-a înscris între rugăciunile publice, în cărțile de rugăciune, în Sf. Liturghie.

Revenind la întrebarea de la început, trebuie să remarcăm că sentimentele afective pot exista în conștiință fără să se traducă în rugăciune. Frica se mai exprimă încă prin multe alte acte, nu numai prin rugăciune. Bucuria duce deopotrivă și la rugăciunea recunoscătoare și la

uitarea lui Dumnezeu. Însăși tristețea degenerază uneori în revoltă împotriva Providenței sau este incapabilă de a ieși din ea însăși, îmbracă forma melancoliei egoiste. Deci, între stările afective și rugăciune nu e legătură destul de constantă pentru a stabili o legătură de cauzalitate. Sentimentele afective nu constituie prin ele însele tendințe spre rugăciune; ele se adaugă la o tendință existentă deja. „*La fluviul spiritual, care în unele suflete curge cu abundență spre Infinit, sentimentele afective aduc apele lor, și prin ele, fluviul își lărgeste cursul său. Dar acest fluviu curgea deja și izvorul său principal este altundeva*”.⁹⁵ (va urma)

NOTE

⁸⁸ J. Chansou: op. cit., pag. 130

⁸⁹ J. Chansou: op. cit., pag. 131

⁹¹ R. Fiedler: Omul cel nou, Trad de Părintele Nicolae, Cluj, 1941, p. 13

⁹² Ibidem ... p. 14

⁹³ Ibidem ... p. 17 - 18

⁹⁴ Ernest Psichari: Le voyage du centurion. Préface de Paul Bourgot. Paris, 1922, p. 237 - 242

⁹⁵ J. Chanson: op. cit. p. 143

Fabrica de gânduri bune

Viața ca o bucurie duhovnicească

Interviu cu Ierom. Benedict Aghioritul

- rezumat -

Astăzi deși există numeroase probleme și necazuri, noi înșine ne creăm nefericirea și suferința prin propria noastră minte întunecată de păcate și de gânduri rele. Suntem stresați, plini de griji, furioși, emotivi, tulburați, neliniștiți, nesiguri, complexați, pesimiști, răutăcioși și dezbinați din cauza păcatelor și a războiului pricinuit de gândurile cele rele.

Sunt numeroși creștini care, asemenea unei mașini, au motor bun, frâne bune, dar direcția este stricăță și ajung în șanț. Iar dacă repară direcția și vor explica toate lucrurile prin gândul cel bun, atunci vor merge ușor și sigur pe calea mântuirii.

Pentru ca un creștin să vadă și să priceapă lucrarea dumnezeiască, el trebuie să aibă ochiul sufletului curat și curățenie lăuntrică. Pentru că Mântuitorul nostru Iisus Hristos ne-a zis: „*Luminătorul trupului este ochiul; de va fi ochiul tău curat, tot trupul tău va fi luminat, iar de va fi ochiul*

tău rău, tot trupul tău va fi întunecat”(Matei 6, 22-23). Iată de ce același lucru pentru un creștin este binecuvântare, iar altul îl consideră nenorocire. Fiecare îl explică potrivit cu gândul său (bun sau rău) iar aceasta va depinde de curăția lăuntrică a fiecăruia. Aceasta se datorează faptului că fiecare lucru se poate vedea fie din latura lui cea bună, fie din latura lui cea rea. În plus, fiecare om vede lucrurile prin prisma sa, prin interesul său egoist. Când un partid câștigă alegerile, partidul din opoziție, în loc să-și folosească energiile, creativitatea, timpul, sănătatea și banii ca să ajute sau să facă ceva bun, din contra, acest partid de opoziție va acționa în sens opus, distructiv chiar. Tot ceea ce se face fără credință în Dumnezeu și smerenie, este deșertăciune și goană după vânt. Americanii au progresat mult, dar la temelie nu au pus smerenia ci încrederea în sine. De aceea SUA sunt ca un turn Babel sau ca un uriaș cu picioarele de lut, un uriaș pe care 20 de cămilari au reușit să-l mai smerească.

Motivul principal pentru care mulți români nu au verticalitate și nu sporesc duhovnicește dar nici din punct de vedere material, este că au mintea lor întunecată și plină de gânduri rele. Și din nefericire, azi, mulți dintre cei care conduc și educă, fac acest lucru prin gânduri, cuvinte și fapte rele.

Dumnezeu vrea însă mai înainte de toate, schimbarea minții noastre, dintr-o minte mândră, întunecată și plină de gânduri rele, într-o minte smerită, luminată de darul Duhului Sfânt și plină de gânduri bune. Pentru că din minte, gândurile rele se pogoară în inimă și-l fac pe om fiară. Dumnezeu vrea ca noi să avem „inimă curată” (Psalm 50,11). Iar inima va fi curată atunci când nu îngăduim să treacă prin mintea noastră gândurile cele rele. Pentru că diavolul, vrăjmașul mântuirii noastre, mai întâi îl bombardează pe creștin cu gândurile cele rele, apoi îl atacă și-l robește cu păcatele. Dar dacă ne vom apăra cu gândul cel bun și cu rugăciunea, diavolul nu va mai putea să ne strice mintea și să ne robească în păcate. Din calitatea gândurilor pe care le avem putem să vedem starea noastră duhovnicească, deoarece noi judecăm lucrurile după curăția sufletească pe care o avem înlăuntrul nostru. Iar dacă nu avem curăție lăuntrică, vom trage concluzii greșite și-l vom nedreptăți pe semenul nostru.

Însă nu ajunge numai rugăciunea pentru a ne curăța mintea. Deoarece nu ne vom folosi duhovnicește dacă ne rugăm zile întregi, iar în minte avem gânduri rele față de semenul nostru. Pentru că după cum puțin oțet strică tot vinul, tot așa și un gând rău va strica starea noastră duhovnicească. Deci curăția sufletească trebuie să pornească de la gândurile noastre bune.

Cuviosul Paisie Aghioritul spune că: *”Cea mai bună întreprindere (acțiune) a creștinului este să-și facă o fabrică de gânduri bune”*(Nevoința duhovnicească,pag.59). În această fabrică din mintea sa, creștinul trebuie să fabrice gânduri bune și să transforme gândurile rele în gânduri bune. Prin „paza minții”(trezvia minții) creștinul trebuie să-și supravegheze mintea și să îndepărteze cât mai repede cu putință orice gând rău. Toți avem putere ca să facem această nevoie, adică să ne smerim și să înlocuim gândul cel rău cu gândul cel bun. Trebuie să dorim acest lucru. De aceea, căutați să vă recăpătați inima și simplitatea de copil și priviți cu ochi buni și cu gânduri bune totul.

Dacă nu primim gânduri rele și noi înșine nu gândim rău, ci orice ni s-ar spune și orice am vedea vom avea gânduri bune, atunci mintea și inima noastră se vor curăța și ne vom elibera de gândurile cele rele. Vor mai exista gânduri rele semănate de diavoli, însă ele nu se vor mai lipi de mintea noastră curată.

Să ne aducem aminte cum s-au comportat cei doi tâlhari răstigniți pe cruce împreună cu Mântuitorul nostru Iisus Hristos. Amândoi erau păcătoși și-L vedeau pe Domnul nostru Iisus Hristos răstignit pe Cruce; vedeau cum se întunecă cerul și se cutremură pământul. Dar tâlharul cel de-a stânga hulea zicând:

„Nu ești Tu Hristosul? Mântuiește-te pe Tine Însuși și pe noi.”(Lc. 23,39)

Iar celălalt tâlhar s-a smerit și cu umilință a zis:

„Nu te temi tu de Dumnezeu, că ești în aceeași osândă? Și noi pe drept, căci noi primim cele cuvenite după faptele noastre; Acesta însă n-a făcut nici un rău.”(Luca 23,40-41) Și pentru acest smerit și bun gând al său, Mântuitorul Iisus Hristos i-a dăruit Raiul.

Iar noi pentru că nu suntem virtuoși, să urmărim tâlharului răstignit pe cruce care s-a smerit și prin gândurile sale bune, a fost primul care a ajuns în Rai. Dacă ne smerim și avem gânduri bune, ne vom mântui prin rugăciunile sfinților și ale oamenilor virtuoși.

Deci să construim cu mic cu mare fabrica de gânduri bune în mintea noastră, având ca temelie credința în Dumnezeu și smerita cugetare și să începem fabricarea gândurilor bune și transformarea gândurilor rele în gânduri bune. În acest fel, darul Duhului Sfânt se va pogori în inima noastră, în familia noastră, în locurile noastre de muncă și în țara noastră și toată viața noastră va fi o prăznuire duhovnicească. Altfel, prin gândurile noastre rele, vom permite diavolilor să intre în noi și să lucreze prin noi, iar viața noastră va fi un iad pământesc plin de necazuri și de păcate.

Rugăciunea inimii:

Lucrare a tainei prezenței lui Dumnezeu

Pr. John Breck

I. Introducere

Cea mai profundă tristețe, dar și cea mai înaltă bucurie în viața creștină izvorăște dintr-un înăscut dor de Dumnezeu, o pasionată căutare a comuniunii intime și veșnice cu Persoanele Sfintei Treimi. O astfel de dorire aduce întristare pentru că în viața aceasta ea rămâne în mare măsură neîmplinită. Și totuși, mai degrabă decât un sentiment de frustrare, ea poate produce o bucurie de negrăit, hrănită de siguranța că în ultimă instanță nimic nu ne poate despărți de iubirea de Dumnezeu în Iisus Hristos, ca, în cele din urmă, dorinței de a ne uni cu El; se va da răspuns chiar peste nădejdlile noastre cele mai arzătoare. Acest dor duhovnicesc este adeseori denumit “tristețe luminoasă” sau “fericită întristare” (Charmolupe – grecește). În taina și lucrarea tainică a creștinului (experiența creștină mistică), acesta este impulsul care conduce, prin curățire și nevoință, către îndumnezeire (Theosis – grecește).

Fiecare din noi, fără excepție, poartă în adâncul lăuntric de taină al simțului ființei Chipul Creatorului nostru. Modelați fiind cu acest chip dumnezeiesc, suntem chemați și creștem spre Asemănarea cu El (Facere 1, 26), așa cum ne învață și Sfinții Părinți. În cuvintele Sfântului Vasile cel Mare: persoana omenească “este o ființă (un animal) care a primit porunca să devină dumnezeu”¹, adică: să ajungă părtaș la însăși viața lui Dumnezeu prin puterile îndumnezeitoare ale “energiilor” dumnezeiești, ale lucrărilor Sfântului Duh sălășluind în omul acela. Sursa de energie, forța stimuloare a acestei vocații grandioase este Iubirea (Epithymia), o intensă dorință, o dorință profund afectivă de unire cu cel Iubit. Pervertită prin păcat, această dorință devine narcisistă și sufletul merge să se închine altor zei, idoli făcuți după propriul său chip. Curățit și limpezit de har, sufletul este îndreptător din nou spre Obiectivul dintâi al iubirii lui. Asemeni fiului risipitor, sufletul se întoarce acasă, cu pocăință și muștrare a cugetului (Penthos), pentru a-L afla pe Tatăl așteptându-l cu brațele deschise. Dar iubirea care îi inspiră reîntoarcerea este un răspuns la iubirea lui Dumnezeu, anterioară ei. “Întru aceasta este iubirea” ne spune

Apostolul, “nu pentru că noi L-am

iubit pe Dumnezeu, ci pentru că El ne-a iubit pe noi și L-a trimis pe Fiul Său jertfă de ispășire pentru păcatele noastre” (1 Ioan 4, 10). Dobândirea asemănării cu Dumnezeu este deci, se întemeiază și pornește în întregime din inițiativa dumnezeiască. Năzuința și dorul sufletului după viața veșnică, precum și aceea viață însăși, sunt dar al Harului, cu totul dependente de obiectul acestui sentiment de afecțiune.

Prima rugăciune de mulțumire după Împărtășirea din rânduiala Liturghiei Sfântului Ioan Gură de Aur spune: “Tu ești dorirea cea adevărată și veselia cea nespusă a celor ce Te iubesc Hristoase Dumnezeul nostru, și pe Tine Te laudă toată făptura în veci. Amin” (Rugăciunea întâia a Marelui Vasile). Dorința de unire cu Dumnezeu este îndemnul principal pentru rugăciune, care poate fi descrisă drept “convorbire” cu Dumnezeu la nivelul inimii. Rugăciunea înseamnă în primul rând laudă și slăvire a lui Dumnezeu. Dar cuprinde și cereri personale precum și în ajutorul altora. Pe de altă parte, o rugăciune aflată sub semnul dorinței intense care conduce spre unirea cu Dumnezeu are nevoie și impune Tăcere. Pe lângă Sfintele Scripturi, Liturghie și alte surse ale revelației recunoscute ca atare de Biserică, tradiția mistică a creștinismului a cunoscut dintotdeauna și o altă magistrală a descoperirii de sine dumnezeiești: Dumnezeu Se descoperă pe Sine Însuși în tăcerea inimii. În epistola către magnezieni, Sfântul Ignațiu al Antiohiei spune: “Există un singur Dumnezeu, care S-a arătat pe Sine prin Iisus Hristos Fiul Său, Care este Cuvântul Său, purcezend din tăcere” (nota 2 Mag. VII – 2). Sfântul Isaac Sirul exprimă un gând asemănător într-o binecuvântată formulare: “Tăcerea este taina lumii ce va veni; cuvintele sunt uneltele lumii de acum” (nota 3 Scrisoarea nr. 3. Reamintește o veche cântare de la strană, din timpul Vohodul Mare al Liturghiei din Sâmbăta Mare: “Tot trupul cel muritor să tacă...”). Revelația care ne comunică o cunoștință despre Dumnezeu impune cuvântul, ca și cererile pentru nevoile vieții de fiecare zi. Însuși, rugăciunea pornind din cea mai profundă dorire de Dumnezeu, cere tăcere, liniște, pace.

Dar tăcerea, cel puțin în timpurile moderne, pare să fie virtutea cea mai dificil de dobândit. Ne temem și fugim de ea într-o goană continuă după zgomot și distracții. O hoinăreală pe malul golfului impune tovărășia unui Walkman. La birou, în uzină, așteptând la telefon, la cumpărături în băcănie – peste tot așteptăm să fim “întreținuți” cu ceva muzică, cu orice fel de muzică – numai să ne focalizeze atenția înspre exterior, neapărat departe de sinele interior al ființei noastre. Tăcere, liniște, ar însemna un spațiu gol înspăimântător, un vacuum care impune a fi umplut. Și ceea ce alegem pentru a umple acest gol cel mai

și agitația prin suprasimulare. Iar suprasolicitarea senzorială (excitare excesivă senzorială) are efectul drogurilor: creează dependență! (în engleză formularea este aforistică: “Sensory overload is addictive” – n. trad.). Devine o evadare din prezent, din sine, de la Dumnezeu. Ca orice stare de dependență este patologică și nocivă, o amenințare pentru existența persoanei respective. De la agențiile de știri la MTV, până la operele de artă contemporane, cultura americană este marcată de o foame de nepotolit după stimuli care să ne distragă atenția de la “locul inimii”, locul tăcerii interioare și al singurătății. (n. trad: al regăsirii de sine al situației de a fi singur cu tine însuși). De altfel, într-o anumită măsură așa fost din totdeauna. Când a fost alungat din Rai, Adam a pierdut ceva mai mult decât viața în grădina aceea. A pierdut darul tăcerii și al liniștii și cu aceasta pierdut “limba lumii ce va veni”.

În orizontul experienței omenești, rugăciunea oferă calea recuperării acelui limbaj, pentru că rugăciunea autentică transcende limbajul omenesc și se revarsă în tăcerea lui Dumnezeu... Tocmai intuirea acestui fapt, confirmat de experiența vie a Bisericii, a condus părinții înduhovniciți spre vechime să cultive și să dezlege ceea ce este desemnat prin termenul de “rugăciune isihastă”. Termenul “Hesychia” înseamnă calm interior, liniște, tăcere, pace. El nu indică în primul rând o metodă, ci mai curând o atitudine, o dispoziție a minții și inimii, care favorizează continua reamintire a prezenței lui Dumnezeu și concentrarea atenției spre El, Cel spre Care ni se îndreaptă rugăciunea.

În expresia ei cea mai timpurie, rugăciune isihastă lua forma unei cereri scurte, explozive, cuvinte singulare sau formule compacte trăsnind ca niște săgeți spre Dumnezeu: “Marana atha!”, “Doamne, vino!” ar putea fi una din cele mai vechi rugăciuni de acest fel, împreună cu strigătul Apostolului Petru când se scufunda în apele lacului Galileei: “Doamne, scapă-mă!” (nota 4 1 Cor. 16, 23; Apoc 22, 20; Mt. 14, 30). Aceste cereri și altele, similare, ar fi putut fi folosite cu voce tare în adunarea din Biserică, sau erau reperare în tăcere de cel ce se ruga în singurătate. Pe de altă parte, din momentul Învierii, a început să se pună un accent deosebit pe Numele lui Iisus, ca Numele având o putere dătătoare de viață unică, singulară. “Și întru nimeni altul (în afară de Iisus Hristos) nu este mântuirea, căci nu este sub cer un alt Nume dat între oameni în care trebuie să ne mântuim noi” (nota 5 Faptele Ap. 4, 12. Vedeți monografia Ep. Kallistos Ware “The power of the Name” Oxford, 1974). Numele “Iisus”, da de înger la Buna Vestire, înseamnă “Dumnezeu este mântuirea”. De aceea a fost cât se poate de firesc să fie preluat și inclus în astfel de suplicații scurte, des repetate.

Treptat, din practica Părinților din pustie, de-a lungul secolelor patru și cinci, a crescut o formulă, mai mult sau mai puțin fixă, pe care noi o cunoaștem sub numele de “Rugăciunea lui Iisus”: “Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul” [nota 6. *Kyrie Jesou Christe hyie tou theou, eleeson me (Ton Harmatolon). K. Ware, The Jesus Prayer in St. Gregory of Sinai*” *Eastern Church Review* IV), (1972), 12 și nota 44, localizează originea formulei “standard” în “Viața Avvei Phileman” din sec 6 – 7, în Egipt, dar fără partea finală, “păcătosul” sau “un păcătos”. Ea există în alte multe forme, cea mai veche din toate, după cum notează K. Ware, fiind simpla invocare a Numelui: “Doamne Iisuse”]. Sub această formă clasică, ea combină o confesiune doctrinală (Iisus Hristos ca Domn”) cu o implorare de iertare și mântuire. [nota 7 Forma din greacă a cuvântului “miluiește” – eleeson – este strâns legată de cuvântul grec elaion – “ulei”. Rugăciunea “ai milă de mine” ca și, *Kyrie eleeson*, laitmotivul liturgiilor răsăritene, devine astfel o cerere ca Dumnezeu să ungă pe cel ce se roagă sau comunitatea respectivă cu “uleiul bucuriei”. Amintește de vinul și uleiul Bunului Samaritan din parabola lui Iisus Hristos (Luca 10, 34), cu însușirile lor de curățire și vindecare].

Întrucât unii se învrednicesc de darul prin care această rugăciune simplă se interiorizează, treptat, ajungând să se înrădăcească în adâncul cel mai lăuntric al ființei cuiva, ea este de fapt sinonimă cu “rugăciunea inimii”.

Despre “Rugăciunea lui Iisus” se confirmă adesea că și-ar avea originea în contextul mișcării isihaste asociată cu activitatea Sfântului Grigorie Palama și a călugărilor Atoniți de la sfârșitul sec. al XIII-lea și începutul sec. al XIV-lea. Dar “Palamismul” trebuie privit ca un punct de culme al unei îndelungate tradiții, care începe cu Sfintele Scripturi. Sub o formă sau alta, Rugăciunea a fost practică de sihaștrii din Siria, Palestina și Egipt în cursul secolelor 4 și 5. A înflorit pe Muntele Sinai sub îndrumarea duhovnicească a Sfântului Ioan Scărarul (secolul 6), apoi în Muntele Athos (începând din sec. 10). Doar câteva secole mai târziu, Rugăciunea a devenit punct nodal al controversei dintre Grigorie Palama (1359) și Varlaam din Calabria. În secolul al 15-lea “Rugăciunea lui Iisus” a ajuns piatra de temelie a întregii pietăți ortodoxe rusești, inspirând în cele din urmă clasică lucrare “Călătoria unui pelerin” [nota 8. Cea mai cunoscută traducere în engleză este cea a lui R. M. French – Londra – 1954. Numeroase alte ediții au apărut în ultimii ani. Primele patru capitole cuprind biografia a unui țăran rus infirm, care întreprinde un pelerinaj spiritual către Ierusalimul ceresc. El ne relatează experiența sa legată de “Rugăciunea lui Iisus”, pe care învață să o interiorizeze prin repetare constantă sub conducerea unui duhovnic. Ultimele trei capitole – “Pelerinul își continuă calea” – oferă o meditație aprofundată asupra naturii

rugăciunii isihaste.]. În timpul celei de a doua jumătate a secolului precedent (al 10 – lea), Nicodim din Sfântul Munte (Aghioritul), împreună cu un prieten al său, Macarie din Corinth, a adunat învățătura tradițională despre “Rugăciunea lui Iisus” și cinci volume intitulate Philokalia (traduse mai întâi în rusește de Paisie Velicovsky sub titlul Dobrotoliubie). [nota 9. În Sobornost nr. 13/1 (1991) pg. 6 – 24 se poate consulta lucrarea lui K. Ware “The Spirituality of the Philokalia” pentru o utilă privire sintetică asupra constituțiilor respective ale lui Macarie și Nicodim]. Colecția completă cuprinde cuvinte ale Părinților despre rugăciune, începând cu Sfântul Antonie cel Mare († 356) și încheindu-se cu Sfântul Grigorie Palama, îmbrățișând astfel mai mult de un mileniu de tradiție contemplativă Răsăriteană. Titlul ales pentru lucrare, “Philokalia”, înseamnă “iubire de bine și frumos”. (Kalos). Cuvântul compus grecesc exprimă adevărul despre viața dumnezeiască și scopul existenței omului pe care pe care le învață inima prin practica Rugăciunii. Dumnezeu este iubire; dar totodată El este sursa a tot ceea ce este cu adevărat bun și frumos, plin de splendoarea slavei dumnezeiești. O astfel de frumusețe “va salva lumea” afirmă unii filosofi ruși [creștini].

II. Întemeierea Biblică pentru Rugăciunea lui Iisus

Întrebat fiind de farisei când va veni Împărăția lui Dumnezeu, Iisus Hristos le-a răspuns și a zis: “Împărăția lui Dumnezeu nu va veni în chip văzut... Căci, iată, împărăția lui Dumnezeu este înăuntrul vostru” (Luca 17, 20 – 21). În timp ce mulți comentatori moderni iau expresia grecească “Entos Hymon” în sensul de “în mijlocul vostru”, “între voi”, adică Împărăția lui Dumnezeu este prezentă în persoana lui Iisus Hristos, interpretarea patristică este orientată spre sensul “înăuntrul vostru”, lăuntric. Din acest punct de vedere, Împărăția este o realitate mistică (ascunsă, tainică), un dar Dumnezeiesc care trebuie să fie prețuit și cultivat cu grijă în ființa lăuntrică, în adâncurile de taină ale inimii. Accesul la această realitate interioară este dat de rugăciune și mai ales de rugăciunea neîncetată și mai ales de rugăciunea neîncetată care are în centrul său Dumnezeescul Nume.

Dar atenție, o astfel de rugăciune nu trebuie tratată niciodată ca o tehnică, o mantra creștinizată, uzul căreia ne face capabili să atingem un anumit scop spiritual. Rugăciunea, așa cum insistă Sfântul Pavel, nu poate fi niciodată măsluită, pentru că în esența ei ea nu este deloc o întreprindere omenească: “... căci nu știm să ne rugăm cum trebuie”, ne spune el, “ci însuși Duhul se roagă pentru noi cu suspine negrăite”. (Rom 8, 26). Adevărata rugăciunea are loc atunci când Duhul cheamă pe Tatăl, “Avva”, Părinte, în templul inimii omului, [templul care este chiar

esența ei, rugăciunea este o lucrare a dumnezeirii. Dar, ca fiecare aspect al vieții spirituale, ea cere o synergia, adică efectiv o cooperare din partea noastră. Pentru a atinge Theoria, vederea contemplativă a lui Dumnezeu, trebuie mers pe drumul a ceea ce se numește în grecește Praxis, luptă, silință activă spre curățire și spre dobândirea virtuții prin ascultare de poruncile Dumnezeiești.

Deci rugăciunea nu este pur și simplu un cadou; ea este muncă, lucrare. Cere vigilență constantă, denumită nepsis, trezvie. Înțeleptul evreu din Vechiul Testament ne povățuiește: “Păzește-ți inima mai mult decât orice, căci din ea fișnește viața” [nota 10. Pilde 4, 23]. Privegheați, a poruncit Mântuitorul ucenicilor la încheierea vorbirii Sale despre semnele sfârșitului. “Iar ceea ce vă zic vouă, zic tuturor: Privegheați!” (Marcu 13, 33 – 37). Această stare de vigilență înalță un zid de apărare împotriva imaginilor demonice (Phantasiai) sau a gândurilor (Logismoi), dând minții și inimii posibilitatea să se concentreze spre acel “un lucru [ce] trebuie” (Luca 10, 42). Mai mult decât oricare altă virtute, noi conlucrăm cu Dumnezeu în lucrarea rugăciunii prin “Nepsis”. Aceasta este atitudinea de neabătută veghe, de vigilență exemplificată de cele cinci fecioare înțelepte care au primit cum se cuvine pe Mirele și de fata care-și așteaptă iubitul: “...Dormeam, dar inima-mi veghea!” [Nota 11. Matei 25, 1 – 13; Cânt – cânt. 5, 2].

Așadar, rugăciunea impune împreună lucrarea noastră cu Duhul Sfânt, prin “minte dreaptă și cuget curat, inima trează” [Nota 12. Rugăciunea către Domnul nostru Iisus Hristos, facere a lui Antioh Monahul Pandectul, de la slujba Pavecerniței Mari din rânduiala de slujbe bizantine]. Cu această convingere Sfinții Părinți au căutat în Sfânta Scriptură să afle diferitele nivele sau trepte de rugăciune care pot fi atinse în viața duhovnicească. Un pasaj cheie este cel de la 1 Timotei 2, 1: “Vă îndemn deci, înainte de toate, să faceți cereri, rugăciuni, mijlociri, mulțumiri, pentru toți oamenii”. În gândirea patristică acestea reprezintă patru trepte sau tipuri de rugăciuni, de la cea mai elementară la cea mai înaltă, sublimă. [Nota 13. Exemplu de astfel de exegeze pot fi găsite în multe izvoare. Asupra acestei probleme în general, vedeți în special “The Art of Prayer”, ed. Igumen Hariton de Valamo – Londra, Faber, 1996 – Cu o excelentă introducere de Kallistos Ware; și “Unseen Warfare” de Lorenzo Scupoli, ed. de Sfântul Nicodim Aghioritul, revizuită de Sfântul Teofan Zăvorățul – (Crestwood, NY: St. Vladimir’s Seminary Press, 1978)]. Apostolul amintește în primul rând de cereri – Deeseis în grecește. Acestea includ mărturisirea păcatelor, împreună cu cereri de curățire și implicare sufletească, spirituală. Orientarea tensiunea lor este în principal negativă, căutând eliberarea de toate piedicile în calea progresului spre desăvârșire.

În al doilea rând. Apostolul vorbește de rugăciuni – proseuchas -, adică cereri pozitive de daruri și roade ale Duhului Sfânt, pentru virtute și dreptate.

Al treilea nivel sau fel de rugăciune constă din mijlociri –

enteuxeis. În acest stadiu, ne întoarcem de la preocuparea pentru propriile noastre probleme spirituale, pentru a ne îndrepta atenția la nevoile celorlalți; aceasta este în esență o rugăciune de mijlocire, care caută mântuirea unui semen. În sfârșit nivelul mulțumirilor – Eucharistias – la care inima se înalță spre Dumnezeu într-o adorație plină de bucurie, oferită ca răspuns la Harul Lui mântuitor.

Dar, așa cum insistă în învățătura lor Sfinții Părinți, cele patru stadii există simultan în viața duhovnicească. Mulțumirea trebuie să fie completă cu o continuă pocăință și rugăciunea de cerere pentru iertarea păcatelor, așa cum și rugăciunile pentru alții merg mână în mână cu rugăciunile pentru sine însuși. Dincolo de aceste patru feluri de rugăciune, se află însă și o altă treaptă despre care nu putem spune concret nimic! Trebuie însă să ne referim și la ea atunci când se pune problema căii pe care se produce interiorizarea rugăciunii isihaste. Această ultimă formă de grad este cunoscută sub numele de Kathra Proseuvche, rugăciunea curată; ea rezultă din inefabila experiență a unirii cu Dumnezeu în pace, iubire și bucurie [nota trad. Adică, formulând ideea autorului în termenii tradiționali specifici: “rugăciunea curată izvorăște din trăirea de negrăit a unirii cu Dumnezeu întru pacea inimii, iubire și bucurie duhovnicească]. Deși desfiinde orice încercare de descriere prin cuvinte, imagini sau analogii (toate degenerând inevitabil în Logismoi și Phantasiai), ea este veritabila rugăciune, expresia, actul Duhului Însuși. Fiind rugăciune de unire și împreună lucrare, ea constituie ținta și totodată împlinirea a aceea ce se numește în grecește Hesychia.

Un element cheie în isihasm este repetarea frecventă, constantă: rugăciunea continuă este un mijloc de comuniune cu Dumnezeu neîntreruptă și tot mai adâncită. Spune psalmistul: “Pe Domnul Îl vedeam pururea înaintea mea, căci El îmi stă de-a dreapta, ca eu să nu mă clatin” (Ps. 15, 8). Apostolul Pavel îi îndeamnă pe ucenicii lui: “rugați-vă neîncetat” – Adialeptos Proseuchesthe – (1 Tesal. 5, 17), insistând să fie perseverenți, să urmărească o constantă în rugăciune: “la rugăciune stăruiiți” – Tei Proseuchei Proskarterountes – (Rom. 12, 12). [nota 14. Aceeași idee este exprimată și la Col 4, 2: “stăruiiți în rugăciune”; și adaugă: “fiind treji – Gregorountes – în ea cu mulțumire”].

Atât obiectul, cât și conținutul acestei rugăciuni repetitive este dumnezeiescul Nume. Potrivit concepției ebraice; un nume poartă sau exprimă esența persoanei sau lucrului astfel denumit. Prin extindere, a cunoaște numele unui adversar conferă un anumit grad de control asupra lui. Patriarhul Iacov câștigă lupta cu

dorește să afle care-i este numele. Deși îngerul refuză să-l spună, îl binecuvântează pe Iacov cu un nume nou, “Israel”, anunțând profetic mântuirea poporului ales al lui Dumnezeu (Facere 32, 27 – 29). La întrebarea Mântuitorului, diavolii răspund: “Legiune este numele meu, căci suntem mulți” (Marcu 5, 1 – 20). În aceeași întâlnire diavolii Îl indică pe Iisus prin Numele Lui, adăugând și o mărturisire hristologică (mesianică) pe care, [în momentul respectiv], nici ucenicii Mântuitorului nu erau în stare să o facă: “Ce este între mine și Tine, Iisuse, Fiule al lui Dumnezeu Celui Preaînalt?”.

Numele revelează identitatea autentică a persoanei, realitatea cea mai profundă sau adevărul – Aletheia – unei ființe. În consecință, Moise caută să afle Numele lui Dumnezeu la Teofania de pe Muntele Sinai. Așa cum se va întâmpla și cu Iacov, Dumnezeu refuză să-și dea numele Său! În schimb, El afirmă adevărul Ființei Sale: “Eu sunt” (Ego Eimi, Ieșirea 3, 13 – 15) [nota 15. Sintagma de desemnare: “Eu sunt” este echivalentul lui Ho ôñ, “El care există”. Aceasta este o altă formă a Numelui divin invocat la binecuvântarea finală de la serviciul divin bizantin (“Hristos, Adevăratul Dumnezeu nostru, Cel ce este, este binecuvântat...”) și este, de asemenea, înscrisă pe aureola icoanelor în jurul chipului Mântuitorului]. În termenii de specialitate ai filosofiei vom spune că aceasta este o identificare existențială, nu ontologică. Nu ni se descoperă nimic despre esența dumnezeirii, nimic despre Ființa interioară a Divinității. Dumnezeu declară că El Este – Yahweh – este Dumnezeu prezent și activ în viața și experiența omului.

Dar Numele pe Care El Însuși L-a descoperit lui Moise comunică toate adevărurile despre Dumnezeu care pot fi cunoscute sau exprimate. “Eu sunt Cel Ce sunt” declară El. “Acesta este Numele Meu pe veci” (Ieșirea 3, 14 – 15). În persoana Fiului întrupat, Dumnezeu continuă să se manifeste pe El Însuși ca “Eu sunt Cel Ce sunt”. Formula de natură revelatorie “Nu vă temeți!” este adesea însoțită direct) de “Eu sunt”. Iar traducerea Noului Testament care redau pe Ego Eimi cu expresii de tipul “Acesta sunt Eu” (de ex. “It is I” în engleză), comit o mare greșală, un deserviciu pentru Evanghelie. Ei fac obscur punctul care în întâlnirile cu Domnul nostru Iisus Hristos – fie în cea cu ucenicii la Marea Galileii (Matei 14, 27), fie în Foișor în noaptea vânzării Lui (Ioan 14, 6), fie în arătările după Înviere (Luca 24, 39, Ego Eimi Autos) – desemnarea prin “Eu sunt” semnalează o teofanie, o manifestare a vieții dumnezeiești și a voinței divine. Ființa lui Dumnezeu este relevată prin actele Sale și dincolo de aceste “fapte minunate”, nimic nu poate fi cunoscut din El. “Eu sunt Alfa și Omega, zice Domnul Dumnezeu, Cel ce este Cel ce era și Cel ce vine, Atotțiitorul!” (Apoc. 1, 8).

Rugăciunea inimii îndreaptă atenția și pune în centrul său dumnezeiescul Nume fiindcă Numele Însuși este o teofanie personală, o manifestare a Dumnezeuului Treimic. Chemând Numele lui Iisus Hristos, cu credință și iubire, închinătorul urcă Muntele Sinai pentru a sta în fața Prezenței Dumnezeiești. Teologi bizantini au dezvoltat această imagine a sușului, trecerea sufletului prin întunericul dumnezeiesc spre lumina necreată, pe baza experienței primare, fundamentale, a lui Dumnezeu [ca fiind] persoană. Înăuntrul “Treimii imanente”, adică viața interioară a Dumnezeuirii, Cele Trei Persoane există într-o eternă comuniune a iubirii, unite într-o fire comună și o voință comună. În consecință, Sfânta Treime ad extra – adică Sfânta Treime în lucrarea economiei Sale, din punctul de vedere al prezenței și activității în creație – Se revelează pe Sine ca trei realități personale care poartă “numele” de Tatăl și Fiul și Sfântul Duh.

Întrucât numele poartă și manifestă realitatea Celui ce are acel nume, rugăciunea trebuie neapărat să se adreseze lui Dumnezeu în mod precis tocmai prin acest Nume descoperite nouă. Prin urmare, creștinătatea ortodoxă are îndatorirea să păstreze și să perpetueze limbajul tradițional din revelația despre Sine Însuși a lui Dumnezeu, refuzând și respingând totodată recurgerea la termeni funcționali, apelative conceptuale, cum ar fi cel de “Creator”, “Salvator”, “Purificator”, “Sfințitor”.

De asemenea, “limbajul inclusiv” favorizat în prezent pentru a elimina polarizarea spre genul masculin care a afectat mute din traduceri de texte, nu se poate folosi în mod adecvat în referirile la Dumnezeuire. Și aceasta nu numai datorită faptului că Dumnezeu este “dincolo de genuri”! Cauza principală este aceea că astfel de “nume” funcționale “tehnice”, atât de utilizate chiar și în anumite cercuri religioase de orientare creștină, conduc în mod inevitabil la confuzie și distorsiuni, adică, [spus mai clar și direct], la Erezie. (Deși în cadrul civilizației occidentale s-a creat un curent de opinie potrivit folosirii “etichetei” de erezie, termenul acesta rămâne cel mai potrivit atunci când trebuie desemnată o denaturare importantă a elementelor fundamentale ale revelației). Tradiția răsăriteană, [tradiția Bisericii dreptmăritoare], se opune referirii la Dumnezeu prin termeni “inclusivi” sau “funcționali” pe temeiul unui fapt fundamental: Cele Trei Persoane Dumnezeiești au o voință și activitate comună. Tatăl este Creatorul; dar El este și autorul mântuirii și sfințirii. Fiul este Mântuitorul; dar El este activ și în creație și este mijlocitor pentru Harul sfinților. Duhul Sfânt este Sfințitor; Dar este și Spiritus Creator, care actualizează înăuntrul experienței Bisericii lucrarea mântuitoare a Fiului. Așa cum ne învață Sfântul Grigorie de Nazians, Persoanele Dumnezeirii se pot distinge doar în termenii legați de “originea” lor: Tatăl este veșnic “nenăscut”, Fiul este veșnic

veșnic din Tatăl (prin Fiul).

Așadar, nu-L putem chema și numi pe Dumnezeu în rugăciune [mai ales!] cu un limbaj “funcțional” pentru că un astfel de limbaj întunecă [și relativizează] în mod inevitabil identitatea revelată a fiecărei Persoane Dumnezeiești. [nota 16. Tradițional, s-au atribuit Persoanelor din Sfânta Treime “nume” de genul masculin (mai întâi Tatălui și Fiului și apoi, prin asociere și Sfântului Duh. Acest mod de denumire este menținut în prezent de ortodocși și de mulți alți creștini și se poate susține prin sursele fundamentale ale Revelației – atât în Vechiul Testament (mai rar), cât și în Noul Testament, unde în speciale în învățătura Mântuitorului, Dumnezeu este făcut cunoscut ca “Abba”, Tată; de asemenea Logos s-a întrupat ca bărbat; și Fiul și Sfântul Duh vin de la Tatăl, care este identificat drept “izvorul” (Pçgç) sau “principiul” (Archç) oricărei existențe – vieți -, create sau necreate. În antichitate, cu foarte redusele cunoștințe despre biologia reproducerii speciei și în atmosfera de patriarhat, actele “generării” și “nașterii” (“cauzele procesului de continuare a vieții”) erau considerate ca fiind exclusiv funcțiuni masculine. În prezent putem constata o crescândă apreciere a aspectelor materne ale vieții lui Dumnezeu cu lumea și cu persoanele omenești. Chiar și teologii ortodocși sunt activi în exploatarea implicațiilor legate de imaginile feminine referitoare la Duhul Sfânt în cadrul creștinismului sirian timpuriu. Creștinii ortodocși de la toate nivelele insistă în a menține nume masculine pentru Dumnezeu tocmai pentru că Sfintele Scripturi folosesc astfel de desemnări. Fără îndoială, Dumnezeu este “dincolo de genuri”, transcede planul genurilor masculin-feminin-neutru; acest nume cu un gen precis trebuie înțeles ca analogii. Limitele limbajului omenesc nu sunt extinse expulzând asemănările, metaforele, analogiile din imaginile biblice și vorbind despre Dumnezeu și cu Dumnezeu ca “Mamă”. Această tentativă are implicații și generează un context păgân (ne amintim de Isis și alte zeițe ale religiilor și misterelor din antichitate). Toate acestea deformează până la desfigurare conținutul revelației prin care ni s-a descoperit Dumnezeu Însuși, așa cum ne este El dat de mărturia biblică].

Se înțelege, deci, că numele prin care ne rugăm și în rugăciunea inimii este un nume Personal, un nume care exprimă atât identitatea cât și intenționalitatea Celui care îl poartă. Cel mai adesea acesta este unul din Numele Fiului lui Dumnezeu, “a doua Persoană” a Sfintei Treimi. Copilul născut din Preasfânta Fecioară Maria a primit numele de “Iisus”, “Dumnezeu este mântuirea”. El este numit de asemenea “Emanuel”, “Cu noi este Dumnezeu” (Matei 1, 23; Isaia 7, 14). Ca Cel ce a înviat și S-a preaslăvit, El primește Numele care este mai presus de orice nume:

“Kyrios” (în grecește), “Domn”, Numele lui Dumnezeu Însuși (Filipeni 2, 10 – 11). Pentru Sfântul Apostol Pavel, chiar și titlul “Hristos”, care se tâlcuiește “Cel uns” sau “Mesia” (în ebraică), are puterea unui nume propriu: “M-am răstignit împreună cu Hristos; și nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăiește în mine” (Gal 2, 20). În fiecare caz, numele poartă și oferă nu numai identitatea personală a Fiului întrupat, el desemnează totodată dumnezeirea Sa lucrare ca mântuitor, descoperitor al tainelor, domn sau eliberator. A invoca Numele este a invoca implicit puterea mântuitoare inerentă, de nedespărțit de acel Nume.

Episcopul Ignatie Briancianinov, un duhovnic și conducător spiritual foarte respectat din Rusia secolului al XIX – lea, recent canonizat sfânt, consideră cu toată fermitatea că Rugăciunea lui Iisus, îndreptându-se cu toată puterea spre Numele Său, este “un așezământ dumnezeiesc”, întemeiat de Însuși Fiul lui Dumnezeu [nota 17. Vedeți primul capitol din lucrarea sa de mici dimensiuni, dar remarcabilă, “Despre rugăciunea lui Iisus – On the prayer of Jesus (London, Watkins, 1952): “A ne ruga cu rugăciunea lui Iisus este un așezământ dumnezeiesc... întemeiat de Fiul lui Dumnezeu și de Dumnezeu Însuși].

Sfântul Episcop își întemeiază afirmația pe uimitoarea făgăduință a Mântuitorului nostru către ucenicii Săi în noaptea Patimilor (Ioan 14, 13): “Și orice veți cere întru numele Meu, aceea voi face, ca să fie slăvit Tatăl întru Fiul”. Și, ceva mai târziu, a adăugat (Ioan 16, 23): “Orice veți cere de la Tatăl în numele Meu vă va da. Până acum n-ați cerut nimic în numele Meu; cereți și veți primi, ca bucuria voastră să fie deplină”. Pe aceeași linie de gândire, Sfântul Apostol Pavel își îndeamnă ascultătorii “Așadar, printr-însul (prin Iisus Hristos) să aducem pururea lui Dumnezeu jertfă de laudă, adică rodul buzelor, care preaslăvesc (mărturisesc) numele lui” (Evrei 13, 15). Preaslăvirea sau mărturisirea numelui lui Iisus Hristos este considerată aici drept “jertfă de laudă” oferită de buzele omului ca mulțumire pentru jertfa dătătoare de viață împlinită de Marele nostru Profet pe altarul Crucii. O generație mai târziu, Numele lui Iisus i se va atribui o astfel de putere, încât autorul necunoscut al păstorului lui Herma putea declara: “Numele Fiului lui Dumnezeu este mare și necuprins; el ține toată lumea” [nota 18. Părinți și Scriitori Bisericești vol. 1, București, 1979, Herma, Păstorul, Pilda IX, 91 (14) pct. 5, pag. 302)].

Și în textul Noului Testament găsim mărturii ale legăturii făcute încă dintru începuturi între Numele Dumnezeiesc și apelul la milă, la îndurare. Evanghelistul Luca redă parabola Mântuitorului în care Vameșul își ține ochii plecați și-si bate pieptul implorând: “Dumnezeule, fii milostiv mie, păcătosului!” (Luca 18, 13).

Orbul Bartimeu (fiul lui Timeu) din

Evangelhia după Marcu înfruntă încercările mulțimii de a-l reduce la tăcere și strigă cu tărie: “Iisus, Fiul lui David, miluiește-mă (ai milă de mine)!” (Marcu 10, 47). Nu mai era de aici decât un mic pas până la formularea rugăciunii atât de familiare azi: “Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă (ai milă de mine), păcătosul!”. Prin urmare, sursa, primară atât a rugăciunii liturgice cât și a devoțiunii individuale poate fi considerat chiar Noul Testament. “Doamne miluiește” (Kyrie eleeson) din Sfânta Liturghie își are corespondentul din rugăciunea personală, particulară, în chemarea Numelui lui Iisus Hristos însoțită de rugăciunea “milostiv fii mie, păcătosul!”.

III. Calea Rugăciunii Isihaste

Isihasmul (Hesychia) poate fi definit ca fiind o tradiție a rugăciunii bazată pe disciplină interioară (Askesis), care conduce la contemplarea (= Vederea) prezenței dumnezeiești. Deși anumite curente ale acestei tradiții sunt asociate cu o vedere a Luminii Necreate, ținta veritabilă este de a realiza în adâncul inimii o unire strânsă cu Persoanele Sfintei Treimi.

Isihasmul dorește și caută să atingă în cele din urmă îndumnezeirea (Theosis) prin participare la energiile sau lucrările lui Dumnezeu. Acestea constau în însușirile Dumnezeiești, cum sunt iubirea, înțelepciunea, dreptatea, frumusețea. Atingerea acestui țel sublim ne implică într-o antinomie (situație paradoxală), adică aparent paradox al conlucrării cu Dumnezeu (Synergia). Pe de o parte este necesar efortul omului, care trebuie să răspundă la harul dumnezeiesc prin încordare ascetică (Nevoința) și credință – ceea ce ne angajează în “Războiul Nevăzut” cu păcatul și ispitele, cu stăpânirile și puterile. Pe de altă parte, Harul rămâne dar cu totul liber, total independent de orice merit sau faptă bună din partea noastră. Sinergia constă din inițiativa Dumnezeiască și răspuns al omului. Iar elementul omenesc este limitat la pocăință Metanoia, adică o constantă reîntoarcere la Dumnezeu cu inimă înfrântă și smerită [nota 19. În tradiția isihastă pocăința implică “paza inimii”: “Fi cu luare aminte la tine însuși, astfel încât nimic stricător să nu te poată despărți de iubirea lui Dumnezeu. Păzește-ți inima, ca să nu ajungi trândav și nepăsător și să-ți zici: <<Cum să mi-o păzesc, de vreme ce sunt păcătos?!>> Fiindcă atunci când un om păzește păcatele lui și se întoarce spre Dumnezeu, această pocăință îl reînnoiește și-l reface întru totul”. Sfântul Isaia Pustnicul (sec 5), cuvântul “Despre paza minții”, nr 22, Filocalia vol 1 ed. G. E. H. Palmer, Kallistos Ware, London&Boston, Faber, 1979, pag. 26].

Apostolul Pavel a spus că trupul este templu al Duhului Sfânt care este în voi” (1 Cor. 6, 19). Tradiția isihastă arată că acel templu este “locul inimii”. În gândirea biblică inima este centrul întregii vieți, somatică, psihică și spirituală (trupească, sufletească și duhovnicească; n. trad). Este organul rațiunii, inteligenței și prin urmare al cunoașterii lui Dumnezeu. Ca atare este punctul cel mai tainic și profund al întâlnirii între Dumnezeu și persoana omenească.

Rugăciunea isihastă este fundamentată pe o teologie a inimii. Recent canonizat Episcop Theophan Govorov (1815 – 1894), cunoscut sub numele de “Zăvorățul” a sintetizat calea isihastă în câteva propoziții simple dar profunde:

“Inima este persoana din adânc. Aici se află conștiința de sine, conștiința morală, ideea de Dumnezeu și cea a completei dependențe de El; și toate bogățiile veșnice, nepieritoare, ale vieții spirituale. [Iar adevărata rugăciune] este a sta cu mintea în inimă în fața lui Dumnezeu și a continua să stai așa înaintea Lui neîncetat, zi și noapte, până la sfârșitul vieții” [nota 20. Theophan Zăvorățul, *The Art of Prayer*, pp. 190 și 63].

Nu este nici înflăcărare, nici quietism, ci sobrietatea unui echilibru și a unei desăvârșite armonii a tuturor facultăților spirituale. [nota 21: Pentru deosebirea între quietism și calmul sau pacea (quiet în limba engleză) din Hesychia, *Theology and Prayer*, ed. A. M. Alchin, *Studies Supplementary to Sobornost*, nr. 3, London, Fellowship of St. Alban and St. Sergius, 1975. P. 21]. Dar atragem atenția încă odată: deși atingerea acestei stări de integrare impune o neîncetată luptă împotriva patimilor, mergând chiar până la rădăcina lor, înclinarea spre căderea în păcat!, totul în întregime dependent de lucrarea Sfântului Duh. Calitatea și intensitatea rugăciunii care conduce la o comuniune neîncetată cu Dumnezeu este dar venit numai de la Duhul: Rugăciunea inimii este o rugăciune Harismatică în sensul cel mai autentic al termenului. “Nu știm să ne rugăm cum se cuvine...”. Dar Sfântul Duh în dar cu totul liber, face rugăciunea posibilă “...pentru că iubirea lui Dumnezeu s-a vărsat în inimile noastre, prin Duhul Sfânt, cel dăruit nouă” ne spune Sfântul Apostol Pavel (Rom. 5, 5). Iar lucrarea de căpetenie a Sfântului Duh este să trezească și să aprindă și să înflăcăreze rugăciunea adevărată, curată, autentică înăuntrul nostru. Sau, în cuvintele marelui mistic sirian din secolul al 7-lea, Isaac din Ninive (Isaac Sirul):

“Atunci când Duhul Sfânt își face sălașul Lui (în limba siriană Ei! – nota trad pr. John Breck) într-un om, acel om nu mai contenește în a se ruga, fiindcă Duhul Sfânt se va ruga într-una înăuntrul lui. Și atunci, fie că doarme, fie că este treaz, rugăciunea nu i se va mai dezlipi de suflet, ci, fie că mănâncă, fie că bea ceva, fie că

atunci când se află scufundat în somn, mireasma rugăciunii va adia în chip firesc, de la sine (reflex)” [nota 22. *Mystic Treatise by Isaac of Niniveh*, tr. A. J. Wensinck, Amsterdam, 1923, 2nd ed, Wiesban 1967, p. 174].

Cum poate dobândi cineva o astfel de rugăciune?

Încă odată: mai ales în dinamica unui dar fierbinte, în tensiunea și starea spirituală a iubirii de Dumnezeu și în dorința intensă de a ne uni cu El aflăm răspunsul la această întrebare și nu în achiziționarea unor “tehnici”. Totuși putem lua anumite măsuri pentru a ne crea condiții exterioare și interioare care să ușureze și să favorizeze o rugăciune adevărată, inclusiv rugăciunea aceasta a inimii. Acestea include asigurarea unui anumit grad de liniște și de singurătate, pentru a asculta glasul lui Dumnezeu și a deveni conștienți de prezența Sa.

Apophthegmata Patrum Cuvintele Părinților din Pustiu (Pateric) cuprinde printre altele și o binecunoscută relatare despre Avva Arsenie (354 – 450), care subliniază importanța tăcerii și singurătății pentru dobândirea rugăciunii interioare. Avva Arsenie ruga pe Dumnezeu să-l îndrepteze ca să știe cum se va mântui. Și a auzit glas zicându-i: “Arsenie, fugi de oameni! Fugi, taci, liniștește-te, că acestea sunt rădăcinile nepăcatului!” [nota 23. *Arsenius*; 1,2; PG 65/88Bc Cf. St. John Climacus, *The Ladder of Divine Ascent* 27 – PG/88/ 1100A – citat de K. Ware, “Silence in Prayer”, p. 13: “Închide-ți ușa chiliei unde stai, ușa limbii spre vorbire și ușa dinăuntru de către duhurile răutății”]. Dar aceasta nu înseamnă respingerea celorlalți sau izolarea de ei ca scop în sine. Nu înseamnă că nu mai ținem seama de ceilalți, că nu-i mai ascultăm, că nu mai dorim starea de comuniune cu ei. Tăcerea și singurătatea sunt trăsături interioare ce impregnează toată vorbirea și toate relațiile personale cu pace și atenție plină de iubire. Ele servesc la cultivarea unui nivel înalt de transparență spirituală care ne dau posibilitatea să auzim glasul lui Dumnezeu și de a simți prezența Lui oricare ar fi condiția de mediu în care ne-am afla.

Totuși, în ceea ce privește “Rugăciunea lui Iisus” trebuie să subliniem în mod deosebit două aspecte. Mai întâi: nu putem forța rugăciunea! Ca dar al Sfântului Duh, ea nu poate fi manipulată. Orice tentativă de a utiliza Rugăciunea ca o mantra [hindusă, yoghnică, nota trad.], sau de a o exploata ca instrument psihic pentru relaxarea sau alte scopuri de acest tip, se va îndrepta în mod inevitabil spre un nou stagiul spiritual.

În al doilea rând, pentru a progresa pe “calea rugăciunii isihaste”, este absolut obligatorie continua îndrumare din partea unui duhovnic. În prezent ne confruntăm cu o mare lipsă de bătrâni înduhovniciți, de Stareți, adică de conducători spirituali, care

căutător din puterea propriei lor experiențe directe în rugăciune și nevoințele vieții duhovnicești, disciplina ascetică. Într-o anumită măsură, limitat, cărțile pot constitui un sprijin, mai ales de la apariția traducerilor din Filocalie, “Arta Rugăciunii”, “Călătoria unui pelerin rus” și multe alte lucrări importante care adună și oferă înțelepciunea câștigată în secole de practică. Dar, firește, cărțile trebuie folosite cu discernământ, cu precauție. Chiar dacă întreg conținutul lor este Nihil obstat (nimic împotriva), rămâne totdeauna pericolul ca cititorul să interpreteze eronat și să folosească greșit învățătura bună din ele și aceasta din cauza propriilor lui păcate, a slăbiciunilor și a ignoranței sale. Orice inițiativă serioasă de însușire a rugăciunii inimii trebuie să fie ghidată de un autentic duhovnic.

Acestea fiind spuse, este posibil și foarte de dorit ca fiecare credincios creștin să se roage cu “Rugăciunea lui Iisus”, cu seriozitate și evlavie curată. Fără a ne ambiționa să “producem” rugăciunea inimii, putem totuși să încorporăm formula ei uzuală (sau una din variantele prescurtate) în rugăciunile noastre personale oricând și în orice împrejurări. Chiar și chemat așa, “ocazional”, Numele lui Iisus Hristos își arată Harul și puterea mântuitoare.

Atunci când vorbește de interiorizarea efectivă, de realizarea interiorității lui Iisus, marii duhovnici disting de obicei trei etape:

- rugăciunea rostită cu glas obișnuit, prin cuvinte
- rugăciunea mentală
- rugăciunea inimii

Începătorul (ca pelerinul rus) pornește cu repetarea frecventă, dar fără grabă! a rugăciunii, adoptând un ritm regulat al ei, care poate fi asociat sau nu cu respirația. [nota 24. S-a făcut cu mult prea mult caz de rolul respirației în rugăciunea isihastă! Dacă pentru unii o coordonare a rugăciunii cu respirația poate fi ceva util, pentru alții este un element de distragere a atenției și un obstacol. Și acest lucru trebuie decis sub conducerea unui învățător experimentat. Sfântul Teofan Zăvorâtul scrie: “Coborârea minții în inimă pe calea respirației este sugerată pentru cazul cuiva care nu știe unde să-și mențină atenția, sau unde este inima; dar dacă știi, fără această metaforă, cum să găsești inima, alege-ți drumul într-acolo. Un singur lucru contează: să te instalezi în inimă” – The Art of Prayer – pag. 198]. De pildă, se poate inspira în timp ce se spune “Doamne Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu” și se expiră cu “ai milă de mine, păcătosul!”.

Și poziția corpului poate fi un factor important pentru obținerea unui ritm favorabil și pentru intensitatea rugăciunii. De obicei recomandarea

să stai așezat pe un scăunel mic, având atât privirea cât și atenția mentală ațintite efectiv asupra locului inimii, spre mijlocul sau deasupra părții stânga a pieptului. Datorită poziției încordate și înghemuite se instalează o senzație de durere. În măsura în care acest efort menține trează atenția (vigilența), el are un efect pozitiv. Dacă devine un impediment, o povară sau ajungi să dorești această senzație pentru ea însăși, atunci trebuie evitată, fiind o ispită sau chiar o înșelare (Plane în grecește). Ca în toate, și în această privință discernământul este crucial.

Pelerinul rus a fost învățat să se roage cu “Rugăciunea lui Iisus” foarte des, ajungând în cele din urmă să o repete zilnic de mai multe ori! Este ceva peste puterile multora din noi; dar poate fi chiar și primejdios dacă este expresia unei înclinații inconștiente și incontrollabile, un fel de necesitate înăscută de a fi “religios” și nu o dorință firească, sobră, bine echilibrată de a te uni cu Dumnezeu. În această privință elementul crucial este cumpătarea.

Adeseori descoperim că folosirea mătăniilor (Chorki, șnurul cu mătăanii pentru rugăciune) ajută în mod considerabil la focalizarea atenției și stabilizarea ritmului repetărilor [nota 25. Mătăniile folosite în Biserica Ortodoxă sunt făcute de obicei din fir de lână neagră, împletit și înnodat într-un șirag de noduri complicate și având la capăt o cruce. Cel mai des sunt o sută de noduri, dar nu este o cifră fixă. Rareori se folosesc pentru a număra câte rugăciuni sau făcut. Mătăniile slujesc la concentrarea minții printr-o lucrare fizică, a trupului și fac să participe și simțul tactil la actul – experiența rugăciunii]. Deși se pot folosi mecanic, fără luarea aminte, ca bilele chinezești de frământat în mâini în timpul conversației, mătăniile se cuvine să fie integrate în practica rugăciunii în mod conștient și cu respect. La fel ca mătăniile mari (prosternarea, căderea la pământ urmată de ridicare) și închinarea (însemnarea cu semnul sfintei cruci), ele ne dau posibilitatea includerii și a trupului nostru în lucrarea de cult religios.

Treptat, pe măsură ce Rugăciunea este repetată, ea începe să depășească limitele nivelului verbal și să se înrădăcească în minte. Continui să te rogi cu buzele. Dar Rugăciunea pare că a căpătat o viață a ei, proprie, fie că cel ce se roagă e treaz, fie că el doarme – Sunt cunoscute multe astfel de experiențe. De exemplu cea a unei călugărițe contemplative romane – catolică. După un grav accident de automobil, călugărița și-a recăpătat conștiința de sine foarte lent. Dar încă înainte de încheierea acestui proces reconștientizare, cei din jur au văzut cum buzele ei formau Rugăciunea lui Iisus. “Dorm, dar inima aceea stă trează...”.

Odată imprimată Rugăciunea în minte, mintea pare că se roagă de la sine, spontan, “automat”. Este implicat aici un mecanism psihic bine cunoscut și din alte domenii (de ex. la reclame, hituri, literatură comercială, etc.). Desigur în cazul Rugăciunii intervine o dimensiune mult mai profundă, care îmbrățișează întreaga ființă, inundând mintea, inima și trupul cu un simțământ de pace și bucurie. Aceasta este tristețea luminoasă care iradiază de pe chipul sfinților din icoanele autentice. Nu mai este un răspuns de ordin psihic la rugăciunea de cerere. Este un Dar al Sfântului Duh, care cheamă și îndeamnă la părerea de rău pentru păcate și fapte de pocăință, la iubire și devotament și dăruire față de Dumnezeu și, câteodată, însoțite de harul curățător și mântuitor al lacrimilor.

Autorii din Filocalia și nenumărați alții alături de ei au cunoștință și de un nivel încă mai adânc de rugăciune: rugăciunea curată (Kathara Proseuche). Acest ultim stadiu atins atunci când Rugăciunea coboară efectiv din minte în inimă. Acolo, în calitatea ei de glas al Sfântului Duh Însuși, își face sălaș în sanctuarul dinăuntru. Atunci, Rugăciunea nu se mai face ca un act conștient, deliberat. Ea este primită, bine primită și îmbrățișată ca manifestare a Prezenței și a Vieții dumnezeiești. De acum înainte, Rugăciunea se asociază și se sincronizează cu ritmul inimii, producând fără efort conștient o neîncetată și bogată revărsare de mulțumire către Dumnezeu și iubire a Lui. Pornind de la rugăciunea gurii și trecând în cea a minții, ea a ajuns rugăciunea inimii.

Dar încă odată!: o astfel de rugăciune este un dar și trebuie respectată și privită ca atare întotdeauna! Mulți au căutat-o activ, s-au străduit să ajungă la ea printr-o “practicare” (Praxis) exersare, eroică, în speranța de a fi binecuvântați și fericiți cu vederea și cunoașterea dumnezeiască (denumite în limbajul teologic greu Theoria). Unii au fost dăruți aproape dintr-odată, după numai trei săptămâni, Sfântul Siluan Atonitul a fost binecuvântat cu acest Har. Sfântul Simeon Noul Teolog (†1022) s-a luptat și s-a nevoit și l-a implorat pe Dumnezeu ani de zile mai înainte de a primi Darul Rugăciunii curate. Iar mulți sfinți nu l-au primit niciodată! Ceea ce este deplin firesc. Pogorârea acestui Har, ca și mântuirea însăși, trebuie lăsată cu totul în mâinile lui Dumnezeu. Dar fără nici o îndoială, este bine, este o virtute a năzui la aceasta, fie că ni se acordă, fie că nu, atât timp cât este râvnit din iubire de Dumnezeu și dorul după unirea cu El și nu din pofta de o experiență de excepție. În această privință, discernerea motivației proprii se poate face în modul cel mai sigur și eficace sub conducerea duhovnicului.

IV. Roadele Rugăciunii lui Iisus

Profunzimea și gradul de autenticitate al rugăciunii se cunosc după roadele ei. Putem măsura adevărul propriei noastre rugăciuni prin efectele pe care le are asupra vieții personale și a relațiilor cu ceilalți. Vom concluziona arătând patru din aceste efecte ale “Rugăciunii lui Iisus”.

1. În primul rând practicarea Rugăciunii favorizează ceea ce se numește în prezent Centering. (centrarea). În viața spirituală aceasta înseamnă focalizarea, concentrarea pe “singurul lucru care trebuiește” (Luca 10, 42). Această capacitate de “centrare” este ea însăși un dar, care să dă însă în relația de sinergie (conlucrare) întru Dumnezeu și persoana omenească. Maria din Betania Îl primește pe Iisus în casa ei și se așează la picioarele Lui ca ucenică. În vreme ce sora Mariei, Marta, se preocupă de treburile gospodăriei, Maria caută esențialul. Ea se concentrează spre Cuvântul lui Dumnezeu, [pune în centrul existenței ei Cuvântul lui Dumnezeu] și primește un dar de neprețuit, “partea cea bună care nu se va lua de la ea”.

Rugăciunea lui Iisus poate folosi la concentrarea gândirii în perioadele de meditație. Devenind parte organică a lucrării de slujire a lui Dumnezeu (cultul divin), independent de gradul de interiorizare a ei, Rugăciunea lui Iisus produce o capacitate de concentrare, de “centrare”, care dă adâncime și bogăție oricărei rugăciuni.

2. Un al doilea scop al Rugăciunii și rod născut de ea este dobândirea amintirii lui Dumnezeu [cultivarea neconținută a amintirii lui Dumnezeu, a-ți aduce aminte de Dumnezeu în toată vremea, a sădi pomenirea lui Dumnezeu în cugetul tău; nota trad. conform Filocaliei române Vol 1, Diadoh al Foticeii, cuv. 3 și “Viața în duh filocalic” antologie de Ignatie Monahul, ed. Mân. Pissiotă, Buc. 1999. pag. 175 – 181]. Mari mistici ai Răsăritului creștin, de la Diadoh al Foticeii (sec. V -lea) la Sfântul Grigore Sinaitul (sec al XIV -lea) au folosit această expresie “amintirea lui Dumnezeu” ca un echivalent pentru invocarea Numelui lui Iisus sau al “Rugăciunii Inimii” [nota 26. Vedeți K. Ware “The Jesus Prayer in St. Gregory of Sinai” p. 17]. Conceptul de “memorie” (amintirea, pomenirea, aducerea aminte) în gândirea ebraică și în cea elină înseamnă mai mult decât simpla rememorare sau rechemare a unei persoane sau a unui eveniment. “Anamnesis”, după cum ne îndreptățește să spunem modul în care este folosit în Sfânta Liturghie, înseamnă “Reactualizare”. Tocmai prin însușirea anamnetică a Sfintei Liturghii, evenimentele mântuitoare ale morții și învierii lui Hristos se fac prezente și real-contemporane în experiența Bisericii slujitoare.

Repetarea Rugăciunii lui Iisus poate avea același efect anamnetic. Prin ea, ne aducem aminte de Dumnezeu în sensul că ni-L facem prezent, sau, mai bine zis, ne deschidem mintea și inima la prezența Lui, altfel întunecată de gânduri, imagini și alte distracții. A păstra amintirea lui Dumnezeu înseamnă a te ține pe tine însuși continuu în prezența lui Dumnezeu, cu teamă și cutremur, dar și cu certitudinea că Iisus Hristos rămâne cu noi “până la sfârșitul veacurilor”.

3. Practicarea Rugăciunii lui Iisus poate rodi și iubirea jertfitoare de sine însuși. Am devenit conștienți în prezent că multă jertfă de sine dinăuntrul Bisericii este rezultatul unui fel de împătımire religioasă, o nevoie instinctiv – constrângătoare de a ajuta – vindeca – salva pe alții, indiferent de cât de oportune sau inoportune ar fi acțiunile noastre. Jertfa – de – sine poate fi în realitate sacrificarea inconstientă și nesăbuită a propriei familii, a prietenilor și a propriului echilibru existențial, toate în numele “corectitudinii”, “îndreptării”, “salvării”, etc. Acestea sunt comportamente distructive și foarte adesea discernământul nostru este suficient de bun pentru a distinge între ele și ceea ce se numește Diakonia. Dar pe de altă parte, nu trebuie să lăsăm ca astfel de gesturi forțate să întunece chemarea lui Hristos de a ne purta crucea, să mergem de bună voie încă o milă de drum, să ne jertfim interesele particulare de iubire și grijă pentru semenii.

Pe căi care nu se pot explicita în cuvinte, dar care constituie o realitate permanentă a experienței creștine, invocarea Numelui lui Iisus poate aduce ordine, armonie și limpezirea vederii în haosul nostru interior. Ea poate restructura prioritățile noastre subconștiente, astfel încât iubirea nu ne mai slujește nouă înșine în ultimă analiză, ci este oferită în deplină libertate din “inimă curată și cuget bine așezat”. Probabil că Rugăciunea face să scadă nivelul de anxietate, făcând atât mintea cât și inima să se supună Lui, carele este Înțelepciunea, Cuvântul și Puterea lui Dumnezeu. Dar această abordare, acest tip de reflecție ne poate împinge spre atât de sterila manieră psihologizantă. Ar fi mult mai exact să spunem că iubirea care izvorăște din lucrarea Rugăciunii este rodul Sfântului Duh împreună cu “bucuria, pacea, îndelungă – răbdarea”, autocontrolul și toate celelalte (Galateni 5, 22). Atât “dar” cât și “roadă”, iubirea însăși este puterea lui Dumnezeu pentru împăcare, neștire și mântuire în fiecare relație personală cu semenii noștri.

4. al patrulea efect sau rod al Rugăciunii lui Iisus ne conduce înapoi, de acolo de unde am început, la ideea de Dor, de dorință și năzuință. Dorul de Dumnezeu, dorința interioară intensă, din toată inima care caută veșnică unire cu El, este (“forța matrice») izvorul de putere și harul sfinților al vieții duhovnicești. Ea ne dă curajul și tăria

înfrânării (calea ascetică) spre Theosis, vederea lui Dumnezeu și participarea la viața Sa Dumnezeiască.

Repetarea numelui lui Iisus Hristos intensifică acest dor, tocmai prin ațintirea (“centrarea”) spre ceea ce este esențial.

În primul său Cuvânt Mistic, Sfântul Isaac Niniviteanul (Isaac Sirul) ne spune:

“La cea mai de sus treaptă a tăcerii și păcii lăuntrice (Hesychia) se ajunge atunci când un om, în adâncul cel mai dinăuntru al sufletului său, se află în vorbire cu dumnezeiasca Față și este răpit în duh întru aceasta. [nota trad. Textul englez este formulat în termeni adecvați textului eseului pâr. Breck “când o persoană, în profunzimea intimă a sufletului, conversează cu Prezența divină și este răpit în duh de această Prezență”]. Atunci când sufletul este transfigurat de gândul neîncetat la Dumnezeu, cu o stare de trezvie care nu slăbește în tărie nici ziua nici noaptea, Domnul Dumnezeu trimite nor protegitor, dătător de umbră ziua și izvorător de lumină noaptea. Această lumină luminează în întunericul sufletului”.

Lumina aceasta transfiguratoare este prezența Sfântului Duh Însuși, primit la Botez și mereu reînnoit prin lucrarea rugăciunii interioare, contemplative. Rugăciunea lui Iisus este un dar, accesibil tuturor la nivelul superficial, dar doar de foarte puțini interiorizat în profunzimile tainice ale inimii. Dacă cineva simte impulsul de a urma “calea isihastă”, este foarte important că rugăciunea neîncetată nu trebuie dorită niciodată ca un scop în sine, pentru propria delectare și nici chiar pentru evidentele ei foloase spirituale.

Primită cu mulțumire ca o expresie a iubirii dumnezeiești, Rugăciunea lui Iisus poate fi adusă ca o jertfă, o taină liturgică, o împărtășire din Prezența dumnezeiască. Prin ea, prin acest “sacrament”, “Dumnezeu este cu noi” într-un mod unic și intim spre a binecuvânta, îndrepta, mântui și preschimba “inima de taină” din inimă de piatră în inimă de carne și din inimă trupească în inimă duhovnicească. Dar, ca fiecare aspect de taină sacramentală a vieții în Trupul lui Hristos, Rugăciunea este curată în țelul său numai în măsura în care slujește slăvirii lui Dumnezeu, crescând și credința și bucuria inepuizabilei Lui prezențe cu noi și în noi.

¹ Citat de Sfântul Grigore de Nyssa, Cuvântarea 43, f. “Tratatului despre Sfântul Duh” al Sfântului Vasile cel Mare IX. 25: Vocația omului este theon genesthai.

Pustnicul din Retezat

P.S. Daniil Partoșanul

Autorul a împlinit 45 de ani pe 23 septembrie 2002, este absolvent al Institutului Teologic din Sibiu, doctor în teologie al Universității din Tesalonic – Grecia, lector la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad, a fost preot-călugăr la Biserica – Monument istoric din Densuș (1986-1999). Între 1999-2000 ctitorește schitul Retezat. La 31 martie-1 aprilie 2001 este hirotonit episcop vicar al Mitropoliei Banatului, cu atribuții în administrarea Episcopiei Române din Iugoslavia, cu sediul la Vârșeț.

După ce se închină în Biserica lui Dumnezeu și sfințelor moaște ale soldaților romani creștini martirizați la mijlocul secolului al II – lea la Ulpia-Traiana și după ce luă binecuvântare de la bătrânul egumen al Schitului, Pustnicul pleacă însoțit de îngereu-i păzitor pe cărarea care urca pe munte. Mica sihăstrie, ridicată din lemn de brad și de stejar, pe malul drept al Râului Mare, rămase în urmă.

Era prima zi din Postul Sfințelor Paști, din anul mântuirii 399. Cu desaga-i pe umăr, cu crucea la piept și cu toiagul în mână, Pustnicul pășea încet spre Golgota lui și a neamului său, rugându-se și bucurându-se de zăpada care, încă înveșmânta muntele și care, topită pe alocurea, făcea ca iarba crudă să vestească primăvara și odată cu ea și sărbătoarea Paștilor atât de mult așteptată.

În rugăciunea lui neîncetată, Pustnicul pomenește pe părintele Niceta, episcop de Remesiana, unde petrecuse o vreme și unde deprinsese mai bine limba latină; pomeni pe părinții și creștinii din Sardica, unde fusese mai înainte trimis ca să învețe limba greacă, se rugă pentru bătrânii lui părinți trupești de la Dampsus, care tocmai atunci osteneau cu ctitoria Bisericii de piatră; nu uită pe egumenul de la Schitul de Lemn dimpreună cu cei trei frați ucenici și pe episcopul creștinilor din Țara Romană a Ulpiei-Traiana.

Își aduse aminte și de cei morți, trecuți la Domnul, presbiterul de Dampsus, care l-a botezat, precum și de strămoșii strămoșilor săi, între care a fost și ultimul Mare Preot dac, răpus de o sulită romană, în anul 106, sub zidurile Sarmisegetuzei, despre care se spune că ar fi murit așteptându-L pe Hristos.

Își aduse aminte că mulți dintre strămoșii săi, daco-romani, așa după

cum i s-a spus, au primit Botezul creștin, în ascuns, de la un presbiter din Macedonia, în a doua jumătate a secolului al II – lea, în apa limpede a Lacului Bucura, de sub vârful Retezat.

Într-acolo se îndrepta și el acum, spre locul drag al copilăriei sale, spre locul visurilor sale. Ultimul drum l-a făcut spre Lacul Bucura, însoțindu-l în tinerețe, pe bunicul său, presbiterul Dacus, care i-a spus cum, în anul 275, pe când el însuși era tânăr, mai mulți creștini din Țara Romană a Ulpiei Traiana au mers, dimpreună cu diaconi, presbiteri și episcop, să liturghisească sus pe munte, întru amintirea Zilei Strămoșilor Creștini care, cei dintâi au primit Botezul creștin, în apele Lacului Bucura, după anul 150. Au mers cu toții, aproape trei zile, ajungând, în miezul verii sus pe munte. Au ridicat o adevărată tabără împrejurul lacului. Noaptea, pe când unii se odihneau, alții se rugau și alții cântau lângă lacul liniștit și înstelat, un cutremur a zguduit muntele, iar bătrânul episcop, doar el singur, a văzut cum Arhanghelul Mihail s-a coborât din cer și cu paloșul de foc a tăiat dintr-o lovitură vârful muntelui. Atunci a înțeles acel episcop că acolo se cuvine să ridice un altar de piatră și să liturghisească a doua zi.

Pustnicul frământa în mintea sa aceste gânduri și amintiri sfinte, iar inima i se aprindea de dor de-a mai ajunge odată la Lacul Bucura, de a-și spăla din nou fața în apele curate, de a-și odihni ochii în cerul lui înstelat și de a-și uni lacrimile cu lacrimile muntelui, pentru ca, apoi, purificat, să urce și să I se închine lui Dumnezeu, pe vârful „retezat” de Arhanghelul Mihail și să caute o fărâmbă din anafora Liturghiilor de demult.

Iar după aceea, să se sfârșească și să se odihnească până la Învierea cea de Apoi.

„Dumnezeule, milostiv fii, mie, păcătosului!”

„Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul!” – zicea Pustnicul mereu, fie mergând fie șezând și odihnindu-se pe rădăcina câte unui copac. La astfel de popasuri scotea din desagă file dintr-un manuscris al Sfintei Scripturi, pe care-l primise de la presbiterii din Sardica.

Era unul din cele cincizeci de exemplare ale Bibliei, pe care împăratul Constantin cel Mare le ceruse episcopului Eusebiu de Cezareea. Mulțumea lui Dumnezeu că unul din acestea l-a putut aduce cu sine, ca niște Noi Table ale Legii, aici, în Țara Romană a Ulpiei-Traiana.

Izvoarele muntelui se rostogoleau grăbite la vale, primele flori de primăvară răsăreau în calea lui, păsările cerului lăudau pe Dumnezeu în văzduh și în copacii pădurilor, norii se purtau pe deasupra vârfurilor, iar Pustnicul se simțea aici ca fiind, cu adevărat, într-un paradis pământesc. Își alesese cărarea de pe malul stâng al râului Lăpușnic, ce izvora din Bucura.

În nopțile încă reci se odihnea puțin în scorbura unor copaci bătrâni. Presimțea și se gândea că acesta-i va fi ultimul drum în munți, de aceea era liniștit că s-a spovedit și s-a împărtășit înainte de plecare, luând cu sine încă o fărâmbă

de Cuminecătură, pentru a se împărtăși, în Noaptea Învierii, sus, în Munții Retezat.

Își aduse aminte de Moise, omul lui Dumnezeu, cel ce primise în Scriptura cea veche, de sus, Tablele Legii și de urcușul acestuia pe Muntele Nebo, unde și-a dat sufletul în mâinile lui Dumnezeu, după ce a contemplat Țara Canaanului.

După zile și nopți, după săptămâni și duminici, după popasuri mai lungi sau mai scurte, după rugăciuni înlăcrimate și tăceri desăvârșite, după contemplații și uimire, Pustnicul ajunsese în Săptămâna Patimilor la Lacul Bucura.

Se închină cu semnul sfintei Cruci, își spăla fața în apele sfințite ale lacului și rămase aici până în Vinerea Patimilor. Printre lacrimi și suspine, recitise evangheliile Patimilor Domnului. Vineri, pe la ceasul al șaselea, aflându-se în rugăciune fierbinte, Pustnicul căzu în extaz. Îl văzu pe Hristos răstignit pe o cruce de piatră înaltă, deasupra muntelui. Cununa de pe capul Domnului parcă era din ramuri de brad, iar Fața-I senină strălucea în lumină, lumină care învăluia și crucea și muntele. Uimit, Pustnicul se prăbuși la picioarele Crucii. Atunci văzu că din rănilor Domnului, Sângele cădea în apele Lacului. Până la ceasul al nouălea, apele Bucurei se preschimbă în sânge. Era Sângele Domnului, care va spăla, peste veacuri, păcatele poporului său.

Înainte de a-și reveni întru sine, auzi al optulea cuvânt al Domnului de pe Cruce: „Vino să iei Lumină!”.

Sâmbătă dimineața, în zorii unei zile senine, începu să urce poteca care ducea spre Vârful Retezat. Acolo, sus, redescoperi Sfânta Masă de altar din piatră a Liturghiilor din Zilele Strămoșilor Creștini. Se închină, se rugă, lăcrimă și se cuminecă cu Sfintele Taine primite la plecarea din Schitul de Lemn.

Un nor învălui muntele, apoi se făcu senin. De sus, privi, ca Moise, spre Țara Romană a Ulpiei-Traiana. Apoi, cu ultimele puteri, își făcu un loc lângă piatra de altar, dând mai multe pietre de o parte. Presimți că aici îi va fi mormântul. Cu o piatră mai tare adânci crucea dăltuită pe Sfânta Masă, iar seara, după ce soarele asfinți, se pregăti de Înviere. Își aduse aminte de nopțile de Înviere de la Dampsus, Ulpia-Traiana, Sardica și Remesiana și de la Schitul de Lemn. Aceasta i se păru, cu totul deosebită. Știa că este ultima.

La miezul nopții Pustnicul rosti, cu glas mai tare: „Hristos a înviat!”. I se păru că pietrele și stâncile, izvoarele și apele, copacii și pădurile, păsările și animalele, îi răspund: „Adevărat a înviat”. Atunci își aminti cuvintele Domnului de pe Cruce: „Vino să iei Lumină!”.

Deodată pe Sfânta Masă, într-o clipită se pogorî o flacără. Pustnicul înțelesese că era, deopotrivă, flacără din vârful sabiei Arhanghelului și Lumina Învierii. Cu mâna-i tremurândă, își aprinsese lumânarea de ceară din Lumina Sfintei Mese a Liturghiilor de demult. Căzu în genunchi, în locul pe care și-l pregătise, ca mormânt, sub Sfânta Masă. Mâinile, cu făclia aprinsă, i se sprijineau pe desaga cu manuscrisul Sfintei Scripturi. Buzele-i murmurară rugăciunea din Emaus: „Doamne, rămâi cu noi...”.

Îndată își dădu sufletul în brațele Îngerului trimis de sus. Vântul stinse lumânarea, iar o forță nevăzută trase lespede cu cruce peste trupul Pustnicului. (*Densus, 5 martie 1999*)

Dampsus – La Nașterea Domnului, anul 861

P.S. Daniil Partoșanul

La sfârșitul lunii a noua și prima jumătate a lunii a zecea, în dreapta și în stânga Istrului se așezase o iarnă cumplit de grea. Apele bătrânului Istru înghețaseră de-a binelea, lucru care nu se mai întâmplase de ani buni. Pe ici pe colo, mulți oameni muriseră de frig, iar cei mai mulți se retrăseseră și se adăpostiseră în bordeie așteptând praznicul Nașterii Domnului și schimbarea vremii în bine.

După ce au coborât din Olimpul Bitiniei, doar cu puțin înainte de lăsarea iernii și în acest munte din Asia Mică, ajunși la Constantinopol, frații Chiril și Metodiu au trecut pe la împăratul Mihail al III – lea din partea căruia au primit epistola împărătească adresată prințului Rotislav al Moraviei Mari, iar apoi s-au îndepărtat spre reședința patriarhală a Prea Fericitului Fotios ca să-i ceară cuvenita binecuvântare patriarhală. Era în ajunul praznicului Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil. A doua zi, după ce Cuvioșii Chiril și Metodiu slujiseră în sobor cu Prea Fericitul Patriarh în Biserica cea Mare – Sfânta Sofia – și după ce s-au împărtășit cu Sfintele Taine, au luat binecuvântarea de drum și de misiune apostolească de la vrednicul Patriarh Fotios, pregătindu-se în aceeași zi pentru a ieși din cetatea împărătească. Deoarece calea le trecea pe lângă biserica Sfinților Apostoli, au intrat și s-au închinat la mormântul Sfântului Împărat Constantin, cel întocmai cu Apostolii.

Pleau ca doi Apostoli sau ca doi Arhangheli, cu epistola împărătească și cu binecuvântare patriarhală îndreptându-se spre marea lume slavă unde erau chemați.

După ce au străbătut sudul Traciei în două săptămâni au ajuns la Sardica, iar de aici au luat-o spre nord, înspre bătrânul Istru sau Danubius. Lumea se schimbase. Era tot mai frig. Prima zăpadă căzuse după ce trecuseră cu greu Munții Traciei Mari. Ajunși la Istru, ca Moise la Marea Roșie, Chiril și Metodiu se rugau și se gândeau cum vor trece. După câteva zile petrecute la Nicopole, vreme în care căzuse zăpadă tot mai multă și frigurile Daciei se făcuseră simțite, de Sfântul Nicolae, de la Romula, de dincolo de Istru, venise la Nicopole, trecând peste podul de gheață, un grup de creștini, pentru a se închina în biserica cu hramul Patriarhului din Mira Lichiei. Chiril și Metodiu se gândiseră că este cel mai bun prilej pentru a trece Istrul și anume acela de

Călăuziți de acești creștini daco-romani, a căror limbă o înțelegeau pentru că se asemena cu cea a vlahilor din jurul Tesalonicului lor natal, cuviosii Chiril și Metodiu pășesc pe podul de gheață a Istrului. Cuviosul Chiril cugeta adânc, în acel ceas de cumpănă, la trecerea Mării Roșii de către poporul biblic.

Auzise de asemenea că în urmă cu câteva sute de anii Sfântul Niceta de Remesiana tot așa își vizita păstoriții de la nord de Dunăre, trecând peste podul de gheață. De această dată ei nu erau urmați de un popor, ca Moise, ci se îndreptau spre poporul care „zăcea întru întuneric și în umbra morții”, poporul slavilor, pe care Dumnezeu îl adusese mai aproape de centrul și sudul Europei, ca astfel să primească Evanghelia lui Hristos și lumina cunoștinței, prin credința creștină și arta scrisului.

Rămas puțin mai în urmă și cufundat în cugetare și în rugăciune, la jumătatea distanței dintre cele două maluri, ridicându-și ochii dinspre podul de gheață spre norii de pe bolta cerului văzu și i se păru deasupra sa o minunată arătare: oprindu-se în loc vede o Biserică de piatră învăluită în nori strălucitori, cu o cruce de stele, nici prea mare, nici prea mică, iar înăuntrul ei o iesle înconjurată de patru stâlpi de piatră, iar în față o masă de altar de piatră, lângă care zărește pe un bătrân presbiter stând în rugăciune și parcă așteptând ceva. Spre acea Biserică venind pe nori, se îndreaptă Sfânta Fecioară Maria, Născătoare de Dumnezeu, cu Dreptul Iosif, înconjurați de o mulțime de îngeri, pregătindu-se ca să-L nască din nou pe Mesia-Hristos. Pentru că se spune că în fiecare an Maica Domnului își alege din cer câte o biserică de pe pământ, care este cea mai frumoasă, cea mai curată și cea mai smerită, ca să-L nască „iară și iară” tainic pe Hristos. Atunci, de Crăciunul aceluia an, sfinții îngeri se pogoară și o ridică, învăluind-o în nori, până aproape de tronul Maicii Domnului. Vedenia se sfârși. Cuviosul Chiril înțelesese că e voia lui Dumnezeu ca de Nașterea Domnului – anul 861 – să fie și el în acea Biserică de piatră, așa cum fuseseră oarecând de față magii, păstorii și îngerii.

Nu spusese nimic fratelui său Metodie despre această descoperire, dar, ajunși în Romula, Chiril nu zăbovi deloc, ci întrebă pe creștini unde se află biserici zidite din piatră. Aceștia îi spusese că în părțile lor și până la poalele Munților Ripe sau Carpați sunt numai biserici de lemn. Unul dintre ei, negustor cu ocupația, îi spuse însă că a auzit și a văzut că în vestita Țară a Ulpiei-Traiana, de dincolo de munții cei înalți, se află câteva biserici de piatră, pe lângă cele de lemn – care sunt cu mult mai multe. După ce și-au luat rămas bun, Chiril și Metodiu, plătind o călăuză, și-au continuat drumul pe malul râului care venea dinspre nord, îndreptându-se spre Țara Ulpiei-Traiana. Noaptea, crucea de stele mergea înaintea lor. După câteva zile bune de mers, urmând drumul de pe malul râului, au trecut prin strămtorile munților și au ajuns în Țara Ulpiei-Traiana, într-un ținut întins, străjuit jur împrejur de munți, având numai trei trecători – una pe cursul râului pe care au venit, a doua pe cursul Sargeției, spre Maros, și a treia spre Porțile-de-Fier, înspre Tibiscum. Ajunseseră de Sfântul Ignatie Teoforul

unde, întrebând, au aflat că pe tăpșanul din nordul așezării Dampsus se află bătrâna Biserică de piatră. După ce au trecut Râul cel Mare, care izvorăște din Munții cei Înalți, au urmat cursul Râului Galben și au ajuns în ceas de seară la Biserica Proorocului Ieremia de la Dampsus. Aici îl întâlniră pe bătrânul presbiter Bizantie. Numele lui îl aflară de curând. Îndată ce-i văzu, vrednicul preot se grăbi să le iasă înainte, întâmpinându-i prin cuvintele: „Binecuvântați sunt cei ce vin întru numele Domnului!”. Înțelegând salutul, ca unii ce știau limba macedo-valahilor, Chiril și Metodiu îl îmbrățișează zicându-i: „Bucură-te, slujitorule al lui Hristos, Bizantie, stâlp și apărare a Bisericii daco-romanilor!”. Apoi s-au închinat în Biserică și la mormintele strămoșilor.

A doua zi, împreună cu presbiterul Bizantie, au mers în vizită și pentru binecuvântare la horepiscopul de la Ulpia-Traiana. Întorși la Dampsus s-au minunat de bisericile de lemn și de piatră pe care le-au văzut în fiecare sat și așezare pe unde au trecut, întrebându-se Cuvioșii Chiril și Metodiu: „Oare când va fi așa și în Moravia, unde ne-ai trimis Tu, Doamne?”.

În zilele care au mai rămas până la Nașterea Domnului s-au rugat, au slujit, au cântat și au vorbit cu presbiterul Bizantie și cu ucenicii lui cele de folos duhovnicesc. Chiril n-avea nici o îndoială că Biserica învăluită în nori, ce i s-a descoperit deasupra Istrului, este aceasta, zidită din pietre romane, în care se află acum și în care vede aieva atât cei patru stâlpi cât și masa de altar și chipul patriarhal al lui Bizantie, lipsind doar ieslea. În nopțile senine, crucea de stele parcă odihnea deasupra Bisericii.

Între darurile pe care i le-au adus bătrânului Bizantie a fost și o icoană a Maicii Domnului cu Pruncul, lucrată de un călugăr de la Mănăstirea Studion din Constantinopol. S-au bucurat văzând Biserica plină de icoane mai vechi și mai noi și aflând că în părțile acestea vântul împotrivor al iconomahilor n-a ajuns deloc. De la preotul Bizantie, Chiril și Metodiu au aflat că el se trage dintr-o veche familie de slujitori ai lui Hristos, având în urma sa peste cinci sute de ani de preoție creștină aici la Dampsus. Strămoșii neamului său au fost Romanos din Bizantion și Valeria Iulia din Roma, veniți în Dacia la sfârșitul secolului II. Fiul lor, Ulpus, roman încreștinat, s-a căsătorit cu Dochia din neamul dacilor, primind apoi tainic botezul, împreună cu cei șapte fii ai lor, în râul Sargeția. Bizantie le-a povestit cum, la sfârșitul veacului al III – lea, sute de convertiți la Hristos au primit botezul creștin în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh în Râul cel Mare, de la horepiscopul Ulpiei-Traiana, și în Râul cel Galben, de la presbiterii de la Dampsus. Primele altare creștine au fost la Ulpia-Traiana, la Dampsus și în Ostrovul Râului Mare. De sute de ani slujesc, se închină și se roagă în limba pe are o vorbesc. Strămoșii de-ai săi au învățat carte la Justiniana și Remesiana, la sud de Istru.

Chiril păstra tainic în sine vedenia de pe podul de gheață. Se hotărâse să o dezvăluie în ajunul Nașterii Domnului, ca pe o mărturisire fratelui său Metodie și presbiterului Bizantie. La rândul lui,

taină deosebită și sfântă legată de sandalele Sfântului Apostol Pavel și de originalul copiei latine a Epistolei către Romani. Istorisirea este mai veche și mai lungă. O vom reda în câteva cuvinte doar.

*

Centurionul Iuliu, care venise cu primele armate romane în Dacia pe vremea lui Traian, își petrecuse copilăria în Roma, în casa părintească, vecină cu cea în care locuiau Acvila și Priscila și în care se adunau creștinii din Roma. În anul 58, participând la o adunare de creștini, având doar doisprezece ani, Iuliu a fost de față atunci când s-a primit, s-a citit în greacă, s-a tradus și s-a scris în latină Epistola Sfântului Apostol Pavel către Romani. Originalul versiunii latine a Epistolei către Romani, după ce a fost multiplicat, a ajuns în posesia sa. La 29 iunie, anul 67, în ziua tăierii capului Sfântului Apostol Pavel – Iuliu fiind tânăr de douăzeci și unu de ani – a fost martorul decapitării Apostolului neamurilor, lucru care l-a cutremurat profund. Iar atunci când creștinii au venit să-i ia trupul ca să-l înmormânteze, căzând sandalele din picioarele Apostolului decapitat, Iuliu le-a luat cu sfială și sfințenie, le-a ascuns și le-a păstrat cu scumpătate. Printre lucrurile sale de preț avea, deci, sandalele Sfântului Pavel și originalul latin al Epistolei către Romani. Pe vremea Sfântului Clement Romanul, când a primit botezul creștin, Iuliu a primit binecuvântarea de a păstra și apăra aceste podoabe sfinte cu prețul vieții.

Stabilit definitiv în Dacia cu familia și copii, după ce a fost martorul arderii Sarmizegetusei lui Decebal, având reședința la Ulpia-Traiana, veteranul Iuliu a primit un domeniu la o cale de două ceasuri nord de capitală. Aici a ridicat în ascuns un altar Domnului și o villa rustică pentru familia sa și rudele apropiate. Urmașii săi aveau să rămână în Dacia, nefiind obligați să se retragă la sudul Dunării – cum recomanda împăratul Aurelian. Au rămas cu Biserița lor și cu odoarele lor, cinstitute de preoții slujitori de la Dampsus și de creștinii de aici.

Presbiterul Bizantie le-a povestit Cuvioșilor Chiril și Metodiu cum, în urmă cu peste 150 de ani, pe vremea năvălirii avarilor păgâni în Țara Ulpiei-Traiana, pentru a nu fi profanate de păgânii ce intraseră în Biserică, la rugăciunea preotului Atanasie, zidul din partea dreaptă a altarului s-a deschis și acesta îndată a strecurat în zid manuscrisul original al Epistolei către Romani în latină și sandalele Apostolului Pavel, după care piatra s-a închis la loc. Nimeni de atunci n-a îndrăznit să le mai scoată de acolo. Se spune – povestește bătrânul Bizantie – că mai înainte de a doua venire a lui Hristos, ultimul preot slujitor al acestei Biserici va încălța iarăși sandalele Sfântului Apostol Pavel ca să mustre rătăcirea lui Antihrist și să întărească pe puținii creștini care vor mai fi rămas în credința ortodoxă.

*

La slujba din noaptea Nașterii Domnului, Cuvioșii Chiril și Metodiu au cântat o cântare nouă: Canonul Nașterii Domnului, scris – după spusele lor – de Sfântul Ioan din Damasc, acum mai bine de 100 de ani: „Hristos Se naște, măriți-L! Hristos din ceruri, întâmpinați-L! Hristos pe pământ, înălțați-vă!”.

Presbiterului Bizantie și ucenicilor de la sihăstria sa de lângă Biserică, ca și zecilor de credincioși care veniseră în noaptea aceea la Biserică această cântare le-a pătruns în suflet, încât inimile lor băteau în ritmul cântării: „Hristos Se naște, măriți-L!..”.

A doua zi, în ziua cea mare a praznicului, după Sfânta Liturghie, preotul Bizantie a mulțumit oaspeților sfinți și scumpi ai Bisericii de la Dampsus - Cuvioșii Chiril și Metodiu – pentru prezență și împreună slujire, pentru împărtășirea descoperirii alegerii Bisericii acesteia ca nouă iesle a nașterii tainice a lui Hristos în lume, dorindu-le „cuvânt cu putere multă pentru plinirea Evangheliei” la neamuri și în împărăția slavilor, unde vor merge. La rândul lor, Cuvioșii Chiril și Metodiu binecuvântează pe presbiterul Bizantie, pe ucenicii lui și pe creștinii care erau de față, îndemnându-i să păstreze pentru totdeauna acest mare har și dar al alegerii de sus a Sfântului lor Locaș pentru venirea și revenirea lui Hristos în lume.

În colindele localnicilor, în lacrimile tuturor și în legătura dragostei, cei doi oaspeți s-au despărțit de gazdele lor de la care, primind două călăuze, au plecat, îndreptându-se spre țara slavilor, pe vechiul drum care duce de la Aquae la Apulum, Potaissa, Napoca și Porolissum, spre Moravia, dorind să ajungă acolo, de va fi cu putință, de praznicul Epifaniei. (*Densuș, decembrie 1998*)

Prislop – 8 mai 1397

P.S. Daniil Partoșanul

Trecuse Săptămâna Luminată.

În primăvara aceluia an, Cuviosul Nicodim se hotărî să plece cu câțiva ucenici în Țara Hațegului „căutând loc de mănăstire și de pomenire”. Ajuns în părțile Silvașurilor poposi în casa cneazului Davidoni pentru o noapte și o zi. După ce a înmănat acestuia o scrisoare din partea lui Mircea cel Bătrân, care cuprindea rugămintea domnitorului către cnejii din Țara Hațegului, și în mod deosebit către cel al Silvașurilor, pentru a veni cu tot ce le este la îndemână în sprijinul și ajutorul Cuviosului, Sfântul Nicodim primi cu bucurie vestea din partea cneazului că acesta îi va pune la dispoziție moșia sa de la Crucea Prislopului. A doua zi dis-de-dimineață porniră la drum: Cuviosul Nicodim cu cei patru ucenici, cneazul Davidoni cu câteva din slugile sale și preotul Ioan din Silvașul de Sus.

Încărcat de gânduri și împovărat de grija ridicării noului locaș de închinare lui Dumnezeu, ochii curați ai Cuviosului se bucurau de forma domoală a dealurilor, de frumusețea pădurii care abia înverzise și de glasul cucului care, asemeni unui clopotar înainte-mergător, vestea naturii venirea pelerinilor. Cărarea urca lin. Soarele începea să încălzească, iar pâraiele curgeau liniștite la vale. După aproape o oră de drum ajunseră la moșia cneazului. Aceasta se afla într-o vale ascunsă, străjuită de șapte coline, în partea de sud-vest a Silvașurilor, la o cale de un ceas.

Cneazul înnoi a doua oară făgăduința dată Sfântului că îi va dăruia această parte de moșie. Pentru o mai bună încredințare, cele ce hotărâseră le puseră și în scris, pe o membrană cu sigiliul Sfântului Nicodim și al cneazului Davidoni.

Era ajunul zilei de 8 mai 1397. După vederea cu de-amănuntul a împrejurimilor, s-au așezat pe iarba verde pentru a lua un mic prânz din cele pregătite de familia cneazului. Atunci părintele Ioan se hotărî să spună Cuviosului Nicodim și ucenicilor lui că în partea locului se spune că aici, la Crucea Prislopului, ar mai fi fost cândva, în urmă cu multe sute de ani, un schit sau o sihăstrie călugărească. Se zice că în veacul al IV – lea după Hristos câțiva dintre ucenicii Pustnicului din Retezat ar fi venit de asemenea în acest loc și ar fi ridicat o biserică de lemn și și-ar fi săpat bordeie în pământ. Așezarea călugărească de aici ar fi dăinuit câteva sute de ani până când, în veacul al VIII – lea, în vremea năvălirii avarilor păgâni, toți părinții și frații de la Sihăstria de la Crucea Prislopului ar fi fost răstigniți pe o cruce mare de lemn, dându-și viața pentru Hristos. Biserica le-a fost arsă, iar bordeiele distruse. Sfântul Nicodim asculta cu atenție, mirându-se de spusele părintelui Ioan. Atunci a înțeles mai bine vedenia avută cândva la Athos, în care i s-au arătat mai mulți călugări răstigniți pe cruce, cu cununi strălucitoare primite de la Hristos, într-un loc ce semăna atât de bine cu cel în care se afla acum și care-l chemau să vină să le dezgroape crucea.

Cneazul însuși întări cele spuse de părintele Ioan.

După-amiază, cneazul Davidoni și părintele Ioan îl rugară pe Cuviosul Nicodim și pe ucenicii lui ca să se întoarcă cu toții împreună în Silvaș. După ce se sfătui cu ucenicii, Cuviosul le spuse că vor rămâne peste noapte și pentru totdeauna acolo. Faptul se și întâmplă: ajutați de slugile cneazului ucenicii făcură în grabă o colibă destul de bine întărită pentru părintele lor și o alta, mai mare, pentru ei. După aceea se despărțiră. Cei din sat pleacă, doar câinele cneazului nu mai vru să se întoarcă.

Seara era minunată. Cuviosul se bucura de bucuria ucenicilor care nu se mai săturau să contemple dealurile de jur-împrejur și pârâiașul care curgea tăcut. La lumina făcliilor își citiseră rugăciunile de seară, iar pentru că a doua zi era pomenirea Sfântului Ioan Evanghelistul, Sfântul Nicodim le citi și le traduse din slavonă în română Marea Cuvântare de la Cină a Domnului nostru Iisus Hristos. La sfârșit Sfântul le spuse: „Măine vom săvârși Sfânta Liturghie aici.”

Între merindele lor le mai rămăseseră câteva prescuri, puțin vin într-un vas, iar între lucrurile de obște aveau un antimis, sfintele vase, câteva icoane, mai multe manuscrise cu Cărțile Sfinte, un rând de veșminte preoțești și un rând de veșminte diaconești.

Noapte trecu repede. Frânți de oboseală, ucenicii adormiseră neclintiți. Numai Cuviosul se trezi într-un târziu de miez de noapte și din ușa colibei sale privi cum razele de lună coboară peste locul de la Crucea Prislopului.

Deodată văzu că din înaltul cerului, pe raze de stele și de lună,

coboară o ceată de sfinți cu o Cruce mare ce o purtau pe umeri. Crucea părea plină de piroane și scaldată, deopotrivă, în sânge și în lumină. De fiecare piron atârna o cunună. Erau martirii de acum aproape șapte sute de ani. Uimit de această arătare, văzu mai departe cum ceata sfinților martiri și călugări ajunsese până la locul din dreapta pârauului și acolo, ridicând Crucea de pe umeri, o înfipseră în pământ. După ce se închinară pe rând, sărutând Crucea, pe aceeași scară cerească s-au ridicat la cer.

Vedenia se sfârși. Sfântul Nicodim, înmărmurit, nu îndrăzni să se apropie, căzu în genunchi, văzu Crucea acolo, singură, fără sfinți. Vru să alerge ca să i se închine și să cadă la pământ îmbrățișând-o, dar o lumină de foc învălui Crucea ca un rug aprins și un glas îi zise:

„Nu te apropia acum, ci mâine dimineață!”.

Sfântul dădu ascultare poruncii de sus. Înțelesese că acolo a fost altarul străvechii biserici de lemn și tot acolo va trebui să fie și altarul noii biserici de piatră.

Într-un târziu, după ce cugetă adânc la cele ce văzuse, Cuviosul Nicodim ațipi. Se trezi înainte de răsăritul soarelui. Își trezi ucenicii și, tăcut, se îndreptă să se închine Crucii, înfipită pe locul descoperit în vedenia nopții. Locul era, dar Crucea nu mai era. Sau era și nu se vedea. Căzu în genunchi și acolo își făcu rugăciunile de dimineață și cele de dinainte de Sfânta Liturghie. Ucenicii înțeleseseră că Părintele lor va fi avut o descoperire și va primi o taină. Căutând, găsiră în grabă în coasta dealului o piatră mai mare cu o față dreaptă pe care toți patru o ridicară și o aduseră unde Stătea Sfântul, propunându-i să o accepte ca masă de altar pentru ziua aceea. Sfântul primi.

La ceasul al III – lea începuse Sfânta Liturghie. Sfântul Nicodim slujea dimpreună cu un diacon, iar ceilalți trei răspândeau și cântau cântările liturgice. Sfântul slui îngerește. Își aduse aminte de Athos, de Macedonia natală, de Serbia ortodoxă, de Oltenia voievodului Mircea și mulțumi lui Dumnezeu că a ajuns și în această parte de țară. Pomeni pe vii și pe morții, pe cneazul Davidoni, pe preotul Ioan, iar la morți scoase miride pentru sufletele martirilor de la Crucea Prislopului. Era ziua Sfântului Ioan Evanghelistul. Hotărî ca hramul bisericii și al mănăstirii să fie această zi a ucenicului iubit al Domnului.

Sfânta Liturghie ajunsese la Heruvic. Sfântul Nicodim se gândi că niciodată nu mai săvârșise Sfânta Liturghie având un număr atât de mic de frați prezenți. Liturghia continuă, iar Sfântul nu apucă să-și isprăvească gândul că îndată văzu, venind dinspre Silvaș, pe părintele Ioan cu un grup de credincioși, iar dinspre miazăzi, alte cete de creștini din satele de primprejur unde se răspândise zvonul despre venirea Sfântului în părțile lor, ca și ctitor de nouă mănăstire. La sfârșit îi binecuvântă și înainte de a le împărți anafura, le vorbi în grai românesc, ca unul ce-l deprinsese din casa părinților săi de aromâni din Macedonia. Mare le fu uimirea când Cuviosul Nicodim și ucenicii lui constatară că cei veniți au adus daruri după puțină,

făgăduindu-le că vor veni să dea o mână de ajutor la ridicarea bisericii și a chiliilor.

Îi binecuvântă în mod deosebit pe cneazul Davidoni și pe familia lui, prezicându-le că din neamul lor, peste zeci de ani, se va ridica un tânăr vlăstar care se va nevoi și se va mucenici aici la mănăstire. Era vorba de Sfântul Ioan din neamul Davideștilor, stră-stră-strănepotul cneazului Davidoni, care-și va săpa în stâncă chilia de nevoiță rămasă sub numele de „Casa Sfântului”:

*

Trecură săptămâni și luni. Cuviosul Nicodim spori în lucrarea de ridicare a bisericii de piatră și a chiliilor de lemn. În acest răstimp obștea i se înmulți cu tineri frați din satele Țării Hațegului care doreau să deprindă iscusința vieții călugărești sub povăța Sfântului Nicodim. În timpul săpăturilor pentru temelia bisericii, ucenicii și meșterii dădură peste ruinele vechii biserici, descoperiră vechea masă de altar, care era o piatră romană, crucea de lemn, care nu putrezise, pe care au fost martirizați părinții de la mănăstire în urmă cu șapte sute de ani și o criptă în interiorul vechii biserici, făcută de creștinii de atunci, care au îngropat, după rânduială, trupurile mucenicilor. Dând doar puțin piatra la o parte, Sfântul Nicodim a simțit o mireasmă deosebită, înțelegând că sunt moaște de sfinți. Atunci i-a venit un gând de sus să tragă piatra la loc și să lase până la Învierea cea de Apoi trupurile sfinților așa cum sunt. Iar lemnul crucii l-a rânduit să fie pus de la masa altarului la cripta mucenicilor, acoperit fiind de lespezi pe piatră.

Lucrările continuă toată vara. Vara aceea fusese însă una secetoasă, pârâiașul din stânga bisericii abia mai lăsa să curgă un fir de apă. Atunci, în ziua de 15 august, la Liturghia săvârșită de praznicul Adormirii Maicii Domnului, în vremea Prefacerii, i-a venit un gând în minte Sfântului Nicodim, ca un glas care-i zicea din partea Maicii Domnului și a Sfântului Ioan Evanghelistul:

- „Du-te și lovește după Liturghie cu toiagul în dealul din partea dreaptă a bisericii”. Sfântul Nicodim a făcut întocmai, dar singur, nevăzut de ucenici sau popor, de atunci ieșind de acolo un izvor de apă care curge și astăzi.

De ziua Înălțării Sfintei Cruci biserica fu gata, de aceea Cuviosul Nicodim hotărî pentru acea zi sfințirea mănăstirii. Noaptea, după priveghere, din chilia sa de lemn, Sfântul văzu prin fereastră, ca și prima dată, aceeași ceată de mucenici coborând din cer și închinându-se Crucii pe care au adus-o și înfipt-o în noaptea praznicului Sfântului Ioan Evanghelistul. Atunci a înțeles Sfântul că la fiecare praznic al mănăstirii sufletele viețuitorilor, nevoitorilor și mucenicilor vin și se închină Crucii celei nevăzute de la Crucea Prislopului, cântând: „Crucii Tale ne închinăm, Hristoase, și Sfântă Învierea Ta o laudăm și o mărim!”.

(Densuș – 15 ianuarie 1999)

VĂRATEC – *Dependența de Cer*

Interviu cu Zoe Dumitrescu – Bușulenga

- Stimată Doamnă Zoe Dumitrescu – Bușulenga, întâi de toate vă mulțumim că ați acceptat să purtăm această convorbire aici, într-un adevărat paradis terestru care este chilia maicii Eufrosina de la Sfânta Mănăstire Văratec. Pentru început aș vrea să vorbim de o declarație răscolitoare pe care ați făcut-o recent într-un interviu difuzat de postul național de televiziune...

- Am auzit și eu că a fost difuzat filmul, nu l-am văzut... Nu mă anunțase nimeni...

- În acel interviu spuneți un lucru care a contrariat pe mulți, și anume că odată, de va fi să fie, ați dori să ajungeți la Sfânta Mănăstire Văratec și să vă călugăriți, să fiți tunsă în monahism... S-a înțeles bine această declarație a dumneavoastră?

- De ajuns la mănăstirea Văratec am ajuns de mult. În ceea ce privește dezideratul în legătură cu intrarea mea în monahism acesta rămîne să se împlinească, dacă Dumnezeu va vrea!

- Dar de unde această dorință? De ce tocmai această dorință?

- Știți, în general bătrînețea este un moment, o perioadă de timp mai bine zis, în care se fac, nu atât bilanțurile cît se iau perspectivele în legătură cu Dincolo, cu Verticala. Și atunci, cum am zis că abandonez – cum credeam că am abandonat toate preocupările legate de meseria mea, cum credeam că le-am încheiat pe toate, și am fost dezmințită profund, în fiecare zi (prezența dumneavoastră aici o dezmințe) – am zis deci că-mi rămîne numai această întoarcere pe Verticală exclusiv. Fiindcă, zice Patericul undeva: „Dacă omul nu rămîne decît cu Dumnezeu, crezînd că numai el și Dumnezeu sînt pe lume, atunci acela nu este om înduhovnicit!”. Deci așteptam și încă aștept și eu momentul în care să înțeleg că nu mai există decît o legătură între Dumnezeu și mine. Însă, atîta vreme cît voi fi tulburată de treburile acestea lumești, nu voi putea împlini acest deziderat.

În ceea ce privește Văratecul, sînt legată de această Sfîntă Mănăstire de multă vreme. Sînt, poate peste 27 de ani de atunci. A fost o apropiere făcută, ca probabil toate lucrurile, de Sus.

După moartea lui Sadoveanu, soția lui, buna mea prietenă Valeria Sadoveanu, casa lor de la Neamț fiind transformată în casă memorială, venea aici, vara, în casa măicuței Benedicta Braga, sora marelui Arhimandrit, dragul nostru Roman Braga (dînsul nu mai era în

închisoare, ieșise în 1965 și plecase, cu sănătatea sa șubrezită, mai întâi în Brazilia, la Mato Grosso, apoi trecînd în America unde a și rămas pînă în ziua de astăzi). Valeria venea vara aici și, în casa măicuței Benedicta, își petrecea vacanțele, vacanțe mai lungi, alături de prietenii ei. Cum printre prietenii ei m-am numărat și eu, de prin 1975 am început să vin aici și, încet-încet, am intrat în atmosfera monahală a Văratecului, care este o atmosferă cu totul particulară. După ce Valeria a plecat dintre noi, în anul 1985, am rămas eu în locul ei. Și cum măicuța Benedicta plecase între timp în America, cu ucenicele ei, am rămas cu singura dintre ucenicele ei, care era maica Eufrosina - pe atunci foarte tînără, singură și cu o mulțime de greutate.

Soțul meu trăia încă și ne-am hotărît amîndoi să fim un sprijin al măicuței Eufrosina. Veneam deci la Văratec în vacanțe din ce în ce mai lungi și, după ce m-am întors din Italia, soțul meu se prăpădise între timp, în 1993, am hotărît împreună cu sora mea să ne instalăm într-un fel la Văratec, sora mea luînd pe umeri toată, să zicem așa, opera de împămîntenire a noastră aici.

Măicuța Eufrosina, care are și ea acum două ucenice, a primit cu bucurie ideea noastră, așa ajungînd ca noi să stăm la adevărata noastră vatră, la Văratec, cam 8-9 luni pe an. Restul, 2-3 luni îl petrecem la București.

Trebuie să spun că înțîlnirea mea cu Văratecul a fost pentru mine o înțîlnire puțin stranie. Am scris undeva felul în care am realizat că acest loc este un loc sacru, un „topos sacru” cum l-am numit eu atunci. Am realizat asta de la prima înțîlnire. Știți cum? Pe drumul de la Piatra Neamț pînă la mănăstire. Ați văzut cum se desfășoară acest drum, pe serpentine... E ca o scenă turnantă, care îți ia ochii și te nedumerește. Nu-ți dai seama în ce punct cardinal te afli decît dacă, știi eu, este soarele clar la apus ori clar la răsărit. Ești peste tot, cum ați și văzut, înțîmpinat de coline, de tăpșane, lanuri, coborișuri, suișuri ale drumului... Sînt tot felul de minunății care se descoperă la fiecare întorsătură de drum, la fiecare cotitură. Și ai impresia că drumul ăsta duce undeva unde se va petrece ceva. Are o frumusețe deosebită și un mister în el acest drum... Așa mi s-a părut mie atunci și imediat mi-am amintit, cu obsesiile mele de cultură elină, de Delphi. Acolo, pînă ajungeai la templu, trebuia să faci un pelerinaj de vreo 40 de kilometri pe jos. Doar așa te puteai înțîlni cu “Zeul”, cu Dumnezeu. Am avut deci aceeași senzație, că merg către o Taină mare, către o Epifanie, că aștept o Epifanie, o dezvăluire, o descoperire a lui Dumnezeu.

Ajungînd aici, puțin amețită, puțin năucită, și am intrat în rînduielile zilnice ale mănăstirii. M-am împrietenit cu toată lumea, m-am înțîlnit cu toți stareții de la mănăstirile din jur (era o vreme a stareților bătrîni încă, oameni foarte evlavioși, foarte monahi, toți

teritoriul meu a ajuns să se întindă pînă la Putna, pînă la Suceava, la Mănăstirea Sfîntul Ioan cel Nou.

De atunci, firește, în timp au intervenit adînciri ale contactului cu centrul acesta, adînciri din ce în ce mai insistente ce au culminat cu această aproape mutare a noastră, a surorii mele și a mea, aici.

Ceea ce urmează, sau ceea ce s-ar putea întîmpla, v-am spus...

- Vă doriți din toată inima acest drum...

- Evident! Dar să vă spun și de unde vine această dorință a mea.

În primul rînd unul din bunicii mei, cel din partea mamei, a fost preot. Și, de mic copil, am crescut sub ochii lui pioși, cînd mergeam în vacanță (el era preot la Mărașești). Acolo am făcut primele spovedanii, primele împărtășanii... Bunicul mă spovedea, lucru care pentru mine, o fată foarte sensibilă, timidă și chinuită de întrebări lăuntrice, era foarte solemn și pe care-l luam foarte în serios. Acolo mă simțeam într-o atmosferă foarte duhovnicească, bunicul meu fiind de o mare pioșenie (de altfel a și murit ca un Sfînt, a avut o moarte extraordinară). Apoi a venit vremea să intru la școală, unde am fost crescută de maicile catolice, franceze și germane, de la Sfînta Maria – Pitar Moș cum se mai numea atunci. Acolo am avut, evident, contactul cu măicuțele acelea foarte doritoare să crească în sufletele copiilor credința. Ele ne duceau în fiecare dimineață, înainte de a intra la ore, la Capelă. De la vîrsta aceea, de pe la 7 ani am reușit să învăț Tatăl nostru și Ave Maria, în limbile respective. Lucrurile acestea s-au întipărit în mine, nu avea cum să fie altfel...

Apoi, familia mea avea o casă la Sfînta Mănăstire Țigănești. Era o casă de peste 100 de ani unde ne petreceam weekend-urile și vacanțele reușind astfel să cunoaștem o serie de maici extraordinare, de un devotament, de o rîvnă cum rar se mai întîlnesc. Îmi amintesc acum de măicuța Leonida, ce fusese stareță, care suferise îngrozitor de pe urma rușilor. Fusese dată afară într-o căruță, a căzut din căruță și și-a rupt șira spinării și stătea întinsă tot timpul pe pat, citind Psaltirea cel puțin o dată.

Ceva mai tîrziu, fiind bolnavă de plămîni, am ajuns la Clinica de la Cluj, unde am fost operată și unde îngrijeau de bolnavi maicile franciscane, care erau niște infirmiere perfecte dar care și aveau această înclinație tipic catolică pentru dialog (numită de mulți prozelitism). Dar, fiindcă eram într-un moment de criză, eram operată, eram bolnavă, treceam deci printr-un moment mai greu, toate acestea au prins rădăcini, au crescut în mine. Maicile acestea mereu veneau pe la mine, am și acum un crucifix de la ele – Mîntuitorul crucificat pe mormînt – un crucifix păstrat de mai bine de 60 de ani.

Evident, contactul cu mănăstirea Țigănești a continuat și de-a lungul tinereții mele iar apoi, luată

de activitățile mele, „meseriile”,

am pierdut contactul cu mănăstirea, venind doar în concedii și rămânând mai mult doar cu duhovnicii mei de acasă (am avut norocul, șansa, de a avea niște duhovnici admirabili).

Iată deci cum am ajuns și aici, la capătul unei vieți în care, din când în când, iar apărea mănăstirea, iar apărea monahismul...

Și, evident, pe deasupra, am avut și credința, pe care nu mi-am părăsit-o niciodată.

- Deci să înțelegem că semnele lui Dumnezeu nu au încetat să vi se arate, chiar dacă traversați perioade mai tulburi...

- Știți cum... Vedeți ce am eu la gît? Este o cruce grecească. Am umblat cu ea veșnic și, dacă mă întrebau, spuneam că este trifoi și ei își închipuiau că e trifoi.

Nu știu dacă îi cunoașteți pe unii dintre foștii mei studenți... Sînt cîțiva studenți pe care îi simt mai apropiați din acea perioadă, Alex. Ștefănescu, Sandu Anghelescu, Dan Mihăilescu, regretații Nichita Stănescu și Ioan Alexandru, apoi Valeriu Răpeanu, etc. Ei știu, foarte bine, ce am făcut eu pentru ei, cu niște riscuri... Trebuie să vă spun ceva, eu îmi asumam riscurile dar am fost foarte apărută, tot timpul apărută de Sus.

Cînd am spus cuiva că m-a condus un deget a spus: „Aha! A fost manipulată!!!”

Și, dacă se poate spune așa, fără să blasfemez pe nimeni, m-a manipulat Dumnezeu!

Eu îmi făceam cursurile, și asta o spun la toate interviurile pe care le dau, ca să se afle (studenții mei de atunci pot mărturisi ce spun acum), ca și cum nu eram în lumea aceea, ca și cum eram între cele două războaie. Așa cum am învățat eu, așa cum m-am format eu, așa îi învățam și pe ei.

De pildă, în anii teribili ai proletcultismului, cînd, printr-o întîmplare, am ajuns la Catedra de română, am văzut că șeful Catedrei făcea un curs despre Eminescu în care îl scotea de origine slavă, îl făcea numai autor al „Împăratului și proletarului”.

Am asistat pe atunci la centenarul nașterii lui Eminescu, în 1950. Dacă ați știți ce centenar a fost...

Sadoveanu și Călinescu stăteau săracii, pe scena aceea, așa, crucificați, nu știu cum să vă spun. De jur împrejur erau personalități, președintele Uniunii Scriitorilor, directori, esteticienii timpului, etc.

Sadoveanu părea impasibil dar Călinescu era tulburat teribil, căuta întotdeauna modalitatea de a răsturna, prin mimică sau prin gesturi, cam ceea ce spunea. Iar ceea ce spunea făcea să pară și puțin hazos. La el era o tactică de regizor genial. Profesorul Vianu luase, de pildă, lucrurile astea dramatic și făcea totul cu o rezervă gravă și plină de sentimente adînci de durere

umanistă văzîndu-și valorile răsturnate. Călinescu încerca însă să-i ducă...

Eminescu era pe atunci cunoscut pentru „Împărat și proletar” (cenzurat), „Scrisoarea a treia” (nici ea întreagă), și pentru o prăpădită de postumă, „Viața”, care fusese o joacă a lui, o traducere dintr-un preromantic englez. Cu asta s-a făcut centenarul Eminescu.

Dar eu la curs, la seminar, făceam cu totul altceva. La seminar luam textul Eminescu și, împreună cu copiii, îl interpretam. Tot! Nu ne păsa nici măcar de „Împărat și proletar”.

De altfel, în anul Eminescu, am făcut o ediție de autor la editura Coresi în care nici n-am băgat „Împărat și proletar”. Este, poate, o impietate la adresa poetului dar, pentru mine, a fost un fel de răzbunare post-festum.

Țin minte că, în anii aceia, l-am adus pe Gala Galaction, în 1953. M-am dus la decan și i-am spus: „Tovarășe decan, studenții îmi cer Gala Galaction!” El era un om foarte cumsecade, Boldan îl chema, dar întîi s-a speriat. Îmi zice: „Ce faceți???” I-am spus: „Dacă studenții îl vor... Știți că el a fost socialist în tinerețe, era prieten cu N. D. Cocea și cu Arghezi. A publicat la edituri socialiste...” În fine, am început eu să-i fac așa, o teorie... Boldan începuse să se înmoaie. Și am continuat: „Și apoi știți că el a slujit și în sinagogă!” Atunci s-a înmuiat de tot și mi-a spus: „Știi ce, tovarășa Zoe... Dumneata știi, eu nu știu nimic!” Și în ziua aia nici n-a venit la facultate. Și eu l-am adus pe Galaction, m-am dus la el acasă, l-am luat (ne și cunoșteam puțin dinainte). A fost o zi admirabilă. Mi-aduc aminte că la asta a participat și Romeo Vulpescu, alt mare student strălucit al meu, foarte apropiat mie... Și n-am pățit nimic. Era în 1953!!!

Eu, în vremea aceea, eram chemată la cadre din două în două săptămîni, fiindcă tata era ascuns (tata fusese demnitar în guvernul Maniu din 1928). Deci numai asta-mi lipsea...

Mai tîrziu, cînd profesorul Vianu m-a cerut la el la catedră, am început cursurile de literatură universală și comparată. Și m-am gîndit cum să fac educație, cît de cît, religioasă a copiilor... Atunci le-am recomandat în primul rînd, chiar pe bibliografia generală, cea afișată, Biblia. A venit la mine secretarul de organizație, care-mi fusese și student: „Doamna Zoe (căci Tovarășă nu îmi spunea decît decanul, toți ai mei îmi spuneau Doamnă), ce faceți doamna Zoe? Se poate așa ceva???” L-am întrebat: „De ce? O lume întreagă, dacă scoateți cartea asta, o să vă spună că sînteți niște inculți! În toate lumea Biblia este prima carte a lumii! Și voi, ce? Sînteți niște ignoranți? Vreți să ne facem de rîs? Eu am o răspundere aici, predau literatură universală și comparată... Dacă la literatură universală și comparată nu pun Biblia pe primul rînd atunci ce să fac?!” Și, în final, au acceptat (probabil bibliografia mai

Dar studenții își aduc aminte de aceste lucruri.

Și cum făceam... Începeam așa: „Hai să vedem cum s-au desfășurat cosmogoniile în diverse religii și în diverse popoare!” Începeam cu Egiptul, apoi cu India și apoi ziceam: „Hai acum și în Iudeea, să vedem ce s-a întâmplat la evrei.” Și ajungeam la Biblie, începeam cosmogonia, Geneza... Copii ascultau și eu le vorbeam despre cosmogonii, le explicam totul și apoi spuneam: „Și mai este o cosmogonie undeva, în care se vorbește despre cuvânt!” (Cuvântul întrupat, cosmogonia de la începutul evangheliei lui Ioan). Nu le spuneam Evanghelistul Ioan, spuneam Ioan din Patmos, ca să nu se supere nimeni.

Apoi ajungeam la poezia de dragoste la popoarele vechi. Luam iar Egiptul, India și iar ajungeam la evrei, la Cântarea cântărilor. Sigur, ei credeau că voi da o interpretare laică. Eu dădeam o interpretare ambiguă, între laic și sacru. Dar, ceea ce a fost interesant este că am îndrăznit o treabă de care îmi face plăcere să îmi aduc aminte. Le-am zis: „Poezia evreilor, chiar și cea religioasă, este o poezie a sufletului omenesc, o expresie ontică, o expresie a ființei. Și, iată, cel mai mare poet al lor, David, regele David, a făcut o carte întreagă, Psalmii, iar fiul lui, Solomon, a scris Cântarea Cântărilor.” Și am început să le citesc din Psalmi. A fost, pentru ei, o surpriză așa de puternică încât le-a rămas întipărită în minte. Le-am citit atunci Psalmul 50, l-am citi așa, actoricește puțin, și le-am spus: „Ia uitați-vă cum se înșiră stările sufletește, cu ce îndemnare le pune...” Le-am spus apoi și anecdotică, căci pentru niște copii anecdotică fixează niște idei. Le-am spus deci împrejurarea, să spunem picantă, în care David face în Psalmul 50 o mărturisire de căință, căci trimisese pe generalul Urie, generalul lui, la război, în prima linie, știind că are să moară, fiindcă se îndrăgostise de soția lui (pe care o văzuse într-o seară, spălându-se în grădină). Deci Psalmul 50 este Psalmul de pocăință, celebrul Psalm de pocăință pe care-l rostim toți în momente de pocăință. Nu vă pot spune ce răsunet a avut asta în sufletul copiilor. M-am întâlnit ceva mai târziu, la Țigănești, la casa noastră, cu un preot. El era cu stareța. M-au oprit și Părintele mi-a zis: „Doamna Bușulenga, vă mulțumesc!” Nu-l cunoșteam și l-am întrebat: „Pentru ce Părinte?” Zice: „Știți, fiica mea, care v-a fost studentă, citește Psalmii de când cu dumneavoastră... De la mine nici nu voia să audă!!!”

Copiii trebuie deci să le sugerezi mai degrabă decât să le impui. Vedeți, părinții, tatăl sau mama, dacă impun, în general copilul are o reacție de rezistență. Dacă însă începi să-i sugerezi niște lucruri mai speciale el este atras și poate chiar, uneori, fascinat.

Așa era și aici, mai cu seamă că era vorba de lucruri interzise. Cine s-ar fi gândit atunci, pe vremea aceea, să le dea copiilor Psalmi?

- Spuneți-mi, fiindcă ați

adus vorba de studenții

dumneavoastră și de toate aceste lucruri, de ce o altă parte a studenților dumneavoastră, îmi vine în minte acum în primul rînd Gabriel Liiceanu, pun accentul pe cu totul altceva în ceea ce vă privește. Este o întrebare mai delicată și, dacă nu doriți, puteți să nu răspundeți...

- Vreți să... Eu n-aș vrea să spun nimic despre Gabriel, care a fost unul dintre copiii mei buni...

- V-am dat doar un exemplu...

- Știu. Dar uitați-vă, am aici niște cărți. Foștii mei colaboratori din institutul Călinescu, atunci cînd mi-au editat volumul omagial au publicat și niște reproduceri, dedicații către mine ale unora din cei care m-au cunoscut. Ei bine, dedicațiile lui Gabriel sînt, cu tristețe pentru el trebuie să spun, o dezmințire flagrantă a ceea ce spune el apoi...¹

- Le vom alătura convorbirii noastre, cu acceptul dumneavoastră...

- Sigur, dacă vă interesează... Cu toate că o să spună Gabriel că este un mod de...

- Vă spun și de ce... Sînt o mulțime de tineri care au auzit de dumneavoastră din două surse: unii care spun: „Iată un om cu care merită să vorbești!” și alții care spun: „Era un profesor bun dar a făcut atîtea nenorociri, atîtea compromisuri...” Iată deci două categorii de oameni care descumpănesc un tînar de 20 - 27 de ani, care nu are ocazia de a vă întîlni, de a sta aici, cu dumneavoastră și a discuta cum facem noi acum... De aceea eu vă întreb: ce părere aveți de aceste acuzații și cum se poate răspunde la așa ceva?

- Eu nu am răspuns niciodată! Niciodată!

- De ce?

- Pentru că mi se pare nedemn din partea mea să mă cobor la o astfel de polemică fără fond. Pentru că... n-am spus-o eu, o spune Gabriel, în dedicații. De ce a făcut apoi toate acele acuzații nu știu.

L-a supărat faptul că am apărut la televiziune, în zilele revoluției, după căderea lui Ceaușescu, adusă cu sila de doi membrii ai Institutului cărora le spusese: „Ce să căutăm noi acolo? N-are nici un rost!” E adevărat, eu am crezut în Ceaușescu în anii 1965 -1972, cînd a fost deschiderea...

- Vom ajunge și la acel subiect...

- Nici o problemă! Dar atunci, cu televiziunea, a fost o chestie care nu-mi aparține. Am fost dusă de doi colegi, nici nu vreau să le dau numele, ca să nu cadă oprobiul pe ei... Prefer să iau asupra mea totul...

- Așa este creștinește...

- Sigur, mai ales că discuția pe care o purtăm se desfășoară în postul mare... Dar, fiindcă ați pronunțat

reacția lui a provocat o mare durere pentru mine. Pentru că el, chipurile, mi-era foarte devotat. Iar apoi, dintr-odată, cu un răsunet colosal, a făcut declarațiile acelea la emisiunea lui Sava. Eu eram la Roma atunci și am înțeles că apoi a venit domnul profesor Ianoși, tot la regretatul Sava, dezmințind ceea ce a spus Gabriel (cu atât mai mult cu cât Ianoși fusese președintele comisiei de doctorat a lui Gabriel iar eu fusesem membră în comisie).

- Ce este mai trist este că acea convorbire cu Iosif Sava a fost publicată, încăpînd apoi pe mîinile unor tineri care iau în serios aceste lucruri.

- Știu, ei nu au apucat decît asta, ce a spus Gabriel despre mine.

- Considerați deci că este mai bine să nu se dea o replică...

- Este mult mai bine! Eu nu m-am lăudat nici cu meritele mele și nici nu mă scuiz pentru ceea ce se presupune că au fost compromisurile mele.

Dar, fiindcă tot a venit vorba, eu vă întreb, cum se putea face ceva fără compromis? Și în ce sens spunem compromis?

Eu am fost băgată în partid în 1967. Notați bine acest an! Ceilalți, pe care Gabriel nu i-a băgat de seamă, sau nu-i bagă de seamă, erau înscriși de prin 1950 pînă în 1965. După 1965 erau alte vremuri... Eu tot nu mă însciriam dar Ion Gheorghe Maurer și domnul Mizil, care au vrut să bage intelectualii în partid, m-au făcut să intru în partid în 1967.

M-am dus atunci la duhovnicul meu, părintele Mateescu... Ce să vă mai spun, fac aici mărturisiri... Mi-e și jenă, să mă apăr așa... E penibil!

- Nu este vorba de apărare. Lămuririle acestea sînt însă de folos tinerilor, celor care o să citească acest volum.

- E adevărat!

Deci, am intrat în partid în 1967. Nu eram nici ca ilegaliștii, nici ca cei care, din oportunism, s-au înscris ca să obțină niște avantaje sau niște posturi. Eram deja la Universitate, îi eram profesoară lui Gabriel și altora... Am fost băgați și în Comitetul Central dar de ce Gabriel nu se întreabă: Paler a fost în Comitetul Central? Breban a fost în Comitetul Central? D. R. Popescu a fost în Comitetul Central? Am fost băgați toți odată, nu ne-a întrebat nimeni nimic, vreți sau nu vreți...

Mi-a fost o rușine îngrozitoare atunci, că nu aveam nimic de-aface credința mea cu comunismul. Și atunci am încercat un singur lucru, să salvez valorile pentru a le putea transmite tinerilor. Și asta am făcut, cum am spus cu mîna pe inimă.

Nu poate nimeni să spună că mi-am mințit copiii! Niciodată! Nu poate nimeni să spună că i-am indus în eroare!

- Spuneți adineaori că, la un moment dat, ați crezut în Ceaușescu...

- Da!

- Vă întreb atunci, ce a însemnat Ceaușescu și Partidul Comunist pentru dumneavoastră?

- Partidul Comunist a fost ceva cu totul... În 1967, cînd am fost înscrisă în Partid, mi-a fost rușine să mă duc acasă să-i spun tatei chestia asta, ar fi făcut explozie... S-a obișnuit el apoi cu gîndul dar... Pentru noi Partidul Comunist era o gogoriță, o sperietoare. Cînd au venit sovieticii în țară cu oamenii lor instalați pe tancuri vă dați seama ce reacție am avut față de ei...

Față de Ceaușescu a fost însă cu totul altceva. Pentru că în 1965 a fost deschiderea. Nu uitați că atunci s-au deschis închisorile, din toamna lui 1964 pînă la începutul lui 1965. N-a mai fost atunci nici unul închis politic.

Dar nu știu cum ați fi reacționat dacă ați fi ascultat discursul lui din balcon, în 1968... Puteți întreba asta și pe orice fost legionar din țară. Îmi spunea un prieten al meu, fiul unui fost comandant legionar care murise: „Am plecat, după discursul lui Ceaușescu din Piața Palatului și, dacă vedeam o mașină cu ruși, i-aș fi strîns de gît!”

Asta a fost reacția românilor în clipa aceea. Mă emoționează teribil chestia asta... Noi nu am intrat în Cehoslovacia și asta a fost treaba care ne-a convins. Că s-a spus pe urmă că Ceaușescu era înțeles cu rușii, că... Acestea sînt niște prostii! Nu era nimeni înțeles cu nici un rus! Ce-am tremurat noi atunci, cum îl trăgeau unii de mîneacă: „Mai încet Nicule, mai încet!” și Ceaușescu o luase... Deci comunismul acela național ni s-a părut că o să fie...

Din nefericire deschiderea aceasta a durat cam 8 ani, pînă cînd a pus mîna pe putere soția, cabinetul doi. Și atunci s-a terminat! Și atunci s-a terminat și pentru mine!

Acesta a fost compromisul pe care l-am făcut! Ca să salvez valorile am făcut asta. Dar cînd am fost băgați în Partid nu ne-a întrebat nimeni dacă vrem, puteți să-l întrebați și pe Paler, și pe Breban... Nimeni nu ne-a întrebat nimic, ne-au dus și, cînd ne-am auzit numele am rămas trăsniți... Ce făcusem noi?

Căci trebuiau intelectuali, le trebuiau intelectuali și atunci au pus intelectuali în prima linie.

- Dar veneați dintr-o lume în care totuși... Văd în spatele dumneavoastră un volum semnat de Mircea Vulcănescu și știu că ați avut ceva legături cu familia Vulcănescu. Bănuiesc că ați cunoscut majoritatea intelectualilor din generația '27, pe Cioran Eliade, Ionescu, Noica...

- Sigur că i-am cunoscut. Chiar acum lucrez la un volum de portrete în care îi includ și pe ei. Noica, de pildă, mi-era foarte drag...

- Știți probabil că și de dînsul se spune că a făcut anumite compromisuri ca să poată publica.

- Știți, eu nu vreau să spun nimic despre nimeni. Unii dintre noi sîntem acuzați că am făcut compromisuri. Au făcut și alții dar, fiindcă erau foarte tineri, nu a băgat nimeni de seamă.

- Este atunci corect ca un tînăr să ia astăzi un volum semnat de Noica sau despre Noica și apoi să audă că și Noica a fost un colaborator, că nu a făcut nimic bun pentru cultura noastră? Cum trebuie să reacționeze acel tînăr?

- Tînărul nu are nici o vină dar, vorba Mîntuitorului: „Vai de cel prin care vine sminteala!” Adică de cel care tulbură inimile tinerilor spunîndu-le aceste lucruri, distrugînd nu numai niște oameni ci și niște opere.

- Problema este că cei mai mulți cred aceste lucruri și au tendința de a nu mai da apoi importanță: „Ce să mă mai complic cu Noica, dacă a făcut ce a făcut pe timpul lui Ceaușescu! De ce să-l mai citesc?”

- Este posibil așa ceva?! Ceea ce mă doare cel mai tare este că discipolii lui nu-l apără pe Noica așa cum ar trebui...

- Păi mai sînt discipoli ai lui Noica?!

- Mă refer în primul rînd la Gabriel și Andrei...

- Dar știți bine că Noica îi pusese cît de cît pe un drum. Acum unde a ajuns domnul Liiceanu sau domnul Pleșu?

- Unu-i editor, celălalt e ministru...

- Fost ministru!

- În fine, om politic!

Dacă e vorba să vorbim așa și noi aveam două fețe: una de fond – eram niște umaniști, niște oameni de cultură care transmiteam valorile mai departe (căci, după părerea mea, asta este esențial) – și o altă față, publică.

- Dacă tot a venit vorba de Noica, spuneți-mi cum credeți că ar fi reacționat Noica de i-ar fi văzut astăzi pe domnii Liiceanu și Pleșu?

- S-ar fi îndurerat Dinu...

- Credeți?

- Ooo, teribil! L-ar fi costat îngrozitor...

- Unii spun că le-ar fi dat dreptate și i-ar fi ajutat...

- Aaa, din punctul ăsta de vedere... Și eu i-aș ajuta!

Adică, știți, cînd ajungi la o adevărată înțelepciune nici nu mai răspunzi la așa ceva. Dimpotrivă! Nu mai nutrești nici un fel de resentiment față de cei care te-au lovit. Asta dacă ești creștin!

- Spuneți-mi, fiindcă am vorbit de Noica și de generația ‘27, credeți că mai avem astăzi acest gen de valori în țară? Mai avem oameni la care tinerii s-ar putea duce să ia cuvînt de folos, cum se spune aici, în mediul monahal?

- Am aici, pe birou, Patericul. Noua traducere a Patericului făcută de un tînăr extraordinar, Dan Ungureanu (fiul criticului literar Cornel Ungureanu) care are 31 de ani și care a terminat Ecole Normale la Paris. Este unul din copii mei de suflet, un tînăr care a tradus din greacă direct acest volum într-o versiune teribilă...

- Dar cîți tineri din zilele noastre mai fac așa ceva?

- Asta spun și eu! Eu îi „pescuiesc”, ca să spun așa. Mai am un copil extraordinar, Valentin Ioan Istrate, care și-a dat licența în teologie și care acum își dă doctoratul în Anglia. Are o teză excepțională pe care i-am prefăcut-o eu și care va fi publicată curînd.

- Deci mai avem șansa de a ne salva...

- Nădăjduiesc! Și apoi, mai e ceva. Nu uitați că avem ASCOR-ul.

- Dar are el priză la public? Nu vi se pare că adună, de fiecare dată, aceleași persoane? dacă ar fi să prindă orice tînăr din București acele conferințe ale ASCOR-ului, să știe cine a fost Vasile Voiculescu, ce însemnă Pateric, ar fi altceva... Dar tinerii nu știu, pornim prin București și îi întrebăm și...

- Să le spui de Pateric, că a tradus Dan Ungureanu Apoftegmele, o să spună ce înseamnă asta?

- Deci cum putem face să oferim tinerilor cît mai multe soluții de acest gen?

- Nu știu, sinceră să fiu... ASCOR-ul din Iași lucrează foarte frumos, sub directa conducere a I. P. S. Daniel, cei de la Galați lucrează splendid (de obicei făceau o conferință pentru ASCOR Galați și era sala mare a teatrului plină) Prea Sfințitul Casian fiind extraordinar în această privință, însuflind toată lumea pe care o întâlnește. Mai sînt și cei de la Suceava, împreună cu P. S. Pimen, un om admirabil și el.

Dar nu putem ieși din acest cercuri restrînse...

- Credeți că mai știe cineva de Rugul Aprins, de Sandu Tudor ori de Codin Mironescu? Au auzit tinerii de Părintele Sofian, de Părintele Ghiuș, de Părintele Băbuș? Locuiți aici, după cum ne-ați spus, în casa părintelui Roman Braga. Cîți tineri îl cunosc?

- Este un părinte nemaipomenit. Știți că, atunci cînd a ajuns în America toți îl făceau comunist? Căci slujea aceleași valori ca și noi, le ducea mai departe fără să țină seamă de accidente de puterii temporale.

Mă gîndeam adesea ce s-ar fi întîmplat la noi dacă românii ar fi fost la fel de cruzi ca italienii, care au ucis actori care ar fi fost colaboraționiști cu fasciștii. În Franța la fel, scriitori mari au fost executați.

Vedeți, se judecă așa: una este să faci pact cu sovieticii care ne-au ocupat țara sau să faci pe turnătorul... Au fost unii care așa au făcut și pentru că au mărturisit au fost foarte lăudați...

-Nu sînt mulți. Este domnul Paleologu, poate la dînsul vă referiți?

- Nu zic nume...

- Sînt doi – trei...

- Da, dar pentru aceeași

culpă bietul Dan Amedeo Lăzărescu

a fost făcut praf... Eu nu mai înțeleg nimic și probabil nici tinerii nu înțeleg. Cei iertați să fie cei care au mărturisit că au făcut pactul cu diavolul...

- Domnul Lăzărescu nu a mărturisit asta, nu s-a spovedit în public, dacă se poate spune așa...

- Adică dacă s-a mărturisit se iartă?! Și aici păcatul mărturisit e pe jumătate iertat?! Să fim serioși!

Una este să fi făcut pactul cu diavolul și alta este să fi intrat în partidul ăla târziu, fără vrerea ta și fără să aderi la viața lor de activiști.

- La începutul convorbirii noastre aminteai de mănăstirile din jurul Văratecului și de marii duhovnici de aici. Spuneți-mi, pe părintele Cleopa l-ați cunoscut?

- Da.

- Ce părere v-a făcut Părintele?

- Admirabilă!

Cînd am ieșit din chilia sa soțul meu, un om care avea credință dar care nu era un practicant, era profund tulburat iar eu i-am spus: „Parcă-i Dumnezeu!”

Asta mi-a inspirat, cu barba aceea albă... Parcă era Dumnezeu Tatăl, în pozele acelea cromolitografiate din copilăria mea. Era extraordinar de frumos și de impresionant bătrîn.

Au fost niște momente extraordinare petrecute în chilia sa, cînd ne vorbea în stilul său cunoscut de acum, la lumina candeliei...

- Iată o lume apusă, să spun așa...

- Da, noi cei duși...

- Spuneți-ne, noi am sosit aici, să vă tulburăm liniștea, dar credeți că are rost ca tinerii să se îndrepte către cei mai în vîrstă, să ia un cuvînt de folos? Mai slujește cuvîntul de folos în epoca televizoarelor, a antenelor parabolice și a discotecilor?

- Eu, din moment ce am venit aici, încerc să mă îmbunătățesc și să lepăd de la mine negația și mînia. Dar eu sînt profund împotriva față de aceste mijloace de popularizare a multor năzdrăvănii, a multe neadevăruri.

Și vremea în care trăim este o vreme întoarsă. Păcate strigătoare la cer devin legiferate... Este, deci o mare tristețe dar acesta este cursul probabil.

Acum ceva timp am dat un interviu pentru ziarul „Azi” și m-au întrebat ce părere am despre imaginile de la televizor. Le-am spus că eu nu sînt un om al civilizației imaginii ci al culturii cuvîntului. Fiindcă imaginea dislocă spiritul, cuvîntul îl construiește, îl edifică.

Deci în momentul de față este o luptă între imagine și cuvînt. Cuvîntul era izvorît din Cuvînt, că de

se spune: „Spuneți-le Cuvînt Avva!” în Pateric. Spuneți deci cuvînt întăritor, cuvînt pe care îi fixezi mintea, sufletul...

Imaginea te năucește... Succesiunea imaginilor la televizor pe mine mă năucește, foarte multe din nefericire fiind și imorale, obscene.

Cei de la „Azi” m-au întrebat ce părere am despre muzica actuală, dacă mai există posibilități de a reveni la ceea ce a fost. Și le-am răspuns că, după părerea mea, nu cred că se va putea reveni ușor de la manele la Johann Sebastian Bach.

Nu știu cum este drumul înapoi!

- Dar drumul înainte, finalul, cum va fi? Va găsi țara aceasta drumul cel bun?

- Dacă ar înceta vrajba, ura, între oameni ar fi posibil. Dar acum se ciocnesc oameni mai vizibil decît înainte. Pe vremea aceea se turna pe ascuns. Acum toți se toarnă, se lovesc, se urăsc, se insultă pe față. Dacă ascultîi oamenii politici vorbind între ei îți vine să fugi! Așa încît, atîta vreme cît nu va conțeni vrajba, ura dintre oameni, cît încă mai există țelul material, averea, puterea care dă naștere la asemenea reacții, totul va fi groaznic.

Doar Dumnezeu știe ce va urma! Și Papa, cînd a venit, a spus: „România este grădina Maicii Domnului!” Vorba aceasta o știam și eu, de mult, se spunea între monahi așa ceva, și realizez că doar o minune ne poate salva.

Căci ce la oameni nu e cu puțință este cu puțință la Dumnezeu! Și atunci minunea este posibilă oricînd iar nădejdea trebuie să ne fie ancoră, așa cum spune Pavel.

Iar cei care rabdă pînă la sfîrșit vor fi fericiți și mîntuiți!

(Interviu realizat de Anton Fabian)

¹ Reproducem mai jos două dintre dedicațiile făcute de domnul Gabriel Liiceanu doamnei Zoe Dumitrescu – Bușulenga: „Doamnei Zoe Dumitrescu Bușulenga, care în anii studenției mi-a hrănit pasiunea pentru bine și frumos, acest modest omagiu de stimă și admirație. Gabriel Liiceanu, octombrie 1981” (Dedicație pe volumul „Încercare în politropia omului și a culturii”); „Doamnei Zoe Dumitrescu Bușulenga, recunoștință pentru frumusețea pe care mi-a dăruit-o în anii studenției. G. Liiceanu, iulie 1987” (Dedicație pe volumul „Epistolar”, editura Cartea Românească, 1987).

Rolul împăraților romani în convocarea sinoadelor ecumenice

Student NEAGU N. COSTIN

Conflictul dintre Imperiu și Creștinism a durat trei secole; având loc apoi creștinarea Imperiului care n-a însemnat nimic altceva decât o schimbare în religia lui oficială, înlocuirea “teologiei păgâne”. Creștinismul a ocupat mai târziu poziția rămasă vacantă prin înfrângerea păgânismului în Imperiul Roman.

Imperiul ca orice stat din antichitate era *teocratic*, prin teocrație înțelegând legătura organică dintre Stat și religia lui. Putem spune că aceasta a fost cauza conflictului dintre Stat și Creștinism. Roma trăia “sub auspiciis deorum” și în numele zeilor a condamnat ea “ateismul creștin”. Dacă Imperiul n-ar fi persecutat pe creștini, el ar fi abjurat prin această propria lui credință. Singura soluție era victoria Creștinismului (înfrângerea Imperiului în sens religios) prin adoptarea de către el a Creștinismului ca religie de Stat.

Nu putem vorbi despre rolul împăraților romani în convocarea sinoadelor ecumenice fără o prealabilă prezentare a situației Bisericii și a relației sale cu Statul.

Potrivit istoricului catolic M. Jugie “Statul se considera ca o putere *absolută*, atât în chestiuni sacre cât și în cele profane, atât în viața spirituală cât și în cea temporală și ca atare, ignora în practică distincția între puterea civilă și cea spirituală sau cel puțin, subordonează pe cea din urmă primeia”¹ (Cezaropapism). Alt istoric, G. Vernodsky considera Bizanțul ca un sistem original de relații între Biserică și Stat ce formează “un singur trup”, o Biserică-Stat, încununată de o putere supremă și indivizibilă *diarhia* Basileu- Patriarh. Este bine să înțelegem

ca de fapt nu este vorba despre relatia dintre Biserica si Stat ca atare, si dintre puterea civila si puterea spirituala, prima personificata de împarat, iar cea de a doua de conducatorul Bisericii.

Modul în care împaratii s-au amestecat continuu în treburile Bisericii se explica prin aceeași persistenta a acestei traditii romane chiar si dupa convertirea Imperiului. Este legitima definirea atitudinii împaratilor fata de Biserica în perioada Bizantinismului timpuriu ca *cezaro-papista*, dar cu o rezerva – ca ei nu au avut intentia deliberata si constienta de a distorsiona crestinismul sau de a-l aservi, ci de a se folosi de el într-un mod aproape natural pentru ei în interiorul cadrelor traditionale ale teocratiei romane.

În ochii Bisericii misiunea esentiala a Imperiului consta în faptul de a fi ortodox si în protejarea adevaratei credinte, ea neputând tolera nici o indiferenta, cu atât mai putin o erezie. Întrucât era vorba de religia Statului, criza religioasa putea sa se transforme în criza politica. De aceea, spre deosebire de eforturile Bisericii, cele ale Imperiului erau îndreptate mai putin spre o loialitate dezinteresata fata de Ortodoxie, cât spre pacea religioasa, chiar daca acesta putea fi atinsa numai cu pretul unui compromis sau a unei formule dogmatice. Împaratul va fi aproape întotdeauna aparatorul Ortodoxiei, care constituia pentru el sprijinul principal de unificare a Imperiului.²

Legile si actiunile promulgate de Constantin cel Mare prin Edictul de la Milan, îi asigura o mare popularitate în Imperiul multinational în care coexistau mai multe religii.³ Incontestabil, conceptia Crestinismului, a carui “împaratie nu este din lumea acesta”, convenea conceptiei terestre imperiale. Dezbatând problema sinoadelor ecumenice, istoricul N. Iorga e de parere ca **în ciocnirea ereziilor trebuie sa vedem rivalitatea diferitelor natiuni care formau Imperiul. Ereziile nu sunt decât diferitele forme ale încercarii de emancipare a diferitelor popoare de cuprinsul Imperiului, popoare care își grupau întregul lor continut spiritual-national în jurul acestor învățături diferite de cele ale Bisericii oficiale din Bizant.** Sinoadele ecumenice sunt considerate ca fiind arena ciocnirilor nesângeroase dintre aceste tendinte, ciocniri în care întotdeauna a iesit învingatoare credinta cea adevarata.⁴ “O profesare corecta a formulelor de credinta era si un serviciu adus ordinii publice”.⁵

Condițiile întrunirii sinoadelor ecumenice au fost

acelea ale situației generale a sfârșitului imperiului Roman și începutul Imperiului Bizantin (325-787), adică acelea ale perioadei sclavagiste cu toate greutățile și caracteristicile ei.⁶ Creștinismul nu abolise instituția *sclavagismului*, căci aceasta era o instituție de stat, dar le îndulcise viața acestora. De precizat că suntem departe de a vorbi de omogenitatea de credință și tratament între diferitele clase creștine ale Imperiului Roman târziu și ale începutului Imperiului Bizantin. Convocarea sinoadelor ecumenice se făcea de către împărații care anunțau pe episcopii tuturor Bisericii vremii. Nici un episcop singur și nici toți împreună nu aveau puterea juridică, în acea vreme, de a convoca sinoadele ecumenice. Această putere o avea numai împăratul, pentru că el era șeful suprem al statului, cu puteri discreționare pe toată întinderea acestuia; se vede exercitarea ei la toate cele șapte sinoades ecumenice.⁷

Statul Bizantin era interesat în menținerea păcii și înțelegerii între cetățeni. În Cuvântarea inaugurală a împăratului Constantin cel Mare, la primul sinod ecumenic se vede necesitatea convocării sinodului: *“fiindcă, după mine, vrajba ascunsă în sânul Bisericii lui Dumnezeu este mai înspăimântătoare decât războiul sau decât o batalie, oricât ar fi ea de grea; ea-mi pare mult mai de temut decât o primejdie amenințând de undeva de afară”*.⁸ Împăratul se socotește ca unul dintre episcopi și împreună slujitor cu ei.⁹ Procedura lui Constantin a fost urmată de toți împărații sub care s-au ținut sinoades ecumenice: Teodosie cel Mare, Teodosie cel Tânăr, Marcian, Justinian, Constantin IV Pogonat, Irina. S-a afirmat chiar că sinoades ecumenice erau sinoades ale Imperiului Roman, care își apăra pacea și liniștea. Așa se explica rolul important pe care împărații l-au avut în convocarea, publicarea, conducerea și aprobarea sinoadelor ecumenice.¹⁰

Sinoades ecumenice s-au ținut toate în Rasarit având participanți și din partea episcopului Romei. Când împăratul era de fată, el avea *presedentia de onoare*, cea activă revenind unuia sau mai multor episcopi capabili pentru acesta situație (“Constantin încheindu-si discursul a dat cuvântul mai-marilor sinodului”¹¹). Teologul catolic Jean Comby apreciază că pentru majoritatea creștinilor, schimbarea de după persecuții ce implica, ca pe lângă titlul de *pontifex maximus* (mare preot) al religiei tradiționale (păgâne) Constantin să se socotească “asemenea Apostolilor” (ceea ce explica intervențiile sale în problemele Bisericii) era ceva nemaiauzit. Împăratia lui Dumnezeu cobora pe

pamânt.¹² Crestinii accepta acum caracterul sacru al împaratului, pe care îl considera în chip firesc conducator al poporului crestin (noul Moise, noul David). În aceasta calitate împaratul ia initiativa convocarii sinoadelor.

N. Iorga considera ca împaratul Constantin cel Mare s-a servit de sinoadele din timpul sau pentru a impune *pacea romana* de care Biserica avea nevoie, dar el însusi nu s-a facut crestin decât pe patul de moarte si nici nu s-a înconjurat de tot fastul caracteristic ritualului bizantin. Ceilalti împarati de dinaintea lui Justinian sunt considerati doar simpli aparatori ai granitelor imperiului sau a unitatii interioare a statului în sinoadele ecumenice.¹³ Cu ocazia sinodului I ecumenic s-a declarat pe sine “episcop al treburilor celor din afara ale Bisericii”¹⁴, calitate în care el a si convocat sinodul si a publicat hotarârile acestuia, investindu-le cu puterea legilor de stat. În calitate de episcop al treburilor celor din afara Bisericii, el si-a afirmat dreptul de a judeca pe episcopi si a procedat la judecarea Episcopului Roman Silvestru (304-335)¹⁵. Prof. Liviu Stan crede ca acesta titulatura luata de Constantin cel Mare are o semnificatie simbolica pentru atitudinea lui de protector al Bisericii, de împarat care avea interesul sa se îngrijeasca de treburile bisericesci, bineînteles în primul rând în interesul statului¹⁶.

Împaratul Constantin cel Mare a patronat tot timpul si cultul pagân exercitându-si efectiv functia de sef al acestui cult (*pontifex maximus*) dar însusindu-si totodata si calitatea de mare pontifex crestin. A luat masuri împotriva unor crestini eretici (arieni), având interesul sa apere si sa consolideze în primul rând Biserica. Înainte de pacea Bisericii, conflictele puteau ramâne locale. Dupa 313 ele se extind rapid în întreg imperiul. Biserica era zdruncinata din doua motive: cearta dintre Arie si Alexandru si serbarea zilei de Pasti. Împaratul în epistola trimisa lui Alexandru si Arie¹⁷ spune ca ei pot pastra unirea în credinta cu toate ca nu sunt de acord în unele chestiuni, dar nu toti oamenii au aceeasi “putere si înclinare” (de a ramâne uniti): “cum as putea ramâne în liniste, când poporul lui Dumnezeu care adora pe acelasi Stapân ca si mine, e sfâsiat de o nenorocita dezbinare?”¹⁸.

Este de subliniat faptul ca primind memorii si plângeri din partea unor episcopi împotriva altora Constantin cel Mare raspunde ca el este un simplu om si nu poate judeca acestea, ci acest lucru îl poate face numai Judecatorul comun: “sa ne unim a examina chestiunile de

credința pentru care ne-am adunat”¹⁹.

Viata religioasă a împăratului Constantin a avut și un interes politic: consolidarea și prin religie a unității Imperiului, tel pentru înfăptuirea căruia el a pus baza și a trasat drumul, rămânând urmașilor săi misiunea de a-l finaliza.

Prin hotărârile sinodului I ecumenic de la Niceea (325) s-a introdus în administrația bisericească sistemul mitropolitan, după sistemul administrației civil-politice de stat, frontierele unităților locale bisericești fiind frontierele unităților administrativ-politice de stat)²⁰.

Convocându-i pe toți episcopii la Niceea, Constantin dădea naștere în Biserica unei noi Institutii, *Sinodul Ecumenic*, cel de la Niceea fiind considerat a fi primul din această serie, ultimul fiind cel de al șaptelea.

Înainte de a se fi proclamat creștinismul religie de stat și de a se interzice radical cultele păgâne diverși împărați dintre succesorii lui Constantin cel Mare au luat măsuri împotriva cultelor păgâne și împotriva ereticilor, a tuturor manifestărilor legate de tradiția păgână (I Edict din 341 – interzicerea sacrificiilor). Chiar împăratul Gratian (375-383) l-a început domniei sale (375-376) a renunțat la demnitatea de *pontifex maximus*, depunând insigna acestei demnități **toga praetexta** (măntie albastră smaltuită cu stele). De acum înainte această demnitate nu mai este revendicată de împărați.

De la dispariția împăratului Constantin cel Mare, actele cele mai importante privind organizarea Bisericii, savârșite de împărați au fost convocarea sinoadelor ecumenice:

- II sinod ecumenic (381) – Constantinopol
- III sinod ecumenic (431) – Efes
- IV sinod ecumenic (451) – Calcedon

Aceste sinoade nu numai că au fost convocate de împărați, dar au și fost deschise în chip prezidial de aceștia sau de delegații acestora, iar hotărârile dogmatice și canonice luate în respectivele sinoade au fost publicate din ordinul împăraților și investite de aceștia cu puterea legilor de stat.²¹ Chiar în anul în care s-a întrunit al IV-lea sinod ecumenic (451), a apărut edictul imperial prin care s-a făcut un pas mai departe față de ceea ce rânduisese Constantin cel Mare cu privire la valabilitatea canoanelor și la egalitatea de putere a lor cu legile de stat, stabilindu-se că toate legile contrare sfintelor canoane sunt fără putere și inaplicabile. În 379, la urcarea

el la titlul de *pontifex maximus*.

Cu toate acestea împărații romani nu au încetat să se ocupe de treburile religioase ale imperiului, însă vor prefera creștinismul (se vede de altfel în legislația lor). Se poate spune pe drept cuvânt că Teodosie este creatorul Imperiului Roman Creștin. Astfel, la 28 februarie 380 Teodosie a promulgat un edict la Tesalonic în favoarea Ortodoxiei niceene prin care ordona: “voim ca toate popoarele aflate sub blânda autoritate a noastră să trăiască în credința pe care sfântul apostol Petru le-a transmis-o romanilor și care este propovăduită până în ziua de azi, pe care o urmează papa Damasus și episcopul Petru din Alexandria [...] potrivit acestei legi, poruncim să se cinstească numele creștinilor adevărați (*nomen christianorum catholicorum*), iar pe ceilalți nelegiuiți și nebuni îi socotim loviți de infamia rătăcirii eretice [...] să se aștepte mai întâi la răzbunarea divină iar apoi și la pedeapsa noastră, după hotărârea pe care ne-o va fi inspirat-o Cel de sus”.²²

Ideea convocării unui nou sinod ecumenic (II) a apărut după sinodul ortodox de la Sirmium (Mitrovita) ținut în vara anului 378, prezent fiind împăratul Gratian. Convocarea acestui sinod a fost amânata din cauza navalirii gotilor în provinciile sud-dunarene ale imperiului roman.²³

Împăratul Teodosie s-a îngrijit înainte de orice, de împacarea Bisericilor și a hotărât ca episcopii să se adune la Constantinopol caci spune Teodoret “numai acesta parte a imperiului se infectase de erezia ariană; Apusul rămânând ferit de acesta boala”.²⁴ La sinodul II ecumenic, întrunit la Constantinopol din ordinul împăratului Teodosie cel Mare în primăvara anului 381, au participat 150 de episcopi, veniți din diocesele și provinciile Imperiului Roman de Rasarit.²⁵ Istoricii Socrate²⁶ și Sozomen²⁷ ne relatează că împăratul Teodosie a convocat acest sinod atât pentru a confirma doctrina Părinților de la Niceea (325), cât și pentru a alege un episcop pentru Biserica din Constantinopol. După închiderea lucrărilor, părinții sinodali adresară o scrisoare împăratului în care multumeau lui Dumnezeu că-l încredințase lui Teodosie puterea supremă, pentru a reda Bisericilor pacea și a apăra dreapta credință. Acest sinod al II-lea constituie unul dintre cele mai importante evenimente din istoria creștinismului, pentru că a stabilit adevărata învățatură creștină, formulată clar și precis în simbolul constantinopolitan (prețios tezaur al credinței).

În cele ce urmează (perioada următoare secolelor IV-V) se

poate vorbi despre o lupta între vechea religie română și creștinism și despre acțiuni de reprimare a cultului păgân în care creștinii au fost foarte activi. A existat o mai bună colaborare între Biserica și Stat, evidențiindu-se mai ales prin înființarea la 425, de către Teodosie II (408-450) a Universității Creștine, la Constantinopol.

De asemenea ceremonia încoronării imperiale este *încreștinată*, fie prin participarea la acest act a episcopului Constantinopolului, fie mai târziu prin săvârșirea încoronării chiar de către acesta, act care se inaugurează cu împăratul Marcian (450-457).

Viața Bisericii a început să fie tulburată de erezii hristologice, încă din secolul IV. Ele s-au dezbătut la sinodul al III-lea ecumenic de la Efes (431), apoi au fost discutate în “sinodul tâlharesc” de la Efes (449) și în sinodul IV ecumenic de la Calcedon (451), în sinodul V ecumenic de la Constantinopol (553) și în sinodul VI ecumenic de la Constantinopol (680-681).

Istoricii timpului au descris desfasurarea tumultuoasă a sinodului III ecumenic. Totul a pornit de la faptul că la Alexandria se sublinia unitatea lui Hristos, pe când la Antiohia se pune accentul pe ambele aspecte ale ființei lui Hristos (se vorbea de două naturi pentru a ajunge la unitate). Aceasta divergență de puncte de vedere se va transforma în conflict odată cu înfruntarea dintre cei doi episcopi rivali, Chiril al Alexandriei și Nestorie al Constantinopolului. Episcopul Chiril a venit la Efes cu intenția de a-și elimina rivalul de la Constantinopol. Era primejdios să ai de-a face cu episcopul Alexandriei, care nu sovia în privința mijloacelor de adoptat când scaunul sau episcopal și doctrina erau în joc.²⁸ Putem vorbi că și cauza secundară a acestui sinod și de luptă pentru supremație a scaunului de Alexandria. Totul a pornit de la faptul că sub Teodosie cel Mare scaunul de Constantinopol a fost promovat înaintea scaunelor episcopilor de Alexandria și Antiohia.²⁹

Sinodul de la Efes a fost convocat printr-un edict imperial de către împăratul Teodosie II.³⁰ Se încheie cu anatema asupra lui Nestorie, apoi prin venirea episcopului Ioan de Antiohia este convocată alta întrunire în care acesta arunca anatema asupra episcopului Chiril. Toate aceste hotărâri sunt aduse la cunostința împăratului Teodosie II, el socotindu-le nule și fără valoare. De asemenea împăratul, la sfatul curtenilor, a destituit pe Nestorie, Chiril și pe Memnon, îi întemnitează sperând într-o împacare a acestora.³¹ Totuși

monofizitismul nu se încheie aici și împăratul Teodosie II prieten cu Eutihie convoacă un sinod la care invită exclusiv partizani de-ai acestuia din urmă și pe episcopul Romei.

Împărații bizantini se socoteau urmași ai împăraților romani și aveau atotputernicia urmașilor imperiali (autocrator)[...] aveau dreptul să convoace sinoade; în chip cu totul abuziv le privau de libertatea de acțiune.³² La sinodul de la Efes (449) împăratul Teodosie II trimite ca observatori doi funcționari și armată, care aveau instrucțiuni să trimită la el pe cei care se abateau de la credință. Datorită acestor măsuri două epistole ortodoxe ale papei Leon I, nu au fost citite în sinod (împăratul Teodosie II lucrând în duh monofizit).³³ Împăratul era naiv și lipsit de experiență în treburile politice și religioase; de aceea a aprobat hotărârile “sinodului tâlhăresc”. Pentru liniștea și unitatea statului bizantin cât și pentru unitatea bisericii s-au făcut concesii monofizitilor pentru a rămâne în sânul Ortodoxiei.

După studii mai noi s-a arătat că împărații bizantini nu-și puteau exercita întru totul puterea lor de autocrati asupra diferitelor popoare ce formau Imperiul Bizantin. Trebuie subliniat faptul că poporul avea ceva de spus; poporul Constantinopolului avea putere prin organizația *demeleor*.³⁴ Constatăm că *demele* reprezentau o anumită participare a poporului la conducerea statului (partida verzilor și partida albastrilor).

Împăratul Teodosie II s-a sprijinit în conducerea imperiului pe partida **verzilor**³⁵ de aceea se și explică hotărârile “sinodului tâlhăresc”, pe când Marcian, care îi urmează favoriza pe **albaștri**, favorabil ortodocsilor.

La jumătatea secolului V, în imediată apropiere a sinodului de la Calcedon (451) două mari primejdii pentru stat și biserică aparuseră: hunii pe care împăratul căuta să-i respingă de la granițele imperiului și ereticii (monofizitii) care trebuiau să fie condamnați într-un sinod și pacea să fie restabilită.

Sinodul de la Calcedon are importanță specială, privitoare la caracterul autorității imperiale față de Biserică și la raporturile cu episcopatul. Ca și în 325 împăratul se interesează de lucrările sinodului, participă la unele, dar puterea de lege a hotărârilor luate în sinod. De subliniat că nu se amesteca în discuții și în formule dogmatice, lăsând episcopilor acest drept.³⁶ Remarcăm faptul că împăratul Marcian a contribuit la bunul mers al lucrărilor sinodului de la

Calcedon, prin atitudinea sa de rezerva si respect fata de Biserica si de dreptul acesteia de a se pronunța ea singura în chestiuni de credință si de judecarea clericilor. De altfel, parintii sinodului l-au numit pe împărat “preot si în acelasi timp împărat”. Chiar admitând ca împăratul nu a primit decât rangul de δεπουτατοζ, care era al 29-lea în ierarhia bisericească si ca detinea doar al 14-lea loc în corul din stânga, faptul constituia recunoașterea formală a unei alianțe între Stat și Biserică care trebuia să aibă rezultate atât de importante.³⁷

O importanta destul de mare au avut si comisarii imperiali, care prin prezenta, rolul lor activ si bine stiut au dus la bun sfârșit lucrarile sinodului. Parintii sinodului au afirmat categoric, având si aprobarea împăratului, ca decretele imperiale care contravin canoanelor sunt nule: “κατα των κανονων πραγματικον μηδεν ισχυσι”³⁸ Putem afirma ca sinodul de la Calcedon a îndreptat ceea ce stricasera împăratul Teodosie II, Hrisafin, comisarii imperiali, episcopii Dioscor, Nestorie si Eutihie, doua decenii de framântari, de patimi, de conflicte doctrinare si de scaune aduse la judecata în fata marii adunari.³⁹

Dupa acest sinod se poate vorbi despre o suprema autoritate bicefală, *politico-bisericească*, ce se afla în fruntea imperiului (împăratul si episcopul de Constantinopol). Se ajunge astfel, datorita colaborarii strânse dintre Stat si Biserica, la identificarea acesteia din urma cu statul; prin transformarea si într-o institutie publica, situata în fruntea tuturor celorlalte institutii de stat.⁴⁰

Secolul V este dominat de catre puternica personalitate a împăratului **Justinian** (527-565) relevata prin înfaptuiri de mare amploare atât în viața politica a lumii cât si în viața bisericească. Se stie prea bine ca Justinian pe lângă faptul ca era un mare om politic si strateg, a fost si jurist si teolog, scriind opere cu continut teologic.

Moștenitor al vechiului *imperator* roman, el este totodată *isapostolos* (egalul Apostolilor), capul suprem și campionul religiei. Acesta dă un nou aspect împăratului; e foarte pios, chiar superstițios. Ideea imperială bizantină a făcut din suveran reprezentantul lui Dumnezeu pe pământ, răspunzător de administrarea imperiului lui Hristos.⁴¹ În codul lui Justinian vedem că prin publicarea legilor în favoarea Bisericii, împărații bizantini căutau prin aceasta ca să-și atragă și să-și conserve bunăvoința lui Dumnezeu asupra statului și al lor, pe care o considerau ca garanția cea mai tare a prosperității și progresului statului.⁴²

Justinian si-a dat seama ca certurile religioase slabeau mult unitatea statului si tulburau mult ordinea sociala. Ales al lui Dumnezeu, vicar si chip al lui Dumnezeu pe pamânt, împaratul își atribuia o nediscutata competenta pe terenul dogmei si al credintei. În tot timpul domniei sale, Justinian cauta sa fie aparatorul Bisericii dar pretinse în acelasi timp sa-i impuna disciplina si chiar dogma. Reglementând tot ce privea organizarea clerului si administrarea lacasurilor religioase, împaratul Justinian acorda toata protectia sa Bisericii.⁴³

Întotdeauna Justinian si-a recunoscut dreptul de a interveni direct în afacerile Bisericii. Potrivit vechii traditii imperiale, el pretindea sa convoace sinoadele, sa le hotarasca programul, sa supravegheze în persoana (sau prin mandatar) mersul dezbaterilor, sa sanctioneze prin edicte hotărârile luate; ca un adevarat doctor al Bisericii el interpreteaza Scripturile, redacteaza formularile de credinta, arunca anateme împotriva celor pe care îi considera eretici, trateaza cu asprime pe oricine se opune vointei sale.⁴⁴

Dupa exemplul antecesorilor sai, a convocat si el sinoade ale Bisericii, unul care s-a tinut la Constantinopol (543) precum si sinodul V ecumenic (553) întrunit tot la Constantinopol. Observam un lucru clar si anume, ca autoritatea împaratului în materie de religie parea absoluta (vezi convocarea sinoadelor, ratificarea hotărârilor Parintilor sinoadelor).

De asemenea împaratul intervenea în numirea înaltilor demnitari ai Bisericii si îi putea destitui, exercitându-si puterea si asupra pontifului roman. Relevant este cazul papei Silvestru arestat din porunca împaratului Justinian si a papei Vigiliu tratat foarte aspru la Constantinopol, de catre acelasi împarat.

Putem spune ca Biserica accepta aceasta interventie a suveranului ca un lucru cu totul legitim. Patriarhul Menas spunea în secolul VI: “nimic nu trebuie sa se faca în prea Sfânta Biserica împotriva vointei si a ordinelor împaratului”.⁴⁵

Istoricul Nicetas spunea ca împaratii se considerau ca “fiinte inspirate de Dumnezeu ca Solomon, doctori în stiintele divine, canoane mai sigure decât canoanele si într-un cuvânt ca interpreti infailibili ai lucrurilor divine si omenesti crezând chiar ca si în aceasta materie nu sunt inferiori nimanui, erijându-se în interpreti, judecatori, explicatori ai dogmelor”.⁴⁶

Începând cu secolul VI pentru Rasarit si din secolul VIII

în Apus se introduce un nou act de cult în legatura cu conducatorul statului si anume ceremonia încoronarii împaratilor de catre Patriarhi (în Rasarit prin încoronare împaratul se apropie si mai mult de Biserica, primind o *hirotesie* precum si scrie Fotie lui Vasile I).⁴⁷ Prin încoronare si ungere cu mir, împaratul primea cea mai înalta consfintire si recunoastere a autoritatii lui, fara ca Biserica sa-si aroge prin aceasta dreptul la suprematie (asa cum se va întâmpla mai târziu în Apus).⁴⁸

Colaborarea dintre Biserica si Stat se desfasoara în Rasarit în termeni de armonie. A. Gasquet spunea: “nicaieri ca la Bizant, tronul si altarul nu au fost asa de indisolubil unite”⁴⁹; chiar Justinian în Novela VI socotea preotia si conducerea statului ca doua daruri date de Dumnezeu omului.

Cu timpul apar titlaturi (luate de împarati) în care intra elemente religioase. Constantin IV (668-685) semnând actele sinodului VI ecumenic întrebuinteaza formula care mai târziu devine clasica: “Constantin en Hristo to teo basilevs kai autocrator Romaion”⁵⁰.

În cursul veacului VII pe plan religios Bizantul încearca diferite compromisuri pentru a impune unitatea religioasa care ar fi echivalat cu o unitate etnica prin decrete ca: *Ecthesis* (638) prin care se cauta împacarea monofizitilor cu Biserica si prin *Typos* (648) care interzicea discutiile monofizite si monotelite. Cum însa tulburarile bisericesci nu au cedat, Constantin IV Pogonat izbuteste sa le puna capat si sa restabileasca pacea în Biserica prin convocarea sinodului VI ecumenic (680) la Constantinopol, unde se repeta ce se întâmplase la Calcedon.⁵¹

Deoarece nici sinodul V ecumenic (553) si nici sinodul VI ecumenic (680) nu au emis nici un canon, împaratul Justinian II (685-695 si 705-711) convoaca la Constantinopol (692) un sinod numit “sinodul Trulan sau Quinisext”, în care s-au dat 102 canoane (conteaza ca fiind ale sinodului VI ecumenic). Ele au fost publicate de împarat ca si canoanele celorlalte sinoade ecumenice si au dobândit puterea legilor de stat.

Împaratii bizantini au continuat sa se ocupe de problemele de credinta, unii dintre ei luând atitudine chiar împotriva învățaturii dogmatice a Bisericii. Astfel este cunoscut decretul împaratului Leon III Isaurul (714-741) din anul 726, împotriva cultului icoanelor. N. Iorga referindu-se la erezia iconoclasta vorbeste despre cauze de ordin social si economic. Citându-l pe Voy K. Schenk, istoricul spune ca iconoclasmul a fost o miscare “care sub aparentele sale

religioase ascundea motive cu totul de alt ordin”.⁵² Unul dintre motive ar fi acela ca patriarhii, episcopii si aceste legiuni monahale devenisera o adevarata primejdie pentru autoritatea laica, reprezentata de împarat.⁵³ De asemenea bunurile lor nu erau supuse impozitelor si nici administratiei functionarilor imperiali.

Bizantinologul M. Siuzumov spunea ca iconoclasmul “e legat genetic de ereziile Asiei Minor”.⁵⁴ Ne gasim chiar în timpul persecutiilor exercitate de califi împotriva crestinilor din Siria (Califul Iezid opreste cultul icoanelor). Chiar împaratul Leon era la curtea lui, înconjurat de sirieni si astfel începe acesta reforma revolutionara bizuindu-se pe puterea soldatilor din Constantinopol. Iconoclasmul îi antrenase pe toti într-un curent general si de pretutindeni se puteau auzi aclamatii catre împarat: “azi lumea e salvata, fiindca tu, împarate, ne-ai eliberat de idoli”.⁵⁵ Ceea ce începuse Leon a continuat Constantin V care în 754 convoaca în palatul Hieria un sinod de 338 episcopi pentru a condamna icoanele.

În septembrie 787 a avut loc la Niceea, un loc ferit de tulburari si rascoale, al VII-lea sinod ecumenic pentru restabilirea cultului icoanelor, sinod convocat de împarateasa Irina. În aceasta lupta împotriva icoanelor, prof. Liviu Stan sublinia preocuparea deosebita a împaratilor bizantini pentru chestiunile dogmatice ale Bisericii precum si proportiile tulburarilor produse de acesta în întreg imperiul, antrenând deopotriwa si clerici si credinciosi si demnitari de stat, aproape întreaga suflare de sub stapânirea Bizantului.⁵⁶

N. Iorga socotind Biserica una din principalele institutii ale Imperiului Bizantin a scos în evidenta si legatura indisolubila a acesteia cu Statul. Crestinismul fiind ideologia timpului, împaratii bizantini erau direct interesati în bunul mers al vietii religioase, tulburarile din sânul Bisericii implicând tulburari si în viata politica si sociala a Statului.

De aceea nu este de mirare că cele șapte Sinoade Ecumenice nu s-au constituit din inițiativa ecleziastică, ci din inițiativa puterii reprezentată prin împărat. Începând cu Constantin cel Mare împărații bizantini “au căutat în creștinism elementul de legătură între cetățenii imperiului și chiar între aceștia și dușmanii lor din afară”.⁵⁷ (*Bibliografia și notele încep pe pagina următoare*)

BIBLIOGRAFIE

- ❑ Banescu, Nicolae – *Istoria Imperiului Bizantin*, Ed. Anastasia, Buc. 2000
- ❑ Casiodor – *Istoria bisericeasca tripartita*, PSB 75
- ❑ Coman, Ep., Vasile – *Scrieri de teologie, liturgica si pastorală*, Ed. Ep. Ort. Rom. a Oradei, 1983
- ❑ Comby, Jean – *Sa citim Istoria Bisericii*, Ed. Arh. R-C. de Buc., 1999
- ❑ Davis, S. J., Leo Donald – *The First Seven Ecumenical Councils (325-787)*, The Liturgical Press, Collegeville, Minnesota
- ❑ Diehl, Charles – *Figuri bizantine*, Ed. Ptr. Literatura, BPT, Buc., 1969
- ❑ Eusebiu – *Viata lui Constantin*, PSB 14
- ❑ Forget, J. – *Conciles în Dictionnaire de Theologie Catholique*, Paris, 1924
- ❑ Hertling, S. J., Ludwig – *Istoria Bisericii*, Ed. Ars Longa, Iași, 1998
- ❑ Iorga, Nicolae – *Histoire de la vie byzantine* (3 vol.), Buc., 1934
- ❑ IBU, manual ptr. Institutele Teologice (vol. I), Ed. IBMO, Buc., 1975
- ❑ L'Huillier, Arhiep., Peter – *Dreptul bisericesc la sinoadele ecumenice I-IV*, trad. de Pr. Prof. Dr. Al. I. Stan, Ed. Gnosis, Buc., 2000
- ❑ Malalas, Ioan – *Cronografia*, P.G. XCVII
- ❑ Muntean, Vasile V. – *Bizantinologie* (I), Ed. Învieră, Arhiep. Timisoara, 1999
- ❑ *Omul Bizantin*, volum coordonat de Guglielmo Cavallo, Ed. Polirom Iași, 2000
- ❑ Popovici, Nicolae - *Începuturile Nestorismului* (Teza de licență) Sibiu, 1933
- ❑ **Idem** – *Primul sinod ecumenic*, Tiparul tipografiei Diecezană Ort. – Rom., Arad, 1925
- ❑ Schmemmann, Rev., Alex – *Bizantine Theocracy and the Orthodox Church în Saint Vladimir's Seminary Quarterly*, I (1953), nr. 2
- ❑ Socrate – *Istoria bisericeasca*, Trad. de Iosif Gheorghian, Tip. Cartilor Bisericești, Buc., 1899
- ❑ Sozomen – *Istoria bisericeasca*, Trad. de Iosif Gheorghian, Tipolitografia Cartilor Bisericești, Buc., 1897
- ❑ Teodoret de Cyr – *Istoria bisericeasca*, PSB 44
- ❑ Vasiliev, A. A – *Histoire de l'empire byzantine*, traduit du russe par P. Borodin et A. Bourgnina, Paris, 1960
- ❑ Zamfirescu, Dan – *Ortodoxie si Romano-Catholicism în specificul existentei lor istorice*, Ed. Roza-Vânturilor, Buc., 1992
- ❑ Zeiller, Jacques – *L'Empire romain et l'Eglise*, Paris, 1928

REVISTE

- ✓ BOR nr. 5/1903
- ✓ BOR, an XLI, nr. 2/1922
- ✓ Mitropolia Ardealului, an XVI, nr. 7-8/iul.-aug. 1971
- ✓ MMS, an LIII, nr. 7-9/iul.-sept. 1977
- ✓ Mit. Olteniei, an XIV, nr. 1-2/ ian.-feb. 1962
- ✓ Ortodoxia, an III, nr. 2-3/ apr.-sept. 1951

- ✓ **Idem**, an IV, nr. 3-4/iul.-dec. 1952
- ✓ **Idem**, an XIV, nr. 3/iul.-sept. 1962
- ✓ Rev. Teologica an XV, XVI, nr. 1/1925, 1926
- ✓ Studii Teologice an II, nr. 1-2/ian.-feb. 1950
- ✓ **Idem** an V, nr. 5-6/1953
- ✓ **Idem** an XVIII, nr. 9-10/nov.-dec. 1966
- ✓ **Idem** an XIX, nr. 1-2/ian.-feb. 1967
- ✓ **Idem** an XXI, nr. 5-6/mai.-iun. 1969
- ✓ **Idem** an XXII, nr. 3-4/mart.-apr. 1970

NOTE

- ¹ Rev. Alex. Schmemmann, *Bizantine Theocracy and the Ortodox Church*, în *Saint Vladimir's Seminary Quaterly* 1 (1953), nr. 2, pag. 5-22
- ² N. Iorga – *Histoire de la vie byzantine*, vol. I, Buc., 1934, pag. 93
- ³ A. A. Vasiliev – *Histoire de l'empire byzantin*, tradus din rusa de P. Borodin si A. Bourgnina, Paris, 1932, p. 60
- ⁴ Drd. C. Bradea, *Viata religioasa bizantina în opera lui N. Iorga* în Studii Teologice an XVIII, nr. 9-10/nov. dec. 1966
- ⁵ N. Iorga **op. cit.** pag. 93
- ⁶ I. G. Coman, *Sinoadele ecumenice si importante lor pentru viata Bisericii în Ortodoxia* an XIV, nr. 3/iul. sept. 1962, pag. 293
- ⁷ **Ibidem**, pag. 294
- ⁸ Eusebiu de Cezareea - *Viata lui Constantin* (PSB 14) III, 12, pag. 130
- ⁹ **Ibidem**, III, 17
- ¹⁰ J. Forget, *Conciles*, în Dictionnaire de Theologie Catholique, tome III, premiere partie, Paris, 1923, col. 674
- ¹¹ Eusebiu de Cezareea **op. cit.**, III, 13
- ¹² J. Comby – *Sa citim Istoria Bisericii* ed. Arh. R.-C. de Buc., 1999, pag. 63
- ¹³ N. Iorga **op. cit.** vol. 1, pag. 33
- ¹⁴ Eusebiu de Cezareea **op. cit.** IV, 24
- ¹⁵ Liviu Stan, *Relatiile dintre stat si Biserica* în **Ortodoxia** (IV) nr. 3-4/iul.-dec. 1952, pag. 377
- ¹⁶ **Ibidem**, pag. 381
- ¹⁷ Casiodor – *Istoria bisericeasca tripartita*, PSB 75, cap. XIX, pag. 77
- ¹⁸ Socrate Scolasticul - *Istoria bisericeasca*, trad. de Iosif Gheorghian, Buc. 1899, tip. Cartilor Bisericesci, pag. 14
- ¹⁹ Sozomen – *Istoria bisericeasca* trad. de Iosif Gheorghian, Buc. 1897, tipolitografia Cartilor Bisericesci, pag. 31
- ²⁰ Drd. M. Ciucur, *Principiul adaptarii* *unitatilor teritoriale bisericesci...* în

MMS an. LIII, nr. 7-9/iul.-sept. 1977, pag. 555

²¹ L. Stan, **op. cit.**, pag. 385

²² Codex Teodosianus XVI, I, 2 la Jean Comby **op. cit.**, pag. 65

²³ Pr. Prof. I. Ramureanu, *Sinodul II ecumenic de la Constantinopol*, în **Studii Teologice** an XXI nr. 5-6/mai.-iun.1969, pag. 348

²⁴ Teodoret de Cyr – *Istoria Bisericeasca*, V, 6. 3., PSB 44, pag. 205

²⁵ **Ibidem**, V, 7.2; Casiodor **op.cit.** IX, 12, PSB 75

²⁶ Socrate **op. cit.**, V, 8

²⁷ Sozomen **op. cit.**, VII, 7

²⁸ J. Comby **op. cit.**, pag. 85

²⁹ Vasile V. Muntean – *Bizantinologie* I, Ed. Învierea – Ahiep. Timisoara, 1999, pag. 71

³⁰ Casiodor **op.cit.** XII, V; Socrate **op. cit.** VII, 34

³¹ **IBU Manual pentru institutele teologice** (I), Ed. IBMO, Buc. 1975, pag. 253

³² Ștefan Berechet, *Împaratii bizantini si amestecul lor în Biserica* în **BOR** an XLI, 1922, nr. 2, pag. 101

³³ **Ibidem**

³⁴ Prof. I. Ramureanu *Evenimente istorice înainte si dupa sinodul de la Calcedon* în **Studii Teologice** an.XXII, nr. 3-4/mart.-apr. 1970, pag. 184

³⁵ Ioan Malalas, *Cronografia*, XIV, PG XCVII, 523

³⁶ Prof. Teodor M. Popescu *Importanta istorica a sinodului IV ecumenic* în **Ortodoxia** (III), nr. 2-3/ apr.-sept. 1951, pag. 192

³⁷ N. Iorga **op. cit.**, pag. 81 (*Histoire de la vie...*)

³⁸ Ahiep. Peter L'Huillier, *Dreptul bisericesc la sinoadele ecumenice I-IV* trad. de prof. Al. I. Stan, Ed.

Gnosis, Buc. 2000, pag. 308

³⁹ Prof. Teodor N. Popescu, **op. cit.** pag. 281

⁴⁰ L. Stan **op. cit.** pag. 393

⁴¹ N. Banescu, *Împaratul Justinian I în Mitropolia Olteniei* (XIV) nr. 1-2/ ian.-feb. 1962, pag. 13-22

⁴² Codex Justinianus, Cartea I, Titlul I, 3 apud C. Erbiceanu *Situatia Bisericii Ortodoxe de Rasarit în Imp. Roman si Bizantin* în **BOR**/1903, nr. 5, pag. 481-495

⁴³ N. Banescu *Istoria Imperiului Bizantin*, Ed. Anastasia, Buc. 2000, pag. 604

⁴⁴ **Ibidem** pag. 609

⁴⁵ Ch. Diehl, *Figuri bizantine*, Ed. Ptr. Literatura BPT, Buc. 1969, pag. 58

⁴⁶ **Ibidem**

⁴⁷ + Vasile Coman – *Scrieri de teologie, liturgica si pastorala* Ed. Ep. Ort. Rom. a Oradiei, 1983, pag. 55

⁴⁸ **Ibidem**

⁴⁹ A. Gasquet, *De l'autorite imperiale en matiere de religion*, Paris, 1879, apud V. Coman **op. cit.**, pag. 56

⁵⁰ G. Ostrogorski, *Autocrator i Samodrzac*, Beograd 1935, pag. 100, apud V. Coman **op. cit.** pag. 62

⁵¹ L. Hertling S. J. *Istoria Bisericii* Ed. Ars Longa, Iazi 1998, pag. 165

⁵² N. Iorga, **op. cit.** (*Histoire de la vie...*) vol. II, pag. 32

⁵³ **Ibidem**, pag. 33

⁵⁴ Vasile V. Muntean, **op. cit.**, pag. 119

⁵⁵ N. Iorga, **op. cit.**, pag. 36

⁵⁶ Liviu Stan, **op. cit.**, pag. 414

⁵⁷ N. Iorga, **op. cit.**, pag. 81

Situația actuală a islamului: conflict și lumină

Părintele Stephen C. Headley

Notă: *pr. Stephen Headley este preot al Bisericii Patriarhale Ruse din Franța și, totodată, cercetător (cu „normă întreagă”) la Centrul Național de Cercetare Științifică, specialist în antropologie indoneziană. A petrecut lungi perioade de timp în Indonezia, unde a studiat printre altele și rugăciunea musulmană indoneziană. Deși Islamul a pătruns relativ târziu în Indonezia, în prezent aceasta este țara islamică cea mai dens populată din lume. Părintele Stephen, împreună cu soția sa Anne, locuiește la Vezelay, unde este parohul unei mici parohii de limbă franceză. În articolul publicat în revista Sourozh (publicație a „Diocezei/ Mitropoliei Patriarhale Rusești de Sourozh” din Marea Britanie și Irlanda) părintele Ștefan face o serie de reflexii asupra naturii Islamului din punctul de vedere al unui creștin ortodox.*

Islamul în starea sa naturală

• Când auzeam muezinul chemând la rugăciune, era de obicei fie patru dimineața, când mă trezeam pentru câteva minute, fie târziu în noapte, și încercam să dorm, în ciuda zădufului și a... țăntărilor. Dar și într-un caz și în celălalt, puteam auzi trecând o bicicletă pe lângă poartă. Puteam chiar zări prin fereștriuca joasă a marchizei pe bătrânul pedalând cu grijă; și-mi închipuiam cum ajungea peste câteva minute la mica moschee din spatele casei prietenului meu și începea să-și facă rugăciunea. Aplecându-și trupul bătrân spre podea, el se străduiește acum să se supună Atotputernicului. Urmăresc rugăciunea prin intermediul gramofonului: „Mare este Allah”. El Îl preamărește acum pe Dumnezeu, Numele Lui [nota red. Sourozh: în acest eseu, Dumnezeu (Theos) și Allah sunt nume folosite INTERȘANJABIL, așa cum se pare că este o practică în Bisericile Ortodoxe din Orientul Mijlociu]

[nota trad.: întrucât Biserica Ortodoxă Română nu cunoaște o asemenea practică, necorespunzând la nimic din tradițiile noastre, în continuare vom evita, pe cât posibil, aceste situații în traducerea noastră. Părerea traducătorului în românește este că Voievodul Ștefan cel Mare și Sfânt nu ar accepta tradiția „interșanjabilității”. Și nici Voievodul Martir Brâncoveanu].

Eu am un respect spontan și simpatie pentru aceste cinci zile de rugăciuni (SALAT) ale musulmanilor și pentru textele lor. Unele sunt extrase din psalmii evreiești, altele, așa cum este rugăciunea Bismillah, sunt de origine samariteană, iar altele sunt compoziții originale. Aici, în Java, atât musulmanii, cât și creștinii se adresează lui Dumnezeu cu apelativul Allah, dar rugăciunile musulmanilor au o sobrietate, o frumusețe elevată care adesea le lipsește celor folosite de creștinii de aici. Așa cum spune faimosul iezuit javanez Rama Mangunwijaya (1986): „Numai o inimă de piatră nu înregistrează frumusețea limbajului pastoral al rugăciunilor islamice SALAT: a săruta pământul este a salva ceva din rugăciunile Israelului, ceva ce mulți dintre creștinii europeni au pierdut, cu excepția, probabil, a călugărilor cistercenieni”.

Dar pentru ortodocși, astfel de lucruri ne sunt familiare, ne aparțin; musulmanii au moștenit câte ceva din gramatica rugăciunii de la monahismul sirian pe care Muhammed l-a cunoscut direct. Ca în bisericile noastre ortodoxe, moscheile nu au nici scaune, nici strane. Un spațiu gol în care se poate experia sobrietatea cultului. Am intrat uneori în astfel de moschei de la țară vineri seara, când se face rugăciunea și oamenii m-au primit cu căldură. Dar au fost și situații în care reacția a fost mai „complicată”.

- Și acum o altă amintire!! Părintele Methodios, fiul unui bogat cultivator de orez din apropierea acestui mare oraș, a terminat în sfârșit de finisat biserica sa din bambus, construită pe terenul pe care-l cumpăraseră lângă casa fermierului în care se rugaseră până atunci. Văruiseră curat pereții și instalaseră altarul, cu două icoane pictate în Indonezia, una a Mântuitorului și cealaltă a Maicii Domnului. Tocmai se pregăteau de sfințirea

bisericii. AU TRECUT ZECE ANI DE ATUNCI! Construcția și-a păstrat destinația – biserică, dar este în continuare pustie! Musulmanii din acea localitate s-au dus la căpetenia satului și i-au spus răspicat că nu vor tolera nici un fel de clădiri NASRANI (creștine) în satul lor! Așa se face că în cele din urmă părintele Methodios s-a mutat din satul natal și și-a cumpărat pământ ceva mai departe. Și-a construit acolo o casă cuprinzând și o capelă particulară, care acum joacă rolul de biserică parohială. Am săvârșit chiar eu un botez acolo în luna februarie a.c.

...În Yoyakarta (Java Centrală), unde există o puternică minoritate creștină, au fost puține conflicte religioase în 1990 și comportamentul tradițional popular al buneii vecinătăți era o realitate vie. Dar recent au apărut fricțiuni serioase între curentele reprezentând aripile politice de stânga și de dreapta. Aceste tensiuni politice au condus la spargerea unor partide politice musulmane, iar fracțiunile apărute au ales strategii noi de aglutinare bazate pe violență. La rândul lor, acestea au provocat reacții din partea tineretului musulman progresist din oraș.

De exemplu, un grup de tineri musulmani de la Ikis (Centrul de Studiu al Societății și a Islamului) au câștigat o adevărată notorietate pe plan local pentru buletinul lor săptămânal (apare vinerea) AL-IKHTILAF (*Diferența*, sau *Deosebirea*) cu subtitlul explicativ: „ATE OCUPA DE DEOSEBIRILE ÎNSEAMNĂ A UMPLE POPORUL DE ÎNGĂDUINȚĂ”.

Acest buletin de patru pagini (un „single-sheet”) se distribuie gratuit în moscheile de pe tot cuprinsul Javei înainte de serviciul de vineri seara numit SALAT. Mesajul lui nu e bine primit pretutindeni și în unele moschei musulmani retrograzi îl îndepărtează rapid, din proprie inițiativă, spre a nu putea fi citit, în ciuda sugestiei aflată la baza paginii: „Ne exprimăm speranța că nu va fi citit în timpul cuvântării khatib-ului”. Titlurile unor numere luate la întâmplare ne pot sugera tonul acestei publicații modeste, dar foarte utilă:

02.02.2000: „Stâlpul Dreptății”

.04.2000: „Jihad nu este sinonim cu Război”

12.01.2001: „Edificând toleranța umanitară”

15.12.2001: „Zakat (milostenie) pentru oameni”
01.01.2000: „A posti pentru reconciliere”
23.11.2000: „Simplitatele comunității musulmane (umat)”
17.11.2000: „Coincidență și diferență”
13.10.2000: „Justiție în diferență”

Așa cum indică de altfel și denumirea buletinului, toate aceste numere ale lui se ocupă cu problema alterității: cum să ne comportăm cu ne-musulmanii? Răspunsul oferit nu constă atât în o sugestie despre ce să faci, ci mai curând despre cum să gândești această problemă. Surprinzător, unele buletine fac uz de ideile și stilul științelor sociale pentru a defini ideile etice de bază propuse. Autorii încearcă să demonstreze concordanța aserțiunilor lor cu versete citate din Coran, deși admit că sunt posibile și alte interpretări (o problemă mult discutată în exegeza musulmană indoneziană fiind tocmai textualitatea Coranului). Astfel ei caută să arate puritatea și profunzimea intențiilor lor de credincioși islamici, care le permite să vadă [și] în alte monoteisme mila (RAHMAT) lui Allah. De pildă, în Buletinul din 20 octombrie 2000, Saud el Huyay citează sura Al-Bagoroh, ayat 62 conform căruia Allah spune că ne-musulmanii care cred și se roagă cu sinceritate își vor primi într-adevăr plata de la Domnul lor. Saud al-Huyay susține că pericolul real vine de la politicienii care fac uz de simboluri religioase pentru scopuri politice.

Astfel de texte scurte (în jur de 900 de cuvinte) care urmăresc să-i învețe pe musulmani cum să evalueze pluralismul religios din Java zilelor noastre, tratează problema pluralismului religios și a toleranței. O astfel de evaluare impune o înțelegere specifică a valorilor și conceptelor folosite de islam. Ținta lor de includere universală, de universalitate a mesajului, este supusă la o probă dură nu numai prin manipulările politice directe ale comunității musulmane (UMAT-ul), ci și în profunzime, datorită liniilor de clivaj din societatea javaneză de-a lungul diviziunilor etnice și religioase. Oamenii caută o solidaritate reală înăuntrul acestor unități sociale mai restrânse. Aceste solidarități sociale de grup, manipulate orizontal și vertical amenință să distrugă referirea globală la populație (masyarakat), desemnată prin chemarea universală a lui Al-

musulmanii, deci referirea la întreaga populație ca o comunitate având responsabilitatea răspunsului. (Coran cap. 107, Al-Anbiya: „... milă pentru toate ființele”). Membrii LKIS se străduiesc să conștientizeze comunitatea musulmană (UMAT) de solidaritățile negative încurajate de politicienii din Java de azi.

În capitolul următor vom urmări să distingem elementele sentimentelor antioccidentale care identifică (eronat) creștinismul cu globalizarea.

Islamul și provocarea adusă de secularizarea occidentală

...Mai întâi – nivelul sociologic. Deși nu se concentrează asupra textelor sacre ale fiecărei credințe și deci nu este punctul de plecare specific teologic, acest nivel este cel ce structurează relațiile islam-creștinism. Musulmanii au de făcut față unor provocări masive în prezent. Pretutindeni ei au senzația că „alte adevăruri” pun sub semnul întrebării propria lor viziune despre lume. Una din reacții este cea a Arabiei Wahabit Saudită, care a declarat că întreaga țară se află sub acoperișul unei singure moschei. ACEASTĂ DOCTRINĂ ELIMINĂ ORICE POSIBILITATE DE A CONSTRUI CHIAR ȘI UN SINGUR EDIFICIU CREȘTIN ÎNĂUNTRUL HOTARELOR EI. Etosul lor, ne referim la calea lor de a fi musulmani, este implicit negată nu numai de „occident”, ci și prin INTOLERANȚA strâns legată de astfel de strategii de autoapărare.

[Putem înțelege reacția] în fața multiculturalismului cosmopolit al secolului 20! Mulți oameni, nu numai musulmanii, au o senzație de disconfort, desigur cu diferențieri specifice. Totul devine accidental, întâmplător, fortuit, „liber”, legat de evenimente incerte, „adevărat” în unele condiții și „neadevărat” în altele, [relativism]. Din acest punct de vedere, [al relativismului sistematic al secolului XX], chiar dacă se mai salvează niște adevăruri revelate [stinghere], diferențele rămase sunt foarte debilizate.

Cum au început toate acestea? După epoca iluminismului filozofic, civilizația creștină europeană a început să

respingă propria sa moștenire creștină și totodată, pe calea colonialismului mondial, Europa a început să introducă atât „dezvoltarea” și „progresul” politico-economic, cât și o cosmologie sceptică (numită în arabă KUFR). Uităm prea ușor [nota trad.: toate aceste observații se adresează cititorului european occidental; noi, europenii din răsărit am fost tratați similar cu arabii, dacă nu mai rău! Vedeți Cruciada a IV-a] că pentru cea mai mare parte a lumii islamice, dominația economică și politică au mers mână în mână. Javanezii, de pildă, spun că olandezii erau atât de zgârciți încât atunci când au fost siliți în cele din urmă să părăsească posesiunile coloniale, după ce le exploataseră timp de 350 de ani teritoriul, încât ar fi fost în stare să ia înapoi în Olanda până și șinele de cale ferată, dacă ar fi putut să o facă!

Musulmanii erau supuși la o dublă constrângere. Orientarea spre naționalism pe care o aducea colonialismul european era o îndepărtare rigidă de tradițiile, obiceiurile și modul lor de viață și, nu în ultimul rând, de religia lor. Totodată, el implica faptul că în societatea modernă [de tip „occidental”] religia devenise ceva „depășit”. Noul întreg [noul generator al totalității coordonatoare și diriguitoare], urma a fi STATUL, nu DUMNEZEU!! Stăpânirea nu era a lui Allah, nici măcar a califului (în calitate de reprezentant și apărător al puterii de stat), ci era a... poporului! Deci sistemul legal constituit nu exista pentru a susține ethosul religiei lor, așa cum o face SHARIA (legea religioasă islamică), ci pentru a apăra puterea seculară a statului.

Ideologia dominatoare, „ideologia-șef” a erei postmoderne era SCEPTICISMUL față de absolut orice, cu excepția statului. Începând din secolul 20, Biserica Creștină din Europa a fost tot mai mult juxtapusă unui alt mare „tot” care era „societatea”, s-a văzut pusă în situația de anexă a societății. Treptat, Biserica a încetat de a mai însuflă și mobiliza societatea – societatea era coordonată de STAT și delegații lui. Deși partizanii rațiunii seculare nu pot pune în dificultate credința religioasă în fundamentele adevărului, pentru că ei proclamă că nu au așa ceva, viziunea lor globală (și globalistă) este una în care adevărurile religioase sunt supuse interogației și problematizării dintr-o perspectivă care are pretenția universalității. O astfel de „știință” politizată,

dezvoltată în sensul mileniului doi după Hristos, a avut neapărat nevoie de un MIT pe care să clădească ideologia STATULUI. Monoteismul furnizează [sau ar fi putut furniza] un model pentru o sursă unică și exclusivă pentru o astfel de putere. Pentru că în pofida acestui violent atac direct împotriva religiei, un lucru este clar: nici o societate nu poate furniza un model universal, un model „pentru tot”, așa de convingător ca Împărăția lui Dumnezeu.

Dar după epoca iluminismului filozofic s-a insistat că nu este de latitudinea religiei de a judeca pe cei ce exercitau puterea seculară și de a evalua în vreun fel activitatea lor. Începând din secolul 19 și anume în primul rând în Franța, susținătorii unei societăți ateiste „umaniste”, secularizate, au insistat pe ideea că religia trebuie să fie complet separată de exercitarea puterii civile.

În primul rând Biserica Catolică a fost retrasă de pe scena politică, „îi trecuse timpul...”. Era atacată credința în Dumnezeu ca atotprezent și binevoitor, Creator al universului și Care intervine în desfășurarea istoriei. O viziune a lumii implicând Creator și ființe create se spunea că ar fi nepotrivită și în dezacord cu realitatea socială, publică. Pe scurt, „credințele acestea învechite” și „în special monoteismul creștin Treimic”, nu ar mai reprezenta lumea așa cum o înțelege „acum” Europa (din studiul lui John Milbank).

Nu mai este nevoie să o spunem, din perspectiva musulmană, creștinismul și Europa sunt „occidentul” și istoria condensată mai sus este ceea ce musulmanii știu despre ultimii 400 de ani ai Europei, ai „occidentului”. Totodată însă, propria lor credință religioasă nu este mai puțin zguduită de tăvălugul acestor evoluții razante decât a fost creștinismul. Un exemplu în acest sens: decanul celei mai importante facultăți islamice din Jakarta, Asyumardi Azra își exprima într-o carte publicată (anul trecut, în Indonezia) teama că valorile de bază ale islamului s-ar putea evapora din conștiința populară a comunității musulmane (UMAT).

...Realitățile contemporane îi silesc pe musulmani să găsească noi expresii pentru credința lor și în perioada post colonială (1950-2000) cele mai ușor de adoptat au fost cele politice. Naționalismul religios își păstrează tenta religioasă chiar dacă este corupt de infuzia politicului.

Acest etos occidental „modern” pare islamului diabolic. Holismul, integrarea organică divină care unește oamenii cu Allah (concepția tradițională islamică) a fost măturat de pe scena imaginarului social și s-a introdus în schimb o viziune seculară legalistă a contractelor sociale pentru a explica relațiile din societate și dintre oameni. Fără Dumnezeu în care omul să poată vedea chipul după care a fost creat, oamenii devin indivizi izolați, iar dorințele lor sursele „libertății”. Ne-am familiarizat toți cu ideologia contemporană despre persoană ca „auto-posesiune”: mă definesc pe mine însumi prin ceea ce proclam că este diferența mea [specifică]. Această viziune a diferenței este foarte departe de cea a Sfântului Maxim Mărturisitorul (~580-662) pentru care diferența între persoane este „spațiul” separator care le permite să intre în comuniune reciprocă. Iubirea cu care ne creează Dumnezeu se vede nu în individualitatea –individualismul nostru, ci în unicitatea persoanelor noastre, în dumnezeiasca noastră societate. Individualismul, prin fragmentarea relațiilor sociale produsă de el, servește rațiunea seculară, care nu duce la „umanism”, ci la consolidarea domniei arbitrariului și predominanța puterii politicianilor (vedeți Milbank 1990).

În Islam, dar și în lumea creștinismului răsăritean până de curând încă, virtutea era mai puțin o calitate morală pe care individul o „posedă” în mod privat și mai mult un mod de viață, o datină, o cutumă. Acest set de valori tradiționale, acest ethos hotăra obligații morale legate de roluri specifice într-o ordine socială dată. De pildă, măcelarii își închideau prăvăliile în Săptămâna Mare, iar proprietarii de săli de cinematograf, tot din proprie inițiativă, închideau sălile în acest răstimp. Dacă ai ajuns să cunoști pacea în Hristos, nu te apuci să o strici sau nici măcar să o tulburi pentru nici un fel de altă victorie, una financiară de exemplu. Ținta sufletului nu este salvarea/mântuirea personală (mai bine zis mântuirea privată), ci un scop social. Într-adevăr, Părinții Bisericii (de exemplu Fericitul Augustin, în „Cetatea lui Dumnezeu”, cartea 22 § 29) arată că viziunea noastră despre Dumnezeu va fi completă numai după ce vom participa la înviere și îi vom vedea pe cei pe care nu-i imaginăm în absență, vii în noile trupuri, în fața lui Dumnezeu. Aici face Milbank observația că întregul nu este

suma părților ci, într-o adevărată ontologie creștină, întregul este o serie de relații personale mijlocite de Hristos – Persoana totală, în chipul căreia noi suntem recreați. Suma părților umanității este finită, dar neamul omenesc continuă la nesfârșit, prin noi relații, spre insondabilul Dumnezeu.

Numai o viziune teologică care ia în serios învierea din morți poate imagina o societate în care se atribuie în mod definit o valoare fiecăruia din actele noastre. Există o sociologie a trupului social al lui Hristos, Biserica. Capacitatea de a vedea pe Dumnezeu în această lumină, creează pace, iertare reciprocă. În viziunea seculară contemporană despre domeniul public și cel privat, violența și represiunea constrângătoare a întregului asupra părților lui constitutive asigură o foarte fragilă pace, cu o continuă amenințare a violenței [inclusiv cea a terorismului – nota trad.]...

...Valoare, fapt prețios-edificator, este doar participare la viața în Dumnezeu, îndumnezeire în frumusețea chipului întru care am fost creați. Atunci nu mai este amenințătoare diferența și diferențierea... **ACEEA AR FI CU ADEVĂRAT O SOCIETATE DESCHISĂ!!** Tragedia Europei de Vest este, desigur, tocmai faptul că societatea europeană nu seamănă [deloc] cu așa ceva.

Islam și creștinism

După această scurtă prezentare a experienței trăite de musulmani la contactul cu istoria occidentului, să ne reîntoarcem la interfața dintre creștini și musulmani. Ei spun la fel, că există un singur Dumnezeu, dar acest acord pare să conducă la un plus de violență între noi. Sunt oare aceste două identități complete în ele însele încercând să ocupe același spațiu? [spațiu metafizic și de venerare – nota trad.] Două Taine creștine fundamentale sunt piedici pentru musulmani.

- Mai întâi, dezacordul musulman este adesea centrat pe istoricitatea răstignirii lui Hristos. Hristos judecă istoria odată pentru totdeauna pe Cruce. Așadar, pentru creștini, ideea existenței unui profet ulterior care proclamă că restaurează un monoteism abrahamic primitiv exclude orice altă discuție. Tradiția creștină postulează o realitate în care providența lui

Dumnezeu și libertatea umană participă împreună la procesul istoriei. Să nu uităm că acest Dumnezeu istoric, Cel Care spune lui Israel „Eu sunt Dumnezeul lui Avraam, lui Isaac și lui Iacov” (Ex. 3, 6) este totodată Domnul Iisus Hristos Care spune „Eu sunt mai înainte de a fi fost Avraam” (Ioan 8, 58). Ultima salvare Îl are pe Dumnezeu atât în viitor cât și în trecut. Evanghelia istorisește faptele prezentându-le ca pe o punte între izvorul infinit, Dumnezeu înainte de creație, și stadiul final al universului creat – sfârșitul lui (TELOS) în Împărăție, unde cei mântuiți prin iubirea lui Dumnezeu stau acum în fața Cuvântului lui Dumnezeu... .. Temelia creștină a ethosului și eticii sociale este viața circulând în trupul Bisericii între Capul și măduarele ei. Nu e nimic subiectiv (exclusiv interior individului) în această transcendență, prin însăși natura sa morala nu este o chestiune individuală ci una larg socială. Această dimensiune socială – reînnoirea întregului neam omenesc prin Întruparea lui Hristos – nu poate fi limitată la o anumită cultură dată: ...măinile Lui întinse pe brațele Crucii se deschid și ajung dincolo de orice specificități culturale.

- În al doilea rând, pentru credința creștină, pacea își are izvorul în tipul de relații care caracterizează Sfânta Treime. Cele Trei Persoane ale Unicului Dumnezeu sunt unite prin iubire; dar pentru islam, credința în trei persoane într-o unică fire este pur și simplu o fragmentare a unității [TAWHÎD] lui Dumnezeu.

Creștinii confrunțați în mod concret, în prezent, cu scepticismul musulman sau cu cel iudaic (mozaic), nu pot apăra cele înfăptuite de Hristos pe pământ, nu pot decât să le reistorisească [nota trad.: Apostolii și primii propovăduitori ai creștinismului aveau în față scepticismul și chiar ura păgânilor și i-au încreștinat nu „cucerindu-i” cu povestiri evanghelice, ci cu PUTEREA DUHULUI și chiar cu minuni. Apoi, minoritatea creștină a răzbit prin ostilitatea și scepticismul societății păgâne, nu „repovestind viața Mântuitorului ci jertfindu-se în Colosseum și pentru că se minunau păgânii: o, uite ce femei au ei, creștinii” – Dacă noi cei de acum avem de pus în față scepticismului, disprețului și urii contemporane decât „argumente” și „pledoarii” pe marginea vieții Mântuitorului nu cumva nu mai suntem vrednici de Darurile Duhului Sfânt?]. Referatul Evanghelic trezește în mulți oameni dorința de a

imita pacea pe care o dă pilda vie a jertfei de Sine a lui Hristos. Și povestirea vieții profetului Muhammad funcționează în același fel...

Creație și mântuire: spre o înțelegere creștină a islamului

În al doilea capitol al eseului s-au schițat cauzele de sorginte socială și politică ale conflictelor dintre musulmani și țările europene în ultimii 500 de ani. În ultima decadă, relațiile musulmani-creștini au fost nu numai de domeniul unei mari tensiuni provocată de intoleranță, ci și locul unei mult mai mari înțelegeri. Fără îndoială, la nivelul cel mai profund, atât dezacordurile, cât și înțelegerea mutuală sunt, totuși, religioase. Islamul este atât de închis și necunoscut pentru creștinism, încât creștinii ajung să se mire de ce nu este considerată Biblia de către musulmani drept sursă a Revelației. Cum am putea în această situație de ignoranță să ne adresăm credințelor din punctul de vedere creștin?! (nota autorului: multe din aceste reflecții nu sunt originale, fiind inspirate de scrierile lui Mubarak și Massignon)! Ca să admiri pe un musulman ca persoană individuală pentru devoțiunea către Dumnezeu lui nu este necesar să posezi o cunoaștere exactă a islamului ca religie; dar este necesară o teologie ortodoxă a istoriei și a locului islamului în planul lui Dumnezeu cu privire la om, tocmai pentru a înlătura orice confuzie între islamul folosit politic („recuperarea” politică a islamului) și practicarea onest-religioasă a acestei credințe de comunitatea lui Allah. [nota trad.: ne punem problema – nu există deja asemenea teologie pusă în practică de sârbi și de musulmani la Kossovopolje în 15 iunie 1398, de valahi și de musulmani la Rovine în 10 octombrie 1394 ș.a.m.d. Iată ce înseamnă în mod concret TRADIȚIA: un occidental, chiar și atunci când este un preot ortodox, nu cunoaște teologia ca mireanul Constantin Brâncoveanu. Amintim mucenicia pe câmpul de luptă și mucenicia individuală nu pentru a ridica un zid stropit cu sânge înspre mahomedani, ci pentru a ne învinui pe noi, cei de acum, gata la discuții, dezbateri aculturale, etc., etc. și nu gata de jertfa mărturisirii. DACĂ NI SE VA CERE SOCOTEALĂ PENTRU

FAPTUL CĂ DIN CAUZA NOASTRĂ ISLAMICII NU AU CUNOScut CĂ „PROFETUL ISA” ESTE FIUL LUI DUMNEZEU?!]...

O înțelegere creștin ortodoxă a religiilor necreștine pornește de la două aspecte succesive ale revelației. Primul aspect este *Taina Creației*: Dumnezeu creează universul, iar pe om după propriul Său chip și asemănare, totul din iubire. A doua Taină privește *mântuirea omului* de către Dumnezeu prin Logosul Său, Iisus Hristos. Întruparea lui Hristos, prin care a unit firea omenească și firea Dumnezeiască într-o singură persoană, Persoana Sa, subsumează întreaga experiență umană și deci întreaga istorie religioasă. Judecarea istoriei omenești împlinită de Hristos pe Cruce a deschis deja porțile raiului. A încerca să produci un altfel de societate și mai ales una conflictuală, bazată pe negarea celorlalți (a ne-creștinilor), înseamnă a te întoarce spre iad, a fugi de pace, a fi condus de motivații necurate, păcătoase. Așa cum a scris Milbank: „Răul devine acum negarea speranței pentru comunitate și prezenta ei realitate”.

Trebuie oare să desemnăm Islamul drept ceva rău și să-i atribuim un loc situat în afara nădejzii începută cu învierea lui Hristos? Întrebarea [astfel formulată] poate apărea grosolană, lipsită de nuanțe, dar sunt mulți creștini care vor declara că amestecul dintre islam și politică i-a adus în punctul în care fie trebuie să facă o „curățenie în casă”, fie să plătească toate consecințele acestei suprapunerii de sfere, chiar dacă suprapunerea este parțială doar. Se poate admite această poziție și totuși să ne adresăm totodată imensei majorități a musulmanilor care nu s-au angajat niciodată într-o astfel de politică. Revelația dată nouă de Hristos ar trebui să ne lumineze și pentru înțelegerea semnificației existenței islamului în calitatea lui de mișcare de reformă monoteistă din secolul al 7-lea și următoarele.

În ultimul secol s-a început un adevărat dialog între islam și creștinism. Ambelor părți le lipsește informația exactă și nedistorsionată despre ceilalți și chiar despre propria credință în cele referitoare la dialog! [De pildă,] doar o persoană de credință islamică profundă și iluminată poate alege ce întrebări trebuie puse despre creștinism. Similar, creștinii se cuvine să nu confunde istoricul opiniilor creștine despre islam cu întrebările

fundamentale pe care credința creștină le pune cu privire la natura credinței inspirată de Coran. Locul Islamului în planul lui Dumnezeu pentru mântuire nu a fost niciodată bine înțeles, pentru că abordările islamului au fost fie polemice (până prin secolul 19!), fie descriptive (opere ale erudiților) sau sincretice, dar extrem de rar cu caracter de dialog (problemă amplu prezentată de I. Mubarak, „Pentalogie Islamo-Crétienne”, tome III, l’Islam et le dialogue islamo-crétien, Beyrout, Ed. du Cénacle Libanais, 1972). Afirmția că islamul este [cel puțin] din punctul de vedere al formei o credință diferită de creștinism și [în esență] ireconciliabil cu acesta poate fi adevărată și în orice caz se poate spune așa ceva, dar ce grad de realitate [practică] i se poate atribui acestei idei?

Ce vom spune noi că este Islamul? O ipoteză este cea a lui Y. Moubarak (din 1972), un student al specialistului în islam, Louis Massignon, creștin francez care propune următoarea definiție: *Islamul este credința lui Abraham așa cum a fost ea cultivată în mod negativist în mediul deșertic și care constituie o provocare atât pentru creștini cât și pentru iudei, privitor la Maria, Maica Domnului, eshatologie și ecumenism.* [nota trad.: în textul original, Maria, Mama lui Dumnezeu”, formulare ce trimite la obiecțiunea adusă de mahomedani creștinismului: „Dumnezeu nu poate avea un Fiu; Iisus Hristos a fost doar un Profet”].

Să „despachetăm” această descriere concisă. Pentru Muhammad, Abram este profetul ortodox (HANÎF = dreptcredincios) care a plecat din țara sa de naștere, Ur din Chaldeea, spre Haran (la sud de Damasc) și apoi, când i-a cerut aceasta Allah, a plecat din nou călător spre o țară necunoscută, Țara Canaanului (Geneza 11, 31). În Islam un profet este denumit „HANÎF” pentru că intuiește unitatea Divinului și practică un monoteism natural, religia adevărului (din al-Haqq). Totuși Abram al islamului nu include făgăduința făcută lui Abraham (Geneza 17, 5, legământul tăierii împrejur) care face din descendenții lui Abrahăam, Israel, aleșii lui Dumnezeu...

Această genealogie este considerată de musulmani drept o formă de idolatrie. În conformitate cu islamul, credința lui Abram se moștenește printr-o moștenire spirituală, nu una genealogică. Credința musulmană a lui Abraham nu cuprinde

legământul [nota trad.: se înțelege cel de la Geneză 17, 5]. Tocmai din acest motiv nașterea lui Iisus Hristos din Fecioară capătă o importanță atât de mare în Coran. Islamul vede în nașterea aceasta feciorelnică intervenția directă al celui „SĂ FIE” (fiat) (în arabă, KUN) al lui Allah în istoria neamului omenesc și crearea unei adevărate genealogii spirituale. Dacă pentru legendele cosmologice islamul a făcut uz adesea de genealogii angelice dubioase, în această privință este mai sobru. Refuzul islamic al genealogiei abrahamice, [nota trad.: descendența biologică a lui Abraham], este un fel de schismă biblică, dar totuși nu o erezie, datorită faptului că se insistă pe credința lui Abram concomitent cu nerecunoașterea făgăduinței făcute acestui profet. Cei doi fii ai lui Abraham, **Ismael** și **Isaac**, din roaba egipteană **Hagar** și soția sa **Sara**, rezumă și concentrează această dihotomie. Experierea lui Allah de către Ismael derivă din surghiunul său în deșert. Așa cum vom vedea mai jos, Ismael nu este pur și simplu un exclus, el se mută între cele ale deșertului în fața lui Dumnezeu [nota trad.: adică într-o mișcare către Dumnezeu]. Deja Sfântul Ioan Damaschinul (pe la anul 750) îi identifica pe musulmani drept (h)agarieni, descendenți din (H)Agar. Prin participarea la credința lui Abram, s-a creat o fraternitate. Supunerea față de voința lui Allah în toate cele ce te privesc pe tine însuși și lumea, întreaga umanitate, face din toți oamenii laolaltă fii ai lui Abram. Un HADITH (adică un enunț, o maximă atribuită Profetului) spune că Islamul s-a născut ca un străin și se va sfârși ca un străin; binecuvântat cel ce se recunoaște pe sine însuși în soarta unui astfel de străin. Trebuie neapărat să nu pierdem din vedere un fapt important: Coranul (2: 125-135) consideră că Abram a proorocit venirea lui Muhammad.

Ca și QIBLA din deșert (adică direcția înspre care se face rugăciunea), Muhammad arată, „are”, omniprezența lui Dumnezeu; în Coran (2: 115, 144) se spune că Allah poate fi găsit în toate direcțiile. **Ismael**, alungat de familia lui Abraham (care rezervă numai și numai pentru Isaac singur beneficiul legământului), este împins afară, în deșert, împreună cu **(H)agar** și totuși sunt salvați de Domnul (Geneză 21, 17).

Musulmanii folosesc această

istorisire pentru a înfrunța și a pune în discuție pe sedentarul **Isaac**, cel care a rămas în așezare, la corturi. Parafrazând comentariul lui L. Massignon, Y. Moubarac spune că ceea ce se propune aici este un alt mod, o altă cale de a sta înaintea lui Dumnezeu decât cea a iudeilor. Deși exclus de la făgăduință, **Ismael**-din-deșert este o figură negativă, dar care, cu toate acestea, nu rămâne nebinecuvântat de Dumnezeu, Care îl iubește și pe el dar în alt fel decât pe **Isaac**. Pentru Muhammad, importanța nașterii feciorelnice a Mariei, „mama profetului Iisus”, care este menționată de opt ori în Coran, constă în aceea că la sfârșitul timpurilor Dumnezeu îi va întreba pe profeți și pe toți oamenii cine sunt cei doi cu desăvârșire curați? Nașterea lor nu din carne sau din sânge, nici din descendența biologică din Abraham, ci din cuvântul (KUN) lui Dumnezeu, va dovedi totala transcendență a lui Allah.

Credinciosul creștin are imediat tentația de a deschide Biblia să caute un text prin care să dovedească falsitatea unei asemenea concepții. Din experiența mea personală am constatat că deși musulmanii cunosc foarte puțin atât Vechiul cât și Noul Testament, de obicei nu refuzau să citim împreună Cartea (KITAB) evreilor; dar nici nu ajungea să pună sub semnul întrebării propria lor tradiție o astfel de confruntare...

Deasupra și dincolo de ignoranța generală pe care o au creștinii și musulmanii fiecare despre Scripturile celorlalți, trebuie să facem observația că interpretarea Coranului și a Noului Testament practică [curent] de credincioșii acestor două religii nici nu este atât de bine informată și luminată pe cât ar fi [de dorit și] de nădăjduit. În secolul al 20-lea mulți creștini au pierdut orice familiarizare de adâncime cu Biblia. Dimpotrivă, în țările musulmane nearabe, citirea cu glas tare a Coranului este foarte populară, iar comentariile la Coran ce le însoțesc sunt tot ce poate fi mai folositor, datorită faptului că mulți din musulmanii aceștia nu cunosc prea bine limba arabă clasică. Dar din nefericire multe din comentariile coranice moderne sunt uscate și legaliste, ceea ce nu este de mirare când vezi mediul în care sunt elaborate. Urmându-l pe Massignon, trebuie să adăugăm în acest punct că poți avea un dialog cu necreștinii doar intrând, angajându-te pe axa existenței lor. În cazul islamului, aceasta înseamnă,

firește, viziunea lor despre profeți ca pregătind terenul pentru Muhammad. Așa ceva este cu mult mai dificil pentru un credincios creștin decât, de pildă, de „a admira sfinții musulmani”. Acești mari teologi și mistici musulmani sunt venerați ca poli cosmici – QOTB – pentru că ascetismul și cursul vieții lor a luminat cu generozitate lumea cu revelație – KACHF’ -). Pe scurt, nu ai cum să înțelegi Dumnezeu Islamului condamnând fundamentele culturale ale islamicilor și toate tradițiile lor ca fiind retrograde și confuze.

Ce ar trebui să caute [și să cerceteze] creștinii în islam? Ar trebui să căutăm [și să înțelegem] expresia iubirii de Dumnezeu și căile propuse de islam pentru unirea cu El. Aceste aspecte prezintă potențialul cel mai ridicat de a fi înțelese din perspectiva unei teologii creștine a pluralismului religios. Publicul cititor occidental a găsit deja ceva în acest sens în SHI’A, ale cărei texte sufite sunt din ce în ce mai bine cunoscute, deși cauzele [și motivațiile] popularității lor sunt uneori problematice.

De exemplu, al-Hallaj (858-922) a fost executat în Iraq în anul 922. El a manifestat o „iubire desăvârșită” (‘ISHQ) pentru Allah, supunându-se unității Celui Iubit, nu cu scopul de a ajunge sfânt [nota trad.: am respectat textul englez al autorului din „Sourozh” care folosește termenul „sfânt” pentru „eroul religios din islam” sau „credinciosul islamic desăvârșit”. În conformitate cu „Dicționar de teologie ortodoxă” al pr. prof. dr. Ion Bria, ed. 1981, pag. 325, „sfințenia este procesul de transfigurare subiectivă a credinciosului prin participare nemijlocită la viața în Hristos... Creștinii sunt «sfinți»... prin faptul că ei sunt introduși în comuniunea lui Dumnezeu prin Iisus Hristos”. Extinderea denumirii de „sfânt” asupra necreștinilor este improprie și poate conduce la confuzii – este un element al marii apostazii care se încheagă sub ochii noștri, „religia universală”]. Erudiți de talia lui Massignon consideră că martirul din pură iubire de Dumnezeu al lui al-Hallaj a extins monoteismul strict al SUNN-ei pentru a include cel mai înalt nivel al devoțiunii interioare față de Dumnezeu.

În anul 902, la întoarcerea dintr-un pelerinaj la Mecca, al-Hallaj s-a instalat în Bagdad. Acolo și-a proclamat dorința de a muri executat pentru crima de blasfemie. Mergea prin piețe

și striga din răspuțeri: „Scăpați-mă de Dumnezeu... nu vrea să-mi dea înapoi sufletul...”. Iar în moscheea al-Mansur a strigat: „Dumnezeu a făcut să fie legală vărsarea sângelui meu. Voi muri mărturisind Crucea! Așadar, ucideți pe omul acesta blestemat!!”.

[Nota trad. (important!!!): am tradus în cele două locuri de mai sus „God” prin „Dumnezeu”. Ne punem însă problema dacă traducerea „SCH” la care trimite autorul eseului este cea mai corectă posibil și dacă tradiția islamică a transmis cu fidelitate declarațiile lui al-Hallaj. Un islamic folosește numele de Allah nu pe cel de Dumnezeu. Deci s-ar putea citi totul astfel: „Scăpați-mă de Allah! Mi-a furat sufletul”. „Allah poruncește vărsarea sângelui meu, (pentru că) voi muri mărturisind Crucea! Ucideti-mă deci, că sunt (pentru voi) blestemat!!” și ar fi vorba de o convertire la creștinism înăbușită și deturnată abil! Despre al-Hallaj, prof. Remus Rus scrie (în „Istoria filozofiei islamice”, Ed. Enciclopedică, București, 1994, pag. 224-227): al-Hallaj afirmă că omul poate fi conceput ca Dumnezeu Întrupat, luând de exemplu nu pe Mahhomed, cum ar fi fost de așteptat de la un islamic, ci pe Iisus Hristos]. Nu este de mirare că al-Hallaj a fost acuzat de unii mistici musulmani că ar fi crezut în Întrupare, adică unirea naturii umane și a celei divine...

Spuneam mai sus că orice abordare creștină a unei religii necreștine trebuie să înceapă cu teologia creației. Sub forma cea mai simplă, aceasta înseamnă să se ia în considerare că Dumnezeu i-a creat și pe musulmani.

[Omul care este musulman], deși limitat, în calitatea sa de făptură creată, manifestă misterul Creatorului său. Existența personală a fiecăruia din descendenții lui ADAM MANIFESTĂ ACEASTĂ TAINĂ. În prima dintre omiliile sale despre creație (în limba siriană), monahul nestorian Narsai (?399 – 502) descrie cum, atunci când a creat Dumnezeu universul, doar omul a fost creatura care nu a fost chemată la existență instantaneu prin acel FIAT (să fie) al lui Dumnezeu. Crearea omului după chipul lui Dumnezeu cerea un sfat Treimic, în care să se hotărască modelarea omului „după chipul și asemănarea Noastră” (Geneză 1, 26 – 27). Ființa omului este „în cuvânt” (LOGIKOS, in-word) și „spre cuvânt” (to-word) Sfânta Treime – Tatăl, Fiul și Sfântul

Duh...

Pentru a ne situa într-o perspectivă creștină cu referire la islam, după învățătura despre revelarea lui Dumnezeu în creație trebuie să luăm în considerare cel de-al doilea moment al revelației.

După momentul creării omului, în care Dumnezeu este, din punct de vedere ontologic, mai prezent El omului, ființa creată, decât omul lui însuși, intervine cel de-al doilea moment, cel al mântuirii. De această dată omul, în ființa sa lăuntrică, alege existențial să răspundă prezenței lui Dumnezeu. În acest sens nu există religii naturale; orice lumină este de –Dumnezeu-dată.

Relațiile personale sunt însă complexe, chiar și între Dumnezeu și om, iar o revelație reciprocă, [o interacțiune] impune ca omul să facă și el un semn. Inițiativa este a lui Dumnezeu: „Dumnezeu învederează dragostea Lui față de noi prin aceea că, pentru noi, Hristos a murit când noi eram încă păcătoși” (Romani 5, 8) și „... în El a binevoit Dumnezeu să sălășluiască toată plinătatea și printr-Însul toate cu Sine să le împace, fie cele de pe pământ, fie cele din ceruri, făcând pace prin El, prin sângele Crucii Sale” (Col 1, 19-20); cuprinderea omenirii în Biserică și obiectul rugăciunii lui Hristos înainte de jertfa Sa, dar realizarea ei depinde de răspunsul omului: „Ca toți să fie una, după cum Tu, Părinte, întru Mine și Eu întru Tine, așa și aceștia în Noi să fie una, ca lumea să creadă că Tu M-ai trimis” (Ioan 17, 21). Hristos ne-a deschis o posibilitate minunată: omul căzut poate să aleagă o viață nouă sau să o ignore. Dumnezeu este iubire și descoperă aceasta în două evenimente fundamentale din lume, crearea și mântuirea, iar Mântuirea se poate descrie cel mai bine, urmând pe Sfântul Apostol Pavel, spunând că este o re-creare: „Deci, dacă este cineva în Hristos, este făptură nouă...” (2 Cor. 5, 17).

Faptul că unii din poporul ales, Israel, se vor întoarce dinspre lumină, se vor depărta de propriul lor Messiah, este cuprins în mesajul Evangheliei: „De aceea, noi nu mai știm de acum pe nimeni după trup” (2 Cor 5, 16). Genealogia cărnii, descendența după trup nu este suficientă pentru mântuire. Mai limpede decât oriunde în Noul Testament, această învățătură este descoperită în prologul Sfântului Evanghelist Ioan (Ioan 1, 1-18) care spune despre Hristos: „În lume era și

lumea prin El s-a făcut, dar

lumea nu L-a cunoscut. Întru ale Sale a venit, dar ai săi nu L-au primit” (v. 10-11)...”[Dar] celor câți L-au primit, care cred în numele Lui, le-a dat putere să se facă fii ai lui Dumnezeu, care nu din sânge, nici din poftă trupească, nici din poftă bărbătească, ci de la Dumnezeu s-au născut” (v. 12-13).

După teologia creației, un al doilea demers teologic care se concentrează asupra islamului, este cel al revelației, a da ascultare și a urma unei revelații! Dar chiar aceasta este și una din grijile, din preocupările primare, fundamentale ale islamului! Islam înseamnă „supunere” – în sensul că datoria, silința spirituală principală a islamului (mahomedanului) este de a se supune voii lui Allah. Așa cum cele cinci zile de rugăciune, denumite în arabă SALAT, înseamnă literal o înclinare, încovoiere sau aplecare (ca la mătănie) a corpului în fața lui Allah, pare foarte potrivit să caracterizăm islamul în termenii acestei supuneri la voia lui Dumnezeu. Pentru un musulman, ascultarea de Cuvântul revelat al lui Allah în Coran este centrată în revelarea monoteismului strict. În islam, obligația de a mărturisi „UN” Dumnezeu este reamintită ori de câte ori este posibil, în conformitate cu prima poruncă transmisă de Moise (Ieșire 20, 1-3). Efectul acestei insistențe a fost acela de a întări Cuvântul lui Dumnezeu atât de strâns în unitatea (TAWHÎD) lui Allah, încât Dumnezeu și Cuvântul Său au devenit total inseparabili. Știința unității divinității (*ILM AL-TAWAHÎD) este sinonimă cu teologia musulmană (*ILM AL-KALÂM), pentru că ea este direcția oricărei reflecții despre Allah.

În acest caz, ce înseamnă în creștinism supunerea la voia lui Dumnezeu? În prologul lui Ioan citim: „Și Cuvântul s-a făcut trup și s-a sălășluit între noi și am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr”. (Ioan 1, 14).

În această parte finală a reflecțiilor noastre teologice despre raportarea creștinismului față de islam ne vom concentra asupra acestei apropieri strânse, intime, și comuniuni a Cuvântului și Divinității, pentru că ea este izvorul revelației creștine.

Islamul a acuzat dintotdeauna creștinismul că distruge unitatea lui Dumnezeu prin „asocierea” altor persoane cu El. Într-adevăr, ceea ce proclamă Sinodul de la Calcedon este o unitate diferită de TAWHÎD-ul monoteismului islamic. Atunci când Sinodul

de la Calcedon spune că Hristos Cuvântul și Fiul lui Dumnezeu este „de o ființă (consubstanțial) cu Divinitatea Tatălui, de o ființă (consubstanțial) cu noi potrivit cu orientarea noastră... iar aceste două firi sunt... fără amestecare sau schimbare, fără împrăștiere sau despărțire... „, el afirmă că însușirile acestor două firi sunt unite într-o singură persoană (PROSÔ PON) sau ipostas. Un Dumnezeu în Trei Persoane poate fi descris doar ca o revelație survenind, așa cum s-a produs, după 12 secole de monoteism israelit. Se poate aduce argumentul că în Pentateuh Domnul și Îngerul Domnului sunt identici. Așa cum a arătat Margaret Borker (în două studii din 1992 și 2000: *The Great Angel, A Study of Israel's Second God* – London, SPCK, 1992 și *The Revelation of Jesus Christ*, Edinburg, T&T Clark, 2000) pornind de la slujba primului Templu din Ierusalim și ajungând până la Apocalipsa Sfântului Evanghelist Ioan la sfârșitul Noului Testament, apariția lui Dumnezeu pentru om în istoria iudaismului și a creștinismului a fost întotdeauna însoțită de o a doua persoană, un mare Înger (ulterior Messiah), care rostește cuvintele lui Dumnezeu – Aceasta înseamnă că revelarea Fiului lui Dumnezeu a fost pregătită de „chipuri”, „tipuri” ale lui Mesia.

Atunci când îngerul Domnului o află pe (H)agar în deșert (Facere 16, 7) ea este uimită (16, 13) că a fost văzută de Domnul și de a mai fi în stare să vadă (trebuie să înțelegem „de a mai fi în viață”). Mai târziu, în cursul teofaniei întemeietoare descoperind Numele lui Dumnezeu, atunci când Moise Îl întâlnește pe Domnul în rugul aprins (Ieșire 3, 2-3), Persoana care îi vorbește este numită succesiv îngerul lui Yahweh, Elohim și Yahweh Însuși. Acesta este începutul descoperirii tainei Numelor lui Dumnezeu, a prezenței Sale în fața omului și de aici înainte a chipului de a-L invoca, de a-L chema, care își atinge vârful în întruparea Cuvântului lui Dumnezeu. În TAWAHÎD-ul islamului, numeroasele nume ale lui Allah sunt toate egale și nu se înscriu și nici nu se reliefează în neîntrerupta descoperire a lui Dumnezeu către om.

„Și cuvântul s-a făcut trup... și am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia – Născut din Tatăl...” (Ioan 1, 14).

Teologia musulmană este mai preocupată de sursele și metoda legii canonice (USUL AL-FIQH); această situație își

are cauza în faptul că devoțiunea către Domnul în rugăciune conduce la fundamentarea unui etos, a unei legi civile extrasă din Coran, în timp ce în creștinism teologia rămâne în primul rând o contemplare a persoanei Cuvântului lui Allah, așa cum este revelat omului în Sfânta Scriptură și în rugăciune. [Tocmai] rugăciunea este răspunsul persoanei omenești la biografia Cuvântului întrupat. Teologia trinitară se naște și crește din recunoștința și mulțumirea față de cele Trei Persoane – Un singur Dumnezeu pentru mântuirea oferită în teofania învierii Logosului răstignit. Ca într-o răstignire a rațiunii [intelectuale], această teologie nu încurajează același fel de sistematizare legalistă ca în teologia musulmană [nota trad.: este primul accent critic la adresa islamului din acest eseu!].

Creștinii au nevoie de o înțelegere clară a diferențelor dintre propria lor teologie și cea a islamului pentru a putea evalua și aprecia corect credința islamică și felul în care folosesc musulmanii prologul Coranului (al-FATIHA, partea introductivă) atunci când încep să se roage:

În numele lui Allah, Cel Îndurător, Cel Preamilostiv,
Slavă I se cuvine lui Allah, Stăpânitorul tuturor Făpturilor,
Cel Atotîndurător, Atotmilostiv,
Stăpânul Zilei Judecății de Apoi
Singurul Căruia trebuie să-I slujim;
Ție Singur ne rugăm de ajutor
Călăuzește-ne pe calea cea dreaptă,
Calea celor pe care Tu i-ai binecuvântat,
Nu a celor împotriva cărora Tu ești plin de mânie,
Nici a celor ce merg în rătăcire.

*(Sourozh: A Journal of Orthodox Life and Thought, nr. 86 –
noiembrie 2001)*

Fundamentalismul creștin și islamic

Roy Livesey

„Cel nelegiuit fuge fără ca nimeni să-l urmărească, iar dreptul stă ca un pui de leu fără grijă”.

„Cei ce părăsesc legea ridică în slăvi pe păcătoși, iar cei ce o păzesc se aprind împotriva lor”.

„Oamenii răi nu pricep nimic din ceea ce e drept, iar cei ce caută pe Domnul înțeleg tot”.

(Pildele lui Solomon, 28: 1,4,5)

Acum când Statele unite și Marea Britanie incită la un nou război, credincioșii creștini trebuie să aibă grijă și să nu îi confunde și să nu se lase înșelați de cei răi care-și spun creștini deși, cel puțin deocamdată nu sunt, nici de inima rea, a multora care cheamă la război de partea „noastră”, ca și de partea cealaltă! Să nu ne lăsăm orbiți de propaganda inevitabil amestecată în astfel de fapte și care ni se va servi în proporții tot mai mari pe măsura desfășurării războiului. Și să nu fim dominați de frică când discutăm sau scriem despre groaznica istorie a minciunilor și înșelătoriilor din partea puterilor occidentale în toate războaiele purtate în trecut. Războaiele sunt folosite pentru a justifica intrigi, minciuni și înșelăciuni mai multe sau mai mari decât cele pe care ni le poate servi în mod normal un guvern și mediile de informare.

Acesta de acum ar trebui să arate ca un război religios în devenire, oricum ar avea mult mai mult dintr-un război religios decât așa zisul război religios terorist cu care ne-am familiarizat în decenii de teroare în Islanda de Nord, dar care împingea înainte tăvălugul marxist. Dacă acest nou război devine unul Mare și va dura ani de-a rândul, așa cum ne-a sugerat președintele Bush, el poate avea ca rezultat o nouă balanță a puterii printre popoare, chiar cu posibila pierdere de către S.U.A. a poziției de putere economică dominantă și o

naturali, inclusiv islamici, popoare mai mari, mai numeroase, cum ar fi cel chinez și o creștere a rolului Rusiei. America este de mult timp urâtă printre acele națiuni arabe despre care se spune că dorește Bin Laden să le alieze împotriva ei. Rugăm pe Dumnezeu ca să facă în așa fel încât, în drumul pe care-l face primul ministru britanic în Orientul Mijlociu să poată convinge aceste popoare islamice în mod clar că nu este nici război împotriva Islamului, nici împotriva vreunui popor islamic. Facem aceasta după cuvântul Evangheliei: *"Vă îndemn deci, înainte de toate, să faceți cereri, rugăciuni, mijlociri, mulțumiri pentru toți oamenii. Pentru împărați și pentru toți care sunt în înalte dregătorii, ca să petrecem viață liniștită, întru toată cuvioșenia și buna cuviință. Căci aceasta este lucru bun și primit înaintea lui Dumnezeu, Mântuitorul nostru, Care voiește ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină"* (1 Timotei 2, 1–4)

Pentru noi, creștinii, cât de important și de folositor ar fi să putem trăi în pace și liniște așa cum ne învață Sfântul Apostol Pavel! Dar de la atacurile, despre care se presupune că au fost sponsorizate de Bin Laden, se pregătește în Marea Britanie o **legislație împotriva religiei** în general și având pe deasupra un caracter de ură rasială.

Astfel, deja în Concise Oxford Dictionary ed. a 10 – a (Micul Dicționar Oxford) se definea Fundamentalismul astfel: *„menținerea – păstrarea – cu strictețe a doctrinelor vechi și de bază - fundamentale – ale oricărei religii sau ideologii”*.

Iar periodicul „The Independent” – Londra din 4 octombrie 2001 relatează următoarele: *„Ca urmare a valului de atacuri împotriva unor proprietăți ale musulmanilor după atrocitățile teroriste din 11 septembrie, secretarul de stat britanic David Blunkett, a spus că domeniul de referință al legii împotriva instigării la violență va fi lărgit pentru a include manifestările religioase și cele de ură rasială”*.

Fundamentalismul este rău văzut astăzi și etichetat creștinism. Firește, orice creștin deploră sincer atacurile împotriva New Yorkului și Washington-ului. Dar înăuntrul arealului creștin constatăm și altceva! Cel care citește și ia în serios Biblia este considerat un tip excentric, straniu. Cel care crede în

Evangelhii și urmează Tradiția Sfintei Biserici, ca fiind Cuvântul Celui Unuia și Singur Dumnezeu Care a făcut cunoscută venirea Mântuitorului în Vechiul Testament, Care a venit pe pământ în Trup și s-a făcut cunoscut în Noul Testament prin Cuvântul Său întru Duhul Sfânt, deci cel care crede din adânc în toate acestea este luat drept smintit. Iar dacă merge atât de departe încât să scrie, să vorbească și să se străduiască să trăiască într-adevăr, cu seriozitate, potrivit descoperirii făcută de Dumnezeu, va da de necazuri! „Da, tot cel ce va vrea să trăiască întru curăție în Iisus Hristos va suferi prigonire” (2 Tim 3, 12). Deci fundamentalismul ar fi menținerea strictă a doctrinelor vechi și fundamentale ale unei religii sau ideologii.

Creștinii? Se slăbănesc, Romano-Catolicii? Se slăbănesc? Islamicii? Se Slăbănesc. Evreii? Se slăbănesc.

Noi am ajuns să-L negăm pe Hristos! Am ajuns să ne dezicem de religia noastră! Am slăbit din tot felul de pricini. În primul rând pentru că nu-L cunoaștem pe Hristos. Sau, chiar dacă ne ațintim ochii spre Hristos, ne lăsăm trași înapoi pe cărările lumii, trupului și diavolului. Suntem mereu neglijenți, delăsători în a asculta de Cuvântul Domnului.

La fel ca atâția „creștini doar cu numele”, aflăm și mulți musulmani din zilele noastre. I-am putea numi și pe ei **islamici seculariști**!! Așa cum își găsesc la noi unii creștinii citate din Biblie ca să-și justifice abaterile din drum (versete confortabile), tot așa urmașii lui Mahomed caută prin Coran sure care să le îndreptățească dedarea la „plăcerile vieții”. De exemplu: „*Bogăția și copiii sunt podoabele vieții lumii acesteia*” (Sura Al-Kahf 18,46). Apoi, asemenea ecumeniștilor și altor curente de prin tot felul de denominațiuni creștine, există și **islamici moderați**. Aceștia consideră confortabil să aibă niște baze comune cu evreii și creștinii și găsesc versete canonice ce prezintă Islamul într-o lumină îmbietoare. De altfel spre deosebire de Hristos, Mahomed a avut un caracter complex, versatil chiar. Atitudinile și opiniile lui Mahomed s-au schimbat pe măsură ce Islamul devenea mai puternic și acest fapt se reflectă clar în Coran.

În ceea ce-i privește pe **islamicii fundamentalisti**, un articol publicat de dr. Labib Mikhail în

„The Meslvanu Intelligence

Advisor” (Phoenix, AZ) din decembrie 2001, a făcut lumină asupra a ceea ce el numește crescânda mișcare religioasă care a declarat „Război Sfânt” (Jihad) împotriva Americii. El scrie:

„Când este nevoie, conducătorii religioși musulmani folosesc versetele din Coran potrivite pentru evrei și pentru creștini, versete care să pună Islamul într-o perspectivă plăcută lor, ca o religie de pace, frățietate, modestie, moralitate, autodisciplină și ținând la valorile familiale. Dar adevărata față a Islamului se dezvăluie în versetele care îi cheamă pe musulmani la Jihad, ceea ce înseamnă război <<Sfânt>> împotriva nemusulmanilor!... Este foarte adevărat că mulți musulmani, ca persoane individuale, sunt pașnici și respectă strict legile. Dar nu este deloc adevărat că această pace este caracteristica principală a credinței islamice”.

<<**Muhamed Atta**, cel ce a pilotat primul avion care a lovit World Trade Center, era un musulman devotat. S-a născut în Egipt, în familia unui avocat. Era deosebit de inteligent și comunica ușor social, cu copiii, cu vârstnicii, cu profesorii și funcționarii publici. Ca student în Germania era cunoscut drept un om liniștit și deosebit de religios. Atta se ruga cu regularitate pe podeaua biroului său și întemeiase un grup islamic de rugăciune și de studiu la Universitatea unde-și făcea studiile (în ianuarie 1991). Trăia liniștit și se acomoda cu ușurință societății occidentale, în timp ce, în total secret, o ura!! Atta era un om aflat în misiune. Ca motto la teza sa (de absolvire), prezentată în octombrie 1999, a scris următorul verset din Coran: „*Rugăciunea mea și jertfa mea și viața mea și moartea mea, lui Allah aparțin, Domnului lumilor!*”>>. Aceasta a publicat Labib Mikhail despre Muhamad Atta în atmosfera de după 11 septembrie 2001.

Labib Mikhail este un prolific autor atât în limba arabă, cât și în cea engleză. El încheie, ca o concluzie: „*Occidentul trebuie să știe bine că mulți alți Muhammad Atta pot să se afle printre noi trăind cuminti*”. Într-adevăr, dacă luăm în considerare ce le spune Coranul musulmanilor, cum ne-am putea închipui altceva?! Părțile din Coran relevante pentru noi *astăzi*, sunt tocmai cele de care făcea uz profetul Mohammed când lucrurile îi mergeau bine, în momentele când era pe poziții forte. Iar în prezent, lucrurile

merg de minune pentru Islam. Și atunci niște musulmani au dat lovitura vitală de la New York. Așa dar, să luăm seama la acele versete și porunci din Coran de care aminteam mai sus, și care nu s-au aflat printre cele citate președinților Bush și domnului Blair.

Violența este autorizată și poruncită de Coran, spre deosebire totală de Noul Testament. Iisus i-a spus clar Apostolului Petru: „*Întoarce sabia ta la locul ei, că toți cei ce scot sabia, de sabie vor pieri*” (Matei 26, 52).

Preluăm mai jos de la dr. Labib Mikhail câteva versete coranice, care îi teleghidează pe fundamentaliștii islamici.

Din Coran:

1. Profetul Mohammed le cere ferm musulmanilor să lupte pentru cauza lui Allah.

Sura Al-Anfal 8-65 = „*O, profetule Muhammed, sileste-i pe credincioși [adică pe musulmani] să lupte!*”

Sura Al-Bagarah 2 – 216 = „*Jihadul [adică războiul sfânt pentru cauza lui Allah] este poruncă orânduită pentru voi!*”

2. Coranul le poruncește musulmanilor să nu se împrietenească nici cu evrei, nici cu creștini.

Sura Al-Maidah 5-51 = *O, voi cei care credeți [musulmani], să nu vă luați de prieteni sau protegitori ovrei sau creștini! Ei nu sunt prieteni și protegitori decât unul pentru altul. Iar cel dintre voi care se îndreaptă spre ei [pentru a-i fi prieteni] este unul din ei!*”

3. Coranul le poruncește musulmanilor să lupte împotriva nemusulmanilor până vor reuși să extermine toate celelalte religii, ca islamul să ajungă unica religie a lumii.

Sura Al-Bagarah 2-193 = „*Și bateți-vă cu ei până nu mai este Fitnach [necredința și cultele de dinaintea celui către Allah], că toată slujirea și orice fel al ei, pentru Allah și numai pt. Allah este*”.

4. Coranul declară că musulmanilor care luptă și mor în luptă le este asigurată iertarea de păcate și o viață senzuală mirifică în paradis.

Sura Al-Iwran – „*Iar de muriți sau sunteți uciși în Calea lui Allah, iertarea și mila de la Allah sunt cu mult mai bune decât tot ce v-ați putea agonisi din* *bogăția lumească*”

Sura Al-Tur 52, 17–20, 22 – „*Mâncați și beți fericiți pentru cele ce ați înfăptuit. Se vor tolăni la largul lor pe tronuri așezate în șir. Și El vă va însoți cu Hure [femei delicioase], cu mari ochi drăgăstoși. Poame și cărnuri veți avea de la El, câte veți pofti*”

Sura Al-Waglah – „*Apă mereu curgătoare și poame din plin, fără încetare venind toate și voi culcați alene pe paturi bine întocmite, că am făcut lor femei anume zidite, toate fecioare de aceeași vârstă*”.

5. Coranul poruncește musulmanilor lor să terorizeze și să ucidă pe oricine nu se supune lui Allah și profetului Mohammed.

Sura Al-Anfal 8, 12–14 = „*Groză voi azvârli în inimile celor ce nu au crezut, așa că loviți-le grumazul și zdrobiți-le degetele de la mâini și de la picioare. Pentru că l-au înfruntat și nu s-au supus lui Allah și Trimisului său [Mohammed]. Și cu oricine înfruntă și nu se supune lui Allah și Trimisului său, cu acela, Allah într-avevăr este cu totul aspru în pedeapsă. Acesta este chinul, gustați-l dar! Și neîndoielnic, pentru necredincioși Focul este chinul*”.

6. Coranul declară că Allah îi iubește pe cei ce luptă pentru cauza sa.

Sura As-Saif 64-4 = „*Cu adevărat iubește Allah pe cei ce se războiesc pentru EL în șiruri strânse de parc-ar fi una*”

7. Coranul poruncește musulmanilor să-i convertească pe nemusulmani la Islam prin forță.

Surat At-Tau ban 8, 5 = „*Ucideți-i pe Mușrikun [politeiștii, creștini și nemusulmani], oriunde dați de ei, și prindeți-i și stați la pândă împotriva lor ascunși oriunde cu dibăcie [în ambuscade]. Dacă însă, se căiesc, și fac ei Assalat [rugăciunea publică împreună cu musulmanii] și dau ei Zakat [milostenie islamică], atunci sloboziți-i pe ei! Mult-iertător și mult-îndurător este Allah*”.

Oare nu ne aflăm astăzi în situația că orice sentiment religios a dispărut din viața occidentală? Da, dar nicidecum și din viața celor ce și-au adus propria religie pe pământul nostru. Cum ar putea fi în stare liderii noștri naționaliști, hedoniști și agnostici să înceapă măcar să înțeleagă ce-

Islamici, oameni religioși ca Atta și alți musulmani cu educație superioară, care s-au sinucis pentru a ucide mii de oameni? Au comis toate aceste omoruri din cauza unei uri îndelung perfuzată împotriva Americii, da, dar și dintr-o profundă convingere că îi urmează lui Allah, că îl ascultă, că vor merge direct în paradis, la tot ceea ce oferă Coranul acolo. Liderii noștri nu pot înțelege nicidecum ce îl pune în mișcare pe individul credincios (de altfel așa cum și creștinul „obișnuit” nu înțelege cum și ce este viața de creștin decât după ce s-a căit de păcatele lui și reînviază întru Duhul Sfânt). Uneltirile diavolului sunt cu totul necunoscute de liderii noștri și astfel înșelați de unii ca Atta – „*pentru că lupta noastră nu este împotriva timpului și a sângelui, ci împotriva începătorilor, împotriva stăpânilor, împotriva stăpânitorilor acestui veac, împotriva duhurilor răutății, care sunt în văzduhuri*” (Efeseni 6, 12).

Scriptura ne arată limpede unde au dat bătălie creștinii! Liderii noștri adevărați ne poruncesc să ne rugăm pentru Bushii și Blairii și toți cei ce se află în scaunele de conducători...

Politicienii din occident prezintă electoratului lor exact ceea ce așteaptă de la ei după ce mediile de informare în masă au spălat creierele, subtil sau chiar fățiș. Mass -Media, ne spune ce *trebuie* să știm *noi* și aceasta într-o manieră cât mai accesibilă și comodă pentru toți, plăcută la auz și la vedere. Dar tocmai de aceea, în America de Sud și în Africa se pot găsi oameni mai bine informați și mai aproape de realitate decât în Marea Britanie! Ei vor înțelege de ce devastatorul atac din 11 septembrie s-a îndreptat împotriva New York-ului și nu a Londrei de pildă.

Nu este greu să spunem care va fi sfârșitul sau efectul războiului care începe. Dar noi creștinii ne orientăm după cuvântul Sfințelor Scripturi și al Sfinților Părinți ai Bisericii. Chiar și cei mai pătrunzători dintre reporterii de la canalele de televiziune sau din presă nu reușesc să-și dea seama de ce și cum cred „creștinii cu fapta”! Mulți nu cunosc în mod real Biblia și cum să-i fi îndreptat spre ea educația lor care le-a dezvoltat-o, gândirea globalistă, socialistă, evoluționistă și sistematic anti-biblică și antihristică?! Și dacă nu și-ar fi însușit-o deplin, ar mai fi avut ei slujbele de acum, „job”-urile lor bine plătite? „Nu au avut de ales”...

(New Age Bulletin – vol. X nr. 8–9, noiembrie 2001)

Diȓectia de interpretare a Apocalipsei ca sistem al evenimentelor istoriei universale

Drd. Paul Dȓăgulin

I. Apocalipsa – o carte dificilă pentru cititorul de astăzi

Apocalipsa Sfântului Ioan Teologul încheie canonul *Noului Testament*. Fiind singura lui carte în întregime profetică, o mulțime de interpretări i s-au dedicat încă din primii ani de la apariție, unele cu totul îndepărtate de sensul lucrării. Mulțimea simbolurilor, a descrierilor și a viziunilor în care sunt îmbrăcate faptele și evenimentele din ea au făcut ca interpretarea *Apocalipsei* să fie dificilă. Întreaga lucrare are un stil deosebit, deoarece în el abundă nu numai simbolurile, ci și hiperbola, parabola, metafora și alegoria. De aceea, cine dorește să înțeleagă această scriere biblică trebuie să țină seama de toate aceste figuri și procedee literare pe care le întrebuințează ea.

Este aproape inutilă precizarea că majoritatea creștinilor contemporani Sfântului Apostol Ioan, precum și urmașii lor, cunoșteau înțelesul celor mai multe simboluri. Cu timpul, acesta s-a pierdut. Iată de ce, în chip providențial, unele pasaje simbolice ale textului iohaneic au fost dezlegate de către autor (1, 20; 17, 9). Preocuparea aceasta se dovedea cu atât mai necesară cu cât, între secolul al II -lea înainte de Hristos și al II -lea după Hristos, a apărut o variată literatură apocaliptică. Pe lângă apocalipse, își făceau loc la lumina epocii postapostolice, testamente, parabole și oracole. Într-un mediu

de limbă și de influență semitică, ele evidențiau tocmai o anumită legătură dintre iudaism și creștinismul primar, prelungirea literaturii profetice și sapiențiale a vechiului Israel (1).

O dată cu varietatea simbolurilor și cu celelalte elemente ale stilului apocaliptic, trebuie să punem la contribuție pentru o corectă interpretare a descoperirii Sfântului Ioan și simbolismul cifrelor și al numerelor. Unele dintre acestea se referă la lucrarea Persoanelor Preasfinte Treimi, la cele două firi ale Mântuitorului, la darurile Sfântului Duh, dar și la răutatea întruchipată de diavol și la totala dispariție a idolatriei. *“În **Apocalipsă**, adversarii Bisericii, slujitori ai lui Satan, sunt ațâțați prin animale sălbatice și monștri marini ori tereștri, instituțiile anticreștine prin mădularele acestor fiare, iar păcatele, virtuțile și suferințele oamenilor sunt arătate prin felurite asemănări, imagini și simboluri împrumutate fie din cărțile **Vechiului Testament**, fie din literatura apocaliptică apocrifă, fie din însăși mentalitatea cititorilor”* (2).

Vedeniile descrise nu vor neapărat să relateze o întâmplare particulară. Pe de altă parte, mai multe simboluri întrebuințate pot însemna același lucru. Când nu se urmărește o impresiune mai mare a sufletului cititorului, procedeul de mai sus și unele împrejurări asociate nu au rost decât pentru împodobirea textului (3). *“Mai mult, genului apocaliptic îi place să sincopeze planurile, să strângă prezentul și viitorul în aceeași perspectivă”* (4). Semnificația acestei profeții din trecut poate fi astfel proiectată asupra altor epoci ale istoriei Bisericii. Uneori aceasta a fost resimțită ca judecată a istoriei, ca sfârșit al lumii în general. Sub imperiul fricii pe care o producea inegalitatea prezentului cu trecutul, sfârșitul Antichității a înmulțit formele eshatologice. Ineficacitatea rațiunii epocii clasice era mărită atunci de revărsările astrologiei, ale magiei și ale științelor oculte de origine orientală. (5).

După cum observa un istoric, *“gândirea **Apocalipsei** însoțește întregul Ev Mediu, și aceasta nu în cutele ereziei, nu în taina măruntelor secte ascunse, ci la lumina zilei și pentru instruirea tuturor”* (6).

Mișcarea sectară de astăzi, dimpotrivă, accentuează unilateral ideea că “apocalips” înseamnă tulburare și pedeapsă. Prin grozăviile petrecute în cuprinsul lui, prin frica de un cataclism nuclear, prin insistența asupra alterării moralei în societate, veacul nostru oferă un mediu foarte potrivit pentru “descifrarea” sfârșitului apropiat al cosmosului în care am trăit până acum. Îngrijorarea aceasta

universală este intensificată și de asemănarea mizeriei prezentului cu amenințările iluministe din jurul anului 1000.

II. Teologii care văd în Apocalipsă **marile perioade ale istoriei creștine**

Ne-am propus să studiem în lucrarea de față pe acei teologi care au văzut în *Apocalipsă* descrierea marilor perioade ale istoriei creștine de la Întrupare până la Parusie. Spirite frământate, precum Fericitul Augustin sau Gioacchino da Fiore, au conferit ultimei cărți noutestamentare o explicație exclusiv istorico-bisericească.(7).

1. Fericitul Augustin

Cu ecourile vechii erezii maniheiste din tinerețe în spirit, în fața învinuirilor păgâne referitoare la inexistența proniei divine, Fericitul Augustin era predestinat să elaboreze marea apologie *De civitate Dei*. Contradicția veșnică dintre Dumnezeu și Satan din *Apocalipsă* se încadrează perfect în schematismul bipolar al primului titlu de mai sus. Deși împărțirea dualistă augustiniană are originea în fidelitatea sau în căderea îngerilor și apoi a lui Adam, totuși ea nu mai acreditează o epocă a mileniului, căci timpul a devenit un timp al Bisericii. Miile de ani corespund domniei ei spirituale, ca urmare a primei venituri a Mântuitorului. Satan a pierdut astfel puterea lui absolută de ispitire. De asemenea *Nero redivivus* nu mai este așteptat acum ca în reveriile unor teologi de altădată.

Înainte de aceasta, “*Fiara din Apocalipsa*, XII și XVII are o semnificație foarte largă; ea reprezintă întreaga *Cetate a Diavolului*, incluzându-se aici și creștinii cei răi. *Gog și Magog* nu sunt popoare determinate, ci toate națiunile necredincioase care fac parte din ea .(8).

Mai multe evenimente ale vremurilor din urmă: judecata finală, pedepsirea celor păcătoși și învierea sunt justificate prin cuvinte ale vechilor profeții. “Astfel cel mai de seamă dintre doctorii Bisericii nu a explicat decât câteva puncte ale *Apocalipsei*, principalele figuri ale celei de a doua secții profetice și ale părții a treia.”(9) .

2. Ioachim de Flora(Gioacchino da Fiore) și școala sa

Filosofii culturii constată că, după spaima anului 1000, Apusul creștin a început să trăiască noi fiori eshatologici. În logica obișnuită a cauzalității istorice, timpul înlănțuirii Satanei de mai înainte trebuia să fie urmat de o mărire a puterii Răului, prin venirea Antihristului în lume.

În această stare de spirit, orice abatere de la mecanica naturii și a societății era socotită un semn apocaliptic. De aceea creștinătatea încerca din nou să pătrundă tainele cuprinse în cartea *Apocalipsei*. Atunci își face apariția un mare teolog și ascet, Ioachim de Flora (Gioacchino da Fiore, † 1202). Retras în singurătate, fiind călugăr cistercian, el a început să fie neliniștit de scăderile morale ale clericilor contemporani și să elaboreze un sistem teologic și mistic propriu. Biografia acestui abate evidențiază îndeosebi trei opere majore ale sale: *Armonia Vechiului cu Noul Testament (Concordia Novi ac veteris Testamenti)*, *Comentariu la Apocalipsă (Comentarium in Apocalypsim)* și *Tratatul despre cele patru Evanghelii (Tractatus super quattuor Evangelia)*.

Celebrul abate calabrez a studiat profund *Biblia*. “Dumnezeu, care a acordat odinioară proorocilor spiritul profetic, - mărturisirea el (10), mi-a dăruit spiritul înțelegerii (*Scripturii*)”. Reiese de aici că lucrările sale nu recurg la viziuni pentru investigarea viitorului, căci nu ținea să fie socotit prooroc, ci se folosesc de rațiune. Aplicând alegorismul în mod exagerat, el transformă scrierile biblice într-o reprezentare aproape exclusivă a viitorului. Prin aceasta discursul se modifică în întregime. “Totul se concentrează în aceste opere în jurul doctrinei celor trei vârste și a celor trei stări”(11). Cele două epoci încep cu Adam și, respectiv, cu Iisus Hristos. Pe cea de a treia o va inaugura Sfântul Duh după anul 1260. Este concepută ca o Biserică a libertății desăvârșite și a iubirii, având drept model evanghelic pe Sfântul Apostol Ioan. În anul 1520, s-a mai prezis, ea se va manifesta apocaliptic ca “Biserica nevăzută”(12). Cu membri de elită, monahi, aceasta va fi foarte spiritualizată. Este ceea ce s-a numit *Evanghelia eternă*. Deși a fost un savant în studiul biblic, abatele de la Fiore se voia mai puțin un comentator al ei, cât mai ales un descoperitor al punctului în care se afla Biserica în mersul ei către veșnicie. S-a mai remarcat la acest stadiu

teologic obsesia unui paralelism între personajele, locurile și evenimentele istoriei sfinte cu acelea ale istoriei Bisericii. “În opera abatelui de la Fiore, timpul Bisericii reia, epocă după epocă, loc după loc, personaj după personaj, desfășurarea istoriei poporului evreu. Lui Moise i se potrivește Sfântul Benedict, împărțirii regatului lui Israel după moartea lui Solomon îi corespunde schisma dintre Biserica greacă și Biserica latină, din 1054. Timpul acordat pentru fiecare perioadă este strict același. Este măsurat în generații care sunt egale între ele. În acest sistem de corespondențe, ceea ce era simbol și metaforă devine realitate. Există o rigoare demonstrativă care transformă ceea ce nu ar fi decât apropiieri ingenioase și sugestive în filosofia evenimentelor. Nu este unul dintre aspectele cele mai puțin curioase ale operei lui Gioacchino da Fiore decât să vedem simbolica și înclinația sa către corespondență devenind un cadru rigid, unde evenimentele sosesc în momentul hotărât, fără nici o slăbiciune. Este necesar, de altfel, pentru a plia istoria la un asemenea sistem să existe o putere de ordonare și de imaginație care te copleșește”(13).

Se discută dacă cea de a treia vârstă a creștinătății apusene va fi complet spiritualizată. Celelalte două epoci ale acestei teologii a Preasfintei Treimi sunt mai bine conturate. Astfel, timpul istoriei poporului evreu a fost epoca Legii, patronată de Tatăl, cu oameni căsătoriți și laici. În comparație cu aceasta, epoca pe care creștinismul a inaugurat-o prin Fiul s-a dovedit o stare intermediară, condusă de clerici. Ea a cuprins 42 de “generații” a câte 30 de ani fiecare, după indicațiile de la *Matei* 1,17.

Toată această interpretare tipologică a *Sfintei Scripturi* este însoțită și de un simbolism numeric. Când se străduiește să reliefeze sensul trinitar al textului (ca în *Apocalipsa* 1,8), autorul nostru se folosește de literele A și W.(14).

Nu se știe dacă este opera sa ori a unui ucenic foarte apropiat, dar *Cartea de Figuri* (*Il libro delle Figure*) explicitează mult sistemul istoric al abatelui calabrez prin miniaturile și desenele pe care le cuprinde.

În cadrul ansamblului lucrărilor sale privitoare la viața religioasă, *Expositio in Apocalypsim* (Veneția, 1527) dovedește adânciri exegetice profunde, dar subiective. Cele șapte epoci adoptate înglobează popoare de la evreii, persecutori ai apostolilor, până la Sfântul Imperiu degenerat și până la popoarele biruite de înșelăciunea lui Satan. În aceeași arie istorică imaginară conviețuiesc pașnic martirii creștini, doctorii

Bisericii și sfinții care vor vedea pe Domnul venind pe norii cerului.

Aceeași artificialitate și în ceea ce privește sistemul recapitulării aplicat ultimei cărți neotestamentare.

Cum simbolurile ei sunt interpretate istoric, prima fiară apare ca fiind **islamul**, iar cea de a doua este identificată cu ereticii patarini. Și concluziile de mai sus ale lui Ioachim de Flora sunt considerate astăzi *fantasmagorii*, mai ales pretenția că însăși persoana și propovăduirea lui ar fi fost proorocite de Sfântul Ioan. Teologul catolic din care cităm mai precizează că Biserica din care făcea parte nu a condamnat pe celebrul abate, din pricină că a avut o viață curată și o credință profundă.(15).

Personalitatea și îndeosebi învățătura dascălului au fost condamnate însă în adepții săi, deveniți rebeli și eretici. Este cazul cu franciscanii consecvenți (așa- numiții *Spirituels* - “frati ai Duhului”). Dintre aceștia cităm două nume: Pierre - Jean Oliva († 1297), cu *Postilla super Apocalypsi*, care afirma că papa și Frederic al II-lea sunt antihristul temut. Cam același lucru îl susține și Ubertin de Casale (sec. al XIV -lea), care vede în papii Bonifaciu al VIII-lea și Benedict al XI-lea pe cele două fiare apocaliptice (16).

Nu este greu de observat că unele concluzii apocaliptice au devenit dogmă în cazul polemiștilor protestanți. Identificarea Antihristului cu papa o întâlnim astfel la John Wicleff, la M. Luther și la alți coreligionari ai acestuia. Unul dintre ei, care făcut apoi școală, este Johannes Cocceius (1688). În ale sale *Cogitationes de Apocalypsi S. Iohannis* (Leyda) se întâlnește identificarea celei de a VI-a perioade din viața Bisericii cu Războiul de 30 de ani (17). Pentru convingerea sa că orice parte a *Bibliei* are o semnificație tipică a fost numit capul școlii “figuriste” în exegeză.

Hiliasmul ioachimit a parcurs și alte veacuri prin intermediul sectelor. Este cazul cu pietiștii din Germania, fără să uităm pe Thomas Munzer. Acesta s-a simțit îndreptățit de eshatologismul premergător să instaureze cu sabia *Ecclesia spiritualis* pe pământ.

După opiniile unor politologi și filosofi ai culturii de astăzi, concepția celor trei stadii ale istoriei, cu identificarea Antihristului și cu anunțarea *erei celei noi*, se regăsește nu numai la Hegel, ci și la Marx, la Kierkegaard și la Hitler (18). În afară de flagelanții din Italia, unde s-a mers până la ideea

(19), secta “Apostolicilor” și-a trădat aceeași origine spiritualistă. Pe la anul 1303, Dolcino, conducătorul ei, preconiza o societate foarte subversivă. Reveria sa radicală năzuia după o eră nouă, cu dispariția clericilor și chiar cu exterminarea cardinalilor și a papilor (20).

În urma lichidării lor fizice, oamenii acelei epoci s-au eliberat de ispitele reacționare ale reîntoarcerii la origini, ale visului după veacul de aur al Evului Mediu.

3. Nicolae de Lyra

Capitolele care studiază cultura și învățământul apusean medieval amintesc la loc de cinste numele lui Nicolae de Lyra († 1340). Franciscan, remarcabil profesor de Teologie la Paris, el rămâne în amintirea urmașilor cu admirația de *doctor planus et utilis*, după o activitate care a însemnat 50 de volume de exegeză și 35 de cărți cu cuprins moral (21).

Domeniul criticii și al comentariilor biblice îi datorează cel mai mult. Aici el s-a străduit să surprindă sensul cuvintelor, impunând explicarea mistică a *Bibliei*. Nicolae de Lyra a reușit chiar să creeze un gen nou de interpretare a *Sfintei Scripturi*. El este cunoscut ca *Postilla* (de la *post illa verba textus*) și constă din comentarea lui simplă în sens istorico-literar. Notițele respective erau grupate la sfârșitul fiecărui capitol. Acest gen de comentariu, care a influențat în mare măsură și pe M. Luther, l-a aplicat autorul și la cartea *Apocalipsei*. Față de înaintașii săi ioachimiți, care nu mergeau până la detalii, Nicolae de Lyra și ucenicii săi “*au considerat Apocalipsa ca o profeție completă a istoriei universale, sau mai degrabă a istoriei bisericești, din timpul Sfântului Ioan până la sfârșitul lumii*” (22). Expunerea seacă a cronologiei evenimentelor viitoare constituie cel de al doilea element al decadentei de care este lovită exegeza eshatologistă, posterioară apocaliptismului ioachimit.

După Nicolae de Lyra, istoria Bisericii se împarte în șapte epoci. Mare atenție dă exegetul simbolismului numărului șapte din descoperirea ioaneică: al peceților, al trompetelor, al cupelor. Cele dintâi privesc istoria de la Mântuitorul la Iulian Apostatul. Mileniul a început o dată cu întemeierea ordinelor cerșetore. Babilonul este islamul, iar Papa

Silveriu și Patriarhul Mina reprezintă pe cei doi martori (23).

Pentru activitatea din domeniul criticii biblice, căreia i-a dat un nou impuls, Nicolae de Lyra are o mare însemnătate.

a) Barthelemi Holzhauser (1613-1658)

Dintre urmașii care i-au îmbrățișat metoda, fără să se fi ridicat la nivelul dascălului, amintim pe Barthelemi Holzhauser (1613-1658). Autorul acesta are demnitatea aghiografică de “venerabil”, fiind considerat și înzestrat cu dar profetic. Catolicii îi prețuiesc foarte mult cartea sa: *Interpretation de l'Apocalypse*, Bamberg, 1784, scrisă la început în limba latină, pentru sensul ei duhovnicesc adoptat în exegeză. După părerea Dr. Haneberg de la Universitatea din Munchen, cartea aceasta este “cea mai buna interpretare a *Apocalipsei* care a apărut vreodată.

Opera care ne preocupă merge doar până la capitolul 15, 4, deși aplică *Apocalipsei* cele șapte epoci cunoscute ale istoriei Bisericii. Nu mai păstrează ideea hiliasmului, dar perpetuează obișnuita legătură între Antihrist și mahomedanism. Evidențiem de asemenea opinia sa că acesta trebuia să se nască în 1855 și să moară în 1911. Dăm exemplu de comentariu la capitolul 9, versetul 15. După ce incriminează pe Luther, care a comis două rele: înșelarea - după opinia sa - a contemporanilor și incitarea prinților la războaie lungi în tot imperiul, autorul continuă: “Noi vedem un astfel de prinț (ca Ahab din III Regi 21, 20) în persoana lui Frederic al V -lea care, împreună cu aliații săi, a făcut să verse sângele creștinilor într-o atât de mare abundență. La fel au fost Henric al VIII-lea, regele Angliei, Elisabeta, fiica sa, și, foarte recent, Gustav-Adolf al Suediei, care în fruntea protestanților, devora aproape întreaga Germanie până la măduva oaselor (...). Ori prima sursă a acestor rele incalculabile, trecute și viitoare, a fost învățătura lui Luther” (25). De aprecieri asemănătoare au parte și alți corifei: Carol Quintul, “Calvin, Zwingli, Oecolampadiu, Carlstadt și numeroși protestanți, având în frunte pe Luther” (26).

De asemenea B. Holzhauser a prezis unele nenorociri ale Angliei.

b) De Wuilleret (1857); Verschraege (1855)

De Wuilleret (*Interpretation de l'Apocalypse*, Paris, 1857) continuă în fond pe dascălul său, a cărui lucrare o tradusese în franțuzește. Fidelitatea înseamnă aici păstrarea aceluiași spirit de ilustrare istorică a comentariilor făcute. Reproducem următorul citat explicativ: “A șasea plagă morală vine de la protestanți, care au infectat mai ales Europa cu rătăcirile lor. Ori, cum s-a văzut, Europa este reprezentată prin Eufrat și cum erezia lui Luther are o mare analogie cu aceea a lui Antihrist... (27).

Aceeași notă la Verschraege (1855), *Clarae simplicesque explicationes libris Apocal.*, Tournai (28).

c) Autori protestanți și anglicani

În linia interpretativă a lui Nicolae de Lyra s-a situat și M. Luther. În prefața *Noului Testament* din 1534, el arăta pe turci ca reprezentând pe Gog și Magog: “Papalitatea aliată cu Imperiul sunt cele două Fiare, căci papa, cu Carol cel Mare, a vindecat rana pe care o avusese vechiul imperiu păgân (29).

Dintre urmașii uniți de aceleași principii protestante de interpretare a *Apocalipsei*, amintim pe următorii: Osiander (1580), Hoe von Hoenegg (1590), Calovius (1674), J. Marckius (1699).

Antipapismul apocaliptic se recunoaște și la următorii protestanți, în majoritate anglicani din Anglia și din Scoția: Th. Brightman (1616), Joseph Mede (1627), Pierre Jurieu (1686), Isaac Newton (1732) și William Whiston (1706) (30).

4. Bossuet

Ilustrul episcop Bossuet a încercat să ducă mai departe aprofundările istoriei Bisericii în lumina profețiilor ioaneice prin lucrarea sa *L'Apocalypse avec une explication*, Paris, 1689. “Eu nu pot - precizează el - să consimt la raționalismul acelor care trimit

împlinirea ei (a Apocalipsei, n. n.) la sfârșitul veacurilor: căci luptele Bisericii, și ceea ce urma să se întâmple atât evreilor cât și păgânilor; ca pedeapsă a disprețului arătat Evangheliei, prăbușirea idolilor și convertirea lumii, și, în sfârșit, destinul Romei și a imperiului ei erau prea mari și totodată prea apropiate obiective ca să fie ascunse profețiilor noii alianțe; de altminteri, împotriva obiceiurilor tuturor profețiilor precedente, a fost transportat în timpul din urmă, trecând pe deasupra atâtor minuni care erau gata să apară, deși Biserica primară a avut atâta nevoie să fie instruită prin ea“ (31).

Chiar și din acest citat fragmentar se poate vedea că Bossuet a încercat să ducă mai departe teoriile marelui său înaintaș, Alcazar († sec. al XVII-lea). Se știe că eruditul comentator al *Apocalipsei* a influențat prin teologia sa atât pe comentatorii catolici cât și pe cei protestanți.

După convingerile noului exeget francez, întreaga carte a *Apocalipsei* se poate rezuma prin două idei de bază: prima dintre acestea este că ea conține, în capitolele I-III, anumite avertismente spirituale. Cealaltă idee reliefează ipoteza că de la capitolele IV până la XX se formulează numeroase preziceri. Marele episcop le împarte astfel: mai întâi profeții împotriva evreilor, pregătirea răzbumării, războaiele din Palestina de sub Traian și din timpul lui Adrian, ereziile iudaizante. De la capitoul al XIII-lea încep ruinele Imperiului Roman. Este demn de remarcat că teologul nostru identifică pe împăratul Dioclețian cu fiara apocaliptică, iar coarnele sale sunt regii barbari care distrug imperiul. Ruina progresivă, dar sigură, a Romei este simbolizată de vărsarea cupelor. Martorii nu sunt Ilie și Enoh, așa cum au fost identificați de teologii de mai înainte, ci arată prezența forțelor creștinismului în lume.

Ceea ce se reproșează pe drept episcopului de Meaux este influențarea sa de prea multe detalii materiale ale textului. Exemplificăm printr-un fragment scurt privitor la Roma: “Cauza însăși a idolatriei era aici așa de favorabilă, că tiranii care se ridicau, sau aceia care aspirau la tiranie, un Maxim, un Eugen, un Eucher, cucereau Roma, făcând să se creadă că ei ar fi fost mai favorabili cultului zeilor decât împăraților, sau promițând deschis să-l restabilească. Într-adevăr, părea, în întreaga istorie, ca senatul, primul corp al imperiului și acela care îndemnase cel mai mult la persecutarea Bisericii, nu se slăbise deloc din primele lui sentimente. Întâmpinarea lui Simah, prefectul Romei, adresată împăraților Valentinian, Teodosie și Arcadie, îl face bine să vadă, pentru că în numele

senatului el a cerut acestor împărați restabilirea garanțiilor retrase vestalelor, și aceea a altarului Victoriei în locul unde acest corp august se întrunea (32).

Umbra neteologică pe care acest comentariu la *Apocalipsă*, anevoie deosebit de o lecție de istorie romană profană, tinde să o arunce asupra autorului lui se înseninează datorită virtuților ierarhului galican. În cuprinsul fragmentului citat, Roma este într-adevăr amintită ca «Babilonul cel mare, mama desfrânatelor» (Apoc.17,5), caracterizare care n-ar putea fi aflată pe paginile unui B. Holzhauser sau ale urmașilor lui.

În altă parte se întâlnesc recunoașteri de certă sinceritate creștină, ca aceasta: “...Menționez că în acest timp, și mai mult de trei sute de ani în urmă, nu se vede în papalitate nici o trăsătură de putere politică: papii rămân subiecți supuși împăraților, sau herulilor și ostrogoților care domneau la Roma, ca să nu mai vorbim de împărații francezi și germani” (33).

Drept urmași ai lui Bossuet, care au păstrat în general metoda sa de interpretare a mării cărți, se citează următorii: Aubert de Verse (1703), Dupin (1712), Calmet, O.S.B. (1726), Lallemand (1725) (34).

5. Reprezentanți contemporani ai curentului

Pentru a enumera pe reprezentanții contemporani ai curentului în discuție, ne folosim de avantajele unor sinteze. Sunt amintiți în această calitate catolicii: Lafont de Sentenac, P.Drach († 1895) (35), F. Tiefenthal, J. Evangelist Belser († 1916) (36), A. Gallois, F. Gutjahr. Dintre ortodocși, amintim pe Pr. Prof. Vasile Gheorghiu, de la Cernăuți și pe Diac. Prof. Nicolae I. Nicolescu, de la București.

Arbitrarul identificării profetiei și a *semnelor sfârșitului* în cutare epocă istorică a permis și apariția unor exegeți improvizați în veacul nostru. Ne referim la J. Chevalier, *L'Apocalypse et les temps presents*, Roma, 1907, la P. Clangar, *La grande guerra, massoneria, bolscevismo e l'avvenire dei mondo nelle visioni profetiche dello 'Apocalisse*, Brescia, 1937, la J. de Plessis *Le sens de l'histoire*, vol. II, Paris, 1937 (37).

III. Aportul concepției istorice la interpretarea ortodoxă a Apocalipsei

Pentru a putea surprinde aportul concepției istorice la interpretarea corectă a *Apocalipsei*, amintim câteva principii generale după care se conduce Ortodoxia în exegeza ei.

După tradiția aceasta, nu toți credincioșii pot citi o carte profetică. Mulțimea simbolurilor din ea îi poate duce la o înțelegere greșită a textului. Pentru a tălmăci *Apocalipsa* în sensul adevărat al credinței, trebuie să ținem seama în primul rând de interpretarea corectă a *Sfintei Scripturi*. În al doilea rând, să ne bazăm pe Sfânta Tradiție a Bisericii.

În Ortodoxie nu s-au dat “sentințe” precise și repetate în problema exegezei profeției Apostolului Ioan. De aceea sistemul eshatologist, cultivat de la Sfântul Irineu până la Teofilact al Bulgariei, poate fi îmbinat cu sistemul istoriei universale, cultivat de Fericitul Augustin și de alții. Interpretarea tradițională, care afirmă că la sfârșitul veacurilor Mântuitorul va birui pe Antihrist și va preschimba cerul și pământul, coroborată cu cea istorică, după care marile etape ale vieții Bisericii sunt cuprinse în *Apocalipsa*, rezolvă cel mai bine problema. Explicarea ei exclusiv istorico-bisericească este dificil de susținut (38)

Se observă astăzi în multe regiuni ale lumii un succes sporit al sectelor religioase. Ele fac apel la lista *semnelor sfârșitului* apropiat. Spaimele din fața cataclismelor naturale și ale derutei sociale sunt unite atunci cu unele stări de nedreptate și de neputință. În această situație trebuie să se observe că spiritul *Apocalipsei* nu este unul al fricii, ci al luminii și al nădejzii. Numai în Evul Mediu, astfel de realități au început să fie trăite într-un spirit de teamă. Primii creștini resimțeau speranța în încercările prin care treceau.

A fi obsedat să anunți sfârșitul lumii înseamnă a cădea în iluminism sectar . “*Evenimentele viitoare, pe care le prezice Sfântul Ioan, nu pot fi restrânse la acelea ale lui Antihrist și ale sfârșitului lumii, pentru ca acest apostol ne spune hotărât că ceea ce el vestește se va întâmpla în curând. I se oprește a pecetlui cartea profeției, ceea ce, după stilul Scripturii, înseamnă că timpul împlinirii sale era*

aproape (39).

Pe de altă parte, “în lumina biblică înfrângerile temporale nu sunt în mod necesar semnul unei reprobări, după cum succesele nu înseamnă încă o alegere” (40). Nici căutarea împărăției mesianice, ca întoarcere la vârsta de aur, nu este îngăduită creștinului ortodox. “Drama descrisă de Ioan este, așadar, pur cerească și supranaturală” (41).

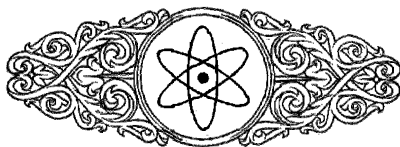
Marea lecție a *Apocalipsei*, pentru epoca noastră, este aceea a credinței și a bucuriei, deoarece Dumnezeu rămâne stăpânul omenirii răscumpărate din păcat.

NOTELE BIBLIOGRAFICE

1. R. J. Bauckham, *Apocalyptic*, in *Dicționar biblic* (J. D. Douglas), Oradea, 1995, p. 61.
2. Diac. Prof. N. I. Nicolaescu și colab., *Studiul Noului Testament*, București, 1954, p. 203.
3. Arhiereu Calistrat Bărlădeanu I, *Apocalipsa Sfântului Ioan*, în “Biserica Ortodoxă Română”, X:X:X(1906), nr.12, p.1340.
4. A. Hamman, *Introduction a la lecture de l'Apocalypse*, în “La Table ronde”, Paris, 1957, nr.2, p. 57.
5. Lucian Boia, *Lafin du Monde. Une histoire sans fin*, Paris, 1989, p. 46.
6. Henri Focillon, *Anul o mie*. În românește de Tudor Țopa, București, 1971, p. 39.
7. *Apocalisse* (di San Giovanni), in *Dizionario biblico* (Herbert Haag), Torino, 1960, p. 75.
8. Le P. E. -B. Allo, *LaApocalypse*, II-eme ed., Paris, 1921, p. CCXXIII.
9. *Ibidem*, p. CCXXIV .
10. Cf. Jacques Brosse, *Maeștrii spirituali*. Trad. de Liana Repeteanu, București, 1992, p. 95.
11. L. Salvatorelli, *Movimento francescana e gioachinismo*. Lostoriografia francescana contemporanea, in *Storia del Medioevo*, vol. 3, Firenze, 1955, p. 423.
12. Pr. Prof. Ioan Rămureanu și colab., *Istoria bisericească universală*, vol. II, București, 1993, p. 201.
13. Jacques Paul, *Biserica și cultura în Occident*. Secolele IX- XII, vol. II. Trad. de Elena- Liliana Ionescu, București, 1996, p. 346.
14. Vezi Antonio Crocco, *La teologia trinitaria di Gioacchino da Fiore*, în “Sophia”, Padova, XXV(1957), nr. 3-4, p. 220, nota 13.
15. Le P. E. -B. Allo, op. cit., p. CCXX:X. Totuși, conciliul provincial din Arles (prin 1263) a osândit scrierile lui Ioachim de Flora (Dr. F. X. von Funk und Dr. Karl Bihlmeyer, *Lehrbuch der Kirchengesichte*, ed. a VI- a, Paderborn, 1911, p. 474.
16. Vezi Le.P.E.- Allo, *ibidem*; W. A. Spicer, *Timpul nostru în lumina profeților*, București, f.a., p.138. La primul autor indicat se menționează comentariul ortodox al lui Pseudo-Thoma de Aquino, care trebuie că datează din. veacul al XIII-lea.
17. Adolfo Omodeo, *Apocalisse*, in *Enciclopedia italiana*, vol. III, Roma, 1950, p. 654; Le P. E. -B. Allo, *ibid.*, p. CCXX:XI; Angelo Penna, *Cocceius (lat.*

- da Koch), *Johannes*, in *Enciclopedia cattolica*, Citta del Vaticano, 1949, vol. 3, col. 1903.
18. Ioan Petru Culianu, *Gnozele dualiste ale Occidentului*. Trad. de Theresa Petrescu, București, 1995, p. 326.
 19. Lucian Boia, op. cit., p. 73.
 20. *Ibidem*, p. 74. Despre chipul arderii pe rug a lui Dolcino și a “frumoasei” Margareta, vezi Gh. Vlăduțescu, *Ereziile Evului Mediu creștin*, București, 1974, p. 71-72.
 21. Pr. Prof. Teodor Bodogae, la Pr. Prof. Ioan Rămureanu și colab., op. cit., p. 179; Dr. Bianca de la Chiesa, *Nicolo di Lira*, O. Fă. M., in *Dizionario ecclesiastico* (A. M. Bozzone), vol. II, Toririo, 1955, p. 1140.
 22. Le P. E. -B. Allo, op. cit., p. CCXXXI.
 23. Pentru amănunte, vezi *ibidem*.
 24. Cf. Barthelemi Holzhauser, *Interpretation de l'Apocalypse*, vol. I, II-eme ed., Paris, 1857, p. IX.
 25. *Ibidem*, p. 352. În altă parte citim această groaznică părere: “Or, astfel dracii acționează asupra tuturor ucenicilor și asupra tuturor adepților lui Luther, sub orice formă apărusera ei, și la fel vor lucra în continuare” (*ibid.*, p. 359).
 26. *Ibidem*, p. 356.
 27. *Ibidem*, vol. II, Paris, 1957, p. 187.
 28. Le P. E. -B. Allo, op. cit., CCXLI.
 29. *Ibidem*, p. CCX.
 30. Vezi amănunte, *ibid.*, p. CCXXXIV.
 31. Bossuet, *L'Apocalypse avec une explication*, in *Oeuvres completes*, vol. I, Paris, 1845, p. 383.
 32. *Ibidem*, p. 415.
 33. *Ibidem*, p. 520.
 34. Vezi, pe larg, Le P. E. -B. Allo, op. cit., p. CCXXXVIII.
 35. Vezi Eugenio Zolli, Drach (Pau1-Auguste), in *Enciclopedia cattolica*, vol. IV, Citta del Vaticano, 1950, col. 1920.
 36. Vezi Ard. Kleinhaus, *Johannes Ev. von Belser*, *ibid.*, vol. II, Citta del Vaticano, 1949, col. 1204.
 37. Antonino Romeo, *Apocalisse*, in *Enciclopedia cattolica*, vol. I, Citta del Vaticano, 1948, p. 1612.
 38. Herbert Haag, *Dizionario biblico*, Torino, 1960, p. 75.
 39. Arhiereu Calistrat Bârlădeanu, op. cit., p. 1335.
 40. A. Hamman, op. cit., p. 62.
 41. Jean Steinmann, *Remargues sur l'Apocalypse de Saint Jean*, în “La Table ronde”, 1957, nr. 2, p. 53. *Ibidem*, p. 52: “Apocalipsa nu conține, deci, nici o afirmație referitoare la un sfârșit al lumii care s-ar înscrie în cursul istoriei...”.

Vindecări și vindecători, **sau cum deosebim sfințenia de șarlatanie**

Ieromonah Mihail Stanciu

Sf. Mănăstire Antim

În confuzia generală a lumii de azi, când valorile sunt amestecate și răsturnate în fel de fel de sincretisme filosofic-spiritiste, apariția unor cărți trece aproape neobservată de lumea oficială a culturii și spiritualității românești. Spre exemplu, fără să aibă binecuvântarea Bisericii „Dumnezeului celui viu, stâlp și temelie a adevărului” (1 Timotei 3.15), și deci acreditarea cea mai autorizată în fața publicului cititor, cartea *Icoane făcătoare de minuni și vindecători din România*, apărută la *Total Press* în 1997, este o veritabilă capcană pentru creștinul ortodox, care mai caută uneori „semne și minuni” pentru întărirea sa în credință. Inițial, la vederea copertei, am crezut că respectiva carte este o colecție nevinovată de mărturii referitoare la intervențiile minunate ale lui Dumnezeu. Deschizând-o, însă, am avut o mare surpriză; nu era nici pe departe ce părea la prima vedere.

1. Exemplificare

Precum știm, diavolul, în setea lui neostoită de a amăgi pe toți oamenii, își întinde mereu răutățile sub masca binelui, încercând prin această stratagemă să-i abată de la calea Adevărului și a Vieții, pe căile multe ale minciunii și ale pierzării. Exact așa se petrec lucrurile și cu cartea sus-numită. Cu o copertă atrăgătoare, ce prezintă 16 frumoase iconițe ortodoxe, care fură ochiul (precum Evei în rai) omului care nu e atent și la ceea ce se află dincolo de aparențe, cartea pare la exterior unicul ghid (apărut până atunci) al bisericii și mănăstirilor „mai

făcătoare de minuni” din țară. În realitate însă, cartea cuprinde „Ghidul moaștelor, icoanelor, vindecătorilor și ocultiştilor din România” (vezi p. 1). Ne-am întrebat fireşte, ca orice creştin ortodox sănătos: „ce însoţire are dreptatea cu fărădelegea? Sau ce împărtaşire are lumina cu întunericul? Şi ce învoire este între Hristos şi Veliar sau ce parte are un credincios cu un necredincios? Sau ce înţelegere este între templul lui Dumnezeu şi idoli?” (2 Corinteni 6, 14-16).

Deşi nu este prima publicaţie în care diavolul încearcă răstălmăcirea unor învăţăături dumnezeieşti din Biserică, ne miră totuşi obrăznicia cu care autorii (care în prefaţă vorbesc la plural, iar în final semnează sub un singur nume – lucru prin care îşi arată iresponsabilitatea lor publică) se erijează în autorităţi spirituale care validează şi promovează minuni şi „făcători de minuni”, autorităţi considerate de ei mai presus de Biserica însăşi. Întrucât sunt amestecaţi printre „vindecători”, alături de alţi „paranormali” (insuflaţi nu de Duhul lui Dumnezeu) şi câţiva Părinţi duhovniceşti ai Ortodoxiei româneşti contemporane, ne simţim obligaţi să demascăm aceste grave ofense aduse Bisericii şi credinţei noastre ortodoxe. Pornind de la câteva exemple flagrante de viclenie folosită de autori, prezente în carte, dincolo de aparenţe, vom aborda mai pe larg tema falşilor vindecători ai zilelor noastre.

1. De la bun început trebuie să semnalăm prezenţa unei intenţii necurate în chiar titlul lucrării („Icoane făcătoare de minuni şi vindecători din România”): punerea laolaltă a minunilor săvârşite în Biserică şi a celor săvârşite în afara Bisericii. Adică se sugerează ideea că minunile ar avea aceeaşi provenienţă: „Miracolele le face Cerul.” (vezi la p. 6), certificând valabilitatea minunilor mincinoase prin amestecarea lor cu cele dumnezeieşti. Bineînţeles, nu toate minunile petrecute la Biserică, date ca exemplu de autori în carte, sunt propriu-zis minuni. Unele sunt fenomene fireşti petrecute cu oameni care au avut impresia unei intervenţii supranaturale speciale în viaţa lor. Altele sunt chiar intervenţii diavoleşti de-a dreptul (când cei ce le săvârşesc sau le primesc folosesc nişte practici neortodoxe). Or, în realitate, miracolele nu le face acelaşi autor, nu sunt manifestări ale aceluiaşi duh. Lucrul este limpede sesizabil, căci minunile pe care le face Duhul Sfânt în Biserică nu sunt produsul automat al vreunei vrednicii şi metode omeneşti, ci sunt intervenţii în dar ale lui Dumnezeu; ele solicită din partea omului (şi îl conduc pe acesta la) dreapta credinţă, smerenie şi iubire creştină. Pe când falsele minuni

și egoismului. Intenția necurată a autorilor pune în comun sfintelor moaște, icoanelor și rânduielilor bisericești, pe de o parte, și vindecătorilor, ocultiştilor și metodelor lor spiritiste, pe de altă parte, efectuarea de minuni sensibile la nivel fizic, ca și cum s-ar zice că minunile vin de la același Dumnezeu.

2. Apoi, în prefața „Oamenii și energiile subtile”, „redacția”, sub aceeași inspirație ocultă, elogiază apariția și la noi în țară a „terapiilor complementare”, apariție care reprezintă „o probă că omenirea a intrat într-o nouă eră” (New Age, nu?) (p. 5). Bolile pe care le au oamenii în acest timp modern nu ar mai fi cauzate de păcatele lor și ale înaintașilor (cum învață Biserica), și vedem cu ochiul liber că păcatul s-a înmulțit peste măsură, ci ar fi doar niște dezechilibre ale „energiilor care ne alcătuiesc, (iar) reechilibrarea energiilor o pot face cei înzestrați cu har vindecător. Miracolele le face Cerul.” (p. 6) Sfintele moaște, icoanele și vindecătorii paranormali n-ar mai fi atunci decât „canale prin care comunicăm cu Cerul, canale prin care ne adaptăm legilor Universului.” (p. 6) Valoarea infinită și libertatea persoanei umane sunt strivite așadar (în concepția confuză panteistă a autorilor acestei cărți) de legile și energiile impersonale ale omului și ale cosmosului idolatrizat.

3. Autorii recunosc că, deși unii paranormali afirmă că „nu-și transformă în afacere harul dăruit de Divinitate” (p. 114), tratând gratis pacienții, alții tratând „indiferent de plată” (p. 144), iar alții afirmând că „pentru șomeri, handicapați, pensionari, studenți și elevi practică o reducere de 20% din costul tratamentelor” (p. 142), există totuși și vindecători „neaveniți și impostori”, „avizi de bani (și) avizi să-i stăpânească pe alții”, cărora însă „Cerul le ia până la urmă harul.” (p. 5) Din cauză că aceștia nu pot fi reperați ușor (de ei), autorii avertizează pe cititori că „nu ne asumăm răspunderea în ceea ce privește reușita tratamentului (și) ne declinăm orice responsabilitate față de prețurile practicate” (p. 6) de cei popularizați în carte. Cu alte cuvinte, autorii îi popularizează pe acești vindecători (credibili), dar se disculpă din start de orice eventuală acuză că ar fi în complicitate cu ei și că ar induce lumea în eroare prin propaganda pentru ei. Totuși, sunt mii de oameni care ne mărturisesc faptul că unii dintre acești vindecători i-au înșelat, și nu doar de încredere, ci încă de mulți bani. Falșii vindecători spun că tratamentul lor nu poate avea efect decât după cel puțin 10 ședințe la ei. Vă dați seama ce înseamnă, de exemplu, 10x200.000 lei (cel puțin), și asta de la un singur client ...

4. Sunt enumerate câteva din cele mai cunoscute biserici și mănăstiri ortodoxe, în care s-ar face minuni mai multe decât în celelalte, într-un mod care nu face deloc cinste Bisericii înseși. Perspectiva prin care sunt privite Sfintele moaște, icoanele și rânduielile Bisericii este una strict antropocentrică și juridică, ca și cum Dumnezeu nu ar mai avea loc în ele, ca și cum Dumnezeu nu ar lucra totdeauna și pretutindeni cu aceeași putere, în deplină libertate, ci ar fi constrâns să răspundă automat cu minuni, când omul respectă un anumit ritual ocult fixist (neortodox prin definiție). Astfel, în prezentarea unor biserici sunt afirmate unele inovații liturgice (străine de Ortodoxie și care își au mai degrabă originea în magie și vrăjitorie) precum: „slujbe de dezlegare a cununilor, exorcizări speciale, ritualuri pentru întoarcerea lucrurilor furate, deschiderea Sfintei Evanghelii, folosirea de talismane de binefacere”, ș.a..

5. Unora dintre preoții Bisericii, prin lingușire, li se acordă faima de „om cu mare har, sfătuitor excepțional, specialist în demonologie, duhovnic vestit, cu darul clarviziunii ...”. Este pus așadar în centru nu Dumnezeu Care lucrează prin slujitorii Săi, ci omul. Nici un slujitor al lui Dumnezeu nu se bucură când i se face reclamă mincinoasă, și încă de oameni îndoielnici. Cum au îndrăznit să-i bage pe Părinții Bisericii „în aceeași oală” cu proorocii lui Antihrist? Pe cine au întrebat înainte de a-i trece într-o listă cu toți înșelații veacului pe Părintele Teofil, Sofian, Arsenie și Cleopa? Doar este binecunoscută poziția lor fermă pe temelia și în hotarele Ortodoxiei, fără nici o toleranță în materie de dogmă și de practică religioasă. La unison, Părinții Bisericii au respins orice analogie, orice amestec și orice adăugare de păgânism (vrăjitorie, parapsihologie, bioenergie) la învățătura și cultul Ortodoxiei. Este totuși regretabil faptul că unii preoți, din neatenție sau din ignoranță, mai amestecă Evanghelia cu ocultismul, primind în biserică pe unii care fac radiestezie, yoga și alte practici demonice sau participând la acțiuni „de binefacere” alături de ei, fără a-i convinge să se lepede de rătăcirile lor.

6. La capitoul „Societăți, fundații și organizații care au ca obiect de studiu și ca activitate parapsihologia”, autorii aduc o altă o altă ofensă Bisericii. Pe lângă grupuri definite pe linia ocultismului și a filosofiilor sincretiste, este prezentată, fără a avea nici o legătură cu parapsihologia, cu sugestia, cu tehnica radiantă, cu bioenergia și cu psihotronica (ce denumiri pompoase!), „Asociația medicilor și farmaciștilor creștini ortodocși Sfântul Pantelimon”, asociație care funcționează pe lângă

Mitropolia Iași. Apoi, în legătură cu Fundația „Casa Speranței”, care se ocupă de recuperarea copiilor cu handicap neuro-psiho-motor, stă scris că „la realizarea acestor tratamente participă voluntar medici, bioenergoterapeuți, preoți” (p. 170). Iată o altă dovadă de viclenie drăcească ce atacă cinstea și sfințenia Ortodoxiei. Este ca și cum ai zice că ceea ce nu poate face Biserica și medicina face parapsihologia. Ba, sunt promovate printre metodele de medicină complementară și „urinoterapia, cristaloterapia” (p. 168), lucruri clar degradante pentru orice om rațional.

7. În capitolele „Vindecători” și „Oculțiști”, sunt efectiv ridicăți în slăvi impostorii și practicile spiritiste pe care ei le promovează. Astfel, enumerăm și noi câteva din denumirile metodelor oculte folosite de aceștia, în speranța că cine le va reține (cât de cât) va ști pe viitor să se ferească pe sine și să-i ferească și pe alții de asemenea forme moderne de înșelare satanică: divinația, meditația creștină multi- și extra-dimensională, teozofia¹, antropozofia, magia (albă sau neagră), vrăjitoria, bioenergia, radiestezia, parapsihologia, astrologia (horoscopul), yoga, ocultismul, spiritismul, ghicitul (în: palmă, cafea, bobi, cărți, rhune, stele, orice), geomanția, necromanția, hipnoza, autoscopia, visele și vedeniile în transă, clarviziunea, vederea viitorului (în sănătate, în familie, în afaceri chiar), telepatia, telechinezia, dezlegarea de cvanto-programe (deochi, vrăji, blesteme, etc.), comunicarea codificată cu „ființe de aer” (sau cu ființe din Shambala sau din alte lumi astrale), dialogul cu OZN-uri, metoda Silva, tratamentul de la distanță (pe baza fotografiei, a vreunui obiect sau a glasului prin telefon) ș.a. (din nefericire încă multe).

8. În capitolul „Cum puteți recunoaște răul și cum puteți lupta împotriva lui”, din nou autorii fac elogiul demonismului. Astfel, răul din viața unui om este pus aproape total pe seama farmecelor, și nu a păcatelor proprii pentru care mustră Dumnezeu ca omul să revină prin pocăință pe calea dreptății. De aceea, soluția propusă este „stabilirea diagnosticului și acest lucru îl poate face cel mai bine un ocultist. Odată ce v-ați lămurit care este natura răului care vă atacă, nu mai aveți de făcut decât să mergeți la tămăduitorul cel mai potrivit” (p. 175). Adică Biserica nu ar avea nici un rol în eliberarea omului din robia răutății. Vina și responsabilitatea răului n-o mai are omul, care prin păcate s-a despărțit de Dumnezeu, de a Sa voie și sfințire, ci altceva din afara lui, „atacul psihic, acțiunea spiritelor malefice, legile karmice, (ba chiar) tranzitele planetelor” (p. 177). Soluția aceasta se vede limpede că nu este deloc creștină,

întrucât nu face apel la învățătura și practica Bisericii – Trupul lui Hristos. Sunt promovate reîncarnarea și fatalismul predestinaționist al astrologiei, concepții clar anticreștine. Oricum cartea recunoaște că, totuși, pentru unele probleme mai grele (exorcisme, blesteme de neam și false legături de rudenie – acestea ce-or mai fi?) „cele mei eficiente metode sunt slujbele la biserică, dezlegările, etc.” (p. 186).²

9. Mulți ocultiști își oferă serviciile zilnic, însă, printre ei mai este câte unul „foarte credincios, (care) nu ghicește niciodată în zilele de post și de sărbători religioase” (p. 149). Se vede clar, deci, cu ce viclenie își afișează „credința”, ca să-i păcălească pe cei neinstruiți, inoculându-le ideea diabolică că ghicitoria ar fi de la Dumnezeu. Gama de servicii oferite este foarte mare: de la izgonirea durerilor și a bolilor până la prezicerea viitorului, de la găsitul obiectelor furate sau pierdute până la ascensiune profesională și prosperitate financiară. Cu asemenea oferte de succes diavolul încearcă să-i atragă pe oameni în apostazie, în neascultarea față de Dumnezeu Cel Viu și de Biserica Lui Dreptmăritoare. Noi, însă, să nu uităm că diavolul l-a ispitit pe Mântuitorul Hristos zicându-i „acestea toate (împărățiile lumii și slava lor) Ți le voi da Ție, dacă vei cădea înaintea mea și Te vei închina mie. Atunci Iisus i-a zis: Piei, satano, căci scris este: „Domnului Dumnezeului tău să te închini și Lui singur să-I slujești”. (Matei 4, 9-10) „Pentru că ce-i va folosi omului, dacă va câștiga lumea întreagă, iar sufletul său îl va pierde? Sau ce va da omul în schimb pentru sufletul său?” (Matei 16, 26). Cu aceleași ispite, așadar, diavolul vrea să fure ochii și mințile oamenilor azi, prin tot felul de vicleșuguri satanice, deviindu-le atenția de la comoara infinită a sufletului (mântuirea veșnică în împărăția lui Dumnezeu) spre trup și spre lumea exterioară pământească.

Notă:

La Editura Episcopiei Romanului, în 1999, Părintele Arhimandrit Ioanichie Bălan a publicat două cărți, pe care le recomandăm cu căldură: „Sfintele moaște în România” și „Sfintele icoane făcătoare de minuni din România”, cărți bine realizate și de mare folos tuturor creștinilor care vor să-L cunoască pe Dumnezeu și să primească harul Lui mântuitor, tămăduitor și sfințitor în Biserica Sa Dreptmăritoare.

2. Învățătura ortodoxă

Omul nu este nici doar trup, nici doar suflet, și nici doar juxtapunerea lor, ci este o ființă unitară psihosomatică, o ființă personală frumoasă, zidită de Dumnezeu „după chipul Său” (Facere 1, 27) cel veșnic viu; datorită acestei „negrăite legături dintre suflet și trup”, stările sufletești se manifestă în trup și reciproc. Dumnezeu dorește cu mare dor ca omul să fie și „după asemănarea Sa” (Facere 1, 26), adică să trăiască viața lui Dumnezeu, viața veșnică și fericită a comuniunii dumnezeiești; iar această desăvârșire omul n-o poate trăi departe de Dumnezeu, în afara Dumnezeului Celui Viu și iubitor de oameni. Omul nu-și este siesi izvor al vieții, ci a primit viața ca dar infinit de la Dumnezeu Cel Viu și de viață dătător, de aceea starea vieții lui (de plinătate sau de împuținare) este dată de relația lui cu Dumnezeu. Cu cât omul se unește mai mult prin iubire (ca sinteză a tuturor virtuților) cu Ziditorul Său, cu atât unitatea ființei sale se întărește prin prezența harului divin, cu atât trăiește mai intens viața dumnezeiască, cu atât devine mai mult „părtaș dumnezeieștii firi” (2 Petru 1, 4). Așadar, și trupul, devenind „templu al Duhului Sfânt” (1 Corinteni 6,19), se înduhovnicește, se umple de har, ridicându-se peste limitările firii create.

Sănătatea reprezintă, astfel, starea naturală de viață spirituală și organică, în care toate puterile sufletești și trupești ale omului lucrează potrivit poruncii și scopului dat de Dumnezeu în firea lui, când l-a creat. Sănătatea este creșterea continuă a vieții omenești în harul dumnezeiesc, în viața veșnică. Dacă omul respectă legea lui Dumnezeu, și în plan spiritual și în plan organic, viața lui rămâne unitară și în armonie interioară. Atunci sufletul și trupul sunt în starea lor firească de sănătate, de armonie cu Dumnezeu și cu lumea exterioară.

Păcatul, ca răzvrătire voită față de Dumnezeu, înseamnă depărtarea de la Izvorul vieții și deci o împuținare a vieții, o moarte (întâi spirituală și morală, apoi chiar fizică). Stricarea relației cu Dumnezeu prin păcate dereglează întreaga ființă umană: voința slăbește, rațiunea se întuneacă, afectivitatea se întinează cu senzațiile plăcerilor păcătoase, instinctele naturale se pervertesc, simțurile își pierd claritatea, iar trupul își modifică metabolismul. Urmările păcatului, dezechilibrele sufletești și fizice, se derulează apoi în timp, uneori mai scurt, alteori mai lung. Așa se instalează în ființa umană **boala** și moartea, ca urmare a păcatului. Patimile sufletului și bolile trupului, ca tulburări ale stării firești de sănătate, însă, nu

pot fi tratate separat și unilateral, prin metode mecaniciste, cum ai repara un ceas umblând la roțița care nu mai merge bine, ci omul trebuie să participe conștient la vindecarea întregii lui ființe, să conlucreze cu harul divin dacă vrea să se vindece deplin, și nu doar pentru viața aceasta pământească.

Restaurarea firii umane a săvârșit-o obiectiv Mântuitorul Iisus Hristos, Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu întrupat, iar subiectiv, fiecare credincios și-o poate impropria prin credința sa întru El, prin unirea tainică prin har cu El, Care ne-a spus: „Eu sunt viața, voi sunteți mlădițele. Cel ce rămâne întru Mine și Eu în el, acela aduce roadă multă, căci fără Mine nu puteți face nimic” (Ioan 15, 5). După căderea în păcat a protopărinților, întreg neamul omenesc suferă consecințele îndepărtării de Dumnezeu: boala și moartea. De aceea, bolile (sufletești și trupești) au între cauzele și condițiile lor provocante și favorizante o importantă componentă dată de păcate. Lumea întreagă suferă astăzi mai mult ca oricând în istorie de pe urma păcatelor noastre și ale înaintașilor noștri, dar, aproape întotdeauna, nu vrem să recunoaștem că „noi primim cele cuvenite după faptele noastre” (Luca 23, 41). Ca și atunci la început, în rai, omul, în mândria sa, nu-și recunoaște păcatul său, și încearcă să dea vina pe cauze exterioare lui (Adam a dat vina pe Eva, Eva pe diavol, iar azi omul zice că se simte rău din cauză că alții i-au făcut farmece, etc.), nevrând să-și asume responsabilitatea și urmările propriilor fapte păcătoase.

Dumnezeu, însă, infinit iubitor de oameni, care nu vrea „moartea păcătosului, ci ca păcătosul să se întoarcă de la calea sa și să fie viu” (Iezechiel 33, 11), îl caută pe omul căzut în păcat („Adame, unde ești?” – Facere 3, 9) și-l cheamă la pocăință, la îndreptare, la învierea din moartea păcatului. De aceea, Dumnezeu îi mai și mângâie pe oameni, îi mai și muștră prin încercări, ca să-i aducă la calea mântuirii. Recunoașterea păcatelor și asumarea luptei (cu păcatul, cu urmările lui, cu diavolul cel ucigaș de oameni) pentru mântuire, prin răbdarea încercărilor și prin rugăciunea către Dumnezeu, reprezintă din partea omului primul pas spre vindecare. Căci suferința trupului o dă Dumnezeu oamenilor (cu îngăduință, nu cu răzbunare) tocmai ca un prilej de pocăință, ca măcar răbdând-o cu „duh umilit” (Psalmul 50.18) să primească mântuirea și cununa biruinței. Dacă păcatul este o pornire irațională de plăcere (omul caută plăcerea de dragul ei), revenirea din păcat se face prin asumarea durerii, prin cruce, prin lupta cu ispita hipnotică a plăcerii, printr-o asceză sufletească și trupească.

„De nu te vei sili să plinești toate cuvintele legii acesteia, care sunt scrise în cartea aceasta și nu te vei teme de acest nume slăvit și înfricoșător al Domnului Dumnezeuului tău, atunci Domnul te va bate pe tine și pe urmașii tăi cu plăgi nemaiauzite, cu plăgi mari și nesfârșite și cu boli rele și necurmăte; va aduce asupra ta toate plăgile Egiptului, de care te-ai temut și se vor lipi acelea de tine. Toată boala, toată plaga scrisă și toată cea nescrisă în cartea legii acesteia, o va aduce Domnul asupra ta, până vei fi stârpiț” (Deuteronom 28, 58-61).

Vezi că Dumnezeu vorbește când într-un fel, când într-alt fel, dar omul nu ia aminte. Și anume, El vorbește în vis, în vedeniile nopții, atunci când somnul se lasă peste oameni și când ei dorm în așternutul lor. Atunci El dă înștiințări oamenilor și-i cutremură cu arătările Sale ca să întoarcă pe om de la cele rele și să-l ferească de mândrie, ca să-i ferească sufletul de prăpastie și viața lui de calea mormântului; de aceea, prin durere, omul este muștrat în patul lui și oasele lui sunt zguduite de un cutremur neîntrerupt. Pofa lui este dezgustată de mâncare și inima lui nu mai pofteste nici cele mai bune bucate. Carnea de pe el se prăpădește și piere și oasele lui, până acum nevăzute, îi ies prin piele. Sufletul lui vine încet, încet spre prăpastie și viața lui spre împărăția morților. Dacă atunci se află un înger lângă el, un mijlocitor între vii, care să-i arate omului calea datoriei, Dumnezeu Se milostivește de el și zice îngerului: „Izbăvește-l ca să nu cadă în prăpastie, am găsit pentru sufletul lui prețul de răscumpărare!”. Atunci trupul lui înflorește ca în tinerețe și el vine înapoi la zilele de la începutul vieții sale. El se roagă lui Dumnezeu și Dumnezeu îi arată bunătatea Sa și-i îngăduie să vadă fața Sa cu mare bucurie și astfel îi dă omului iertarea Sa. Atunci omul privește peste semenii săi și zice: „Păcătuiseam și călcaseam dreptatea, dar n-am fost pedepsit după faptele mele. Căci El a izbăvit sufletul meu ca să nu treacă prin strâmtorile morții și ochii mei văd încă lumina”. Iată toate acestea le face Dumnezeu de două ori, de trei ori cu omul, ca să-i scoată sufletul din pieire și ca să-l lumineze cu lumina celor vii.” (Iov 33, 14-30)

„Dar tu ierți tuturor; că toate ale tale sunt, Stăpâne, iubitorule de suflete. Duhul tău fără stricăciune este întru toate. Pentru aceea pedepsești cu măsură pe cei care cad și, când păcătuiesc, le deschizi ochii și-i dojenești, ca să se lase de răutatea lor și să creadă întru Tine, Doamne.” (Sirah 11, 26-12, 2)

Vindecarea autentică, suflătească și trupească deopotrivă, așadar, o dă numai Dumnezeu când voiește El, „Cel ce curățește toate fărădelegile tale, Cel ce vindecă toate bolile tale, Cel ce izbăvește din stricăciune viața ta, Cel ce încununează cu milă și cu îndurări” (Psalmul 102, 3-4). Restabilirea sănătății, dincolo de suprafața ei trupească, înseamnă, deci, restabilirea legăturii iubitoare cu Dumnezeu - „Doctorul și tămăduitorul sufletelor și al trupurilor noastre”, înseamnă restaurarea prin har a firii umane căzute în robia păcatului și a morții. Nu putem obține vindecarea fără Dumnezeu care știe toate și care cârmuiește toate cum este mai bine spre desăvârșirea lor. Orice încercare de vindecare fără harul lui Dumnezeu cel iubitor de oameni este un eșec din start, o iluzie deșartă. Dumnezeu, când vindecă un om, îi cere însă conlucrarea iubitoare prin pocăință și nevoință (asceză). „Numai acesta vrea cu tot dinadinsul să se mântuiască, care nu se împotrivesc leacurilor doftoricești. Iar acestea sunt durerile și întristările aduse de diferitele lovituri”⁷³. Dumnezeu întâi îi curăță omului păcatele (cauzele bolii), apoi îi tămăduiește rănilor (efectele ei), înlăturând și consecințele lor (vezi Ps. 102, mai sus) prin dăruirea harului Său.

„Doamne, prin îndurarea ta se bucură omul de viață, prin ea mai am și eu suflare; Tu mă tămăduiești și-mi dai iarăși viață! Iată că boala mea se schimbă în sănătate. Tu ai păzit viața mea de adâncul mistuitor! Tu ai aruncat înapoia Ta toate păcatele mele!” (Rugăciunea regelui Iezechia – Isaia 38, 16-17)

„Dar El fusese străpuns pentru păcatele noastre și zdrobit pentru fărădelegile noastre. El a fost pedepsit pentru mântuirea noastră și prin rănilor Lui noi toți ne-am vindecat.” (Isaia 53, 5)

„Veniți să ne întoarcem către Domnul, căci numai El, după ce ne-a rănit, ne tămăduiește, iar după ce ne-a bătut, ne leagă rănilor noastre.” (Osea 6, 1)

„Nu fii înțelept în ochii tăi; teme-te de Dumnezeu și fugi de rău; aceasta va fi sănătate pentru trupul tău și o înviorare pentru oasele tale.” (Pilde 3.7-8)

„Cununa înțelepciunii este temerea de Domnul, care odrăslește pace și sănătate nevătămată; dar și una și alta sunt daruri de la Dumnezeu, care revărsă cinste peste cei care Îl iubesc pe Dânsul.” (Sirah 1.17) „Fiule! În boala ta nu fii nebăgător de seamă; ci te roagă Domnului și El te va tămădui. Depărtează păcatul și întinde mâinile spre fapte drepte și de tot păcatul curățește inima ta.” (Sirah 38.9-10)

„Și Iisus străbătea cetățile și satele, învățând în sinagogle lor, propovăduind Evanghelia împărăției și vindecând toată boala și toată neputința în popor.” (Matei 9.35)

Mântuitorul Iisus Hristos, ca Dumnezeu adevărat, ne-a adus împăcarea cu Dumnezeu și, prin aceasta, vindecarea deplină. Ne-a adus înfierea divină prin har și învierea din moartea păcatelor. „Dumnezeu s-a făcut om, ca omul să se îndumnezeiască prin har” (Sfântul Atanasie cel Mare). Biserica este tocmai Trupul Său mistic, divino-uman, comunitatea tuturor celor ce-l iubesc pe El, în care El Însuși continuă să lucreze la mântuirea, vindecarea și sfințirea oamenilor. El e prezent în Biserică, „în toate zilele, până la sfârșitul veacului” (Matei 28.20)

„Chemând la Sine pe cei doisprezece ucenici ai Săi, le-a dat lor putere asupra duhurilor celor necurate, ca să le scoată și să tămăduiască orice boală și orice neputință.” (Matei 10.1)

Toată puterea Lui de vindecare (și sufletească și trupească) a oamenilor Mântuitorul Hristos a lăsat-o Apostolilor Săi trimițându-le Duhul Sfânt și prin aceasta investindu-i cu misiunea de a propovădui Evanghelia și Calea mântuirii: pocăința și credința „cea lucrătoare prin iubire” (Galateni 5, 6) în Iisus Hristos. Vestirea Evangheliei și vindecarea sufletească și trupească sunt nedespărțite, așadar, în Ortodoxie, aceasta fiind misiunea trimișilor lui Dumnezeu în lume, a Preoției sacramentale a Bisericii. Vestitorii Evangheliei, clericii, ca primitori ai Duhului Sfânt prin Taina Hirotoniei și ca păstrători ai Lui prin viață curată sunt (și trebuie să fie) oameni vindecați; sunt oameni sfințiți prin prezența harului divin în ei, care iradiază și celorlalți – prin prezența, viața, cuvintele și faptele lor – harul, vindecarea și mântuirea aduse de Mântuitorul Hristos.

Dumnezeu lucrează și acum cu putere în Biserica Lui sfântă, sobornicească și apostolică. Sfinții Părinți asemuiesc Biserica Dreptmăritoare a lui Hristos cu scăldătoarea Vitezda în care nu doar primii, ci toți cei ce intră în ea (conștientizând unirea lor cu Mântuitorul Hristos) primesc vindecarea deplină prin curățirea de patimi. Dumnezeu ne dă nouă, oamenilor, harul Său vindecător nu pe baza unui contract juridic, ci ni-l dă pe măsura intensificării unirii noastre iubitoare cu Mântuitorul Hristos – Dătătorul harului, căci „din plinătatea Lui noi toți am luat, și har peste har” (Ioan 1.16). **Harul divin nu poate fi despărțit de Persoana iubitoare a lui Iisus Hristos – Logosul divin (Creatorul și Mântuitorul lumii) prin care toate s-au făcut, și deci nu**

poate fi (atenție!) obiect impersonal de speculă, cum pretind vracii de astăzi. Harul divin nu se obține în mod magic sau mecanic de aiurea (prin vreo rețetă „spirituală”, metodă sau tehnică automată, cum propun aproape toți impostorii), ci de la Mântuitorul Hristos în mod iubitor-sacramental, precum Însuși Mântuitorul Hristos a lăsat această rânduială Bisericii.

Vindecarea omului prin purificare (înlăturarea a ceea ce e rău) și spiritualizare (dezvoltarea a ceea ce e bun) vine așadar ca un dar de la Dumnezeu Cel personal și iubitor, ca rod al iubirii și ca stimulent al ei. Demersul vindecării în Ortodoxie necesită un progres moral din partea omului, o conștientizare a prezenței și a lucrării lui Hristos în noi și între noi. Întrucât actul întâlnirii și al unirii omului cu Hristos prin har este un act de sfințire a vieții umane, preotul, cel ce înlesnește și cheamă oamenii la această unire cu Hristos în Biserică, trebuie să fie un trimis al lui Hristos și al Bisericii, un om sfințit de Dumnezeu și consfințit public de Biserică. Biserica este Trupul mistic al lui Hristos și măduarele ei conducătoare care mișcă întreg trupul în ascultare de Mântuitorul Hristos – Capul Bisericii.

De obicei, dacă un om al Bisericii primește un dar, o harismă de la Dumnezeu – totdeauna pentru folosul întregii Biserici – Biserica, prin Ierarhia ei, confirmă și afirmă public aceasta printr-o binecuvântare și printr-o recunoaștere oficială. Știm că „pe unii i-a pus Dumnezeu, în Biserică: întâi apostoli, al doilea prooroci, al treilea învățători; apoi pe cei ce au darul de a face minuni; apoi darurile vindecărilor, ajutorările, cârmuirile, felurile limbilor” (1 Corinteni 12, 28). Aceste harisme le-a dat Dumnezeu anumitor oameni din biserică, nu la întâmplare și în neorânduială, așa încât ei ar putea face orice de capul lor, ci într-o bună rânduială și ascultare ierarhică, „pentru că Dumnezeu nu este al neorânduiei, ci al păcii” (1 Corinteni 14, 33). În Biserică, întotdeauna și „fără de nici o îndoială, cel mai mic ia binecuvântare de la cel mai mare” (Evrei 7, 7), deci cei cu harismele minunilor și vindecărilor sunt datori să asculte și să fie sub binecuvântarea celor cu misiunea și cu harisma învățaturii credinței, adică a episcopilor. Ori Sfinții Părinți, Învățătorii Bisericii, au lămurit credința ortodoxă, separând grâul dreptei credințe de toate neghinele ereziei care sunt reactivate și recapitulate în doctrinele falșilor vindecători de astăzi. **Harul lui Dumnezeu, cel tămăduitor și sfințitor, nu vine – și nici nu**

au regretabile rătăcirii dogmatice și morale (chiar dacă ei se pretind ortodocși, chiar dacă au Biblia și Crucea pe masă și icoane pe pereți, chiar dacă spun „Tatăl nostru” și alte rugăciuni la începutul ședinței terapeutice), ci prin oameni sfințiți de Dumnezeu și consfințiți de Biserică. De aceea orice terapie sufletească din afara rânduielilor Bisericii, din afara atmosferei iubitor-sacramentale a ei, este străină de Dumnezeu, Cel ce locuiește și lucrează deplin în comuniunea Bisericii.

Acceptând limitările unui limbaj scolastic, putem spune că în Biserică Mântuitorul Hristos tămăduiește bolile sufletești și trupești ale oamenilor printr-o împreună-lucrare cu ei, prin remedii naturale și supranaturale. În **remediile naturale**, Dumnezeu, Creatorul și Mântuitorul nostru, intervine pe măsură ce omul își rânduieste modul de viață potrivit cu natura lui psiho-somatică, adică eliminând condițiile nenaturale ce-i pot favoriza bolile. De exemplu, înfrânarea de la mâncare este potrivită cu firea omului, pe când lăcomia (desfrânarea) este nenaturală. Remediile naturale urmăresc restabilirea condițiilor naturale de viață organică și sunt deci legate de firea omului, putând fi incluse între ele postul, regimul alimentar (bogat în vegetale, ceaiuri) și medicamentos, igiena trupului (mișcare, băi, masaj), cumpătarea (blândețea) sufletului, munca echilibrată, odihna, relațiile constante cu semenii. Ele sunt folosite în medicina clasică⁴. Abaterile de la viața organică naturală (potrivită firii umane) sunt și ele păcate, căci sunt răzvrățiri față de legea divină naturală și, deci, trebuie tratate ca atare. Dumnezeu lucrează la însănătoșirea oamenilor nu numai prin harismaticii Bisericii (cei dăruți de Dumnezeu cu darul vindecărilor), ci și prin medici. Căci spune înțeleptul: „Cinstește pe doctor cu cinstea ce i se cuvine, că și pe el l-a făcut Domnul” (Isus Sirah 38.1).⁵

Totuși multe boli trupești recidivează după un tratament pur medical-biologic, întrucât cauza bolii (care nu e doar trupească, ci și sufletească) n-a fost real înlăturată. De aceea, restaurarea firii sale bolnave nu o poate face singur (atenție!) apelând la medic și la remediile naturale ca la un procedeu magic automat, fără să ceară mila și ajutorul lui Dumnezeu, ci omul trebuie întâi să conștientizeze relația sa iubitoare cu Dumnezeu, pe de o parte ca dintre o creatură și Creatorul ei, iar pe de altă parte ca dintre două persoane care se iubesc, cu adâncimi infinite.⁶ Or, în conștientizarea relației cu Dumnezeu omul poate conlucra cu El prin har la vindecarea (restaurarea) întregii sale firi

bolnave și mai apoi la sfințirea sa. Căci vindecarea sufletului nu se poate face doar prin remedii naturale și biologice, doar apelând la harul divin prezent în creație, ci prin harul divin mântuitor și sfințitor adus oamenilor de Mântuitorul Hristos și deplin prezent în Biserică.

Sfintele Taine sunt cele mai importante remedii supranaturale de vindecare lăsate Bisericii de Însuși Dumnezeu, Mântuitorul nostru, pentru mântuirea și sfințirea credincioșilor. Prin ele, harul dumnezeiesc ni se dă de către Mântuitorul Hristos în chip supranatural și în măsura în care ne este de folos spre mântuire. Harul divin nu poate fi obținut prin metode străine de rânduielile Bisericii, străine de învățătura și sfințenia Bisericii, căci Dumnezeu este trăit și cunoscut deplin în comuniunea Bisericii, și nu în afara ei. Vindecarea deplină a omului presupune, deci, participarea lui prin Sfintele Taine la viața lui Hristos, la viața Bisericii, la cunoașterea și trăirea (conștientă și rațională!, nu superstițioasă) a credinței ortodoxe. Îndeosebi Taina Spovedaniei, a Sfintei Împărtășanii și Taina Sfântului Maslu împărtășesc credincioșilor harul iertării păcatelor și al tămăduirii sufletești și trupești. „*Este cineva bolnav între voi? Să cheme preoții Bisericii și să se roage pentru el, ungându-l cu undelemn, în numele Domnului. Și rugăciunea credinței va mântui pe cel bolnav și Domnul îl va ridica, și de va fi făcut păcate se vor ierta lui. Mărturișiți-vă deci unul altuia păcatele și vă rugați unul pentru altul, ca să vă vindecați, că mult poate rugăciunea stăruitoare a dreptului.*” (Iacov 5.14-16) Dacă omul nu se vindecă totdeauna trupește, aceasta se datorează fie nevredniciei (necredinței) lui, fie pentru motivul că Dumnezeu are un plan tainic cu el (și aici se vede economia lui Dumnezeu care face din suferințele omului un prilej de păstrare a lui în smerenie), amânându-i vindecarea. Oricum, **Dumnezeu nu poate fi forțat de creaturile Lui să le dea harul Său când vor ele**, ci Dumnezeu, „Care voiește ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină” (1 Timotei 2, 4), în iubirea Sa de oameni, știe și hotărăște când și cum să intervină cu harul Său în viața omului. Dar pentru ca Dumnezeu să intervină în viața lui, omul trebuie să-L întâmpine pe Dumnezeu printr-o anumită pregătire.

Pocăința, ca stare de străpungere a inimii pentru păcatele făcute, este prima condiție esențială pentru mântuire și pentru vindecare. Ea purifică de păcatele trecute, dar și întărește pe om în lupta cu ele și cu urmările lor. Pocăința pentru om,

stare lăuntrică („fericita întristare”) este o conlucrare cu Duhul Sfânt al lui Dumnezeu; ea nu se poate atinge doar printr-un efort uman și, de aceea, nu poate fi trăită în afara credinței și a Bisericii Ortodoxe. Cea dintâi treaptă a vieții creștine este cu adevărat recunoașterea păcatelor și a micimii proprii în fața sfințeniei și iubirii lui Dumnezeu. Pocăința aduce sufletul la smerenie, iar aceasta sparge împietrirea inimii omului, făcând-o receptivă harului dumnezeiesc. Căci „*Dumnezeu celor mândrii le stă împotrivă, iar celor smeriți le dă har*” (Iacov 4, 6). Pocăința (smerenia) este, deci, indispensabilă vindecării depline și nu poate fi atinsă în afara Bisericii. Nu poate fi de la Dumnezeu o vindecare care nu vine din și nu duce la smerenie, care nu vine prin Ierarhia sacramentală a Bisericii și care nu duce la întărirea Bisericii. Numai prin Ierarhia Bisericii Mântuitorului Iisus Hristos dă iertarea și tămăduirea de păcate. Există însă și o falsă smerenie, o formă fină de înșelare satanică, care este prezentă la toți impostorii. Aceștia spun că au primit de la Dumnezeu darul vindecării, trimitându-și clienții (atenție!) chiar și la Biserică, „la Spovedanie și la Împărtășanie”, păcălindu-i pe oameni că și ei ar fi ai Bisericii, dar nu-și cer deloc acreditarea Bisericii (pentru că nici n-o pot primi câtă vreme susțin ideologii contrare ortodoxiei, ca în cazul radiesteziei – de exemplu), ci își fac singuri reclamă prin ziare, reviste (precum: *Paranormal, Formula As, Magazin, Dracula*, etc.), cărți, afișe și chiar televiziune.

Răbdarea necazurilor și rugăciunea sunt alte condiții necesare mântuirii și vindecării. Scopul credinței creștine și al Bisericii nu este vindecarea de boala trupului și evitarea suferinței, ci unirea cu Dumnezeu. Curățirea de bolile trupului vine când voiește Dumnezeu în urma realizării unirii prin har cu Dumnezeu, ca un dar de la Dumnezeu. Dumnezeu hotărăște când și cum ne vindecă de suferințele trupului, însă El cere de la noi dorința de a fi cu El, iubirea noastră pentru El. Deseori, prin încercările suferinței, Dumnezeu ne mustă pentru păcatele trecute, dar ne și încearcă dorul nostru după El. Răbdarea necazurilor ne devine astfel o scară către cer, o treaptă a nevoinței noastre ascetice; iar călăuza permanentă a vieții noastre creștine (ascetice și mistice) este rugăciunea. Prin rugăciune, omul se unește tainic (iubitor și înțelegător) cu Dumnezeu, se descoperă pe sine smerit, având nădejdea doar în Dumnezeu (și nu în puterile lumești limitate). Prin rugăciune, omul se pregătește pentru întâlnirea cu Mântuitorul Hristos prin Sfintele Taine, și tot prin rugăciune o și continuă.

Rugăciunea și răbdarea necazurilor sunt cea mai comună cale de apropiere de Dumnezeu. Însă, rugăciunea în comun a dreptmăritorilor creștini este mai bineplăcută Domnului, căci ea este sămânța și rodul iubirii dintre oameni. Rugăciunea comunitară este condusă de un trimis al lui Dumnezeu, de un om sfințit de El, ca să stimuleze iubirea între oameni și cea dintre oameni și Dumnezeu. Preotul are și această harismă și misiune în Biserică. De aceea, prin prezența și prin lucrarea sa, preotul este un organ al harului divin. „*Luați, fraților, pildă de suferință și de îndelungă răbdare pe proorocii care au grăit în numele Domnului. Iată, noi ferim pe cei care au răbdat: ați auzit de răbdarea lui Iov și ați văzut sfârșitul hărăzit lui de Domnul; că mult milostiv este Domnul și îndurător. Iar înainte de toate, frații mei, să nu vă jurați nici în cer, nici pe pământ, nici cu orice alt jurământ, ci să vă fie vouă ce este da, da, și ce este nu, nu, ca să nu cădeți sub judecată. Este vreunul dintre voi în suferință? Să se roage. Este cineva cu inimă bună? Să cânte psalmi. Este cineva bolnav între voi? Să cheme preoții Bisericii și să se roage pentru el, ungându-l cu untdelemn, în numele Domnului. Și rugăciunea credinței va mântui pe cel bolnav și Domnul îl va ridica, și de va fi făcut păcate se vor ierta lui.*” (Iacov 5.10-15) Înainte de toate, trebuie spus că nu preotul vindecă, nici rugăciunea lui nu are efect asupra bolnavului „ex opere operato” (automat, magic, ca și cum cuvintele rugăciunii rostite de preot ar declanșa un efect sigur), ci Dumnezeu este Cel care vindecă; Dumnezeu ascultă rugăciunea preotului și alege pe cine să-l vindece, când și cum. De aceea, este necesară o colaborare iubitoare între preot și credincios, precum și între ei și Dumnezeu prin virtute. Când această unire iubitoare în Hristos există, abia atunci Dumnezeu răspunde la rugăciunea lor comună, revărsând mila Sa. Abia atunci se împlinește cuvântul Mântuitorului: „dacă doi dintre voi se vor învoi pe pământ în privința unui lucru pe care îl vor cere, se va da lor de către Tatăl Meu, Care este în ceruri. Că unde sunt doi sau trei, adunați în numele Meu, acolo sunt și Eu în mijlocul lor.” (Matei 18, 19-20) Unde nu este iubire în Hristos între oameni, ci interese meschine (din partea „vindecătorului”) și disperarea necredinței (din partea bolnavului), este limpede că Hristos nu este de față, este limpede că acea terapie nu este de la Dumnezeu.

Privegherea (trezvia, atenția) și faptele bune sunt încă două condiții ale vindecării depline în Biserică. Războiul nevăzut pe care îl aduce vrăjmașul diavol tuturor oamenilor nu este așa de ușor pe

cât ar crede majoritatea lor; Mântuitorul ne îndeamnă: „Privegheați și vă rugați, ca să nu intrați în ispită. Căci duhul este osârduitor, dar trupul este neputincios” (Matei 26.41), iar Sfântul Apostol Petru ne spune: „*Fiți treji, privegheați. Potrivnicul vostru, diavolul, umblă, răcnind ca un leu, căutând pe cine să înghită*” (1 Petru 5, 8). Este un război continuu; este o luptă neîncetată la nivelul gândurilor și senzațiilor. Diavolul este expert și îmbătrânit în violență și nu se dă bătut după ce este respins; ba încă își pregătește alte și alte metode (semne mari și chiar minuni), „ca să amăgească, de va fi cu puțință, și pe cei aleși” (Matei 24, 24). Paza minții și a sufletului n-o putem dobândi singuri niciodată. Ea vine prin harul lui Dumnezeu și cere din partea noastră smerenie, asceză, despătimire, rugăciune neîntreruptă, unirea cu Mântuitorul Hristos prin Sfintele Taine și celelalte rânduieli ale Bisericii. Priveghind cu mintea, omul poate discerne atacul viclean al diavolului încă de atunci când i se strecoară precum un șarpe printre propriile gânduri și poate să-l respingă repede. Priveghind cu mintea, omul poate sesiza imediat în „doctrina terapeutică” o minciună flagrantă, o răstălmăcire a Adevărului creștin, sau o mascată abatere eretică plină de otrăvă pentru suflet. Toți trebuie să priveghem, rugându-ne; toți trebuie să fim atenți la vicleșugurile vrăjmașului ucigaș de oameni, căci pierzându-ne o clipită atenția ne putem pierde chiar mântuirea. „*Nu este de mirare, deoarece însuși satana se preface în înger al luminii*” (2 Corinteni 11, 14). Privegherea și faptele bune ne dau o experiență prin care putem cerne (în sita dreptei credințe) și discerne faptele și intențiile altora. Pentru că mulți, deși fac fapte aparent bune, chiar minuni, sunt străini de Duhul bunătații, smereniei și iubirii dumnezeiești. Însuși Domnul Hristos ne-a atenționat: „*după roadele lor îi veți cunoaște. Nu oricine Îmi zice: „Doamne, Doamne, va intra în împărăția cerurilor; ci cel ce face voia Tatălui Meu Celui din ceruri. Mulți Îmi vor zice în ziua aceea: Doamne, Doamne, au nu în numele Tău am proorocit și nu în numele Tău am scos demoni și nu în numele Tău minuni multe am făcut? Și atunci voi mărturisi lor: „Niciodată nu v-am cunoscut pe voi. Depărtați-vă de la Mine cei ce lucrați fărădelegea.”*” (Matei 7, 20-23) – Să luăm aminte!

3. Înșelăciunea demonică

Ca o cauză și ca o consecință clară a decăderii morale și spirituale a „omului modern”, închis în propria suficiență ce nu mai lasă loc lui Dumnezeu, boala aproape molipsitoare a societății secularizate de astăzi este, precum bine se vede, individualismul (egoismul, iubirea de sine). Omul individualist poate ajunge treptat să fie posedat de duhul diavolului și, uneori, chiar fără să-și dea seama. Ucenicii (și proorocii) diavolului sunt, deci, oamenii care-l urmează pe diavol în viața lor, copiind de la începătorul răutății și al hulei mândria și închipuirea de sine, îmbolnăvinduse sufletește tot mai mult și îmbolnăvind-i și pe alții. Or, neopăgânismul și autolatRIA omului contemporan sunt plăgi nevindecabile fără smerenia creștină și fără harul lui Dumnezeu. Iată cum descrie Sfântul Apostol Pavel starea de boală duhovnicească a vremurilor noastre: *„În zilele din urmă, vor veni vremuri grele; că vor fi oameni iubitori de sine, iubitori de arginți, lăudăroși, trufași, hulitori, neascultători de părinți, nemulțumitori, fără cucernicie, lipsiți de dragoste, neînduplecați, clevetitori, neînfrânați, cruzi, neiubitori de bine, trădători, necuviincioși, îngâmfați, iubitori de desfătări mai mult decât iubitor de Dumnezeu, având înfățișarea adevăratei credințe, dar tăgăduind puterea ei. Depărtează-te de aceștia.”* (2 Timotei 3, 1-5).

Supus la un flux divers de informații, omul contemporan nu mai știe să aleagă binele de rău, adevărul de minciună, esențialul de neesențial, deseori realitățile și valorile fiindu-i prezentate răsturnat. Astfel, în această confuzie informațională, discernământul i se alienează tot mai mult, imprimându-i omului în suflet o pecete pătimasă care îi afectează serios viața întreagă. Așa că omul contemporan uită de Dumnezeu Cel Viu și-și face dumnezei după chipul lui. **Azi, religia și morala creștină sunt tot mai mult exilate într-o periferie a existenței și sunt chiar înlocuite cu noi „căi spirituale” de tip demonic.** Asta este, de fapt, strategia diavolului: să strice și să răstoarne ierarhia valorilor în mintea omului, așa încât omul să se rătăcească complet în confuzia stârnită de diavol, să nu mai poată distinge spiritualitatea autentică (Calea – Hristos) în labirintul de „spiritisme” ieftine. De aceea, ne trebuie o temeinică pregătire ascetică, dogmatică și mistică, pe linia Sfinților Părinți, pentru a scăpa din plasa „religiei viitorului”⁷⁷. *„Duhul grăiește lămurit că, în vremurile*

de la credință, luând aminte la duhurile cele înșelătoare și la învățăturile demonilor, prin fățărnicia unor mincinoși, care sunt înfierăți în cugetul lor. Aceștia opresc de la căsătorie și de la unele bucate, pe care Dumnezeu le-a făcut, spre gustare cu mulțumire, pentru cei credincioși și pentru cei care au cunoscut adevărul, pentru că orice făptură a lui Dumnezeu este bună și nimic nu este de lepădat, dacă se ia cu mulțumire; căci se sfințește prin cuvântul lui Dumnezeu și prin rugăciune.” (1 Timotei 4.1-5)

Aproape toate formele de „medicină complementară” aduc în doctrina lor erezii contrare Adevărului creștin trăit și mărturisit de Biserică, precum: antropocentrismul, preexistența sufletului, reîncarnarea și predestinația lui astrală, energetismul reduționist dualist (yin – yang) necunoscut și nerecunoscut de nici un Sfânt Părinte al Bisericii, nici de vreun onest om de știință, alienarea conștiinței morale a omului, relativizarea valorilor infinite a omului și a libertății lui, impersonalizarea harului divin și chiar a lui Dumnezeu, promovarea „iluminaților” păgâni ș.a.

Sunt unii „terapeuți” care apelează și la remedii naturale (acceptate de Biserică) și la întortocheate explicații științifice; dar, ce este foarte grav, introduc și răstălmăcirii ale remediilor supranaturale (Sfintele Taine) din Biserică. Prezentarea acestora ca simple metode mecanice și magice de vindecare duce mai întâi la pierderea sensului autentic al trăirii comuniunii creștine, apoi la diluarea valorilor Ortodoxiei în masa relativistă a unor practici eterodoxe. Promotorii unor asemenea „sacroterapii” sunt certați cu învățătura și legea bisericească, nefiind sub ascultarea nici a unui episcop al Bisericii și prezentând, în multe puncte esențiale ale doctrinei, grave confuzii dogmatice, iar în viața lor duhovnicească având serioase rătăcirii morale⁸ și mistice (unele chiar psihiopatologice). În general, acești impostori se declară profund religioși, întrucât merg pe la mănăstiri, pe la duhovnici renumiți de la care fură câte o binecuvântare „ca să poată face oamenilor cât mai mult bine” (zic ei), dar nu le spun (duhovnicilor) prin ce metode. Unii pozează în mari creștini, tipărind cărți ortodoxe (cu note și interpretări personale clar eterodoxe) și instalându-se fie în biserici, fie pe lângă sfinte moaște, arătând celorlalți că sunt preocupați de rugăciunea inimii. Mândria iradiază din ei ca dintr-un cuptor ...

Foarte mulți vindecători au primit investirea cu aceste puteri

de vindecare (atenție!) în vis sau în transă, prin glasuri sau prin arătări de „îngeri”, de păsări, de lumini colorate sau de flăcări, etc. Aceștia ascultă numai de ce le zice „duhul” prin vedenie, manifestând neascultare și ostilitate (chiar declarată) față de Ierarhia sacramentală a Bisericii. Chiar și unii monahi și clerici pot cădea în această înșelare demonică, inventând teorii și practici noi, neortodoxe, promovându-le printre adepți și creând dezbinare între creștini⁹. Faptul că ies din Tradiția și cuminența Ortodoxiei, din buna rânduială și ascultare ierahică întemeiată de Mântuitorul Hristos în Biserică, îi demască decisiv ca pe niște falși prooroci. De unde se vede că nu Duhul dragostei, al unității și al păcii din Biserica lui Hristos îi ajută pe ei, ci tocmai duhurile întunericului care nu suportă pocăința (smerenia) și ascultarea în Hristos.

„Dracii slavei deșarte sunt în visuri prooroci. Ei închipuiesc ca niște vicleni cele viitoare și ni le vestesc mai dinainte. Împlinindu-se vedeniile ne minunăm și ne înălțăm cu gândul ca și cum am avea darul preștiinței. În cei ce ascultă de dracul acesta, el s-a făcut adeseori prooroc. Iar față de cei ce-l disprețuiesc, el pururea minte. Căci fiind duh, el vede cele din lăuntrul aerului acesta și cunoscând pe cineva că moare, proorocește prin visuri celor mai ușurei la minte.

Dracii nu știu nimic din cele viitoare, dintr-o cunoștință de mai înainte. Ei se prefac adeseori în îngeri de lumină și în chipuri de mucenici și ne arată pe aceia venind la noi, în visuri. Iar când ne deșteptăm, ne scufundă în mândrie și în bucurie. Dar acesta să-ți fie semnul înșelăciunii, căci îngerii ne artă osânde, judecăți și despărțiri. Iar odată treziți ne fac să tremurăm și să ne întristăm.

Când începem să credem în vis dracilor, ei își bat joc de noi și când suntem treji. Cel ce crede visurilor e cu totul necercat. Iar cel ce nu crede nici unora e înțelept.”¹⁰

Vrăjmașul diavol, în Rai întâi a ametit-o pe Eva, apoi a sugestionat-o (negându-i cuvântul lui Dumnezeu) stimulându-i imaginația (că va fi ca Dumnezeu, dar fără Dumnezeu Cel viu). Cu aceste mijloace, diavolul a făcut și face victime printre oameni mereu. Însă, și toți proorocii diavolului, adică oamenii ce-i slujesc lui cu același scop ca și el (înșelarea și pierzarea oamenilor), folosesc aceleași metode ca și el.

Hipnotizarea clientului rezidă într-un „joc de scenă” și are ca scop adormirea (sau amețirea) minții folosind anumite mișcări,

gesturi, cuvinte și muzică impresionantă¹¹ (unele sunt invocări satanice clare) care îi fură atenția omului din realitate și i-o mută într-o lume virtuală falsă și îi induc omului o stare de somn al rațiunii, stare receptivă influențelor demonice (de exemplu: unele vrăjitoare, îmbrăcate într-un anumit fel, folosesc cărțile de joc ca să-l atragă pe om cu mintea într-un spațiu de gânduri ireal; ocultişti cu iz asiatic te amețesc cu termeni în sanscrită ca să-ți devieze atenția și să-ți inoculeze ideea că ei sunt niște „superiori” de care trebuie să ascuți). Cu alte cuvinte, hipnoza este una din metodele de „spălare și întunecare a minții” și de pregătire a ei pentru implantul sugestiilor și duhurilor demonice. „Toți dracii se luptă să întunece mintea noastră, apoi îi insuflează cele plăcute lor. Căci dacă mintea nu va fi adormită, comoara nu se va jefui.”¹²

Așadar, nedespărțită de hipnoză este **sugestionarea** victimei, care înseamnă inducerea de idei prin cuvinte și gesturi „atrăgătoare”, idei care se înfig în mintea omului și pot rămâne foarte mult timp. Omul slăbit cu gândul (hipnotizat, cu conștiința adormită, dar cu mintea aflată într-o stare de mare receptivitate la nivelul subconștientului) preia ușor aceste sugestii din afară, le păstrează în sine auto-alimentându-le; acum, ele îi devin autosugestii, apoi treptat îi ajung obsesii, generându-i angoase interioare și chiar psihoze. Diavolul își dă tot concursul ca omul să-și amintească ce i-a zis „proorocul mincinos”, aducându-i mereu în gând sugestiile necurate pe care i le-a săgetat acela. Din această pricină „de ce ți-e frică, nu scapi”.

Astfel, în imaginația (pe care Sfinții Părinți au numit-o puntea dracilor) mult decăzută sub povara patimilor și a educației imorale a omului de astăzi, sub amețeaua hipnozei și a sugestiei repetate, diavolul sau „vindecătorul” inoculează apoi iluzia (nălcirea) unei alte realități și-l ispitește pe om să o accepte ca adevărată¹³. Imaginația pervertită prin păcate păstrează și amplifică astfel sugestiile și inducțiile de tip demonic, relativizând obiectivitatea absolută a adevărului creștin și amestecând valorile autentice ale dreptei credințe creștine cu alte „valori” anticreștine. În gândirea omului pătimas apare ideea că „toate sunt relative și subiective”, deci n-ar mai fi nimic absolut și obiectiv; astfel, percepția Adevărului, care este Cuvântul lui Dumnezeu, este amestecată printre nălucirile minciunilor (sugestiilor) demonice, iar bine și răul își pierd consistența lor absolută și ontologic-personală, sunt răsturnate și amestecate între ele. Cea mai mare viclenie a diavolului este să-i facă pe oameni să nu se

angajeze în lupta contra lui, crezând că „cel rău” este ceva impersonal, chiar ceva necesar. Mulți oameni, chiar printre creștinii ortodocși, au această idee și, datorită acestei viclenii demonice strecurate în concepția lor, cad foarte ușor în mrejele satanei.

Performanțele impostorilor stau, deci, nu atât în măiestria lor, cât în ignoranța și în credulitatea victimelor lor. După „reușita” unei ședințe de terapie (de fapt, de orice „consiliere”) ocultistă, diavolul are o triplă victorie: pe de o parte, impostorul rămâne în înșelarea sa (diavolul confirmându-i metoda încă o dată), pe de altă parte victima cade și ea în înșelare, și, pe de alta, mulți alții care văd „reușita” sunt atrași să încerce și ei metoda ocultistă. Aceasta este și voia diavolului, ca să fie înșelați cât mai mulți oameni. *„Iar oamenii răi și amăgitori vor merge spre rău tot mai rău, rătăcind pe alții și rătăciți fiind ei înșiși.”* (2 Timotei 3, 3)

De aceea, pe acești prooroci mincinoși diavolul îi ajută din plin, mimând deseori vindecări și intervenind chiar la nivel fizic cu „semne și minuni”, cu senzații și năluciri, forțând libertatea omului să-i accepte și să-i recunoască că ar fi de la Dumnezeu. În „terapiile complementare”, unii pot proba o reală îmbunătățire a stării de boală datorită remediilor naturale amestecate printre practicile oculte (și nicidecum paselor demono-energetice), deși diavolul, care le-a inspirat, intervine nevăzut și el cu mult aplomb, nu vindecând boala, ci camuflând senzațiile de durere, mărinđ presiunea sugestiei (că gata, s-a vindecat boala) în imaginația omului. Diavolul știe să nălucească arătăři și senzații, dar nu poate restaura firea bolnavă a omului păcătoș. Căci cum l-ar vindeca el pe om, pe care-l urăște de moarte? Dacă diavolul l-a scos pe om din Rai dorindu-i moartea, oare poate să îl ajute cu ceva? Sau doar mimează binele ca să îl înșele încă o dată? Ba încă, foarte des, demonii intervin chiar și fizic în trupul omului, pe fondul totalei posedări demonice a sufletului lui bolnav, hipnotizat și sugestionat continuu. Astfel, omul cade în închipuire și în mândrie (tot mai mare), neglijându-și pe mai departe datoriile sale de creștin, iar diavolul îl duce pe om pe toate „căile”, numai pe calea pocăinței nu.

După o vreme, când harul lui Dumnezeu îl cercetează pe om, diavolul se retrage din imaginația omului, boala și durerea revenindu-i acestuia în toată am ploarea. Abia ajunși aici unii se dezmeticesc din rătăcirea lor (Dumnezeu

spre pocăință și spre Biserică); însă, alții cad în necredință și deznădejde (spre bucuria diavolului), refuzând pe mai departe ajutorul Mântuitorului Hristos prin Biserică, îndrăcindu-se treptat (atenție!) și rămânând chiar cu sechele psiho-patologice, uneori toată viața. Alteori, când boala este cauzată de prezența unui duh necurat, în timpul ședinței paramedicale, cu a sa viclenie caracteristică, duhul rău se dă un timp la o parte, iarăși înșelându-i și pe vindecător și pe pacient. Căci „dracii se depărtează și ne părăsesc pe noi de bunăvoie, făcând să se umple locul golit de toate celelalte, de închipuirea de sine a noastră.”¹⁴ În locul unor patimi minore, diavoli fac să se instaleze, așadar, o patimă dominantă mult mai păguboasă, mândria și închipuirea de sine. Dumnezeu totuși îngăduie aceste ispitiri omului întrucât îi protejează libertatea și respectă voia acestuia. „*Ca martori înaintea voastră iau astăzi cerul și pământul: viață și moarte v-am pus eu astăzi înaintea, binecuvântare și blestem. Alege viața ca să trăiești tu și urmașii tăi.*” (Deuteronom 30, 19)

Omul este zidit de Dumnezeu Cel personal și iubitor de oameni. Bolile ne vin cu voia și cu știrea lui Dumnezeu Care ni le îngăduie spre mântuirea noastră și, deci, și vindecarea noastră se face tot cu voia și cu știrea Lui. Orice tentativă de vindecare fără dialog cu Dumnezeu în Hristos este o iluzie, o minciună, o falsă vindecare. De aceea, trebuie conștientizată în primul rând relația de iubire cu Mântuitorul Hristos, Adevărul și Unicul Doctor și Tămăduitor, și de unire cu Biserica Lui Dreptmăritoare.

Este clar că hipnoza este un procedeu ocult, satanic, neacceptat de Biserica Ortodoxă. Să explicăm un caz: un om neinstruit A, asupra căruia s-a efectuat o ședință de hipnoză, a intrat în transă și a început să vorbească în engleză (el neînvățând-o la școală) zicând că: „într-o viață anterioară am trăit în Anglia, în satul X; mă numeam Y, părinții mei erau Z, frații mei erau T, locuiam într-o casă lângă râul U, la poartă aveam un copac mare ...” și alte detalii de viață adevărate pentru Y, detalii ce pot fi probate chiar istoric. Întrucât Ortodoxia mărturisește că reîncarnarea este o erezie total neacceptabilă, reiese de aici că duhurile care intervin în experiențele de hipnoză nu sunt de partea Mântuitorului Hristos. Apoi, diavolul (sau chiar mai mulți diavoli), care l-a(u) ispitit pe Y în viața lui, în ședința de hipnoză l-a(u) luat în posesie pe A și a(u) grăit prin el unele lucruri adevărate despre Y, ca să înșele pe oameni, „mărturisind” despre reîncarnare.

O femeie vrăjitoare a fost arestată de poliție pe motivul înșelăciunii (cazul a fost dat și la TVR 1). Întrebată cum a reușit să

păcălească atâția oameni cu sume mari de bani, ea a recunoscut: „Păi dacă e proști și crede ce le zic!” Fără alte comentarii.

Noi ne punem o întrebare: de ce oamenii sunt atât de ușor de păcălit? Și ne răspundem singuri: pentru că mulți nu-L mai caută pe Dumnezeu - Dătătorul Înțelepciunii și se complac în superficialitatea păcatelor. Aceștia au pierdut simțul și educația comuniunii creștine și nu mai trăiesc deplin Adevărul și Viața Bisericii, nu mai percep corect înțelesurile drepte credințe și, deci, îi tăgăduiesc puterea. Mulți creștini ortodocși înșiși nu mai trăiesc creștinește, nu mai cunosc adevărurile credinței sănătoase. Ce să mai zicem de eretici sau păgânii închinători la idoli? Pe bună dreptate, ne întrebăm și noi: „Dar Fiul Omului, când va veni, va găsi, oare, credință pe pământ?” (Luca 18, 8).

4. Sfințenie sau șarlatanie?

Între sfințenia adevărată sau căutarea sinceră a sfințeniei și falsa sfințenie, simulată de toți impostorii, apar limpede, așadar, trei deosebiri radicale¹⁵:

a) Sfințenia încoronează strădaniile îndelungate și statornice ale unei vieți întregi, pe când faima falsei sfințenii și-o câștigă cineva după un timp scurt de exhibiții bine puse în scenă.

b) Sfințenia adevărată înseamnă o stare de curăție de toate patimile sufletești și trupești, mai ales de mândrie și slavă deșartă. Falsa sfințenie, însă, caută cu tot dinadinsul celebritatea, simulând smerenia și iubirea pentru a-și atrage admirația. Sfântul adevărat are putere să suporte chiar nepopularitatea, pentru că are alte bucurii și nu are nevoie de hrana laudelor omenești. Peste tot el caută să treacă un om neînsemnat. Pe sfinții adevărați îi descoperă Dumnezeu fără voia lor, și, de cele mai multe ori, numai după moartea lor.

c) Sfințenia adevărată este semnul prezenței și lucrării mântuitoare a Domnului Iisus Hristos în om și prin om, de aceea întreaga viață și gândire a unui sfânt este o iradiere senină a Evangheliei și a Învierii lui Hristos. În schimb, șarlatanii sunt plini de pete întunecoase, de tot felul de întortochești atât în învățătura cât și în viața lor morală.

5. Concluzie

În Occident, procesul galopant de dizolvare a valorilor Creștinismului în sincretismul masonic „New Age” este pornit de peste 40 de ani, iar la noi în țară de aproape 10 ani. Dacă vom merge în ritmul acesta, viitorul neamului românesc nu ni se arată deloc mai bun sau mai luminos, întrucât va fi iminent pericolul degradării și al dezbinării noastre religioase și morale. **Căci prin „religia viitorului”, prin practicile orientale și prin „terapiile complementare” ancorate bine în New Age, diavolul încearcă să fure Adevărul creștin din mințile oamenilor și chiar să facă accesibile omului modern inițieri satanice chiar fără ca omul să vrea sau să știe (manipularea se face insistent prin mass-media) și, prin ele, să-i impună un mod de viață antihristic.** Trăim vremuri foarte tulburi astăzi, căci diavolul știe că mai are puțină vreme și caută să înșele cât mai mulți oameni prin tot mai subtile vicleșuguri.

Noi, creștinii ortodocși, care am primit harul dumnezeiesc și-l primim neîncetat în Biserica Dreptmăritoare a lui Hristos, prin Sfintele Taine, așa cum l-au primit toți Sfinții, nu trebuie să căutăm „semne și minuni” exterioare, care pot fi ușor simulate de duhurile rele, „ci ținând adevărul, în iubire, să creștem întru toate pentru El, Care este capul – Hristos” (Efeseni 4, 15). Să nu ieșim din hotarele Părinților noștri, din cuminența Ortodoxiei, în care milioane de Sfinți au primit făgăduințele mântuirii lui Dumnezeu, ci „**având deci aceste făgăduințe, iubitorilor, să ne curățim pe noi de toată întinarea trupului și a duhului, desăvârșind sfințenia în frica lui Dumnezeu**” (2 Corinteni 7, 1).

Pentru o mai bună documentare și lămurire puteți citi:

1. Sfântul Ignatie Briancianinov, *Despre înșelare*, Schitul românesc Lacu, Sfântul Munte Athos, 1999
2. Ieromonah Serafim Rose, *Ortodoxia și religia viitorului*, Editura Cartea Moldovei, Chișinău, 1995
3. Mitropolitul Hristodulos Paraskevaidis, *Războiul contra satanei*, Editura Anastasia, București, 1998
4. Părintele Rodion, *Oameni și demoni*, Editura Schimbarea la Față, 1999
5. Mitropolitul Hierotheos Vlachos, *Psihoterapia ortodoxă*, Editura Învierea, Timișoara, 1999
6. Jean-Claude Larchet, *Teologia bolii*, Editura Oastea Domnului, Sibiu, 1997
7. Diacon Petre I. David, *Inviația sectelor*, Editura Crist, București, 1997

¹ Iată cum este luat numele lui Dumnezeu în deșert.

² Atenție! Mulți dintre pretinșii vindecători își trimit clienții la preot pentru Spovedanie, afirmând că „tratamentul” lor este mai eficient apoi. De fapt, este un act viclean prin care vor să pară în conlucrare cu preotul, încercând să-și legitimeze astfel autenticitatea.

³ Sfântul Maxim Mărturisitorul – *Capul 82 din A treia sută a capetelor despre dragoste*, în *Filocalia*, vol. 2, p. 120.

⁴ Nu ne-am propus să dezvoltăm detaliile legate de medicină, ci ne rezumăm la a expune principiile însănătoșirii sufletești și trupești aplicate în Biserica Ortodoxă.

⁵ Mai toți „vindecătorii paranormali” se revoltă împotriva medicinei clasice, propunând mereu altceva, o altă viziune (iluzorie de fapt) despre viață și suferință. Până la urmă Îl neglijează de tot pe Dumnezeu, considerându-se ei înșiși adevărații vindecători. Ba unii ajung până acolo că îi sugestionează pe pacienți că se vor vindeca singuri. E un antropocentrism apoteotic.

⁶ În acest sens, ne bucură mărturisirea acelor medici creștini care, smeriți, recunosc că „Medicul tratează, dar Dumnezeu vindecă!”.

⁷ „Spiritualitatea” New Age, cu totul opusă față de cea ortodoxă.

⁸ Ca de exemplu: marele „învățător isihast” Vasile Andru se plângea în paginile revistei Interval (nr. 3/1995) că prietena sa „mistică” nu vrea să întrețină relații sexuale cu el, considerând că este păcat.

⁹ Vezi cazurile Vladimirești, Noul Ierusalim – Pucioasa, Visarioniștii.

¹⁰ Sfântul Ioan Scărarul, *Capetele 39-44 din Cuvântul III, Despre înstrăinare*, din *Scara*, traducere, introducere și note, de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1992, p. 76.

¹¹ Chiar și droguri uneori.

¹² Sfântul Ioan Scărarul, *Capul 77 din Cuvântul XV Despre curăția și neprihănirea nestricăcioasă, agonisită de cei stricăcioși prin osteneli și dureri*, în *Op. cit.*, p. 246.

¹³ Vezi și paragraful 2.2. din prima parte a lucrării (partea despre spiritism).

¹⁴ Sfântul Ioan Scărarul, *Capul 62 din Op. cit.*, p. 238.

¹⁵ Vezi și la Preot Prof. Dumitru Stăniloae, *Op. cit.*, p. 269.

Rezultatele concursului de poezie religioasă **“ Cer nou – Pământ nou ”**

Cu ocazia simpozionului național “ **Sfântul Andrei – Apostolul românilor** ” care s-a desfășurat la Sfânta Mănăstire “ **CONSTANTIN BRÂNCOVEANU** ” de la Sâmbăta de Sus în perioada 24–27 septembrie 2002, revista noastră a lansat concursul de poezie religioasă “ **CER NOU – PĂMÂNT NOU** ”. Începând cu această ediție, concursul se va desfășura anual.

La concurs au participat autori din țară și chiar din străinătate (Israel și Italia), cititori ai revistei religioase “ **PORUNCA IUBIRII** ”, care împlinește cinci ani de la apariție.

Juriul a fost alcătuit din doamnele profesoare de limba și literatura română, Raisa Dumitrescu și Viorica Lăpușeanu, teologul Aurel Dragne și profesoara Maria Gabor, poet și Președintă a juriului.

Anul acesta, Juriul a convenit asupra acordării a trei premii și a două mențiuni speciale, după cum urmează:

- Mențiune specială: “ **RAPSOD AL ȚĂRII FĂGĂRAȘULUI** ” – **Gheorghe Tulbure**, din Boholț, comuna Beclean, autor a peste 100 de poezii religioase scrise în curgerea minunată a versului popular, pentru poezia “ **RUGĂCIUNE CĂTRE MAICA DOMNULUI** ”

- Mențiune specială: “ **PRIETENI ROMÂNI DIN STRĂINĂTATE AI REVISTEI <<PORUNCA IUBIRII>>** ” – **Elena Hârșeu** (Italia), originară din satul Bucium, comuna Șinca Veche, pentru poezia “ **CERUL MĂNĂSTIRII MELE** ”.

- Premiul al III - lea: **Dorin Simtion**, din Sibiu, pentru poezia “ **RUGĂ PENTRU LUME** ”.

- Premiul al II - lea: **Preot Vasile Veniamin Boțoroga**, de la Catedrala Episcopală din Huși, pentru poezia “ **POCĂINȚĂ** ”

- Premiul I : **Profesor Ion Funariu**, Făgăraș, pentru poemul “ **DACĂ DRAGOSTE NU AM** ” inspirat din Scrisoarea Sfântului Apostol Pavel „Întâia către Corinteni”, cap. 13.

Premiile au constat în cărți religioase precum și DIPLOMA Concursului “ CER NOU – PĂMÂNT NOU”, emisă de Asociația pentru Isihasm și EDITURA AGATON din Făgăraș, director Ioan Cișmoleanu.

A consemnat MARIA GABOR

Redactor artistic al revistei “PORUNCA IUBIRII”

Mențiune specială: “Prietenii români din străinătate ai revistei <<PORUNCA IUBIRII>>: **ELENA HÂRȘEU** (ITALIA), originară din satul BUCIUM, comuna ȘINCA VECHE, pentru poezia “**CERUL MĂNĂSTIRII MELE**”.

CERUL MĂNĂSTIRII MELE

Cerul Mănăstirii mele,
Mă umple de pacea iubirii eterne,
Mă cuprind căpriori sub streășina gândului bun,
Mă-nceing de la țigle spre turle minuni,
Mă aștern răsăritului viu
Și apusului vieții din vine,
Iar și iar rugăciuni
mă-nvie, mă-nalță zglobiu,
Acoperiș, luminiș
Peste zidul de trupuri din mine
Deșteptare...
Se trezește Iubirea în mine
Și mă-nalț suflet viu...

Mențiune specială: “Rapsod al Țării Făgărașului” – **GHEORGHE TULBURE**, din BOHOLȚ , comuna BECLEAN, autor a peste 100 de poezii religioase scrise în curgerea minunată a versului popular, pentru poezia “ **RUGĂCIUNE CĂTRE MAICA DOMNULUI**”

RUGĂCIUNE CĂTRE MAICA DOMNULUI

(fragment)

Pe Tine, Maică preasfântă,
Îngerii în Cer te cântă,
Cu glas dulce și duios,
Că ești Maica lui Hristos,
Cu glas dulce de nespus,

Că ești maica lui Iisus,
 Lui Iisus păstorul blând
 Al turmei de pe pământ.
 Turma-i mare, oi sunt multe,
 Jumătate sunt pierdute
 Și umblă de capul lor,
 Rătăcite de păstor;
 Nime' nu le mai păzește,
 Lupul vine, le răpește
 Și n-are cin' să le scape,
 Că Păstorul e departe.
 Vin', Măicuță, -n ajutor
 Și-ajută blândul Păstor
 Oile să le adune,
 Să le ducă la pășune,
 De ele să se-ngrijească
 Lupi să nu le mai răpească!

PREMIUL AL III –LEA: **DORIN SIMTION**, din SIBIU pentru poezia
 “**RUGĂ PENTRU LUME**”.

RUGĂ PENTRU LUME

Tu, suflete, îmi spune...
 Este nevoie oare ca zorile
 Să roage ziua a le urma?
 Al plajei firicel de praf
 Glas va avea să spună mării
 Țărnuț a-l uda?
 Desprinsă, frunza,
 Mai trebuie să ceară
 Pământului îmbrățișarea sa?
 Nu stă tăcută clipa trecătoare,
 Să treacă timpul peste ea?
 Și-n toată viața unei stele
 Îngrijorată fost-a ea,
 Măcar o seară
 Că noaptea va uita
 S-o pună-n haina sa?
 T e m u t u - s - a rostirea lumii
 Că, tot vorbind,

Pe al cuvântului izvor
Îl va seca?
Lipsit a fost măcar o zi
Un trandafir de a-și primi
Mireasma sa?
Privighetoarea, tristă a stat vreodată
Văzduhului, că nu mai știe a-i cânta?

Iar eu... mai pot a-ți cere ție, Doamne,
Acestei lumi să-i dai... dragostea Ta?

PREMIUL AL II- LEA: **PREOT VENIAMIN BOȚOROGA**, de la
CATEDRALA EPISCOPALĂ DIN HUȘI, pentru poezia “**POCĂINȚĂ**”

POCĂINȚĂ

Mi-e sufletul răpus de patimi,
Și conștiința încercată,
Un cuget mustrător mi-arată
Pe inima-mi atâția spini.

Ogorul sufletului zace,
Lăsat de mult în părăsire,
N-am semănat în el iubire,
De-aceea n-am acuma pace.

Păcatele atât de multe
M-apasă astăzi pe grumaz,
Simt că mă paște un necaz,
Speranțele-s acum pierdute.

Dar glasul conștiinței cheamă,
Să mă întorc din calea rea,
Scăparea-i pocăința mea,
Și deznădejdea se destramă.

Duhovnicul la schit așteaptă,
Sunt păcătosul pocăit,
Mă duc la el cu gând smerit,
Ca să-mi arate calea dreaptă.

O, luminează-mi Doamne, gândul,
Să scot din mine tot ce-i rău,
Să nu rămân pierdut în hău,
Voi să-mi recapăt iar avântul!

PREMIUL I – **Profesor ION FUNARIU**, FĂGĂRAȘ pentru poemul ”**DACĂ DRAGOSTE NU AM**” inspirat di Scrisoarea lui Pavel către Corinteni , 13.

De-aș grăi în limbile oamenilor și ale îngerilor, iar dragoste nu am, făcutu-m-am aramă sunătoare și chimval răsunător.

Și de-aș avea darul proorociei și tainele toate le-aș cunoaște și orice știință, și de-aș avea atâta credință cât să mut munții, iar dragoste nu am, nimic nu am, nimic nu sunt.

Și de-aș împărți toată avuția mea și de aș da trupul meu ca să fie ars, iar dragoste nu am, nimic nu am, nimic nu-mi folosește.

Dragostea îndelung rabdă; dragostea este binevoitoare, dragostea nu pizmuiește, nu se laudă, nu se trufește...

Dragostea nu se bucură de nedreptate, ci se bucură de adevăr.

(Pavel, Corinteni,13)

DACĂ DRAGOSTE NU AM

De mi-ar dăruire-ar Cerul, graiul sfânt din sfinte plângeri,
Domnul, de mi-ar dăruire-ar cântul cetelor de îngeri,
D-aș avea un vers eroic ca arama sunătoare,
Ca să proslăvesc vitejii la mese de sărbătoare,
De-aș avea versul din imnuri strălucit, ca de chimvale
Și de-aș fi aedul mândru de la curțile regale,
De-ar fi lira-mi ca pădurea când se-ngână ram cu ram
Tot nu aș avea nimic, dacă dragoste nu am.

De-aș avea-al proorocirii dar ales ca să știu toate
Câte fi-vor și ce omul poate face, ori nu poate,
De-aș fi enciclopedie ce-aș purta-o-n a mea ființă
Și doctissimus superbis în oricare fel de știință,
De-aș fi primus inter pares în cetate, fruntea frunții,
De-aș avea credință-atâta cât să mut din loc și munții,
De-aș avea celebritatea lui Homer, a lui Avraam,
Tot nu aș avea nimic dacă dragoste nu am.

De-aș avea averi atâtea, fără capăt strânse-n sipet,
Mii de servi ca faraonii strălucitului Egipt,
De-aș avea popoare multe să se-nchine la-al meu tron
Și armate colosale ca vestitul Machedon,
Turme, de-aș avea, bucate, fără număr și istov,
De-aș avea câmpii mănoase și averile lui Iov,
De-aș avea Raiul cel veșnic cum avutu-l-a Adam,
Tot nu aș avea nimic, dacă dragoste nu am.

De-aș avea gândul lui Tolstoi de a-mi da averea toată
Ca să fiu exemplu-n lume proslăvit de biata gloată,
De-aș avea puteri destule cum avut-au toți martirii
Pentru nobila idee în folosul omenirii,
Să-mi las trupul ars de flăcări pe îngrozitorul rug,
În piețele centrale sub al cerurilor crug
Și poezii toți m-ar plânge în pios epitalam
Tot nu aș avea nimic, dacă dragoste nu am.

NAȘTEREA MÂNTUIRII

Ion Duță Novaci

(Novaci – Gorj)

O, Doamne, cât de simplu Tu ai venit la noi,
Vroind ca să nu superi Tu n-ai intrat în casă,
Mai bine—ai stat în staul alături de boi,
Fără să vrei pătuț și fără să vrei masă.

O iesle ți-a fost leagăn, suflul de boi căldură,
Cu scutece de paie Te-a învelit Măicuța,
Tu, Doamne, atât de mare, Cel fără de măsură
Ne-ai adresat din iesle salutul cu mînuța.

Când steaua de pe ceruri, o stea cu coadă mare
Ne-a arătat în noapte unde-i Lumina Lumii,
Se-nfăptuia minunea, primeam marea iertare,
Și nimeni nu lua seama la semnele minunii.

Din ieslea-aceea strîmtă s-a luminat Pămîntul
Și viața noastră scurtă primit-a veșnicia,
Vestirea minunată a împlinit Cuvîntul,
Mărire Ție Doamne, Iisus Hristos, Mesia!

**Dumnezeu este iubire.
Dragostea dintâi**

Pentru cei ce ne urăsc și pentru cei ce ne iubesc

Într-una din ultimele vizite pe care le-am făcut Părintelui, m-am întâlnit în curtea Sihăstriei cu trei prietene dragi și am intrat cu toții în chilia Bunicuțului, care ne-a primit cu mare bucurie! Ținea foarte mult la noi. După ce am vorbit o vreme, ceilalți au plecat și am rămas în chilia Bunicuțului doar eu și una dintre surori. Foarte greu ne-au scos din chilia lui.

Când șederea noastră s-a sfârșit, i-am dat Părintelui Porfirie o hârtiuță cu două nume și l-am rugat să le pomenească în rugăciunile sale, fiindcă erau oameni care se străduiau foarte tare să mă ajute. Luând crucea, Bunicuțul mi-a spus:

- Spune numele.

- Cutare și cutare, am spus, iar el făcea semnul crucii, spunând o rugăciune. Când a sfârșit, mi-a spus:

- Spune acum și numele celor care te urăsc și te clevesc.

Eu, fără a bănuî ceva, i le-am spus pe toate! Atunci, îl văd pe Părintele că face întocmai ce făcuse pentru cei ce-mi erau prieteni!

Asta m-a înfuriat foarte tare așa că i-am spus Bunicuțului:

- Ei, nici chiar așa, Părinte, să ne rugăm pentru toți nemernicii și să-L mai și rugăm pe Dumnezeu să-i țină sănătoși, ca să-și vadă mai departe de ticăloșiile lor!!!

- Tu, fiule, ai dreptate, fiindcă ți-au făcut rău pe nedrept. Eu însă nu trebuie să uit că am datoria de a mă ruga „pentru cei ce ne urăsc și pentru cei ce ne iubesc!”. Ai înțeles?

Acesta era Părintele Porfirie! Cel fără răutate, cel fără cusur, cel bun, cel desăvârșit, cel sfânt! Cine poate, să-i urmeze...

(din „Părintele Porfirie – Străvăzătorul, Înaintemergătorul,
Tămăduitorul” - Anarghiros I. Kallitsosp, Ed. Bunavestire, 2002, p.

Tinerii și provocările erei post-moderne

*Lect. Univ. Dr. **Teofil Tia**
(Ieromonah)*

Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității „1 Decembrie 1918” - Alba Iulia

Qui n'a pas l'esprit de son âge de son âge a tout le malheur
(Cine nu are mintea vârstei sale, acela are toată nenorocirea ei)
Voltaire

Cum se conturează societatea de mâine și care sunt tendințele majore de viitor?

Analizând cu atenție prezentul și privind retroactiv în trecut, nu ne este dificil să ne dăm seama care sunt tendințele majore de viitor ale societății în care trăim, sub diferite aspecte. Putem deci fi „profeți” fără a avea realmente harisma profeției. Aceasta este cu atât mai ușor cu cât societatea occidentală este într-o anumită măsură paradigmatică pentru lumea est-europeană de mâine, întrucât ea se află deja la capătul direcției în care se mișcă acum societatea noastră: prosperitate materială și dezvoltare economică.

Societatea: arhipelag „fragmentat”. Societatea în care cresc deja tinerii apare tot mai puțin ca un tot unitar în care tronează o unică concepție despre lume și viață (precum în comunism, unde exista o unică ideologie despre lume și viață, tolerată de sistemul dictatorial) și apare tot mai mult ca un arhipelag „fragmentat”, în care nu mai sunt concepții despre lume, sisteme de valori, viziuni despre viață care

să emită pretenții de hegemonie. Trăim într-o fragmentare și o dispersare extrem de mare provocată de nenumărate concepții despre lume și viață, astfel că nimeni nu mai știe dacă există o concepție despre lume și viață (un „Adevăr”) care să poată fi propusă ca normativă majorității persoanelor dintr-o societate iar nu doar unei reduse minorități. (Într-un astfel de context, preotul nu mai poate acționa ca și când viziunea sa despre lume și viață constituie un dat incontestabil, o achiziție ireversibilă a societății în care trăiește și activează. Dat fiind „arhipelagul” de care vorbim, poziția lui este ușor de calificat drept o „insulă” minusculă a acestui arhipelag. Că nu este așa, preotul urmează să o demonstreze printr-o pledoarie dinamică și convingătoare prin forța argumentelor raționale și duhovnicești, iar nu prin poziții arogante sau pretenții percepute ca ilegitime de lumea de azi). În această situație, tinerii de zi sunt „cetățeni” sau locuitori docili ai diferitelor insule ale arhipelagului. Biserica trebuie să le prezinte tinerilor într-o asemenea lumină „viața creștină”, încât aceasta să exercite o fascinație deosebită asupra lor, să-i „convertească” la viziunea despre lume și viață pe care aceasta o stipulează.

Acest tip de societate („arhipelag fragmentat”) apare desigur ***extrem de greu de guvernat***. Pentru viitor, se preconizează că acest model de societate avansează pentru o perioadă de timp în derivă, după care – în mod inevitabil – se va naște cu vigoare exigența unei schimbări a stării de lucruri. Se va impune tot mai mult necesitatea de *întoarcere la un sistem care să reușească să integreze diversitatea și să propună drept idealuri valori* (concepție despre lume și despre viață) capabile să creeze ***o imagine de ansamblu unitară***. Unitatea și claritatea constituie de altfel o exigență naturală a o oricărui suflet uman. În această situație, rolul preotului este deosebit. El este mesagerul unei Persoane de dincolo de lume, care S-a revelat pe Sine și Care ***propune, iar nu „impune” lumii o viziune unitară despre ea însăși*** și despre rolul ei într-un plan supra-istoric, de mântuire a lumii.

Putem spune că trăim într-un prezent steril, fascinat de iluzoriu?

Cred că putem spune că înaintăm galopant spre o societate fără memorie, care-și pierde memo-

economie și de preocuparea pentru economic – precum este cea a noastră – este una ***care se repliază pe prezent*** și pe immanent. Este o societate ce cunoaște o puternică ***criză a temporalității***, adică *neputința de a trăi prezentul ca moment al interacțiunii dintre trecut și viitor*. Persoanele vor avea tot mai mari dificultăți în a-și recunoaște propria responsabilitate față de trecut și față de viitor. Se va intra astfel într-o perioadă de „des-responsabilizare”, în care societatea nu doar va refuza să-și recunoască vina pentru erorile trecutului, ci nu va mai voi nici măcar să și le reamintească, preferând să trăiască într-un prezent anesteziant. ***O astfel de societate nu mai știe învăța din erorile trecutului și astfel este condamnată să le repete în prezent***. Zicala românească „Înțeleptul învață din erorile altuia, iar prostul nici dintr-ale lui” își va demonstra valabilitatea la nivel de societate, nu doar de individ.

Un astfel de climat există deja, iar mulți tineri respiră într-un mediu îmbibat de o astfel de mentalitate. Într-o astfel de lume, taina spovedaniei intră într-o criză profundă, întrucât *persoana nu se mai simte responsabilă de propriul trecut, nici interesată de propriul viitor; ci se mulțumește să ducă o existență vegetativă în prezent*. Este vorba de moartea oricărui elan spre înalt și de stingerea oricărui apetit pentru transcendent. Un tânăr dintr-o societate astfel anesteziată, cu greu va reacționa la mesajul creștin în condițiile în care acesta va fi redus la un conținut teoretic; *va fi în schimb puternic zguduit și chiar răvășit interior de o religiozitate a experienței*. În măsura în care creștinismul va fi prezentat ca o religie a experienței, el va fascina tineretul și mulțimile. Lumea de azi are sete de *o religie a experienței*, în care învățătura teoretică să nu facă altceva decât să conducă spre o experiență interioară a întâlnirii cu Dumnezeu Cel de dincolo de istorie. Din nefericire, catehizarea care se face astăzi în parohii (extrem de rar, totuși) se crede sau este văzută ca un scop în ea însăși, prin care se împărtășește un conținut teoretic creștinilor, iar nu o cale, un *instrumentar călăuzitor spre un univers al experimentării interioare a adevărilor fundamentale ale creștinismului*.

Se pare că omul de azi nu se mai integrează într-un ciclu spiritual al existenței, în care Dumnezeu să îi puncteze devenirea....

Într-adevăr, asistăm la o mișcare lentă de dezagregare a calendarelor sociale. *Societatea de mâine va cunoaște o profundă criză a calendarului și a ritmurilor de viață tradiționale din societate.* O societate alunecată pe panta „propășirii” economice nu mai reușește să aibă un calendar al zilelor de sărbătoare și al zilelor de lucru, al nopții și al zilei. Deja acest lucru este prezent ca tendință în societatea noastră (a fost prezent și în societatea tradițională, unde adeseori, când munca câmpului nu era finalizată, unii creștini sacrificau sărbătoarea pentru a o finaliza). Locul actualului calendar va fi luat de un altul, *omogenizat*, care nu va mai cunoaște nici un ritm, în care localurile vor fi deschise 24 de ore din 24, și în care *în zi de sărbătoare se va munci iar unele zile de muncă vor fi declarate în mod arbitrar „sărbători” subiective*, pentru odihna proprie și a familiei (ex.: muncă Duminica și odihnă Luni). În lumea de mâine vor exista deci *calendare legate în mod direct de propriile subiectivități și de propriul ritm de viață individual.*

Această destrucțurare a timpului este în schimb descalificată de Vechiul Testament: „Învață-ne să numărăm zilele noastre și vom ajunge la înțelepciunea inimii”. Omul reușește să intuiască sensul vieții numai dacă învață să structureze, să organizeze, să pună în ordine și să măsoare cu echilibru timpul (Societatea în curs de dezvoltare economică va avea tendința să absoarbă în totalitate timpul tuturor celor angajați în procesul de producție. Doar o conștientizare a adevăratelor priorități din viața individuală pe care o poate face preotul, poate să-i determine pe tineri sau pe adulți *să confere un spațiu anume din viața lor preocupărilor religioase*).

Preotul păstor dacă vrea să aibă șansa unei întâlniri reale cu tinerii de azi trebuie să le intuiască acest calendar individual. În acest calendar un timp special este rezervat discotecii, un altul „chefurilor”, un altul studiului. Oferta religioasă este în general percepută de tineri ca neinteresantă și vlăguită, dar dacă se vor convinge că nu este așa, sunt dispuși să-i facă spațiu în existența lor, un spațiu corespunzător dozei de interes și de fascinație pe care aceasta va reuși să o exercite în viața lor.

În ciuda progresului tehnologic și al facilității de comunicare de ce oare omul se izolează?

Tehnica însăși – fiind o realitate impersonală - îl

izolează pe tânărul nefamiliarizat cu climatul de comuniune. Un semnal concludent al crizei societății de mâine este izolarea în rețea sau „solitudinea, în contact” cu alții. Deși în contact cu ceilalți, *omul de mâine se va izola prin tehnica ce o folosește*. Tot mai mult înaintăm spre o societate în care persoanele interacționează între ele grație tehnicii moderne (grație telefoniei mobile, a faxului, a internetului, a rețelei de televiziune prin cablu locală etc.); o întreagă serie de instrumente inter-conexionează în rețea persoanele cele mai diferite. Din punct de vedere informatic vom fi tot mai apropiați, având șansa unei comunicări tot mai facile, însă *conținutul acestei comunicări poate să fie tot mai puțin orientat spre comuniune*. În acest context, omul se va simți tot mai singur și mai izolat. *Preotului îi revine sarcina sfântă de a fi o sursă de comuniune într-o astfel de societate*. Slujbele religioase vor putea fi – incontestabil – transmise pe cale mediatică, însă credincioșii trebuie să știe că aceasta constituie o cale de a veni în întâmpinarea celor bolnavi și a handicapaților, iar nu cale de substituire a prezenței la Biserică, unde se realizează adevărata comuniune.

Asistăm oare în lumea noastră la un proces de brutalizare a tânărului?

Tânărul se va „brutaliza” numai în măsura în care nu va ști să lectureze cu mult simț critic realitatea de mâine. Societatea de mâine va fi una fără pudoarea sentimentelor, va fi o societate fără intimitate, fără rușine. Din nefericire, ceea ce în teatru semnifica scena și culisele a devenit acum una, acestea au fuzionat: mai există doar scena și totul devine public. Există tot mai multe emisiuni televizate în care sentimentele sunt expuse fără nici un fel de reticență (pentru a nu mai vorbi de restul patimilor omenești). Trăim într-o societate care tinde să abolească intimitatea („privacy”), întrucât se trăiește cu ideea că totul trebuie să fie comunicat. S-a ajuns la convingerea eronată că autenticitatea există numai atunci când o persoană renunță complet la un spațiu secret al inimii ei. În acest context, suntem interpelați de un principiu al vechii mistici musulmane care spunea: „omul adevărat este acela care are o parte inaccesibilă tuturor, care își rezervă în intimitatea sa o parte

doar pentru sine: este acea parte pe care o vede doar Dumnezeu, el însuși și nimeni altul”. Existența acestei părți constituie persoana, iar suprimarea ei înseamnă anularea de sine.

În societatea noastră românească în schimb, mai există și o altă tendință, aceea a *desconsiderării intimității celui alt*. Mulți consideră că pot intra cu violență în viața privată a celorlalți, pentru a face acolo ordine, fără să-și pună problema legitimității acestui demers. Preotul însuși poate intra în viața celui alt numai în măsura în care acesta se deschide în mod deliberat, altfel va fi ușor acuzat de „bădăranie a inimii”.

Societate de mâine va fi una a adulților infantilizați și a copiilor precoce maturizați. Cu mult timp în urmă, adulții se comportau în raport cu copiii într-o manieră diferită față de semenii lor adulți, oferind acestora o anumită imagine despre lumea adulților, selecționându-și limbajul etc. Această precauție a dispărut odată cu răspândirea televiziunii. Copilul, din fragedă pruncie, are acces la viața socială a adultului prin intermediul televiziunii, care îi propune un limbaj pe care el îl înțelege foarte bine. Copilul are acces la această lume și se obișnuiește, se „socializează” precoce, vede și știe totul. Astăzi, într-o transmisie televizată copilul poate să-i vadă pe adulți cum se comportă pe „scenă”, apoi „în culise”; îi vede pe adulți cum se raportează la un copil, apoi, în imaginea succesivă, cum se comportă între ei, într-o manieră radical diferită.

Păstorul nu trebuie să facă abstracție de această realitate. El trebuie să știe că copiii „știu” totul, și deci să nu se comporte adeseori prefăcându-se că nu știe realmente ceea ce ei știu. Realismul este o condiție a unei acțiuni pastorale eficiente. Totul este să aibă capacitatea de a exprima cu decență ceea ce copilul deja știe.

Copilăria, încet-încet dispare, iar copilul devine precoce adult. Aceasta a determinat o scădere constantă a vârstei „inițierii” copiilor, ducând de fapt până la urmă la dispariția oricărui proces „inițiativ”. Corelativ, avem adulții care nu mai „cresc”. În timp ce copilul este făcut responsabil de propriile acte precoce, adultul tinde să se desresponsabilizeze. Aceasta demonstrează că este în act o profundă transformare și a specificului fiecărei vârste, care debusolează modelele educative tradiționale.

În plus de aceasta, *înaintăm spre o societate „matrimonială”*. Încet-încet se constituie *o societate androgină, în care este în criză atât modelul patern cât și cel matern*. Figura paternă tinde să se dizolve. Este în act un proces de maternizare a figurii paterne, tatăl având tendința să o imite sau să o substituie pe mamă în plan afectiv-educativ, abandonând vechea sa imagine de deținător al normelor, al codicilor de comportament, al canonului cultural, al valorilor.

Aceasta va avea drept consecință apariția unor probleme serioase în ceea ce privește *imaginea socială masculină*: băieții nu vor mai putea să-și asume propria identitate în general, slăbindu-se astfel transmiterea valorilor și a codicilor sociali de-a lungul axei timpului. Într-o societate a crizei de imagine a bărbatului, nu întâmplător este pusă în dubiu *legitimitatea „confiscării” de către bărbat a preoției*. Într-o astfel de societate, prerogativa masculină a preoției este negată și femeia emite pretenții în această direcție. Este adevărat că o astfel de criză apare întotdeauna într-o societate în care *lipsesc modelele sacre feminine de raportare*, respectiv lipsesc din „panteonul” sfinților figurile feminine (Maica Domnului, Sfintele etc.).

Societatea post-modernă se mai caracterizează prin *incapacitatea culturii sociale de a mai comunica prin cuvinte*, de a utiliza *cuvinte pline de sevă* (erodarea limbajului, inclusiv liturgic). Cuvintele și-au pierdut fidelitatea la realitatea la care fac referință. Nu mai există cuvinte care să fecundeze realul. Aceasta deoarece cuvintele printr-o folosință îndelungată și iresponsabilă, se epuizează, se descarcă de forța evocatoare. În contactul și întâlnirile cu tinerii, preotul trebuie să fie conștient de acest lucru. El trebuie să-și selecteze cu atenție termenii pentru ca aceștia să favorizeze comunicarea iar nu să o obstacoleze.

Concluzie: Noua generație: resursă pentru viitor sau problemă de rezolvat?

În Occident, noile generații sunt văzute mai puțin ca resurse prin care se poate construi viitorul și mai mult ca problemă de care trebuie să se ocupe societatea în cazul în care deviază de la normele comune. Societățile occidentale

îmbătrânire, iar speranța vârstei a treia într-o continuare normală a vieții și la această vârstă stă în generația tânără (care plătește taxele la stat, pentru fondul de pensii...).

Tineretul de azi trăiește din multe puncte de vedere o suspendare în prezent. Mulți tineri preferă să-și închipuie propriul viitor ca rezultatul unor circumstanțe externe și inevitabile, ale căror dinamici interioare scapă posibilităților lor individuale de orientare, de control și de intervenție. Aceasta este specific în mod special ultimelor generații, crescute în experiența complexității și a incertitudinii. Sentimentul de a nu-și putea domina și decide propriul destin și de a nu dispune de instrumentele pentru a conduce viața spre scopurile dorite, generează un puternic sentiment al limitei, al neputinței și al dependenței. Tinerii sunt interpelați de marea provocare de a gestiona complexitatea din lumea de azi. Înseamnă să știe a se descurca în fața unei panorame dinamice, caracterizată de o tot mai rapidă evoluție a lucrurilor și de zguduiri și unde de șoc tot mai apropiate. În această situație complexă ei au totuși un mare avantaj: elanul tinereții.

Care este itinerariul unei reîntoarceri în sine a tânărului și cum se concretizează acesta în prezent?

Din nefericire, mulți dintre tinerii lumii noastre trăiesc în sclavia orizontalității, experimentând nenumărate crize. Orice criză a vieții poate avea o finalitate fie regresivă, fie evolutivă, fiind deci ambivalentă. Există posibilitatea ca tranziția să fie spre un salt de calitate, aceasta presupunând ca criza să fie întâmpinată de anumite procese educativ-formative dintre care amintim:

- **Descoperirea valorii timpului**, descoperirea valorii de proiect a propriei vieți. Sarcina păstorului ar fi aceea de a conștientiza tânărul că viața este *un proiect deschis*, integrat într-un plan divin de mântuire a lumii, un *plan ce are o anumită coerență interioară* și în care *fiecare om are un loc imposibil de substituit*. Orice abdicare de la propria vocație și de la exigențele lui Dumnezeu înseamnă de fapt *o trădare a responsabilității noastre în planul lui Dumnezeu de mântuire a lumii*.

- **Umanizarea spațiului**, adică *construirea unor spații ale comuniunii, ale unor locuri care*

raporturilor umane. Comunitatea înseamnă nu închidere față de alții, ci asumarea de responsabilități, înseamnă alteritate, deschidere față de altul, *descoperirea faptului că propria realizare individuală are loc numai și numai în cadrul unui context mai larg de realizare a altora*. Eu mă realizez numai în măsura în care îi susțin pe alții în propria lor realizare. Doar dacă există acest principiu de alteritate, de responsabilitate, se zidește realmente o comunitate. Pentru zidirea unei comunități este însă absolută nevoie de o persoană „generatoare” de comuniune, respectiv un om capabil să strângă în jurul lui pe alții prin liantul co-lizator al iubirii de semenii, conștient de faptul că el nu este o „sursă” de iubire, ci doar organul de manifestare în lume a iubirii divine.

• **Interiorizarea (și opțiunea pentru liniște).** Redescoperirea dimensiunii duhovnicești a liniștii, capacitatea de a face și a trăi în liniște, fapt ce nu înseamnă a tăcea, ci a te goli pentru a te lăsa invadat de alții și de Dumnezeu. Este capacitatea de a te lăsa umplut de Celălalt, este **capacitatea de a rămâne singuri**. Acest lucru este foarte dificil, întrucât astăzi, dacă cineva va încerca să ducă un tânăr într-un loc izolat, liniștit și să-l lase acolo o seară, va observa că el va suferi foarte probabil o criză de angoasă, pentru că îi lipsește obișnuința de a sta singur și netulburat; este de fapt *semn al incapacității de a trăi o relație realmente profundă cu semenul și cu sine însuși*. (De aceea mănăstirile nu sunt în general vizitate de tineri cu scop duhovnicesc, ci turistic). Și totuși, pentru a ajunge la „maturitate duhovnicească” nu poate fi evitată cărarea solitudinii.

Există două coordonate pe care evoluează ființa umană în general: aceea a verticalității și aceea a orizontalității. În general, tinerii sunt înțraripați de setea spre înalt, de valorile metafizice, de idealuri nobile, evoluând deci pe coordonata verticalității. Din nefericire, în societatea românească contemporană dimensiunea verticală a existenței s-a erodat foarte mult, pierzându-și mult din prestigiu. De aceea, se pare că lumea est-europeană de azi trăiește încă sub unda de șoc al celui mare cutremur care a fost Revoluția franceză din 1789. **Lumea a pierdut punctele de referință verticale**; una din expresiile pozitive ale discreditării proiectelor verticale imanente este prăbușirea ideologiilor, care au oferit un oarecare elan vertical generațiilor de până acum.

Direcția pe care va evolua destinul adultului este hotărâtă din tinerețe. În conștiința tânărului trebuie deci să răsunе apelul lui Dumnezeu făcut încă din Vechiul Testament: “Tinere, vreau inima ta”. Din tinerețe trebuie să caute un mod concret de apropiere de Dumnezeu, oferind propriei vieți un altar etern pe care să știe depune adevăratele valori.

Ce ne puteți spune despre factorii cu pretenții educative activi astăzi? Modelează cumva aceștia conștiințele în sens negativ sau pozitiv?

În munca pastorală cu tinerii nu se poate să nu se țină seama de realitatea complexă care stă în spatele termenului de **rețea**. Expresia este foarte mult folosită și răspândită în special în contextul serviciilor sociale dintr-o societate dezvoltată, unde se vorbește adeseori de *net-working*, de organizare în rețea, de rețele secundare și rețele principale etc. Unele fenomene sociale, precum *consumul drogurilor*, sunt posibil de studiat doar luând în calcul perspectiva creată de rețea.

Înțelegerea metaforei **rețea** constituie o necesitate pentru oricine activează în plan educativ. Conștiințele tinerilor sunt modelate de nenumărate influențe pozitive sau negative exercitate asupra lor de diferitele rețele din care aceștia fac parte. Aceste rețele sunt comunicative între ele, întrucât adeseori un tânăr care frecventează biserica (deci este într-o rețea „eclezială”) frecventează cu mai multă asiduitate și discoteca (deci face parte dintr-o rețea „laică” prin excelență). Rețelele sunt comunicante iar efectele pozitive dintr-o rețea se pot repercuta asupra alteia, și viceversa.

De fapt, una din problemele pe care o întâlnesc persoanele care lucrează în sistemul educativ este aceea a **complexității sociale** în care își duce viața un tânăr și la care nu corespunde în majoritatea cazurilor, din păcate, o **complexitate educativă**, integrată într-un sistem unitar. Acest fapt pune în criză însăși eficacitatea acțiunii educative. Este de subliniat faptul că în societățile complexe agențiile educative nu sunt corelate, iar uneori sunt chiar în conflict cu alte agenții educative care operează în același țesut social.

Preotul trebuie să ia în calcul această lipsă de coerență

și să încerce să integreze într-o viziune unitară și coerentă diferitele semnale contrastante corespunzătoare diferitelor rețele de influență. *Importante sunt ideile fundamentale, modelatoare de conștiință*, care sunt făuritoare de destin pentru tinerii de azi: acestea trebuie să fie în obiectivul pastoral al preotului.

Putem vorbi de o formare a tânărului între divertismentul pe care acesta îl găsește în muzică, filme, internet și instituțiile care își revendică acest rol precum școala, biserica, familia?

Dintre prezențele formativ-educative în societatea de azi așa enumera:

1. Familia;
2. Școala;
3. Comunitatea creștină (parohia);
4. Instituțiile, asociațiile și agențiile educative extra-școlare;
5. Mediile vitale cotidiene destructurante (locurile timpului liber);
6. Universul multi-mediatic (mass-media);
7. Internetul

Nu este dificil să se constate că în lumea noastră aceste entități educative sunt adeseori (dacă nu întotdeauna) în contrast sau în concurență între ele, trimițând tinerilor mesaje contradictorii sau cel puțin fragmentate și care extrem de dificil pot fi conduse la un numitor comun.

Instituțiile educative tradiționale sunt adeseori falimentare, altele s-au retras recunoscându-și inconsistența activității. ***Familia***, de exemplu, tot mai mult tinde să delege altor agenții, specializate sau nu, educarea noilor generații. De asemenea, ***școala***, în multe cazuri, tinde să reducă rolul său la o „pură instrucție” intelectuală, uitând că ea s-a născut nu doar pentru a oferi competențe profesionale, ci și pentru a constitui un ajutor concret și solid la formarea identității personale a tinerilor. ***Parohia***, demult întâmpină mari dificultăți în dialogul ei cu tinerii, nereușind să propună itinerarii atractive și convingătoare pentru tinerii contemporani. Responsabilitatea educativă a păstorului pretinde, pentru a fi mai eficace, ca acțiunea ei să fie conjugată cu aceea a familiei și a altor prezențe educative care acționează în teritoriu.

Această coordonare educativă este necesară pentru a se putea realiza ceea ce se numește un „sistem educativ unitar”. De fapt, acest sistem nu poate fi gândit fără o puternică prezență educativă a diferite instituții. În plus de aceasta, sistemul nu trebuie să fie gândit ca loc unde are loc o *diviziune a muncii între diferitele agenții educative*, rezervând familiei rolul formării etico-afective, școlii - instrucția intelectuală, anturajului - libera exprimare culturală, iar asociațiilor - responsabilitatea socializării. Această viziune eronată, uneori acceptată de diferite parohii, nu pare să țină cont de faptul că fiecare agenție are întotdeauna, în ciuda specializării sale particulare, o *intervenție unitară asupra persoanei umane* (cu alte cuvinte, discoteca creează o numită viziune asupra religiei, care se impune în cazul unor tineri mai mult decât viziunea pe care ar vrea să o propună religia despre ea însăși în parohie, pentru simplul fapt că respectivul tânăr este integrat cu precădere în rețeaua de prietenii patronată de discotecă iar nu de cea eclezială).

Trebuie să existe o rețea de relații și de comunicări, care să *lege toate agențiile prezente pe teritoriu într-un sistem unitar*, care ar putea avea *axa sa principală în parohie*, înțeleasă nu ca unitate privilegiată, ci ca loc de exprimare liberă a propriei identități. *Parohia poate deveni astfel locul ofertei de valori universale*. Toate aceste valori ea trebuie să le propună, iar nu să le impună. În măsura în care nu înțelege logica interioară a „ofertei”, iar nu a „impunerii” arogante, preotul pierde din farmecul și atractivitatea propriului mesaj.

Activitatea de „rețea”. Dacă ar fi să definim această activitate am spune că este vorba despre o acțiune socială complexă, sistematică, unitară, constând într-o apropiere de oameni într-o manieră deschisă, non-deterministă și non-unilaterală (păstorul știe că toate cuvintele lui sunt ascultate de oameni care sunt aparținători la mai multe rețele, și în funcție de aceste rețele ei înțeleg și interpretează mesajul preotului). Cu alte cuvinte, dată fiind o problemă ce trebuie să fie rezolvată, păstorul trebuie să fie conștient de faptul că *nu există o singură „cauză” a acestei probleme și nici o unică „soluție” la aceasta*. Se refuză astfel o manieră simplificantă și superficială de interpretare a realității. Munca socială de rețea poate să fie definită cu Maguire: „un proces

având un scop bine definit, tinzând să lege între ele trei sau mai multe persoane prin intermediul unor relații interpersonale semnificative”.

Putem vorbi de două feluri de rețea: aceea realizată între persoane și aceea dintre organizații. Organizarea unor rețele de servicii este constituită deci de o împletire strânsă de inter-schimburi, comunicații și inter-dependențe. Se pot enumera câteva aspecte semnificative:

- Tinerii constituie în mod spontan o proprie rețea, care este constituită dintr-un țesut original de legături multicolore, corespunzătoare diferitelor medii frecventate de aceștia, întrucât este fructul unor opțiuni individuale și al unor condiționări exterioare.
- Rețelele nu constituie neapărat un grup, ci lanțuri de persoane cu care tânărul este în contact, uneori doar sporadic (precum și interacțiunile dintre aceste lanțuri).
- Rețeaua constituie dimensiunea spațio-temporală a subiectului, teritoriul său personal, un țesut de legături care reprezintă sistemul său afectiv și de comunicări. Este posibil să fie descris, dar el suferă schimbări dinamice în mod continuu. Rețeaua are valențe și funcții diferite, atât culturale, întrucât conferă sensul identității sociale prin intermediul dezvoltării apartenenței, cât și structural-funcționale, deoarece poate să ofere susținere tânărului în înfruntarea diferitelor sale nevoi.
- În timp ce rețelele sociale caracterizate de legături slabe, favorizează accesul la resurse instrumentale, legăturile puternice furnizează *resurse afective și suporturi emotive, protecție, siguranță, susținere psihologică*, chiar dacă această distincție nu este întotdeauna aplicabilă în mod rigid. Amândouă aceste tipuri de legături sunt oricum foarte utile, chiar dacă în planuri diferite.

Ce așteaptă tânărul de la preot și care sunt exigențele unei pastoralități eficiente?

Trăim într-o *epocă a „comunităților”*. Ideea de „comunitate”, are o importanță fundamentală în lumea de azi. Odată înțeleasă importanța acestei realități, ea poate dinamiza și oferi fundament demersurilor pastorale ale preotului.

Comunitatea trebuie de fapt să fie în centrul acțiunii pastorale. Preotul are o dublă responsabilitate: aceea de a duce pe tineri la Biserică și de „a duce Biserica la tineri” în sensul de *a face să se nască comuniunea între tineri*, de a-i familiariza cu un spirit comunitar. Este important ca în urma acțiunii preotului *comunitatea parohială întreagă să fie proiectată spre lumea tinerilor* (exemplul grădinițelor de copii din biserică), să se demonstreze interesată de creșterea lor, de viitorul lor. Există în comunități, în familie, în adulții care stau în contact cu tinerii, atâtea calități care rămân în inerție. Păstorul trebuie să fie capabil să scoată la iveală întreg capitalul de viață ce există într-o comunitate și să-l pună la dispoziția tinerilor. În acest fel face un mare serviciu tinerilor și Bisericii înșiși. Aceasta pretinde însă o muncă asiduă de sensibilizare a credincioșilor, dar și curajul de a abandona un anumit fel de sechestrare biologică a lumii tinere pe care unii specialiști o operează fără a fi prea conștienți. Aș enumera deci câteva **principii de orientare pastorală**:

1. Subiectivitatea și respectarea intenției tinerilor. Un principiu elementar pretinde *promovarea autonomiei subiecților* și garantarea succesului acțiunii pastorale prin intermediul luării în considerație și a *re-elaborării motivațiilor interesatului*. În cazul rețelei, acest lucru înseamnă pe de o parte, a nu ignora, ci dimpotrivă, a pune în evidență resursele interne (fie individuale, fie colective) dintr-o parohie și să li se consimtă exprimarea precum și dezvoltarea acestora.

2. Sinergia. Acesta constituie un alt principiu fundamental, specific muncii și filosofiei de rețea, corespunzător conceptului de *cooperare*. Presupune *acțiunea simultană a diferitelor organisme pentru a atinge un anumit scop*. Acest principiu expune convingerea că *soluțiile constituie fructul unor forțe conjugate*. Parohia nu se poate izola de școală sau de alte instituții educative în inițiativele sale pastoral-educative.

3. Gradualitatea. Acest principiu este exprimat perfect de *logica pașilor consecutivi*. Este un principiu secundar, care orientează acțiunea. Constituie aproape o consecință a principiului subiectivității, în sensul că, dorind să dezvolte autonomia trebuie *să-și potrivească ritmul de acțiune la disponibilitatea care există în tineri sau la contextele de viață unde vrea să pătrundă*.

4. Continuitatea. Aceasta presupune o acțiune pastorală articulată în diferite etape sau faze, și cade în responsabilitatea subiecților angajați în activitatea pastorală. Continuitatea se concretizează deci în organizarea pe întreg arcu de timp al anului liturgic a unor întâlniri cu tinerii.

5. Transparență și comunicare. Este binevenită evidențierea publică a rezultatelor obținute.

Putem observa că tinerii sesizează dramele umanității strigând pe limba lor, ca de exemplu, în muzica hip-hop. Vă rugăm să exemplificați...

Pentru o tratare sistematică a acestei problematici aș face o trimitere bibliografică la revista *Ideea Creștină* (nr. 2/2001 (I), *Cealaltă față a fenomenului hip-hop* - Ioan Cassian) pe care eu însumi am folosit-o pentru un studiu asupra acestui fenomen cultural. Teologul și publicistul face aici o analiză extrem de minuțioasă și de profundă a fenomenului, care cred că trebuie să fie cunoscută de toți cei interesați de acest fenomen. Expun aici în sinteză câteva idei surprinse în articolul citat. Gen (sub)muzical de import, la mare modă și printre români, muzică exclusiv a adolescenților (a nu se confunda cu „manelele”, ascultată în egală măsură și de adulții de o anumită condiție), fără valoare artistică, acest curent constituie un „manifest” al unei largi categorii de adolescenți din cartierele urbane. În mesajul hip-hop se recunosc tot mai mulți adolescenți. Mass-media a subliniat în general partea scandaloasă a fenomenului, cea legată de cuvintele obscene și înjurăturile grosolane folosite, de instigațiile la alcoolizare, consum de droguri sau crimă, dar *s-a prefăcut a nu vedea temele dramatice dominante ale hip-hopului*. Acești tineri *au ceva de spus*, iar dacă înjură și fac pe „teribiliști” este ca *măcar așa să fie luați în seamă*.

Care sunt racilele pe care le evidențiază acest fenomen și care sunt mesajele sale „profetice”?

Lumea acestei muzici este cartierul și strada; nu bulevardele somptuoase, ci cartierele mărginașe și marginalizate, întunecoase, sordide, sărace, abandonate de

regimul ceaușist drept „cartiere muncitorești”, ele adăpostesc azi o lume pestriță și care reflectă foarte bine structura societății românești contemporane: „După blocurile gri, stăm noi, majoritatea” (muncitori și șomeri, analfabeți și oameni cu studii, adolescenți de liceu și tineri în căutarea unui rost în viață, mulți copii și mulți bătrâni, bătrâni, țigani, vagabonzi și prostituate, cerșetori și delicvenți etc.). *Numitorul comun al acestei lumi este „supraviețuirea”*, pentru unii aceasta îmbrăcând aspectul superior (al supraviețuirii morale, intelectuale, spirituale) și pentru alții, cel inferior (al supraviețuirii fizice); („Și se-ntâmplă deseori / să mai vezi un cerșetor / și să-ți spună cineva: / Frate, ăsta a fost doctor” – După blocuri).

Atmosfera cartierului le apare acestor tineri ca apăsătoare, încărcată de violență, disperare, derută, degradare, neîncredere, ură și egoism. Obsesiile lor sunt violența infracțională, sărăcia, inechitățile sociale, drogurile și moartea. Singurii în care mai poți avea încredere sunt Dumnezeu („*Dumnezeu e băiat de cartier*”) și „prietenarii”, adică „băiețașii de cartier”. *Banii reprezintă totul*: „banii fac pământul / să se-nvârtă înainte”, fetele se uită după băieții de bani gata, până și „soarele răsare / doar dacă-l plătești” (*Poveste fără sfârșit*).

În acest timp, „mama ta muncește ca o sclavă / să te duci la școală / măcar tu să o duci mai bine / în cartier / sărăcia se menține” (*Probleme de familie*). De ce să mai muncești pentru a te integra într-o astfel de lume strâmbă? Nu-ți rămâne decât să o respingi, să o insulti cu cele mai obscene cuvinte și gesturi, să te răzbuni cât de repede poți: „Delicvent la cînșpe ani, / omoară-i pe toți!” (*Delicvent la cînșpe ani*).

Temele predominante în hip-hop sunt: **1. Violența și infracționalitatea; 2. Corupția politicianilor și a instituțiilor de stat (poliție, justiție, guvern); 3. Obsesia sărăciei, a degradării și a alienării sociale; 4. „Problemele de familie”; 5. Credința în Dumnezeu și prietenii adevărați.**

1. Violența și infracționalitatea. „După blocurile gri” legea o fac cei puternici, potențații de peste noapte, „șmecherii”. Cei mai afectați sunt tinerii care-și petrec jumătate din timpul lor pe stradă:

„...cartieru’ unde stăm e o închisoare / cu prea multe fețe de infractori. / Aruncă o privire: îți dă fiori” (*Bine ai venit în paradis*).

Pentru cei mai mulți tineri strada/cartierul a ajuns singurul palier social accesibil. Prin faptul că nu mai sunt în grija nimănu (școala nu mai este prețuită, munca este prost plătită, nu li se întinde nici o mână de ajutor, părinții nu-i înțeleg) ei se simt marginalizați, disprețuiți: „Am să vă arăt / că nimănu nu-i pasă / am să vă arăt / că strada-ți este casă” (*Am să vă arăt*). Nu toți au răbdarea și puterea să lupte căci nu au nici un model de cinste și de integritate. Nu toți au șansa de a emigra, iar vrând nevrând, „cariera” lor trebuie să înceapă în stradă, în cartier, călcând peste orice: „Și atunci ce să faci ca să supraviețuiești / te gândești să țețuiești, te gândești să jefuiești / să te combini și tu / la ceva, să iasă-n plus / să faci bani, să trăiești, să fii un pic mai sus” (*După blocuri*).

Obiectivul multora este să câștige bani mulți, să devină puternici: de la băiețașul de cartier, până la înaltul demnitar de stat, de la valutistul de gang până la structura tentaculară a unei instituții ca F.N.I., acesta este *modelul public al lumii românești prezente*.

2. Corupția. Cum este posibil să existe o astfel de lume, fie și „după blocuri”? Simplu: pentru că nu interesează pe nimeni: „Nici un senator n-a coborât vreodată în cartier / nici un deputat n-a știut censeamnă lefter” (*Poveste fără sfârșit*). Instituțiile statului sunt corupte și cei puși să vegheze sunt vânduți: „Șpaga este cea care te scoate din rahat / un polițist, un procuror, un senator și ai scăpat”. „Am să vă arăt / că-n nimeni nu te poți încrede / Am să vă arăt / că legea nu știe și nu vede / am să vă arăt / că singur nu poți câștiga o luptă” (*Am să vă arăt*). Mizeria este apăsătoare pentru că cei care au ales să trăiască dintr-o muncă cinstită se simt disprețuiți atât de clasa parveniților peste noapte cât și de cei aleși să reprezinte și să conducă. De aici și până la refugiul în alcool și în droguri nu este decât un pas: „Și plictisit, și obosit / ai plecat de la muncă / și ești iar cu băieții / oare cine se gândea / că o s-ajungi la injecții / Vineri seara? (*Cât a trăit*).

3. Obsesia sărăciei și a degradării sociale. În această atmosferă este firesc să apară problemele de familie. Familia, prietenii și Dumnezeu sunt lucruri sfinte care alcătuiesc

acest anturaj „golănesc” se cultivă această dimensiune altruistă, pură, plină de sensibilitate, aproape sacră. „Cartierul” este în această privință superior lumii bune, care „nu mai are nici un Dumnezeu”. Suferința familiei, degradarea și dezmembrarea ei pe fondul disfuncțiilor socio-economice trezesc în tineri sentimente de anarhie și revoltă socială: „Mama ta muncește ca o sclavă / să te duci la școală / măcar tu să o duci bine / în cartier sărăcia se menține. / Vezi copii numai piele și os / Garsonierele jechoase / îți întorc stomacul pe dos... / Surioara ta și-a dat prea multă importanță / atât de multă, c-a ajuns o zdreanță” (*Probleme de familie*). Poate că viața ar fi mai suportabilă dacă nu ai vedea cum lipsurile, nedreptățile și degradarea apasă din greu peste cei apropiați: „Mama ta plânge plină de vânătași / minte c-a alunecat / dar nu-i adevărat”.

Acești adolescenți sarcastici, superficiali și provocatori, cu aerul lor de „borfași” au simțit foarte bine *cât de incorectă este distribuția în spectacolul lumii, cât de dure sunt regulile jocului, cât de demagogice replicile, cât de indiferent publicul*.

4. „Dumnezeu e băiat de cartier”. Deși „băieții de cartier” nu sunt prea „duși la Biserică” ei cred într-o dreptate de apoi și se tem de judecata lui Dumnezeu: „Ziua Judecății se apropie, nu fugi / și pe Judecător n-ai cum să-L prostești cu hârtii” (*Când o să mor*).

Dumnezeu e singurul care le știe viețile, e singurul care știe cum destinele lor s-au întâlnit cu strada. Dumnezeu nu poate condamna lumea străzii, pentru că însăși condiția ei pauperă o izbăvește de alte judecăți: „Dumnezeu s-a născut și El pe stradă”. Judecata s-a produs atunci când te-ai născut pe o treaptă socială inferioară, marginalizată. Într-un anume fel, chiar dacă sunt sau doar se pretind exponenți ai infracționalității, băieții de cartier „flămânzesc și însetează de dreptate”. O dreptate a șansei egale, de care ei nu au avut parte. De aceea, „La Mărgineni, Poarta Albă sau Jilava / băiețașii strigă și acum spre cer: / Dumnezeu e băiat de cartier!”

Există în lume un deficit de iubire, de milă, de înțelegere, pe care îl resimt și îl exprimă în felul lor „băieții de cartier”, simbolul marginalității acestei lumi. „Băieții de cartier” sunt în opoziție cu „băieții de bani gata”, adică cu exponenții parvenismului, ai corupției, ai sfidării sociale.

La sfidările clasei de îmbogățiți peste noapte, marginalitatea a răspuns de „după blocuri” cu o altă sfidare. La nerușinarea cu care „lumea bună” își etalează realizările veroase, „lumea proastă” a răspuns cu nerușinarea insultei. La falsa pudoare, cu obscenitatea. La fățărnicie, cu sinceritatea cea mai frustă. La corupția politică, cu infracționalitatea. La oligarhie, cu anarhie.

Vorbiți-ne despre modelul unei pastorații eficiente și provocatoare pentru tânăra generație...

Un preot în propria parohie nu trebuie nicidecum să se mulțumească cu o pastorală uniformizată, monocoloră, generalizatoare, pentru toate categoriile profesionale și de vârstă. El trebuie să aibă în mod special în atenție tinerii, întrucât ei sunt adulții de mâine, „mădularele” de mâine ale Bisericii.

Pentru aceasta un *proiect pastoral* concret ar presupune înființarea în parohii a unei organizații creștine de tineret, precum ar fi Liga Tineretului Ortodox (este de preferat aceasta ASCOR-ului, întrucât acesta din urmă este selectivă în ceea ce privește tinerii: cum rezultă din însăși denumirea sa, este rezervată studenților). Tinerilor le place adeseori să se „înregimenteze” în organizații mari, a căror activitate are ecou național, capabile să-și facă simțită prezența la nivel de societate. Astfel, activând în propria parohie, vor fi totuși mândri de faptul că fac parte dintr-o organizație națională, a cărei activitate este recunoscută la nivel național.

În cadrul acestei organizații, preotul trebuie să organizeze întâlniri periodice, nici prea dese (atunci apărând riscul ca acestea să nu mai fie pregătite și astfel să fie inconsistente și neatractive), nici prea rare (astfel existând pericolul ca tinerii care participă să nu poată să creeze realmente o comunitate).

Punctele de atracție în munca educativ-pastorală cu tinerii ar fi:

- **Serile filmului duhovnicesc**; cu un minim de efort financiar, preotul poate obține cu împrumut filme cu caracter religios, un video și un televizor color cu ecran mare. Aceste seri se pot desfășura în sălile școlii din parohie, sau chiar în Biserică. Pentru o reușită a acestei inițiative este însă absolut necesar să i se facă o bună publicitate în parohie, prin afișe așezate în locurile „cheie”, foarte frecventate ale

parohiei, unde trece în general foarte multă lume (centrul comunei, magazine, chiar discotecă, școală și biserică). Întotdeauna filmele trebuie urmate de *un comentariu realizat de preot la întrebările sau „provocările” tinerilor*. La aceste seri pot participa și cei de alte vârste, dar aceste persoane să vină totuși cu conștiința că seara este dedicată tinerilor, și deci nu trebuie să fie „confiscată”.

- ***Pelerinaje și excursii la mănăstiri.*** Cel puțin o dată pe an preotul este dator în fața conștiinței sale „sacerdotale” să realizeze o excursie la una din mănăstiri. O poate face în colaborare cu școala, antrenând și diferite alte cadre didactice. La respectiva mănăstire, *pentru ca inițiativa să aibă și valoare de pelerinaj*, preotul poate îndruma pe cei prezenți să se spovedească și să se împărtășească.

- ***Organizarea cercului de religie și a clubului religios pentru tineret.*** Cercul de religie poate fi locul cel mai potrivit pentru ca tinerii să-și manifeste toate interesele religioase, să realizeze compuneri cu teme religioase, să facă pictură cu caracter religios, să-și exprime toate nedumeririle din domeniul religiei. Cercul de religie presupune întotdeauna și *o festivitate de premiere* a celor mai zeloși elevi, care au participat cu asiduitate la întrunirile Cercului. Clubul religios presupune întrunirea într-un anumit spațiu a tinerilor care deja nu mai pot fi socotiți propriu-zis copii, unde aceștia să se întrețină, să se simtă bine, să discute și să-și serbeze onomastica sau diferite alte evenimente etc.

- ***Premierea celor mai buni tineri și copii la disciplina religie.*** *La sfârșitul fiecărui an școlar*, preotul trebuie să se demonstreze un om atent, care pune preț și apreciază eforturile celor care s-au distins printr-o activitate constantă și deosebită la disciplina „religie”. Din fonduri parohiale el le poate pregăti un premiu constând din cărți, iconițe, dulciuri etc., acestor elevi.

- ***Marile praznice: prilejuri de atragere a tinerilor în jurul bisericii.*** Anumite momente ale anului liturgic nu pot fi neglijate de un preot cu pasiune pentru misiunea Bisericii. Astfel, Sărbătorile iernii (din „Luna cadourilor”) nu trebuie să fie uitate. *Prezența bradului* în biserică este un semn că și parohia participă la bucuriile iernii. Prezența Moșului care distribuie cu

(nu doar la Căminul Cultural) este o acțiune pe care copiii și chiar adolescenții care nu mai cred în Moș nu o pot uita toată viața. Preotul adevărat nu se istovește nicidecum și nici *nu se arată plictisit de nenumăratele grupuri de colindători*, cel mai adesea tineri, care-i calcă pragul în noaptea de Crăciun. Nu este acum nicidecum momentul moralizării sau a apostrofării tinerilor care pe parcursul anului nu au cercetat Biserica. Dacă grupurile de tineri îl cercetează pe preot acasă, iar nu la Biserică, înseamnă că ei *sunt mai mult interesați de persoana decât de funcția lui*. Ei vor să vadă *cum este omul care se ascunde în spatele rolului de preot*. Înainte de Paști în schimb, tinerii au o anumită sensibilitate; *nu le place adeseori să fie amestecați cu vârstnicii la spovedit*, nici să facă împreună cu aceștia cozi interminabile înainte de a se spovedi. De aceea, este bine ca preotul să hotărască anumite ore speciale pentru ei. *Există o serie de sensibilități specifice vârstei lor*, care dacă sunt în mod bădăran trecute cu vederea, au ca efect îndepărtarea tinerilor de biserică (ca de exemplu: autoritarismul preotului, rigiditatea lui, dezinteresul său în raport cu tineretul etc.)

- **Crearea de spații speciale pentru tineri.** Tinerii sunt la o vârstă la care le place să li se acorde o atenție specială. Așa că este indicat atunci când este posibil, să li se rezerve un loc al lor în biserică (de exemplu, balconul sau balcoanele bisericii).

- **Colocvii pastorale organizate cu tinerii.** De îndată ce va organiza discuții deschise cu tinerii pe teme pe care aceștia le doresc, preotul va dobândi o mare audiență între tineri. Aceștia au o serie de problematice care îi interesează în mod deosebit (de ex.: sexualitatea), pe care dacă preotul acceptă să le abordeze și va reuși să le trateze cu competență, va dobândi un loc special în inima lor, atașându-i profund de persoana preotului și ca urmare și de biserică.

Aș încheia cu două maxime ale unor mari gânditori, asupra cărora cred că tinerii ar trebuie să reflecteze: „Victuros agimus semper nec vivimus unquam” (*Mereu ne gândim cum vom trăi și niciodată nu trăim în prezent*) - Manilius și „Nous ne vivons jamais, nous attendons de vivre” (*Noi nu trăim niciodată, ci așteptăm să trăim*)

- Voltaire. Acest „așteptăm să trăim” este de fapt – chiar dacă noi nu conștientizăm – lumea de dincolo, pe care indiferent la ce vârstă ne aflăm, trebuie s-o luăm în calcul, pentru că este lumea experiențelor autentice, a existenței în prezența lui Dumnezeu.

Boala sufletului:păcatul

Prof. Dan Aurelia-Maria

Scoala Generală I-VIII, Nimigea de Jos

După învățătura Bisericii noastre, păcatul este călcarea cu deplină știință și cu voie liberă, prin gând, cuvânt sau faptă a voii lui Dumnezeu. Iar pentru că voia lui Dumnezeu se arată în legile Sale, păcatul se mai numește și fărădelege. El s-a născut în rai, odată cu căderea strămoșilor: *”prezum printr-un om [Adam] a intrat păcatul în lume și prin păcat, moartea, așa și moartea a trecut la toți oamenii, pentru că toți au păcătuit în el.”* (Romani 5, 12).

Păcatul nu ține însă de firea omului, ci el s-a ivit prin întrebuințarea rea a voii libere cu care a înzestrat Dumnezeu pe om. Deci originea păcatului nu este de la Dumnezeu, deoarece El nu este urzitorul păcatului și nici nu-l voiește, dar îl îngăduie fiindcă nu voiește să știrbească libertatea de voință a omului.

Chipul în care se naște păcatul îl arată Sfântul Apostol Iacov: *”Nimeni să nu zică atunci când este ispitit: de la Dumnezeu sunt ispitit... Ci fiecare este ispitit când este tras și amăgit de însăși pofta sa. Apoi pofta zămislind, naște păcat, iar păcatul, odată săvârșit, aduce moarte”*. (Iacov 1, 13 , 15). Din aceste cuvinte reiese că rădăcina păcatului stă în poftă. **Pofta** lăsată să se întărească în sufletul omului, îl atrage și îl ispitește pe om. **Ispita** este îndemnul la **păcat**. Ea trezește pofta spre a dobândi ceva prin călcarea legii morale. Chipul în care ispitește diavolul este ațâțarea gândului omului cu diferite închipuiri, înfățișând un bine înșelător.

Creștinii adevărați pot birui ispitele prin harul dumnezeiesc deoarece: *”Credincios este Dumnezeu; El nu va îngădui să fiți ispitiți mai mult decât puteți; ci odată cu ispita va aduce și scăparea din ea, ca să puteți răbda”* (1Corinteni 10, 13).

Creștinii adevărați nu sunt feriți de ispite pentru că ele sunt folositoare: *"Fericit este bărbatul care rabdă ispita, căci lămurit făcându-se, va lua cununa vieții pe care a făgăduit-o Dumnezeu celor ce-l iubesc pe El"*. (Iacov 1, 12).

De ispite nu sunt feriți nici tinerii creștini, elevii, aceștia fiind cuprinși de un val care pustiește țara și încă o bună parte a lumii: secularizare, ateism, indiferentism religios, materialism, preținse doctrine creștine, orientalism, lipsă de formație religioasă a oamenilor, superstiție, obscurantism, formalism religios, sectarism, prozelitism agresiv satanism, violență, pornografie, delicvență, droguri, sărăcie economică și altele.

Familia, Biserica și școala sunt cei trei factori care trebuie să lupte împotriva tuturor acestora, pentru că cele enumerate mai sus au scopul de a duce la dezumanizare, la apariția ideologiilor de tot felul, la fărâmițarea conștiinței noastre de neam și credință.

Primul factor care formează persoana în perspectivă creștină este **familia**. Aceasta are menirea de a-l introduce pe copil în religia de apartenență prin Botez, dar are datoria de a forma primele conduite ale copiilor, de a le arăta calea cea bună prin exemple bune de urmat, deoarece copiii vor face sau vor crede precum părinții, imitând comportamentele acestora.

Următorul factor care formează creștini autentici trăitori este **Biserica**. Ea formează și informează prin activitățile ei specifice, realizate de preot în Biserică și în afara ei (actul spovedaniei, catehizări individuale sau în grup, activități caritabile), trăitori în Hristos și împlinitori de porunci divine. Forma principală de educație religioasă prin Biserică o reprezintă participarea elevilor la slujbele religioase și, îndeosebi, la Sfânta Liturghie, cea mai importantă slujbă a Bisericii, care dăruiește acestora har, putere spirituală și înțelepciune de a deosebi binele de rău.

Școala este al treilea factor care are menirea de a forma oameni adevărați. Elevii află în cadrul orelor de dirigiență, de cultură civică și mai ales în cadrul orelor de religie, că uitând de Dumnezeu și căutând altceva, o fericire trecătoare, ajutați pe tot acest traseu de cel ce este "tatăl minciunii", încalcă voia lui Dumnezeu, lucru care le provoacă moartea sufletului și a trupului. Tot în cadrul acestor ore, elevii sunt conștientizați că păcatul aduce multe suferințe care slăbesc și otrăvesc puterile sufletești, nimicește viața trupească prin patimi și boli și distruge buna înțelegere între oameni.

Însă, după învățătura Bisericii noastre tinerii creștini pot birui toate ispitele care vin de la lume și de la oamenii cei răi, prin următoarele mijloace:

1. Rugăciunea: *”Rugați-vă ca să nu intrați în ispită”*. (Luca 22, 40).

2. Lupta cu curaj: *”Stați împotriva diavolului și va fugi de la voi.”* (Iacov 4, 7) și

3. Privegherea asupra poftelor: *”Fiți treji, privegheați. Potrivnicul vostru, diavolul, umblă răcnind ca un leu, căutând pe cine să înghită”*. (1 Petru 5, 8).

În încheiere voi cita pe Cuviosul Părinte Marcu Ascetul care spunea: *”Cel ce vrea să biruiască ispitele fără rugăciune și răbdare nu le va depărta de la sine, ci mai tare se va încălci în ele.”*

Bibliografie

1. Biblia sau Sfânta Scriptură-Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1988
2. Sfântul Grigorie Palama – “Tratat de viață spirituală”, București, 1978
3. Cucuș Constantin – “Educația religioasă”, București, 1999
4. Î.P.S. Daniel – “Credința Ortodoxă”, Iași, 1999.

Tărâmul lui Potter

Harry Potter și popularizarea vrăjitoriei *Monahul Inochentie*

Doar cu câțiva ani în urmă apărea în America prima carte din seria Harry Potter, „Harry Potter and the Sorcerer’s Stone” - „**Harry Potter și Piatra Vrăjitorilor**” – scrisă de englezoaica J.K. Rowling. A fost urmată curând de altele din serie – fiecare din ele având parte de un fenomenal succes. Cărțile au fost traduse în mai mult de 40 de limbi, în peste 116 milioane de exemplare în peste 200 de țări. În SUA, un Comitet de Cercetare al Consumatorilor din SUA a estimat că peste jumătate din copiii de 6 până la 17 ani au citit cel puțin una din cărțile Harry Potter și că mii din ei au citit cărțile de mai multe ori (1). Poți găsi obiecte Harry Potter peste tot: castele magnetice, casete video, figurine, casete de muzică, îmbrăcăminte, cuverturi, fețe de pernă, carpete, calendar, jocuri pe computer, cutii de bomboane, etc. Chipurile de pe obiecte îl

înfățișează cel mai adesea pe Harry Potter ca pe un băiețuș inofensiv, cu un păr negru ciufulit și urma unei mici cicatrice pe frunte, purtând niște ochelari c-am strâmbi, lăsând (sau luând) o mătură și însoțit de o bufniță albă ca zăpada.

Apariția celei de-a paisprezecea istorioare, pe 8 iulie 2001, a produs cea mai teribilă zarvă în jurul unei cărți înregistrate vreodată în branșă. Încă înainte de punerea în comerț a cărții, vânzările dinaintea publicării depășeau 600.000 de exemplare. Lyn Blake, - director managerial la Amazon Comp. – companie de librării -, comenta:

- Nu am mai pomenit o carte ca asta! Depășește de 7 ori cea mai mare precomandă pe care am avut-o vreodată. (2)

Un film bazat pe prima poveste a seriei a fost lansat pe piață în noiembrie 2001. Popularitatea largă a lui Harry Potter s-a putut vedea în faptul că părinții au făcut cozi de ore în șir ca să obțină bilete pentru copiii lor. Cu o vânzare de peste 300 de milioane de dolari, până la sfârșitul lui decembrie filmul a ajuns primul în topul filmelor de lung metraj pe 2001.

Cum se explică popularitatea lui Harry Potter? Serialul Harry Potter nu se aseamănă cu povestirile de ficțiune pe care le-au citit mulți dintre noi în copilărie. Cărțile (acestea) sunt antrenante și pline de imaginație. Ele prezintă un fel de luptă a binelui împotriva răului. Eroul serialului, Harry Potter, este un personaj modest (underdog – câine de rang inferior în haită, umil) cu care se pot identifica mulți copii. Nu este popular (important) la școală. S-a înstrăinat de părinții lui adoptivi, care nu au grijă de el mai mult decât minimul posibil. Pe scurt, se simte un fel de paria fără valoare. Dar curând, în chiar prima carte, el descoperă că părinții lui naturali au fost vrăjitori uciși de un vrăjitor rău (Lord Voldemort). Voldemort încearcă să-l ucidă și pe Harry Potter, dar dintr-o cauză necunoscută nu este în stare să o facă. Agresiunea lui împotriva lui Harry, îi lasă urma de cicatrice din frunte. Pe de altă parte, Harry moștenise de la părinții lui o aptitudine pentru vrăjitorie care îl face apt să frecventeze „Școala Hogwarts de Vrăjitorie și Farmece“. Această școală există într-o lume magică, paralelă cu lumea reală (adică Anglia contemporană) în care trăiesc în mod obișnuit Harry și părinții lui adoptivi.

Restul cărții, ca și următoarele cărți ale serialului, se desfășoară în jurul instruirii lui Harry în vrăjitoria lui Hogwarts și lupta lui

vrăjitoarească împotriva lui Voldemort, care din motive necunoscute lui Harry, încă mai încearcă să-l ucidă. De-a lungul desfășurării acțiunii poveștii, Harry ajunge nu doar mai adânc implicat în arta vrăjitoriei pentru a se apăra, dar capătă și anumite trăsături „eroice“.

Serialul a fost primit de mulți cu entuziasm. Cărțile sunt laudate pe diverse motive: pentru „trăinicia lor morală“, pentru „capacitatea lor de a trezi interesul copiilor pentru lectură“, sau „pur și simplu pentru că sunt atractive“. Chiar și reviste de orientare creștină, cum sunt „Christianity Today“, „British Christianity“, „The Christian Century“ și „First Things“ au publicat recenzii favorabile. Dar creștinul ortodox sincer, care citește aceste cărți, va resimți o tulburare în suflet.

Pentru a face o critică bine întemeiată a doamnei Rowling, trebuie să abordăm trei teme principale:

-etica ilustrată de Harry Potter

-tipul de vrăjitorie descris în cărți

-rolul imaginației în viața spirituală

Codul moral al lui Harry Potter

Un critic creștin de film constata: „*Pe scurt, îndreptarul moral al doamnei Rowling de-a lungul celor trei istorisiri este clar – aș spune chiar, tăios*“ (3). Fără nici o îndoială, există un cod de morală în Harry Potter, dar care este acesta: cel creștin sau cel păgân? Să ne îndreptăm mai întâi atenția asupra nesupunerii lui Harry Potter.

Ascultarea este în mod clar un principiu creștin de bază. Ea este exprimată în Rugăciunea Domnească, pe care Apostolii au învățat-o direct de la Mântuitorul Însuși. În aceste rugăciuni, spunem „Facă-se voia Ta“ – nu voia „mea“, ci a „Ta“ să se facă. Iar pentru a învăța în ce constă voia lui Dumnezeu, ucenicul lui Hristos își supune voia proprie mai întâi părinților lui, apoi părintelui duhovnicesc, în cadrul disciplinei cunoscute sub numele de ascultare. Prin „**tăierea vocii**“, așa cum ne este ea arătată amănunțit de Sfinții Părinți, cu timpul, omul ajunge să cunoască **voia lui Dumnezeu**, întrucât propria lui voință este îndeajuns de „tăcută“ ca să-l lase să audă voia lui Dumnezeu. Iar aceasta duce la **darul deosebirii duhurilor**, așa cum ne arată Sfinții Părinți ai Bisericii.

De-a lungul întregii serii a cărților Harry Potter, Harry acționează contrar virtuții ascultării și calcă regulile celor având responsabilitatea autorității –

– nu din pricina vreunui ideal sau principiu superior acestor instanțe (ghidat de o conștiință etică oarecare), ci pur și simplu pentru că așa „îi cade bine“, sau îi stârnește o senzație de excitare sau îi satisface dorința de răzbunare. În al doilea rând, Harry Potter obișnuiește să mintă la Hogwarts ca să-și ascundă neascultarea și să scape de pedeapsa cuvenită. Și chiar atunci când neascultarea și înșelătoria lui sunt arătate ca atare, autoarea cărților nu arată în nici un fel că Harry face ceva rău, ci mai curând încuviințează fapta imorală. Doamna Rowling face acest lucru foarte clar atunci când vorbește despre aprecierea prin puncte care se face la școala copiilor în diverse competiții. Punctele pe care le primește Harry pentru acțiuni pe care le face neascultând sunt mai multe decât cele pierdute prin ascultare (iar minciunile sunt trecute cu vederea ca ceva de la sine înțeles!).

Richard Abanes în cartea sa „Harry Potter și Biblia“ rezumă astfel cele patru reguli de „etică“ care se pot învăța de la Harry Potter:

1. Neascultarea (nesupunerea) este permisă atunci când regulile nu sunt în interesul tău (nu slujesc intereselor tale);
2. Regulile nu trebuie respectate dacă ele nu corespund felului în care înțelegi tu situația;
3. Minciuna este un mijloc acceptabil pentru ați atinge scopurile;
4. Trebuie să întorci rău pentru rău și să-i tratezi bine pe ceilalți doar dacă și ei se poartă bine cu tine.(4)

Chiar și presupusul bine – în luptă cu răul, din lupta lui Harry Potter împotriva lui Voldemort, vine dintr-o perspectivă care nu este creștină. În a patra carte a serialului ni se aduce la cunoștință că sursa puterii magice pentru baghetele magice ale lui Harry și Voldemort este aceeași.(5) Așa ceva este tipic pentru codul etic păgân, în care binele și răul sunt privite ca fiind doar relative, în timp ce Mântuitorul ne învață foarte limpede că binele și răul sunt extrem de diferite unul de altul.

Poate că cea mai serioasă imoralitate care apare în aceste cărți este dezumanizarea (scoaterea din rândul oamenilor) a celor ce nu sunt vrăjitori. Acești oameni – adică toți oamenii normali din lumea reală care nu sunt vrăjitori sau vrăjitoare – sunt denumiți în cărțile serialului „MUGGLES“ (proști, prostimea). Aceștia sunt descriși în cele mai ridicole feluri și sunt prezentați drept prigonitori nedreți ai vrăjitorilor și vrăjitoarelor. Aceasta servește la justificarea numeroaselor farse vrăjitoarești îndreptate împotriva lor – iarăși, în ciuda așa ziselor reguli ale școlii, care sunt mai mult de formă.

Pe lângă răzbunarea pe

și cu cei de la școala Hogwarts, atunci când socotește el că li se cuvine un astfel de tratament. Atitudinea și comportarea lui sunt direct opuse virtuții creștine cea mai importantă: iertarea și iubirea vrăjmașilor (cf. Matei 5,43-48). Codul etic de comportare urmat de Harry Potter poate fi sintetizat astfel: „Fii drăguț cu cei ce o merită, în loc să-ți irosești bunăvoința cu ingrați“. Aceasta este una din regulile de comportament ale lui Anton La Vey, fondatorul bisericii lui satan și poate că nu întâmplător orientează ca un far călăuzitor purtarea lui Harry.(6)

Paralele cu activitatea ocultă

Întreaga serie Harry Potter este plină de aluzii la activitatea ocultă. Seriozitatea și gravitatea acestui fapt sunt de obicei respinse de cei care o susțin pe doamna Rowling, „suporterii“ dânsiei. Ei susțin sus și tare că doamna Rowling plăsmuiește o „lume imaginară“, la fel ca J.R.R. Tolkein sau C.S. Lewis în cărțile lor și deci nu trebuie dată o atenție specială faptului că J.K. Rowling vorbește despre vrăjitori, vrăjitorii, farmece și altele de felul acesta. Dar din nefericire, lumea domniei sale este departe de a fi imaginară; ea tolerează de aproape activitatea ocultă contemporană, se află într-o strânsă paralelă cu ea. Toată activitatea magică și vrăjitoarească desfășurată de Harry în cărțile doamnei Rowling au corespondență foarte veridică în viață.

Să începem aruncând o privire la programa școlară de studii de la Hogwarts.

- Este un program pe 7 ani, care se aseamănă foarte mult cu antrenamentul oferit în mod curent de Ordo Anni Mundi (OAM), un grup occult cu sediul principal la Londra și care venerează șerpii. Ca și Hogwarts, OAM oferă un program pe 7 ani.
- Programa de educație OAM cuprinde un curs de „Poeme antice“. În volumul „Prizonierul lui Azkaban“, Harry Potter este inițiat în „Studiul poemelor antice“.(7) [n. red.: în textul original, cuvântul englez „runes” desemnează un poem scandinav păgân ce vorbește despre incantații ale inițiaților în ritualuri magice]
- OAM oferă un curs de divinație pentru cei din programul de Gradul Întâi. În „Prizonierul lui Azkaban“, lui Harry Potter i se spune la ora de curs: „Anul acesta vom trece prin metodele de bază ale Ghicitului.“(8)
- OAM oferă de asemenea un curs de „Metamorfoză animală/Vârcolaci“. Și iarăși, la școala Hogwarts lui Harry i se spune: „Transformarea

este una dintre cele mai complexe și mai periculoase vrăjitorii pe care o să le învățați.”(9)

S-ar putea continua cu ușurință această serie de comparații. Printre alte domenii ale ocultismului menționate de Rowling se află astrologia, descântecul, necromanția, plantele pentru farmece, elixirurile, strigoii, farmecele, piromanția, numerologia, chiromanția, ghicitul cu globul de cristal și altele asemenea. Rowling nu crează noi tipuri de vrăjitorie, nu „imaginează” așa ceva! Ea doar prezintă practici elaborate de mult timp și care continuă să fie folosite în ocultism și în prezent. Doamna Rowling recunoaște că a făcut cercetări în domeniul ocultismului tocmai pentru a face povestea mai „credibilă”.(10)

Partizanii, adepții serialului, atrag atenția cu insistență asupra formulei magice fără sens pe care o introduce Rowling („Alomohora! Expeliarmus! Rictusempra! Finite Incantatem!”), ca o dovadă a abordării fantastice și imaginative a vrăjitoriei din partea autoarei, dar această introducere, puțin cam lipsită de spirit la povestea ei este o foarte modestă variație la foarte reala vrăjitorie pe care o descrie. În multe alte locuri, ea prezintă vrăjitoria fără nici o modificare. Așa face, de exemplu, atunci când vorbește despre „Mâna Gloriei”, care apare în „Camera Secretelor”: „Ah, Mâna Gloriei!!! Înfîge o lumânare și ea va da lumină numai pentru cel ce o ține! Cel mai de nădejde prieten al hoților și jefuitorilor!”.(11) O astfel de „Mână a Gloriei” există ca atare în tradiția ocultismului și este ceva de-ți îngheață sângele în vine. Era mâna unui ucigaș executat prin spânzurare, tăiată, lăsat sângele să se scurgă și conservată cu sare și prin afumare. Se făceau și lumânări din grăsimea altui ucigaș, cu fitilul făcut din părul lui. Astfel de lumânări se înfîgeau în mâna preparată înainte ca hoțul să pătrundă în casa victimei lui. Se credea (de către ocultişti) că mâna aceea ar fi avut diverse puteri vrăjitoareşti care îl apărau şi-l avertizau pe hoţ.(12)

Rowling descrie și ghicitul cu globul de cristal, cu exactitate și foarte puțin adăug din imaginație. Profesorul de ghicitorie de la Hogwarts îi învață pe copii așa: „Contemplarea globului de cristal este o artă deosebit de rafinată. Vom începe prin relaxarea gândirii conștiente și a ochilor exteriori... pentru a limpezii Ochiul Interior și supraconștientul”.(13) Aceasta este o descriere exactă a tehnicii de care fac uz ghicitorii pentru a intra în transă și apoi în contact cu lumea spiritelor în încercarea lor de afla viitorul.

Dar cea mai înfiorătoare practică ocultă este descrisă în cartea a patra – Harry este prins printr-o vrăjitorie și dus într-un cimitir. Ritualul satanic ce are loc acolo este descris cu detalii oribile. Chiar dacă nu sunt urmate cu exactitate ritualurile cunoscute, toate elementele lor sunt prezente: sacrificarea unui om, automutilare, precum și materiale despre care se știe că sunt esențiale într-un ritual satanic, inclusiv un „athomey“ (un pumnal cu două tăișuri, ascuțit la vârf, folosit pentru a străpunge victima jertfită).

În cărțile doamnei Rowling se întâlnesc de asemenea multe personaje de notorietate în ocultism. De exemplu, Nicholas Flamel împreună cu soția sa, Perenelle. Ambii au fost într-adevăr ocultști și au trăit în secolul XIII. Nicholas Flamel a practicat alchimia și se credea că ar fi reușit să prepare „Piatra Filozofală“. (14) Se presupunea că piatra transformă orice substanță în aur; de asemenea că produce Elixirul Vieții care te face nemuritor. Rowling nu face uz de imaginație în nici un fel, copiind în personajele cărții ei pe Nicholas Flamel și soția lui cu „Piatra Filozofală“ cu tot. Similar este amintit și Adalbert, un arhiepiscop din Canterbury din secolul VIII, condamnat pentru erezie (prezentat de doamna Rowling, desigur, într-o lumină favorabilă); și Paracelsus, un alchimist elvețian.

Un personaj din cărțile doamnei Rowling care trebuie să pună în gardă imediat pe cititorii creștini este „Cassandra Vlabatsky“. Richard Abanes argumentează convingător că acest personaj trimite la Helena P. Blavatsky, numele fiind ușor modificat pentru a evita o menționare directă. (15) H. P. Blavatsky a trăit în secolul XIX și a întemeiat Societatea Teosofică, al cărei scop era „*să se opună materialismului științei și oricărei forme de teologie dogmatică, în special celei creștine, pe care Conducătorii Societății o consideră deosebit de vătămătoare*“. (16) Blavatsky afirmă despre ea însăși, și era considerată și de adeptii ei, că este posedată de „un anume altcineva“ (17); Blavatsky scria, fără înconjur, că „*satan, șarpele din Geneză, este adevăratul creator și binefăcător; părintele speciei omenești spirituale*“. (18)

Rowling introduce în scenă și multe personaje cunoscute în lumea păgână și din mitologie, folosind numele lor pentru eroii cărților ei: Minerva (zeiță romană), Argus (gigantul din mitologia greacă care avea un singur ochi, ciclopul), Circe (vrăjitoarea din Odissea) și Cliondra (druid, zeiță celtică venerată de neopăgânii contemporani). (19)

J.K.Rowling nu creează o „lume secundară“, cum ar fi de exemplu

Tărâmul Pământului din Mijloc imaginat de Tolkein, ci o „lume paralelă“ – o lume care urmează strâns activitatea ocultă contemporană. De fapt, așa cum spune Abanes: „Perfecta orientare a doamnei Rowling în hățișul ocultiştilor este atât de evidentă în cărţile sale, încât într-o emisiune radio în direct un auto-intitulat „mag“ (bărbat practicant al „magick-ului“, (20) al vrăjitoriei) a întrebat-o cu foarte mare interes pe Rowling dacă a fost ea însăşi membră în <<Craft>> (adică Wicca). Când doamna Rowling răspuns că nu, interlocutorul a părut foarte surprins şi a replicat: „Ei, totuşi v-aţi făcut temele pentru acasă foarte bine!!”. Şi a continuat să vorbească exprimându-şi pasiunea pentru serialul Harry Potter, nu numai pentru faptul că este atât de plin de ocultism, dar şi pentru că modul pozitiv în care este prezentat în el magick-ul a făcut-o pe fiica lui să se acomodeze mai uşor cu propria lui activitate de vrăjitor magician.“(21)

Tocmai în aceasta constă şi pericolul! Cărţile doamnei Rowling oglindesc atât de fidel activitatea ocultistă contemporană, încât devin o punte „firească“ pentru tineret către vrăjitorie. Federaţia Păgână a Angliei (Pagan Federation of England) a desemnat de curând (septembrie 2001) primul său „ofiţer pentru tineret“ care să se ocupe de numărul crescând de întrebări din partea tinerilor. Ofiţerul lor pentru relaţiile cu publicul, Andy Norfolk, atribuie acest interes în creştere al tineretului pentru vrăjitorie volumului „Harry Potter şi Piatra Filozofală“, celorlalte cărţi din serialul Harry Potter şi spectacolelor de televiziune cum ar fi „Sabrina, adolescenta vrăjitoare“ şi „Buffy, spaima vampirilor“. Şi tot el a adăugat că după apariţia fiecărui articol despre vrăjitorie şi despre păgânism „*trebuie să facem faţă unei creşteri uriaşe a numărului de apeluri telefonice, mai ales din partea tinerelor fete*“.(22)

Şi atunci, de ce le vine aşa de greu oamenilor să vadă că serialul Harry Potter îi poate îndrepta cu uşurinţă pe copii către o activitate vrăjitoarească – ocultă – concretă? Deloc surprinzător, Rowling şi sprijinatorii ei neagă orice intenţie de a îndruma oamenii, şi în special copii, către vrăjitorie. Dar să fim atenţi la reacţia autoarei faţă de coperta la volumul „Harry Potter şi Piatra Filozofală“, editat de Scholastic! Într-un interviu din aprilie 1999 despre ţinuta grafică a numeroaselor ediţii ale cărţilor domniei sale, doamna Rowling comenta excitată: „*Coperta realizată de Scholastic arată cel mai aproape de felul în care îmi imaginasem eu însumi că ar trebui să se prezinte cărţile serialului. Arată ca o carte de „farmece“, atât datorită culorilor, cât şi stilului*” ilustraţiilor.“(23)

Războiul duhovnicesc și paza de imaginație

După toate aparențele, doamna Rowling nu-și dă seama pe deplin de semnificația faptelor ei. Pretinsa ei necredință în ocultism, însoțită strâns de interesul pentru activitatea ocultistă o face să fie deschisă manevrării și influenței din partea duhurilor căzute. O dovadă în acest sens este chiar propria ei relatare despre felul în care i-a venit ideea pentru întregul serial Harry Potter.

J.K. Rowling a avut ideea cărților ei în 1990, în timpul unei călătorii cu trenul. După cum spune chiar dânsa, brusc, fără nici un preludiv, l-a văzut pe Harry „foarte, foarte limpede“ în minte. Imaginea lui vizuală s-a proiectat în gândurile ei din afară, dintr-un nicăieri, ca o „individualitate deplin formată“. Într-un interviu, J.K. Rowling a declarat: *„Personajul Harry pur și simplu s-a vârat înăuntrul capului meu... Am simțit în mod real că el era cineva care s-a autoinvitat și a intrat cu de la sine putere în ochii minții mele.“*(24) J.K. Rowling mărturisește că nu are nici cea mai mică idee de ce el a „ales-o pe ea“ atunci când a făcut aceasta.(25) După spusele ei, Harry pur și simplu se afla pe acolo arătând foarte – foarte asemănător cu ceea ce se poate vedea acum pe copertile cărților ei, cu părul negru și ochelari... A simțit cumva că este un vrăjitor... Curând după aceea a început să se gândească atent cum s-ar putea face (povestirea), dar cu mult timp înainte de a scrie despre băiețuș pe care (încă) nu îl cunoștea, știa despre el că are puteri vrăjitocești.(26)

Aspectul alarmant în toate acestea și ceea ce distinge acest fapt de o inspirație artistică este că acea „entitate“ s-a autoinvitat și s-a introdus ea însăși în viitoarea autoare a cărților. Autoarea cărților nu a avut o intuiție sau o viziune de ansamblu a subiectului, ci o ÎNTÂLNIRE cu o altă ființă; iar faptul că nu crede în „magie“ (conform propriilor declarații) și nici într-o lume a spiritelor, o face disponibilă, deschisă manipulării printr-o astfel de întâlnire. Fără nici un discernământ J.K. Rowling a acceptat orice i s-a ivit în imaginație.

Episcopul Augustinos de Florina confirmă acest punct: *„Succesul lui satan este mai mare atunci când el stă ascuns. Prin agenții lui, prin savanți și erudiți despre care se consideră că au o educație înaltă, el răspândește pretutindeni dezinformarea că nu ar exista – și astfel oamenii trec prin viață fără grijă și nepăsători, iar el îi atacă pe neașteptate. Îi găsește astfel nepregătiți și îi distruge spiri-*

tual. Dar dacă au credință că există diavolul, care îi urăște cu o ură de nedescris, care dă târcoale ca un leu hămesit să înhațe și să răpească suflete, atunci oamenii vor fi precauți și vor lua toate măsurile de prevedere care le sunt date de Sfânta Scriptură spre a-l birui“ .(27)

Domnul nostru Iisus Hristos a descoperit oamenilor nu numai o cunoaștere sigură a lumii îngerilor, dar și o cunoaștere a lumii demonice, învățându-ne despre războiul pe care trebuie să-l purtăm cu duhurile căzute. După cum spune Sfântul Nicolai Velimirovici, Domnul nostru Iisus Hristos ne salvează nu numai de păcat și moarte, dar și de „indiferența și ignoranța noastră în ceea ce-l privește pe satan, care este cauza tuturor păcatelor, un ucigaș și un mincinos“.(28) Războiul spiritual împotriva înșelăciunilor din partea duhurilor căzute este descoperit într-un mod limpede și complet numai în creștinism și în chip deosebit, specific, în creștinismul ortodox al Sfinților Părinți ai Bisericii. „Există învățături despre amăgirea spirituală și în alte tradiții - spune părintele Seraphim Rose, dar nici una nu este atât de detaliat elaborată ca cea dată de Sfinții Părinți Ortodocși; și, lucru mai important, aceste înșelăciuni din partea celui rău și de la firea noastră căzută sunt atât de omniprezente și de dibaci făurite încât nimeni nu ar putea să scape de ele dacă Dumnezeu cel iubitor, descoperit prin creștinism, nu ar fi aproape de noi spre a ne elibera de ele“.(29)

Susținătorii creștini ai serialului lui Harry Potter desconsideră acest război la nivelul spiritual, făcând apel la o argumentație de tipul „lumea lui Rowling este una imaginară – ce poate fi dăunător în imaginație?!“. Dar tocmai în imaginație are loc cea mai mare parte a acestui război, așa cum scrie Apostolul Paul: „Pentru că deși umblăm în trup, nu ne luptăm trupește – devreme ce armele luptei noastre nu sunt trupești, ci puternice înaintea lui Dumnezeu, spre surparea întăriturilor. Noi surpăm socotințele minții(30) și toată trufia care se ridică împotriva cunoașterii lui Dumnezeu și tot gândul îl robim spre ascultarea lui Hristos” (2Cor.10, 3-5). În altă parte Sf. Apostol Pavel „Căci lupta noastră nu este împotriva cărnii și a sângelui, ci împotriva Începătorilor, împotriva Stăpâniilor acestei lumi de-ntuneric, împotriva duhurilor răutății care sunt în văzduhuri“.

Mărturia unanimă a Părinților Bisericii se împotrivește cu tărie la folosirea greșită a imaginației. Proasta folosire a imaginației poate conduce la cazuri grave de amăgire duhovnicească (înșelare

spirituală). Ei pun în opoziție imaginația dezordonată, anarhică, pe care ei o consideră a fi desfrâu al meditației nelalocul ei, față de cumpătare și căință. Sfântul Nicodim Aghioritul scrie: „*Diavolul se află într-o strânsă legătură și familiaritate cu imaginația, și dintre toate puterile sufletului pe care le are omul, aceasta este cel mai potrivit organ pentru a înșela pe om și a-i ațâța patimile și răutățile. Într-adevăr, diavolul este foarte apropiat de natura imaginației. Pentru că el, creat de Dumnezeu ca o minte curată și simplă, fără formă și chip, ca și ceilalți îngeri, a ajuns după aceea să-i facă formele și imaginația, chipurile. Închipuindu-și că și-ar putea așeza tron deasupra cerurilor și că ar putea ajunge ca Dumnezeu, a căzut de la starea de înger de lumină și a devenit diavol al întunericului... El a înșelat pe Adam prin imaginație și a stârnit în mintea lui Adam iluzia de a fi egal cu Dumnezeu. Înainte de căderea în neascultare, Adam nu avea însușirea imaginației.*” (31)

Așadar, imaginația omenească fiind supusă efectelor căderii în păcat, omul trebuie să se folosească de ea cu discernământ, cu multă băgare de seamă la gândurile și imaginile – chipurile care apar în ele. Sfinții Părinți ne învață să nu avem o încredere totală în astfel de cugete și chipuri, să nu ne biziim pe ele orbește, ci să cercetăm totul prin învățăturile Bisericii și prin sfătuirea cu cei ce au autoritatea duhovnicească asupra noastră.

O pregătire pentru inițierea demonică

Biserica a recomandat de mult practica a ceea ce se numește în limba latină *LECTIO DIVINA*, adică Lecturi Duhovnicești, tocmai pentru că ceea ce se petrece în gândurile și imaginația noastră influențează și modelează comportamentul nostru. Atunci când ne umplem inimile și mințile cu idei și gânduri dumnezeiești, purtarea noastră se va potrivi acestora. Părintele Seraphim Rose era atât de sensibil la această desfășurare a lucrurilor, încât a observat că atunci când trecea o zi fără o lectură spirituală, sufletul i se îngreuna. Cu atât mai rău când fără să citești deloc scrieri de spiritualitate, absorbi lucruri direct opuse vieții duhovnicești creștine așa cum sunt cărțile serialului Harry Potter! Aceste cărți nu numai că trag în jos sufletul, dar și familiarizează cu lumea ocultismului, deschizându-l diferitelor tipuri de inițiere în ocultism, despre care părintele Seraphim a scris lucrarea sa „Ortodoxia și religia viitorului”: „*Să zicem că aceste*

<<experiențe religioase>> sunt încă cel mai

adesea căutări de natură experimentală și făcute orbește, ce conțin tot atâta autoînșelare de ordin psihic, pe cât sunt de autentice în ritualurile lor de inițiere demonică; fără îndoială, nu toți cei care au <<meditat>> cu succes sau care cred că au primit <<botezul spiritului>> au fost și inițiați în împărăția lui satan. Dar în pofida acestor aspecte aparent liniștitoare, acesta este scopul acestor <<experimente>> și nu există nici cea mai mică îndoială că tehnicile de inițiere vor deveni din ce în ce mai eficace pe măsură ce omenirea devine mai pregătită pentru ele prin atitudinea de pasivitate și deschidere la noile <<experiențe religioase>> care îi sunt inspirate prin aceste mișcări“.

Atitudinea de pasivitate și deschidere spre activitatea paranormală este clar cultivată în recenta ecranizare a primei cărți din seria „Harry Potter și Piatra Vrajitorilor“, poate că într-o măsură mai mare decât chiar în cartea însăși. De fiecare dată când se află în mijlocul evenimentelor vrăjitoarești, Harry Potter este arătat cu gura larg deschisă a desfătare, fascinație și acceptare. Aceasta să fie oare o atitudine față de supranatural ce s-ar cuveni să fie cultivată la copii?? Un expert în problemele ocultismului afirmă următoarele: „Marea mea preocupare și îngrijorare este aceea că dumnezeiasca temere care protejează neamul omenesc de a se lăsa antrenat fără grijă în tărâmul spiritelor este alungată de acești copii care citeșc din cărțile seriei Harry Potter. Terorile și ororile magiei negre și a practicilor vrăjitoarești, ritualuri, ceremonii și posedare demonică sunt prezentate ca ceva normal, sunt normalizate. În mod alarmant, cărțile Harry Potter produc o angajare și plăcere pentru ucenici în păgânism, îi atrag și educă pe copiii noștri în alternative spirituale, îndepărtându-i de principiile biblice și de apărarea din partea lui Dumnezeu“.(32)

Un foarte semnificativ comentariu a fost făcut de scriitorul de povestiri horror Stephen King. În cadrul prezentării de carte din paginile ziarului New York Times, King a scris că seria Potter – care lui îi place! – oferă copiilor o bună introducere la propriile lui povestiri feroase și demonice!(33) Spre ce sfârșit îi ghidează cultura noastră pe copii?

Faptul că serialul Harry Potter are o popularitate atât de mare și se impune atenției generale este o dovadă elocventă a întinsei lipse de discernământ creștin. Părintele Seraphim, vorbind despre foarte scăzutul nivel spiritual al timpurilor noastre, scria: „Dar cum a ajuns umanitatea – și firesc <<creștinătatea>> - la o asemenea stare disperată? Desigur, nu din cauza închinării pe față

limitată la un număr destul de mic de oameni. Este vorba mai curând de ceva mult mai subtil, dar cu atât mai înspăimântător pentru creștinul ortodox conștient: s-a pierdut din parte harul lui Dumnezeu, ca o consecință imediată a slăbirii credinței și a pierderii gustului creștinismului autentic. În Occident este un lucru incontestabil că harul lui Dumnezeu s-a pierdut cu multe secole în urmă. Romano – catolicii și protestanții de astăzi nu cunosc puterea harului dumnezeiesc. De aceea nu ne mirăm că ei nu sunt capabili să-l deosebească de înșelările drăcești. Dar vai! Succesul falsului spiritual chiar pentru creștinii ortodocși de astăzi, dă la iveală, cât de mult,- chiar și aceștia -, au pierdut mireasma adevăratului creștinism“.

Doar privind pur și simplu la spectacolul largii popularități a cărților Harry Potter și este destul pentru a putea vedea renașterea interesului pentru vrăjitorie și pentru ocultism. Aspectul cu adevărat îngrijorător al tuturor acestor fapte este acela că mulți oameni nu recunosc situația ca atare. Ei au pierdut în mare parte sensibilitatea pentru ceea ce constituie viața creștinească.

Creștini drept măritori! Cu teamă de Dumnezeu și credință, țineți-vă strâns de Biserică și de poruncile ei salvatoare. Să vedem cărțile Harry Potter așa cum sunt ele în realitate, o pregătire și predispunere la inițierea în împărăția diavolească și să îmbrățișăm cu toții cu mai multă feroare Credința noastră, să ne înmulțim rugăciunile și să ne ținem treji, pentru că „Iată! Mirele vine!“

(Traducere din engleză de Valentin Moga, din „The Orthodox Word”, vol. 37, nr. 5 (220), sept.-oct. 2001)

NOTE

- (1) Robert McGee and Caryl Matrisciana, Harry Potter: Witchcraft Repackaged, Making Evil Look Innocent (video), (Hemet, California: Jeremiah Films, 2001).
- (2) Richard Abanes, Harry Potter and the Bible (Camp Hill, Pennsylvania: Harigon Books, 2001) p.205.
- (3) Alan Jacobs (literature professor at Wheaton College), FirstThings, January 2000.
- (4) Abanes, p. 38,41.
- (5) J.K. Rowling, Harry Potter and the Goblet of Fire (New York: Scholastic, 2000), p.697.
- (6) Abanes, p.167.
- (7) Rowling, „Harry Potter and the Prisoner of Azkaban“ (New York, Scholastic, 1999), p.17
- (8) Rowling, „Harry Potter and the Prisoner of Azkaban“ (New York, Scholastic, 1999), p.103
- (9) Rowling, „Harry Potter and the Sorcerer’s Stone“ (Scholastic, 1997), p.134.
- (10) Abanes, p.23 citând pe Rowling într-un interviu la radio în „Diane Rheim Show“, WAMU, National Public Radio, Oct.20, 1999.

- (11) Rowling, „Harry Potter and the Chamber of Secrets“ (New York, Scholastic, 1999), p.51.
- (12) Abanes, p.60-61
- (13) Rowling, Harry Potter and the Prisoner of Azkaban, p.297.
- (14) Cartea doamnei J.K. Rowling are titlul original „Harry Potter and the Philosopher’s Stone“ (Harry Potter și Piatra Filosofilor), cel cu care a fost publicată în Anglia. Ea a fost reintitulată „Harry Potter și Piatra Vrajitorilor“ de Scholastic Books Inc., editorial american.
- (15) Rowling face uz de o anagramă și pentru unul din pseudonimele lui Voldemort: „Tom Marvolo Riddle“. Literele se pot aranja în: „I am Lord Voldemort“ (Eu sunt Lord Voldemort).
- (16) Dintr-o broșură a Societății Teosofice. Citată de Constance Cumbeș în „The Hidden Dangers of the Rainbow“ (Shreveport, Louisiana, Huntigton House, 1983), p.45.
- (17) M.K. Neff, Personal Memoirs of H.P. Blavatsky, p.249.
- (18) H.P. Blavatsky, The Secret Doctrine (Los Angeles, Theosophy Co., 1925), vol.3, p.386.
- (19) Abanes, p.30-32
- (20) Abanes folosește intenționat termenul de „magick“, pentru a pune în lumină similitudinea dintre vrăjitoria de care face uz Harry Potter și cea pe care o învață, o predă, Aleister Crowley.
- (21) Abanes, p.24, citând pe Rowling din „Diane Rheim Show“.
- (22) „Potter Fans Turning to Witchcraft“ (Pasionații după Potter îndreptându-se spre vrăjitorie), în „This is London“ (Associated Newspapers Ltd., August 4, 2000): <http://www.thisislondon.co.uk/dynamic/news/story.html?in-review-id=306020>.
- (23) Abanes, p.123.
- (24) J.K. Rowling, citată în Reuters, „Harry Potter mi s-a vârat în minte“, iulie 17, 2000.
- (25) The Diane Rheim Show.
- (26) Abanes, p.21-22.
- (27) Episcop Augustinos Kantiotes, Scânteii de la Apostoli (Belmont, Massachusetts, Institutul pentru Studii Bizantine și Greustillederme, 1992, p.197-198).
- (28) Cf. Ioan 8,44: „El de la început a fost ucigător de oameni și nu a răspuns într-adevăr, pentru că adevărul nu este întru el. Când el grăiește minciuna, dintr’ale lui grăiește, fiindcă el mincinos este și tatăl minciunii“ (traducere Bartolomeu Valeriu Ananie, 1995).
- (29) Părintele Seraphim Rose, „Scrisoare către un cântător spiritual“, The Orthodox Word, p.187-188 (1996), p.119.
- (30) Cuvântul grecesc folosit aici este LOGISMOI, care înseamnă „gânduri“, „cugete“. În literatura patristică, termenul LOGISMOI este folosit adesea pentru a denumi gândurile, cugetele, care ne sunt sugerate de cel rău. (nota ediției în engleză). Nota traducător: în textul în engleză, din motivele de mai sus, „socotimțele minții“ sunt traduse prin „imaginații“.
- (31) Sfântul Nicodim Aghioritul, Manual de Sfaturi Duhovnicești (Mahwah, New Jersey, Paulist Press, 1989), p.149-150.
- (32) Caryl Matrisciana, citată în Julie Foster, „Potter Books: Wicked Witchcraft?“. Vedeți http://www.worldnetdaily.com/news/article.asp?ARTICLE_ID=24080.
- (33) Stephen King, „Wild About Harry“, New York Times Review of Books, iulie 23, 2000.

Valori creștine ale familiei în România și practici contrare acestora

Pr. Prof. Ilie Moldovan

I. Semnificația familiei în general și a celei creștine în special, în lumina gândirii ortodoxe, legea noastră strămoșească

Valoarea familiei este exact aceea a vieții însăși. Fie că privim familia din perspectiva existenței umane naturale, fie a celei umane spirituale, familia este izvor și albie a vieții. Ea este prima societate naturală care se sprijină pe legătura indisolubilă dintre bărbat și femeie și care se completează cu o lume nouă în care apar copiii. Prima condiție și prima formă a societății umane, familia, conferă omului ajutor și siguranță celui dintâi pas pe care îl face în viață și fără de care nu poate face altul. Constituind un grup compus din persoane unite prin legături de căsătorie și relații paterne, familia reprezintă aceste două raporturi de bază care determină apariția și dăinuirea existenței umane însăși. Astfel, putem spune că valoarea familiei este exact aceea a vieții însăși, întrucât ea este adevăratul om întreg. „Nu este bine să fie omul singur”, aflăm scris în referatul biblic al creației și, desigur, nici femeia nu e bine să fie singură, dar și mai greu ar fi acest lucru pentru copii. Căci nici bărbatul singur, nici femeia singură, cu atât mai puțin copiii, nu formează încă omul. Prin unirea bărbatului cu femeia, privită ca un act spiritual și fiziologic, are loc crearea unui al treilea, copilul, iar aceasta aduce cu sine intimitatea unei vieți mai înalte și o unitate de conviețuire mai completă. Chiar acei oameni care

zicem superioară la traiul în familie, caută să-i regăsească binefacerile într-un fel sau altul. Dar cel ce trăiește în ea se află în legea ei comună și realizează condițiile morale necesare pentru ca facultățile sale să se dezvolte, ca trebuințele multiple ale firii sale să se satisfacă și ca datoriile sale să se împlinească. Familia mai este și cea dintâi instituție umană, așezământ prin care viața socială se desfășoară în mod organizat și eficient. În această calitate de instituție, mamă a tuturor celorlalte, unitate primordială a întregii societăți, familia care se află la confluența vieții individuale și a celei colective, poartă în sine toată viața, precum celula organică poartă energiile materiei brute și aceea a țesăturii vii pe care ea trebuie să o furnizeze. Orice acțiune ce urmărește dezorganizarea familiei – de la corupția exercitată de falsa „educație sexuală” până la instalarea stării avorționiste - poate aduce cu sine destrămarea vieții umane însăși.

Familia, punct gravitațional de existență omenească. Un alt adevăr de observație curentă îl constituie faptul că familia se caracterizează printr-o trainică sudură internă. Astfel, forțele interioare care unesc familia sunt sentimentele cele mai puternice: atașamentul emoțional al soților, precum și al părinților și al copiilor, respectul reciproc, solidaritatea și alte atitudini care rezultă din satisfacerea nevoilor emoțional-spirituale, năzuința spre intimitate, spre simțământul de încredere și siguranță. Prin urmare, familia este punctul gravitațional de existență comunitară, primul și cel mai important în acest sens, fiind în același timp comun persoanelor care îl alcătuiesc, deosebit de al altor persoane, în mod absolut unic, după cum și fiecare persoană este unică sau fiecare ființă conjugală este unică. Din sânul vieții familiale toate vârstele au de câștigat: tinerețea aici se dezvoltă, vârsta coaptă aici își asigură fecunditatea, bătrâneții familia îi acordă un supliment de fericire, un sprijin, o prelungire a mulțumirii pentru biruințele câștigate în tumultul existenței pământești. Dacă privim importanța familiei în genere, atât pentru individ cât și pentru societate și constatăm că familia e omul, iar buna ei funcționare înseamnă viața, urmează să ne dăm seama că adevărurile ce stau la baza

ate ca având o valoare absolută pe care nu o putem dezavua fără să ne dezavuăm pe noi înșine, umanitatea noastră și natura. Familia naturală concentrează, așadar, totalitatea valorilor prin care se afirmă și se susține viața, ea modelează aptitudinile originare, sufletești și trupești ale omului, după cum face și ca bunurile existenței lui să sporească și să se transmită din generație în generație ca forme ale culturii și civilizației. Cu toate acestea, ea nu-și este suficientă sieși.

Familia, mijloc de promovare a valorilor vieții veșnice. În calitatea sa de izvor și albie a vieții, familia nu este numai purtătoarea unor puteri reproductive: este și vatra unor puteri ale începutului, puteri veșnice și productive. Neamul omenesc biologic se consumă și îmbătrânește pe zi ce trece. El ar fi sortit să dispară dacă ar fi lipsit de un proces de regenerare spirituală. Din cele mai îndepărtate origini ale umanității, familia își asumă nobila și anevoioasa sarcina de a îngriji de recrutarea elementului nou care prin transmiterea vieții combate și depășește opera morții. Însă, o adevărată biruință asupra morții nu a fost câștigată decât de către Iisus Hristos-Domnul, care a înviat din morți. Hristos, prin Înviere, a schimbat condițiile ontologice ale existenței. Familia însăși devine un mijloc de a promova nu doar valorile lumii acesteia, ci mai ales valorile vieții veșnice, scopul ei devenind și acela de a lărgi hotarele Împărăției lui Dumnezeu. Desigur, ne referim la familia creștină, iar în această calitate, ea nu mai este o simplă „celulă a societății”, căci a ajuns o „biserica domestică” (cf. Rom. 16, 5). Familia creștină este matricea generatoare a unei vieți noi, este laboratorul sacru în care se pregătește, se formează și se întreține în fiecare ceas firea restaurată în starea originală predestinată nemuririi. În sensul acesta ne sfătuiește Sf. Ioan Gură de Aur: „Folosiți-vă cu înțelepciune de viața familială și veți fi primii în Împărăția cerurilor și vă veți bucura de toate bunurile” (Omilia 7 la Evrei).

Raportul dintre caracterul natural și cel supranatural al vieții familiale. După cum am mai văzut, continuitatea vieții în albia familiei este asigurată de o anumită ordine care o susține launtric și care îi garantează transmiterea modelelor ei de existență peste veacuri. Prin

natura ei, familia este așezământul moral care sădește și îngrijește plămada făpturii umane într-un fel care nu poate fi înlocuit cu nici un altul. Vorbind la modul universal, istoricii convin că epocile de prosperitate și de putere a popoarelor coincid întotdeauna cu cele de puritate și solidaritate a vieții familiale. Dar și invers, corupția și degradarea vieții sociale sunt contemporane cu degradarea morală a familiei. E bine să observăm și cum apare acest fenomen. E o lege generală aceea că natura lăsată doar la puterile sale este neputincioasă a se conserva, că fără ordinea supranaturală, virtuțile și sensurile lor spirituale nu pot subzista intacte. Istorește vorbind, familia a avut ca fundament și ca suport religia. Și tot atât de adevărat și justificat istoric este și faptul că doar religia creștină i-a permis să-și dezvolte deplin valențele. Credința creștină pătrunde și susține familia în sensul formării unei structuri puternice, ridicând-o în sferele cele mai înalte, și face din ea o cetate inexpugnabilă, o *ecclesia domestica*. Numai că o cădere din harul familiei creștine, prin păcatele care pătrund până în vistieriile vieții, este și ea posibilă, iar această cădere face ca prăbușirea să nu se oprească la o stare naturală a acestui așezământ, ci să coboare sub nivelul rânduiei firești, în zona degradării și a viciului.

II. Valori creștine ale familiei în spiritualitatea românească.

Mai presus de orice, în familie la români e prețuită iubirea.

În contextul datelor care definesc familia creștină, spiritualitatea românească se înscrie cu valorile ei proprii. Sunt acele valori care îi asigură căsătoriei cel mai important dintre scopurile sale: desăvârșirea în iubire, care o face cu adevărat rodnică, după cum îi deschide și perspectivele atingerii acestui scop: devotamentul inspirat, susținut de credință. Aceste valori se află și la originea funcțiilor pe care le are familia în existența neamului nostru: de la funcția unificatoare, adică socializatoare, la cea sfințitoare sau purificatoare; de la cea regeneratoare de vieți omenești în societate la cea edificatoare în ordinea morală; de la cea creatoare de valori economice și culturale la cea creatoare de destin etnic. Reproducerii naturale îi corespunde, astfel, în sânul familiei, un proces de reproducere

bazează continuitatea valorilor morale. Întrebarea e, în ce constă specificul forței datorită căreia așa-zisele instincte naturale își schimbă sensul, prefăcându-se în sentimente înălțătoare, în ce rezidă explicația faptului că un atașament cvasi-inconștient devine iubire luminată și respectuoasă față de persoana cu care ești înrudit prin har sau după sânge? Din răspuns nu poate lipsi factorul divin, iar acest dar îi este conferit familiei ancestrale la români din etnogeneză, desigur, reînnoit continuu prin săvârșirea Tainei sfinte a Căsătoriei. Până aproape de zilele noastre, mai precis, spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, familia se bucura, în toate straturile sociale, de o indiscutabilă sacralitate. Mai presus de orice, era consfințită însă iubirea, având totodată și o dimensiune cosmică.

Un exemplu de valorificare a iubirii ca nuntă cosmică la români, încă din etnogeneză. Referindu-ne la iubire ca valoare nupțială supremă a spiritualității noastre, cu titlu de exemplu, ne putem raporta la sensul tainic al baladei “Miorița”, care constă în voința ciobanului de a interveni în cursul sorții sale, prefăcând nenorocirea care-l paște, aceea de a fi omorât de semenii săi, într-un eveniment al unei liturghii cosmice. Iubirea desemnată de actul nunții, ca esență a vieții, se dovedește așadar a fi mai tare decât moartea. De altfel, nu avem în această baladă relatarea unui caz izolat, câtă vreme în tradiția poporului nostru, mai ales în satele de la munte, cununii tinerilor erau precedate de întâlniri cu scop religios, sponsal, la nedeile din poienile munților sau ale colinelor. Nu de puține ori, în bisericile de lemn de la munte, în codru, se oficiau căsătoriile chiar și ale mirilor ce aparțineau unuia și aceluiași sat. Cu această semnificație, aflăm în colindele străvechi că cerbul din păduri, din proprie inițiativă, se oferă hrană la ospățul mirilor, dar numai la masa cea mare, cu care de fapt se încheie slujba cununiei. Sunt doar câteva exemple care ne permit să identificăm originea sacralității cosmice a căsătoriei și a familiei la români încă din etnogeneză. Vigoarea, sângele și direcția nobilă ce i-au fost imprimate prin caracterul sacru al familiei acestui popor de către creștinismul carpato-dunărean sunt consecințele unei convertiri totale, însemnând instaurarea, în existența din această parte de lume, a unei ordini morale noi, adică a supremației spiritului

asupra părții senzuale din om. Opera aceasta aparține iubirii care se opune erosului, în sensul transfigurării acestuia.

Un alt exemplu de valorificare a iubirii curate ni-l oferă cântecul de dragoste la români. Iubirea din cântecul popular românesc nu-și are obârșia în viața colonilor romani din Dacia cucerită de Traian, cum adesea se afirmă. Cultul romanilor precreștini pentru instinctul erotic e semnul învederat al unui senzualism cvasi-morbid care se curmă pe pământul străbun prin adoptarea unei noi credințe, iar iubirea ce se afirmă prin biruința Crucii lui Hristos realizează o nouă simbioză între om și natură, între artă și viață, între neam și pământ. Mai mult decât oricare dovadă a acestui fenomen propriu etnogenezei este cântecul popular românesc. Într-adevăr, cine se apleacă cu sârg spre literatura populară de dragoste dobândește convingerea că trăiește “o cântare a cântărilor românească”, după spusele poetului Vasile Voiculescu, “mult mai puțin senzuală decât idila senzuală a lui Solomon și mult mai demnă, căci aici dorul curat își arată toate fețele, dragostea, toate tainele și suferința toate colțurile”. Desigur, pentru noi “Cântarea cântărilor” din Scriptură are o valoare simbolică, profetică. Luată însă ca reper de gen literar în poezia populară românească, ea ne dezvăluie marea frumusețe a inimii curate din gândirea și viața neamului aninat de crestele Carpaților. Este de remarcat și aceea că în pregătirea pentru nuntă la români, fecioria deținea o valoare supremă, dovedită ca atare de numeroase tradiții și obiceiuri, cum ar fi, bunăoară, sărbătoarea Sântiliei din Munții Răsăriteni.

Iubirea curată în unitate deplină cu sfințenia. În spiritualitatea românească, sfințenia este legea tuturor lucrurilor văzute și nevăzute. Hristos-Domnul umple de slavă întreg universul. Soarele e sfânt, albina și oaia sunt sfinte, casa, de asemenea este sfântă. Tot ce e la locul lui și la timpul lui, în ordine, cu rost, este sfânt. În ce privește viața omenească, “sfințenia” ei aparține și ea ființelor și lucrurilor din viața aceasta, în măsura în care țin de Împărăția lui Dumnezeu. Fiecare existență luată în parte își are un fel de relație directă a ei cu Însuși Creatorul și Proniatorul lumii. În sensul acesta, viața ce

aparține doar harului cu care este înzestrată creația în întregul ei. Afându-ne aici pe pământ, sfințenia Împărăției trăiește în faptele noastre, se întruchipează în sfinți, petrece cu aleșii Domnului, se descoperă în zilele de post, ca și în cele de sărbătoare, se revarsă în cântare, inundă ca o ploaie binefăcătoare de mai locașurile de închinare. În rândul acestora se înscrie și sfințenia ca valoare specifică vieții familiale românești. Astfel, datoria conjugală a soților în căsnicie își are “legea” ei pe care cei în cauză nu o pot omite fără să încalce o rânduială consfințită de tradiție. Despre această ordine morală ne vorbesc protocoalele pruncilor botezați din satele noastre de altădată, care consemnează o anume periodicitate a nașterilor, ca și a botezurilor pruncilor, în funcție de itinerarul spiritual calendaristic pe care îl observă și îl trăiesc părinții. Până și modul în care se “moșesc” copiii țin de un ritual specific ce atârnă de sfințenia actului respectiv, descoperind credința intervenției divine în existența familiei. Alte numeroase valori, pe lângă cele amintite, fie că sunt economice sau culturale, întrucât sunt creații ale familiei creștine, se bucură de o vădită sacralitate. Ar fi destul să ne referim la pâinea și vinul ca elemente euharistice ce se pregătesc pentru Sfântul Altar în gospodăria țărănească, aducând totodată cu ele, în etnogeneză, o agricultură și viticultură dezvoltate. Consemnarea acestui fapt o avem în obiceiurile de Crăciun, ca și a altor sărbători de peste an, în cuprinsul cărora putem identifica un drum al pâinii, respectiv al Sfintei Liturghii cosmice, în intimă legătură cu funcțiile vieții familiale.

Familia ca albie de transmitere a iubirii și a sfințeniei la români. De la o generație la alta, sfințenia dobândită în etnogeneză, la care se adaugă și alte virtuți nemuritoare ale strămoșilor, moșilor și părinților, curge pe albia familiei. Această curgere e cunoscută cu denumirea de ereditate. Spre a o deosebi de o ereditate rea, aceea a arborelui genealogic, am putea să-i zicem suflet etnic sau suflet românesc, în cazul nostru. Căci ființa unui neam, vorbind de un neam creștin, nu este numai natură, adică produs al pământului, instinct întunecat și năzuință oarbă, ci este mai întâi spirit, dar dumnezeiesc, vedere duhovnicească și modelare conștientă. Ea aparține Împărăției lui Dumnezeu,

alcătuind o unitate de părinți și de fii, de morți și de vii, la temelia căreia se află Taina Nunții. Izvor de energie spirituală, zestrea acestei ființe etnice se transmite urmașilor drept virtute a învierii din partea celor adormiți în dreapta credință în vederea continuării pe pământ a unui destin propriu, după un plan rânduit de Creator. Iată motivul pentru care se cuvine să privim pe Martirii și pe Sfinții noștri la obârșia neamului. Mai întâi pe Martiri, precum cei din Dobrogea, căci ei sunt în mod precis cei care L-au preferat pe Hristos tuturor lucrurilor lumii, chiar și vieții lor pământești, și care s-au regăsit în suprema jertfă pentru Hristos, încât sa spună ca Ignațiu al Antiohiei, murind: “Acum încep să trăiesc!” Martirii sunt garanția adevărului că un neam ce își întemeiază existența pe această prezență divină se învrednicește în istorie de darurile ce i le transmit ei ereditar prin albia familiei. Nu e consemnat acest adevăr în troparul cântat mirilor la Cununie: “Sfinților mucenici, care bine v-ați nevoit și v-ați încununat...”? Nu mai puțin Sfinții, ei sunt singurii adevărați nemuritori, înainte de adormire, pentru că în viață încă fiind trăiesc cu toată ființa lor în Cel înviat și astfel moartea nu mai are stăpânire asupra lor. În păcat se găsește moartea, iar în sfințenie se găsește nemurirea. Un flux al sfințeniei ereditare aparține și părinților (moșilor) adormiți. Și ei se află la originea unei spițe de neam, la rădăcina împreunării iubirii curate cu viața.

Sensul familiei ca purtătoare a unui suflet românesc. Când Dumnezeu vrea să întemeieze un neam, în care să-și întrupeze un gând, ca pe un nou Fiu al Său, și să-l înzestreze cu o misiune, alege mai întâi pe părinți. Astfel, părinții alcătuiesc un cămin, adică o familie “nucleară”, un laborator divin, care nu este altceva decât un mod al imitării actului divin creator datorită căruia soții au menirea să colaboreze cu Dumnezeu, în așa fel ca nici iubirea și nici sfințenia să nu piară, ci să se împărtășească altor și altor persoane create. La sfârșitul acestor considerații privitoare la transmiterea sfințeniei pe calea eredității în familie, ar fi oportun să ne întrebăm: va dispărea în mileniul trei familia creștină, cu structura ei specifică, așa cum am văzut-o mai înainte, prin desacralizarea tuturor lucrurilor, potrivit unui nou spirit al vremii? E cu neputință! Atât timp cât familia se va afla în slujba

sfințenia dăruită lui de către Hristos-Domnul, ea va rămâne nu o celulă a societății, ci un laborator viu al Învierii, după cum mai spuneam. Etnicul, care se află la temelia unei unități umane de sus, fiind inalterabil, își poate restrânge hotarele, poate fi chiar aruncat la marginea istoriei, dar el nu va dispărea din existență, rămânând mărturie pentru fiii pământului la a doua venire a Mântuitorului. Iată una din speranțele cu care intrăm în mileniul trei. Căci de fapt speranța la care ne referim, de data aceasta, nu este o simplă speranță, ci este și ea o valoare întemeiată pe iubire și sfințenie, este o prezență vie sălășluind în inima familiei, este încrederea ce ne-o inspiră credința că destinul istoriei se află în mâna lui Dumnezeu.

Virtutea fidelității în familia românească și însemnătatea ei socială. Din iubire, sfințenie și speranță așa cum acestea se întâlnesc în viața familială la poporul român, odrăslesc acele valori religios-morale care creează temeiul indisolubilității și al trăinicieii unei căsătorii, ca și al unui cămin părintesc: fidelitatea și devotamentul. Căsătoria indisolubilă este ceva din infinit introdus în fragila viață umană. Dragostea, conjugată cu sfințenia, dă soților sentimentul că ei se angajează pentru un lucru etern. Înainte de obligația fecundității și loialității conviețuirii soților laolaltă, căsătoria comportă o constrângere pe calea conștiinței la o fidelitate deplină, cu ecou până dincolo de veac. Indisolubilitatea aparține ființial căsătoriei, dar virtuțile ei se răsfrâng asupra întregii vieți familiale. În primul rând soții au asigurată trăinicia legăturii lor, cerută de “contopirea” inimilor lor, ca și de natura dragostei care “niciodată nu piere”. Dar această trăinicie, care impune garanția fidelității împotriva îndemnurilor necurăției, asigură totodată o certitudine liniștită, pentru vremea bătrâneții, după cum asigură bună creșterea și educarea copiilor. Fermitatea legăturii conjugale, pe care o întâlnim constant în toate straturile sociale ale poporului român, până spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, iar în continuare în pătura țărănească, constituie un izvor pentru o viață familială onestă, de care depinde integritatea moravurilor și prosperitatea socială, cea mai fecundă sursă a binelui obștesc. Dacă uniunea soților este punctul de stabilitate familială, iar aceasta punctul stabilității sociale, cum ar putea ca o

societate, cum ar fi aceea a mileniului trei, să nu aibă interesul cel mai mare să ferească de fragilitate acest pivot pe care toate se sprijină? “Perechea indisolubilă” și cultul fidelității familiale, aceasta-i piatra neclintită, aceasta-i rubinul pe care l-a pus “Ceasornicarul” proniator în complicația mobilă a roților istoriei, prin care s-a fortificat sufletul românesc în familia tradițională. Cu cât acest punct de sprijin va fi și pe viitor mai durabil, cu atât mișcările ce le permite vor fi mai ușoare, simple, regulate, mai eficace. Așadar, o familie bine așezată pe principiul fidelității conjugale este o valoare socială inestimabilă. Legăturile de rudenie ce le întreține prin însăși coeziunea sa, îi poate duce influența până departe: ele creează un fel de rețea care fixează în siguranță o întregă porțiune a familiei naționale.

Două aspecte ale vieții conjugale prin care se descoperă fidelitatea, devotamentul și castitatea. Devotamentul. Pentru ordinea iubirii, inaugurată de Taina Cununiei, devotamentul conjugal apare ca un fenomen spiritual, care angajează pe soți în mod existențial. Mai presus de orice, devotamentul se afirmă, în căsnicie, prin jertfelnicia generoasă a unui soț în raport cu celălalt soț. Cine nu ajunge la devotament, acela nu iubește. Adevăratul nume al devotamentului este dăruirea. El este nelipsit de sentimentul fidelității și chiar îl exprimă. Dragostea este un sentiment care nu-și ajunge sieși. Pentru a se conserva și a crește, ea are nevoie de o hrană specială și aceasta este făcută din miile de mici servicii mutuale care sunt ca ochiurile unui uriaș năvod, ca firele colorate ale unui covor, a căror împletire nu se va sfârși decât odată cu viața.

Castitatea. Atât pe linie trupească, cât și sufletească, prin exigențele sale ferme, castitatea constituie un criteriu de evaluare a fidelității. Noțiunea de castitate arată înainte de toate o calitate spirituală, „înțelepciunea” totală, puterea care susține integritatea ființei, mai bine zis a persoanei care se bucură de nevinovăția și curăția inimii. În familie, femeia „*se va mântui prin naștere de prunci... prin mijlocirea castității*”, ne spune Sf. Ap. Pavel (1 Tim. 2, 15). Castitatea nu este doar rodul unei osteneli personale, care aduce totodată și stăpânirea de sine, de care se folosește nemijlocit și fidelitatea,

necuprins al vieții divine. Ea este ca un cristal: dacă îl ții în lumina soarelui, el însuși devine un adevărat focar de lumină. Ea poartă cu sine binecuvântarea fericirii a șasea din Predica de pe Munte: „*fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu*” (Matei 5, 8). În gândirea poporului român, numai cei curați sunt și fideli, pentru că numai aceștia respectând castitatea se află în opoziție ireductibilă cu fărădelegea ca trădare a iubirii prin desfrâu și adulter.

Nașterea de prunci, sinteza valorilor cristalizate în familia românească. Nașterea de prunci, în gândirea ortodoxă a poporului român, nu este un fapt de ordin biologic, cât unul de ordin spiritual. Iubirea este energie creatoare, ea cheamă la viață și îmbogățește viața. Consfințită în taina Căsătoriei, iubirea, ca și sfințenia, care își găsește expresia în reciproca dăruire a celor două ființe chemate la desăvârșire spirituală, urmează o lege universală ieșită din plinătatea divină: procrearea. Iubirea despre care vorbim pătrunde până la rădăcinile făpturii umane, întrucât ea își trage seva din solul sfințeniei, din acel adânc al mormântului Învierii lui Hristos, vistieria vieții veșnice. Iubirea soților în sânul familiei nu este o simplă contemplație fericitoare, ci e mers înainte, este efort spre biruința vieții, e participare la puterea creatoare a lui Dumnezeu. În iubirea conjugală răsună glasul Sfântului Duh din ultima zi a creației : „*Să facem pe om după chipul și asemănarea noastră!*” Dacă în iubirea ce leagă pe soți laolaltă se răsfrânge o rază din lumina Paradisului, în rodul acestei iubiri, în ființa copilului, aceeași lumină gătește cu anticipare venirea Împărăției lui Dumnezeu pe pământ. Iată de ce suntem în drept să afirmăm că nașterea de prunci este o sinteză a valorilor spirituale prin care se constituie familia creștină inaugurată și ea prin taina Nunții. Izvorând nemijlocit din puterea divină, procreația nu mai aparține speciei, adică biologiei, în sensul naturii decăzute, ci restaurării tuturor lucrurilor în Hristos, înscriindu-se și ea în taina Împărăției. Subminarea acestei taine, prin agresiunea civilizației afrodisiace încă din veacul trecut, se continuă în mileniul al treilea prin introducerea în el a „tainei fărădelegii” despre care ne vorbește Sf. Ap. Pavel și la care se cuvine să luăm aminte.

III. Practici actuale contrare promovării valorilor creștine ale familiei în România

O privire asupra desfășurării fazelor dezorganizării familiei în cultura contemporană de origine creștină. Referindu-ne la cultură dintr-o perspectivă a preocupărilor de ordin demografic, ea este definită drept „modul de viață al societății” și vizează, în primul rând, valorile spirituale de care atârnă destinul familiei. Este de notat și aceea că în concret modelele așa-zise culturale, configurații ale diverselor valori, variază pe grupuri sociale, tributare fie unor rânduiri tradiționale, fie unor emancipări din datinile străbune și făuririi unor noi uzanțe comportamentale. Aceasta este de fapt situația în care ne găsim noi. E vorba de o situație care decurge dintr-un trecut cu obârșia în etnogeneză și care înregistrează, mai ales în cele trei secole din urmă, mutații substanțiale, tinzând spre ultimul model demografic național, cel al familiei preponderent nucleară. Se pare că modelul nostru cultural este cel european – deși nu în totalitatea configurației lui – pe care îl putem mai ușor descifra, având fazele dezvoltării lui mai bine conturate, de la destrămarea masivului etnic european, provocată de iluminism, până în stadiul lui actual post-modernist. Deși nu ne aparține direct, desacralizarea vieții familiale provocată de Revoluția franceză sau de cea bolșevică ne privește și pe noi. Campaniile antireligioase au ucis sentimentul de respect, de datorie, spiritul de devotament și sacrificiu, iubirea și fidelitatea, toate valori indispensabile pentru existența familiei tradiționale, în care se adăpostește sufletul românesc. Asistăm în țara noastră la renașterea unui păgânism domestic, ce înaintează progresiv și insistent, făcând să triumfe suprasolicitarea egoismului carnal, cunoscut sub numele de sexualism, etalat printr-un cult al goliciunii.

Cauzele dezorganizării familiei moderne și ale desacralizării ei. Se cuvine să enumerăm, în trecere, mulțimea de factori care au contribuit la slăbirea vieții familiale moderne și contemporane: libertinajul unui tineret, băieți și fete, care și-a pierdut steaua polară; extinderea prostituției, a

a avorturilor; căsătoria privită din punct de vedere strict individualist, hedonist, puternic așezată pe principiul sterilității sistematice și găsind, pentru a se menține și desface, colaborarea avortului, adulterului și divorțului. Toate aceste practici, toate aceste instituții, nu sunt decât părți conexe ale unui sistem complet coerent care ruinează familia românească din zilele noastre, din interior și din exterior. Din interior, prin trădarea iubirii și a sfințeniei, iar din exterior, prin însușirea unor modele străine. În unul și același complex intră, mai aproape de noi, pornografia, homosexualitatea și pilula. De asemenea, toate acestea se constituie în niște concepții noi de viață. Astfel, ele ne apar drept coordonatele unei „noi” civilizații, civilizația afrodisiacă a modelului demografic de astăzi, în contrast vădit cu modelul tradițional țărănesc care mai pâlpâie, îndârjindu-se să nu dispară. Avem de-a face cu principii și concepții, moduri de-a fi și de a se manifesta, susținute de ateismul vremii, de ideologie, de literatură, de mass-media, în special de televiziune, care contrazic în mod flagrant concepția creștină fidelă naturii imperativelor vieții voite de Dumnezeu.

Subminarea valorilor creștine ale familiei românești prin discreditarea castității. De la scenele pornografice televizate la proiectele „educative” confecționate de instructorii sex, de la dansurile libidinoase din discoteci la lecțiile ce se predau în cabinetele de „planificarea familiei”, în toate e pus la cale atentatul împotriva castității, una din cele mai de seamă virtuți pe care se întemeiază viața în sânul familiei și prin care ordinea divină se afirmă în existența neamului ca lege românească. Tentativele reclamelor porno, ca și ale programelor oculte, de a pătrunde în sanctuarele vieții intime ale fiilor acestui neam, mai cu seamă ale celor tineri, cu scopul de a le devasta, descoperă tarele unei omeniri „moderne” care și-a pierdut credința în Dumnezeu și totodată principiile de înfrânare, care a uitat rușinea dintre oameni și a încetat să se mai jeneze de ceva. Ceea ce altădată se petrecea în rarele, ascunsele cuibare de desfrâu, astăzi se vrea să se facă deschis, înaintea ochilor tuturor. Referindu-ne la încercările programatice ale unor mentori ai tineretului studios de astăzi, ne întrebăm: ce ar putea să însemne

altceva transformarea dascălilor din școli în „educatori sex”, iar a elevilor în „educatori peer” („în pereche”)? Poate fi transformată educația tinerei generații de elevi și studenți, cu prezumția că se depășesc „miturile și prejudecățile” tradiționale, într-o școală a desfrâului? Căci desfrâul este o boală groaznică, o adevărată lepră morală, care calcă în picioare iubirea și fidelitatea, frumusețea și noblețea existenței, valori prin care se afirmă sufletul neamului, se cultivă dragostea pentru idealurile înalte ale tinereții și se declară luptă deschisă împotriva noroiului și a imoralității. În fine, nu putem omite adevărul că desfrâul, mai ales când este întreținut programatic, cum e în cazul așa-zisei educații sexuale pe punctul de-a fi introdusă oficial în programa școlară, aduce cu sine un rău îngrozitor întregii vieți sociale, de la sporirea cazurilor de avort la adolescente până la patima drogării și la sindromul sinuciderilor. Datele statistice din țările care au făcut această experiență sunt pe deplin concludente.

Pornofilia ca „taină a fărădelegii” în antiteză cu valorile creștine ale familiei românești. În perspectiva unui război nevăzut inițiat în Europa secolului al XVIII-lea și continuat cu succes până în vremea noastră, confruntarea dintre modelul cultural modern și cel tradițional românesc ne poate da de gândit: care este soarta acestuia din urmă, care sunt șansele sale de supraviețuire? Pentru a răspunde la această întrebare se cuvine să apelăm la spusele Sf. Ap. Pavel: *„Trupul (carnea) pofteste împotriva duhului, iar duhul împotriva trupului, căci acestea se împotrivesc unul altuia, ca să nu faceți cele ce ați voi”* (Gal. 5, 17). Sf. Pavel vorbește despre faptele cărnii, indicând mai înainte de toate adulterul, desfrânarea, necurăția, destrăbălarea (Gal. 5, 19), spre deosebire de roadele Duhului (Gal. 5, 22-23). *Fapta* este lucrarea pe care o săvârșește omul pentru sine însuși, pe când *roada* este ceva produs de o putere pe care el nu o posedă. Dacă omul poate să-și facă ușor sie însuși rău, alunecând în stricăciune (cf. 2Petru 2, 12), binele nu-i poate veni decât dintr-o putere care nu este numai a lui. Trăirea în curăție apare astfel dependentă de o forță tainică, în măsură să surpe „desfrânarea” (cf. Efes. 4, 19) din

„depravarea” (cf. Rom. 13, 13) prin care păcatul ia îndrăzneala „faptelor de rușine” din mijlocul societății. Așadar, degradarea erotică este considerată de către Sf. Ap. Pavel de o gravitate deosebită. Ea se arată ca o mare putere de distrugere, de aceea Apostolul ne vorbește despre o „*taină a fărădelegii*” (2Tes. 2, 7), pe care trebuie să o urmărim în toată extinderea și consecințele ei, pentru a-i descoperi legăturile oculte cu așa-zisul „amor liber”, implicat în subminarea valorilor familiei de astăzi.

„Starea avortioistă” actuală, mod al unei situații nefaste prilejuite de către „taina fărădelegii”. Încercând să definim „starea avortionistă” contemporană, mai întâi constatăm că ea reprezintă plaga vremii noastre, precum lepra în antichitate și ciuma în evul mediu. Potrivit moralei ortodoxe, avortul este cel mai mare păcat pe care îl poate săvârși cineva în lume. La începutul creștinismului trei păcate erau considerate a fi cele mai grave: apostazia, uciderea și desfrânarea. Avortul pare a fi sinteza acestor păcate laolaltă și încă ceva mai mult. Sfinții Părinți ai Bisericii Răsăritene spun că prin lepădarea voită a copilului păcatul pătrunde în vistieria vieții. Oare nu înseamnă acest lucru că atinge sufletul neamului, privind acea putere de distrugere la care se referă Sf. Ap. Pavel? Nu anihilează sfințenia prin care se restaurează în Hristos și se afirmă în istorie sufletul etnic? Orice crimă este un ultraj adus persoanei și trupului omenesc; nici una nu se aseamănă însă cu pruncuciderea, care secătuieste tezaurul vieții distrugând familia și ruinând neamul. În cazul nostru nu avem de definit doar un mare păcat în toată gravitatea lui, ci o stare avortionisă care depășește simpla transgresiune a ordinii morale, devenind un atentat împotriva Mântuitorului veșnic viu în istorie, cu consecințe dintre cele mai grave. Imposibil de a descifra în întregime taina acestei fărădelegi, este totuși semnificativ faptul că urmarea acestui act are o nebănuită întindere, marcată de un șir neîntrerupt de crize de conștiință și noi crime. Cauza unică a pruncuciderii rămâne lipsa de iubire, suprimată de erotismul pornofil. A omorî un copil nenăscut înseamnă pentru o femeie a omorî ceva din ea însăși, înseamnă a-și omorî iubirea și sfințenia ancestrală. E vorba de un act de violență asupra propriei persoane care se

instinct criminal și inaugurează astfel trei cicluri ale violenței despre care vom vorbi. Avortul își are istoria sa ereditar-familială, constatându-se că bunicile și mamele care au făcut avorturi, pe parcursul a trei sau patru generații, lasă urmașilor tendința repetării aceleiași fărădelegi, ca o zestre nefastă a arborelui genealogic.

Ciclurile violenței stării avorționiste și instituțiile de care sunt deservite în vederea suprimării valorilor familiei tradiționale. 1) Cel dintâi dintre aceste cicluri este cel al violenței antecedente, în care instinctul criminal se instalează în mintea și inima viitorilor părinți prin fraudă conjugală. Datorită onanismului lor, opera lui Dumnezeu este stăvilită. Să iei drept scop ceea ce legea firii acceptă a fi un simplu mijloc, înseamnă sa-ți faci un idol din așa-zisa sexualitate și să desparți criminal ceea ce Dumnezeu a împreunat: plăcerea actului creator de viața omenească rânduită să fie concepută. Practica contraceptivă atinge în vremea noastră o culme, odată cu apariția pilulei anovulatorii, armă absolută care permite disocierea sexualității de procreație, dar, după cum se știe, nu este numai contraceptivă ci și contragestivă. În slujba acestei practici se află cabinetele de planificare a familiei, oficine ale pruncuciderii preventive. Dreptul la plăcerea făcută artificial sterilă se descoperă însă cu inevitabile consecințe, nu numai de ordin fiziologic și medical, ci și moral, dintre care consolidarea instinctului criminal se află pe primul plan. 2) Într-un alt ciclu al violenței, mama poartă în sânul ei copilul nedorit. Nici un motiv nu justifică actul criminal al uciderii fătului; cauza unică a fărădelegii nu este alta decât lipsa de iubire maternă și paternă și ura inspirată de o lucrare de surpare a duhurilor rele, considerată de gândirea tradițională românească pe drept cuvânt „îndrăcire”. Din lipsa dragostei părinților săi, copilul din pântecul mamei poate ajunge până la sinucidere, cum dovedesc statisticile privind avorturile spontane. „Taina fărădelegii” își dezvăluie astfel întreaga ei agresiune. Nu mai e cazul să amintim de instituțiile care deservesc pruncuciderea în condiția unei cruzimi feroce. Cabinetelor de „planificare”, ce se află în slujba avortului hormonal, li se adaugă cele din serviciul avortului

posteriorare avortului descoperă tragedia pruncuciderii pe care mama vinovată o trăiește, în cele din urmă, la cea mai zguduitoare cotă. Până și susținătorii avortului recunosc pericolele la care este supus sufletul și trupul femeii după întreruperea sarcinii. Un sindrom post-avort a fost recunoscut din anul 1985 de către specialiști și de către Organizația Mondială a Sănătății drept un destabilizator important al vieții organice a omului. După avort, pe lângă faptul că începe să moară încet în sufletul său, această făptură umană nenorocită se simte agresată de o putere din afara ființei sale. Instinctul criminal, despre care am amintit, se îndreaptă de acum asupra ei. Așa se face că un alt rezultat binecunoscut al avortului este tendința femeii de a-l repeta. Acest instinct a reușit astfel să suprimă din viața familiei prezența sufletului etnic. În același timp, se schimbă și relația între soți, nu mai puțin dintre mamă și eventualii copii. Cert est că instituția divorțului va pune capăt atât căsătoriei, cât și familiei.

În concluzie, nu voi face altceva decât să revin la ideile din expunerea temei. Familia românească, marcată de modelul tradițional țărănesc, intră în mileniul al treilea cu zestrea ei spirituală dobândită de sufletul ei etnic încă din etnogeneză. Acest suflet, însă, trebuie apărat. Vorbindu-ne despre „taina fărădelegii”, Sf. Ap. Pavel ne atrage atenția că răul din lume nu este opera lui Dumnezeu și, prin urmare, ne revine datoria de a-l demasca, de a-i descoperi legăturile oculte cu așa-zisul „amor liber”, implicat mai ales în viața intimă a tineretului, dar nu mai puțin și a părinților, care sunt direct răspunzători de promovarea valorilor religios-morale în familie. La o răscruce importantă a istoriei, destinul familiei românești, respectiv al modelului ei cultural tradițional, atârână de spusele Sf. Ap. Pavel: *„Cel ce seamănă în propria sa carne, va secera stricăciunea; iar cel ce seamănă în Duhul, din Duh va secera viața veșnică”* (Gal. 6, 8). Într-adevăr, dacă părinții vor semăna într-un ogor al vieții familiale pângărit de tendințele corupționiste ale civilizației afrodisiace moderne, vor recolta de pe el o recoltă a putrezirii; iar dacă vor continua să semene pe ogorul Duhului, în una și aceeași tradiție strămoșească, a iubirii și sfințeniei, Duhul le va dăruia o recoltă a vieții veșnice.

În această rubrică se dezbat:

1. probleme deosebite privind sfârșitul (Ω): sfârșitul lumii, moartea și sufletul după moarte
 2. probleme prioritare privind mântuirea sufletului:
 - *mijloacele de mântuire* (Biserica și Sfintele Taine, Sfânta Scriptură, postul și rugăciunea neîncetată, iubirea și jertfa creștină, părintele duhovnic, etc.)
 - *piedicile din calea mântuirii omului ca persoană și ca neam.*
- Subiectele Ω rămân deschise. Așteptăm completări și de la cititori.

Biserica Mileniului 3

(7)

Cultura dialogului sau despre o altă relație Biserică-stat

Radu Preda

I.

Cele două săbii. Metafora celor două săbii, cea a Duhului și cea a puterii seculare, pare să nu mai caracterizeze raportul dintre stat și Biserică/confesiuni de credință. De la așa-numitul *Edict de la Milano* și de la *Dictatus Papae* la *Programul „Un suflet pentru Europa”* al Comisiei Europene și la *Tratatul de la Amsterdam* s'a consumat o schimbare uriașă de sintaxă. S-a trecut de la duel la diplomatie. Conflictul în absolut dintre Dumnezeu și Mamona rămâne. Ceea ce s-a schimbat este identificarea totală a unei Biserici cu Dumnezeu și

considerarea ca fiind mamonice a unor instituții și structuri care pot fi, oricât de neașteptat, purtătoare de ethos creștin. După secole de războaie religioase, de cruciade și concurență interconfesională sângeroasă, lumea creștină a trebuit să (re)încea practica toleranței tocmai de la forțele laiciste și anticlericale. Acest paradox, al reasumării propriilor rigori creștine prin intermediul unor factori declarați străini de substanța credinței¹, explică noua sintaxă în care a trebuit să fie gândit raportul generic dintre Biserică și ceea ce tot generic numim *stat*. În acest orizont de înțelegere, statul ar putea fi înlocuit cu *lumea*, fapt ce ar pune însă întreg demersul nostru sub un problematic semn de întrebare referitor la rostul Bisericii în creație. Cum istoria bisericească ne arată tocmai *lumescul* din ea², referinței la lume îi preferăm aici referința structurală la stat, la forma organizată a lumii.

În ciuda schimbării sintactice, raportul Biserică-stat este astăzi, în continuarea imaginii celor două săbii, prea lesne parazitat de o gândire maniheică și prin aceasta incapabilă să ofere soluții concrete. Pentru acest mod de gândire, duelul ontologic dintre sacru și profan este tradus în convingerea incapacității absolute a mesajului creștin de a fertiliza concret câmpul social. În termeni diferiți, atât comuniștii cât și laiciștii credeau și cred în această incapacitate din care decurge, în logica separației fără rest a celor două sfere, legitimitatea statului de a lua în stăpânire viața publică și, dacă se poate, cea privată. În ceea ce îi privește, oamenii Bisericii vor nutri mereu nostalgia unei societăți armonice și creștine, a unei cetăți ordonate de mintea omului și în același timp vizitate de adierea Duhului Sfânt. Pentru acest tip de proiecție, socialul este decorul teologicului așa cum stucaturile baroce încadrează imaginile sfinte. Departe de a gândi lumea drept un *dat* ce poate fi transformat în *dar*, teologia aceasta a boicotat cât a putut modernitatea pluralistă și relativistă și a ajuns, forțată de evidențe dar și de comandamentele fundamentale ale Bisericii lui Hristos, să alcătuiască un propriu sistem de gândire socială ce marchează uriașa schimbare de sintaxă anunțată la început. Expresie concretă a noii sintaxe, cu accente diferite de la o confesiune la alta dar unitară în miez, gândirea socială creștină este un capitol devenit

obligatoriu în dezbateră raportului Biserică-stat ³, este punctul de plecare cel mai promițător în orizontul căruia atât istoria cât mai ales viitorul primesc un alt sens. În plus, gândirea socială creștină ne poate ajuta să poziționăm corect raportul Biserică-stat și să vedem cum acesta nu epuizează nici pe departe dialogul spiritului cu lumea.

II.

De la colaboraționism la colaborare. Tema raportului dintre stat și Biserică este la noi încă de actualitate și aceasta în ciuda absenței unei dezbateri reale între teologi, politologi și factori politici. Dezbateră, la care invita în urmă cu patru ani o carte ⁴ și care avea în epocă drept pretext proiectul Legii Cultelor, nu s-a încheiat nu numai din cauza unei greu de circumscris „societăți civile“ funciar morocănoasă atunci când e vorba de temă „bisericești“ sau, dimpotrivă, deosebit de activă și de vocală în ceea ce privește împărțirea etichetelor morale dar inapă pentru dialogul propriu-zis care ar putea să o scoată din comoditatea clișeele. Vinovate pentru nerealizarea dezbaterii ca atare sunt în egală măsură cultele minoritare și Biserica majoritară. Aceasta din urmă ar fi trebuit să își expună punctul de vedere în cadrul unor dezbateri publice, cu argumente actuale, racordate la situația complexă în materie din Europa, din care se pot oricum lua exemple și în favoarea unei legislații mai restrictive în sensul distincției între misiune și prozelitism de pildă, iar nu să lase impresia unei înțelegeri tacite cu statul, să se mulțumească cu un raport plin de ambiguități din care în cele din urmă a ieșit tot prost. Inclusiv cearta de cuvinte în jurul expresiei de *Biserică națională* ar fi fost evitabilă dacă responsabili bisericești în cauză ar fi realizat totală discrepanță între un titlu de noblețe și reclamarea recunoașterii acestuia de cineva cu mult sub rangul istoric și cultural al acestuia. În plus, dacă ar fi știut să profite real de noul context al libertății religioase, Biserica majoritară nu ar fi trebuit să condiționeze de aprobarea Legii Cultelor reformularea și actualizarea ulterioară a propriului Statut de funcționare și ar fi avut mai multă metodă în identificarea instrumentelor legislative care, dincolo de această lege cu

articulării acțiunii sale pastorale și sociale. Cât privește responsabilitatea cultelor minoritare, aceasta trebuie văzută în campania mediatică, mai cu seamă în Europa occidentală și în Statele Unite ale Americii, puternic intoxicată de tot ceea ce minoritarii pot pune pe seama unui majoritar într-o epocă a sensibilității exacerbate față de orice intenție presupusă de discriminare, dublată de strategia refuzului în bloc care au provocat, la un loc, reacții pe măsură. Dacă opiniile exprimate în presă, care nu au ținut cont de argumentele ortodoxe și nici nu s-au străduit să le înțeleagă resorturile, au născut imaginea deformată a unei Biserici Ortodoxe majoritare avidă de privilegii juridice, refuzul complet al Legii Cultelor a dus la întârzierea până în ziua de azi a apariției unui instrument legislativ din categoria legilor organice util în egală măsură tuturor cultelor recunoscute și asociațiilor religioase.

Așa cum am amintit, motivul invocat la unison de Bisericile și cultele minoritare pentru respingerea proiectului legislativ a fost „acordarea” Bisericii Ortodoxe Române de către viitoarea lege a titlului de „Biserică Națională”. Nu intrăm în detaliile istoriei din spatele unei formule de acest gen.⁵ Cert este faptul că Biserica majoritară a argumentat, cu mici excepții, în termenii meritelor seculare și ai cantității. Este evident că, pe fundalul psihologiei minorităților de tot felul, astfel de argumente sunt interpretate ca tot atâtea atentate de diminuare a spațiului de manifestare al „celorlalți”. Este iarăși evident că nici un majoritar nu își pune de la sine întrebarea ce simt sau doresc minoritarii. Cert rămâne însă faptul că dialogul explicativ poate preveni alimentarea excesivă a angoaselor la care sunt, în mod natural, predispuse minoritățile trăind la umbra unei majorități copleșitoare. O imagine: rolul elefantului în junglă este, printre altele, să croiască drumuri pe care le vor folosi și viețuitoarele mai mici și mai slabe. Morala: dialogul este drumul pe care se pot întâlni majoritatea și minoritatea. Fabula este cu atât mai potrivită cu cât ținem cont de faptul că tot ceea ce, prin „greutatea” ei numerică, a obținut în acești ani Biserica majoritară de la stat este de folos în egală măsură, proporțional, și cultelor minoritare: reintroducerea religiei în școala publică, asistența religioasă în spitale și penitenciare,

sprijinirea restaurării monumentelor ecclesiale, salarizarea clerului, scutirea de impozit pentru anumite activități etc.

Insistând asupra responsabilității mai largi a Bisericii majoritare, ceea ce se remarcă în acest deceniu post-comunist este faptul că acesteia îi lipsește, mai cu seamă la nivelul structurilor diriguitoare, cultura dialogului. Un exemplu în acest sens îl oferă, dincolo de Legea Cultelor, un alt proiect: noua Catedrală Patriarhală (inițial, la începutul secolului XX, neinspirat și neteologic numită „a mântuirii neamului” – un CAP soteriologic!). Fără să se consulte cu oameni de specialitate, cu fermitatea deciziei luate, fără grijă și înțelegere față de sensibilitatea pastorală și artistică a contemporanilor, Patriarhia anunța la mijlocul anilor '90 ai secolului trecut faptul că se va construi o grandioasă catedrală pe un teren imposibil din punct de vedere tehnic și ambiental. Rezultatul: un val de proteste. Acestea vor veni însă nu numai din partea antiortodocșilor de meserie, ci și a ierarhilor, teologilor și credincioșilor Bisericii pentru care urma să se construiască un astfel de edificiu. În plus, date fiind costurile enorme și asigurarea faptului că acestea nu sunt o „problemă”, va fi rănită râvna acelor preoți misionari sau parohi ai Capitalei (cel mai deficitar oraș al României din punct de vedere pastoral) care de ani de zile se luptă să capete locuri de biserici, care slujesc în locașuri improvizate din garaje, printre blocuri, sau care nu au bani să plătească întreținerea micilor capele de spitale. Indignarea manifestată dar și realitatea impusă de succedarea mai multor situri de amplasare vor stopa pentru o vreme gândul. El a fost reluat ulterior și se pare că lecția primită nu a fost în zadar. Consultând de data aceasta specialiștii în domeniu, organizând un concurs național pe mai multe sesiuni, acesta fiind jurizat de o comisie formată din ierarhi, profesori de teologie, arhitecți, ingineri, artiști plastici, proiectul Patriarhiei a căpătat în urmă cu doar câteva luni forme concrete.⁶ Acceptabil sau nu din punct de vedere estetic, actualul proiect este, din perspectiva gestiunii comunicaționale, altceva. *Calitatea* lui simbolică este alta cum alta este și disponibilitatea contemporanilor de a se

loc de „catedrala lui Teoctist“ (formulă evident peiorativă și trimitând la voința unui singur om), proiectul este acum numit, dată fiind compoziția grupului de arhitecți conduși de Augustin Ioan, „Catedrala tinerilor“...

Lipsei culturii dialogului în cazul Bisericii majoritare, oglindă fidelă a aceleiași lipse la nivelul întregii societăți românești, se adaugă complexul defensiv activat și întreținut de acuza permanentă și lipsită de nuanțe a colaboraționismului cu regimul comunist. Nuanțele pot fi oferite mai ales de cercetarea arhivelor fostei poliții politice a regimului ateu potrivit căroră, cel puțin în primele decenii de după 1948, s-a încercat aplicarea unei strategii de rezistență⁷, fapt ce nu va împiedica însă concretizarea deplină până în 1989 a proverbului că „în vremuri tulburi tărâța se ridică la suprafață“. Toate acestea la un loc, onorante și dezonorante, explică dificultatea trecerii de la spinarea încovoiată și strategia supraviețuirii la verticalitate și calitatea partenerială în dialogul cu puterea politică și structurile sociale actuale. Sigur, înnoirea nu va fi consistentă dacă trecutul va continua să fie tabuizat sau dacă, dorind să dialogăm cu prezentul, nu vom fi capabili să dialogăm și cu propria memorie. Adevărul acesta banal este valabil nu în ultimul rând pentru întreaga societate de la noi a cărei caracteristică în perioada dominației comuniste a fost tocmai incapacitatea de a hrăni o mișcare consistentă de rezistență (dincolo de cea armată, din munți, susținută printre altele și cu concursul oamenilor Bisericii majoritare). Iată de ce, între colaboraționism/ resemnare și colaborare/inițiativă se întinde drumul deosebit de complex unde metanoia, actualizarea, înnoirea minții, reevaluarea critică își au locul și rolul. Pe acest drum nu se află doar Biserica majoritară, ca și cum ar fi o instituție printre altele, ci întreaga ei pleromă, de la vlădică și până la opincă, adică o mare parte a societății românești.

Șansa unei dezbateri reale a fost compromisă nu numai în marginea proiectului Legii Cultelor. Nici declarația Arhiepiscopului Bartolomeu al Clujului din primăvara anului 1998⁸, ce a trezit reacții multiple și contradictorii, nu a fost gândită, de factorii eclesiali în primul rând, până în consecințele ei ultime. Doi ani mai târziu, Declarația Sfântului Sinod din

2000 a rămas fără urmări practice⁹. Or, fundamentală ar fi fost și este în continuare impulsivitatea implicării laicului. Este adevărat că amintita Declarație sinodală insistă asupra acelor mirenii care au probitate morală și competențe sociale, dar nu a dus la nici un rezultat concret. Cei care au profitat de această așa-zisă „implicare” politică a Bisericii nu sunt nicicum mirenii („bisericanii”) de care amintește Declarația, ci câțiva (doi-trei la număr) „preoți parlamentari” care prin ignoranță și lipsă de personalitate se pierd complet în tabloul oricum deprimant al colectivului aleșilor neamului. La nivel comunal, „implicarea” Bisericii este ceva mai consistentă. Rămâne deschisă și aici, oricum, problema tactului pastoral, a modului posibil sau nu de îmbinare a celor două funcții normativ-conducătoare ale preotului-consilier: cea părintească și cea administrativă. Pe scurt, dincolo de textele unor declarații și comunicate, ne confruntăm până astăzi cu o derivă concepțională de proporții¹⁰ ce explică lipsa de coerență a acțiunilor publice ale Bisericii. Pe lângă faptul că nu există o „voință politică” unitară și consecventă la nivel sinodal, se observă dorința expresă a segmentului ierarhic de a ocupa primul plan al vieții sociale din perspectivă religioasă ignorând tocmai vocația profetică a laicului și chemarea mărturisitoare a acestuia. Atâta vreme cât Adunările Eparhiale și Adunarea Națională Bisericească (forum-ul superior al Bisericii Ortodoxe Române, cel care alege și episcopii) vor promova imaginea laicului/mireanului în calitate de decor uman pentru înaltele decizii episcopale, dialogul cu societatea și „implicarea” morală a Bisericii în viața politică vor rămâne deziderate care cu cât vor fi mai des repetate cu atât vor arăta și mai limpede grava inconsecvență în care trăim.

Tocmai pentru că Biserica, înțeleasă aici în sensul strict ierarhic-sacramental, nu se poate „implica” fără riscul trădării definiției sale metaistorice, avem nevoie de o resuscitare a laicului în calitate de punte de legătură cu „lumea”. Or, exercițiul dialogului este aici esențial. Pe acesta vor trebui să îl reînvețe și să îl practice înainte de toate cercurile bisericești conducătoare. „Implicarea” Bisericii în sfera politică prin laici va trebui să înceapă cu „implicarea” mai

consistentă, sub îndrumarea preoților și a episcopilor, a laicilor în viața bisericească.¹¹ Cultura dialogului nu cunoaște străzi cu sens unic. Altminteri ne expunem riscului demonetizării prin mediatizare, al saturației simbolice, fenomen din ce în ce mai vizibil pentru cine știe să priceapă ceea ce vede. Unul dintre posibilele scenarii în această logică poate fi următorul: În locul unui dialog real, departe de aparatele de filmat, vom asista în scurt timp la campanii electorale în interiorul Bisericii via spațiul public care vor reedita cu alte mijloace starea jalnică de lucruri pe care o semnala în perioada interbelică o revistă precum *Predania* lui G. Racoveanu și unde editorialele erau semnate de laicul-teolog Nae Ionescu.¹²

Structură teandrică, caracterizată de sinergia dintre lucrarea Domnului și cea a omului, de comuniunea ierarhică, bazată pe diversitatea darurilor dar care nu permite transformarea acesteia în criteriu al bunului-plac, Biserica lui Hristos are o esență comunicațională, parabolică: captează întrebările lumii și le oferă un răspuns prin deschiderea unei căi. Ea este comunicare spre comuniune întru cuminecare. Iată de ce, paradoxal sau nu, cultura dialogului pe care o invocăm aici ar trebui să o redescoperim în primul rând în spațiul eclesial. Că nu se întâmplă aceasta decât cu titlu de excepție este încă o dovadă a necesității revenirii în firea noastră originală. Așa cum fenomenul globalizării trebuie recitit și reevaluat de către teologie din perspectiva globalizării ce a tutelat pozitiv începuturile creștinismului – lumea globală a Imperiului Roman –, tot astfel, în plină eră a mijloacelor de comunicare în masă, Biserica are resurse și instrumente proprii prin care poate da o replică pe măsură, constructivă, evanghelizatoare.¹³ De la darul cuvântului de care vorbesc părinții filocalici la îndelunga sfătuire ca metodă de păstrare a drumului de mijloc, Ortodoxia, confesiune a cărții și a propovădurii, are o gamă variată de termeni și practici din categoria celor care profan le numim științele comunicării. Reactualizarea acestora în sintaxa actuală, fără trădarea sensului profund, nu înseamnă nimic altceva decât un exemplu necesar de inteligență a credinței.

III.

Patul lui Procust, la Bruxelles.

Necesitatea exercițiului dialogic în interiorul Bisericii și în relațiile acesteia cu „lumea“ și statul este pusă în evidență mai cu seamă de procesul integrării europene în care se află România. Și clasa noastră politică a trebuit să se obișnuiască treptat cu noile rigori. Politicienii autohtoni au făcut experiența deloc plăcută că dialogul el singur nu este suficient, că orice formă de cultură a dialogului se bazează pe relația semiotică dintre semnificat și semnificant; pe scurt: dintre vorbă și faptă. Aceasta explică de ce simpla declarație nu mai este suficientă, că inclusiv nerespectarea unui angajament oarecare trebuie motivată credibil, iar nu doar „adusă din condei“. Evident, ne reîntâlnim și aici cu efectele pe termen lung ale deceniilor de supunere și dictatură.

Orizontul integrării României în Uniunea Europeană presupune nu numai din partea structurilor statului, ci și din partea Bisericii Ortodoxe Române mai mult profesionalism comunicațional. Însușirea zestrei comunitare, a celor câteva zeci de mii de pagini tehnice, nu poate fi digerată decât în condițiile unei alte atmosfere publice. La realizarea acestui nou mediu contribuie și va contribui în continuare Biserica majoritară și în general toate cultele și confesiunile.¹⁴ Odată cu trecerea în viitorul apropiat de la statutul de țară asistată la cel de țară parteneră, România va trebui să practice din ce în ce mai consecvent și mai inteligent arta negocierii. Caracterul negociat al relației cu UE nu se reduce la procesul integrării. Acesta se prelungește în procesul cotidian al solidarității europene în cadrul căruia fiecare țară își aduce partea de contribuție pe care o negociază în funcție de resursele dar și de interesele proprii. Pe scurt: noua vârstă politică a României ca țară membră a UE va atrage după sine un rol din ce în ce mai mare acordat dialogului. Altminteri, riscăm din toate punctele de vedere și la toate palierele experiența patului procustian de la Bruxelles. Duritatea acesteia o vor resimți mai cu seamă entități umane și instituționale obișnuite până acum cu instanțele locale mai ușor de convinși sau de amăgiți.

Concret, pentru Biserica majoritară (dar, pe alocuri, și pentru cultele minoritare), integrarea europeană va aduce o seamă de

schimbări neplăcute. Întâi de toate la capitolul financiar. În spiritul transparenței dar și al sobrietății impuse de situația actuală a economiei europene, Bruxelles va cere o justificare precisă a sumelor bugetare acordate cultelor. Acestea nu vor mai putea „aranja“ danii din bani publici și nici Guvernul nu își va mai permite ca la fiecare rectificare de buget să ofere discret sume consistente. Abia atunci va apărea mai limpede și diriguitorilor eclesiastici ai Bisericii majoritare că este mult mai bine să avem o Lege a Cultelor care să asigure o finanțare mai puțin generoasă dar constantă decât să „ciupim“ de la fiecare Cabinet în parte câte ceva. Mai mult: dacă vor avea inteligența evanghelică de rigoare, cultele vor putea primi bani europeni pentru proiectele actuale sau viitoare. Pe plan politic intern, cultele ar putea să se solidarizeze în sfârșit pentru cauze comune. Una dintre acestea ar fi, tot la capitolul financiar, o Lege a sponsorizării și a mecenatului artistic-spiritual mai atrăgătoare dat știut fiind faptul că, asemeni culturii, inițiativele eclesiale de orice fel – editoriale sau educaționale – au nevoie din ce în ce mai mult de capital privat.

O altă temă unde cultura dialogului își are rolul bine determinat este angajamentul social-filantropic al Bisericilor. Iarăși, și aici cultele trebuie să iasă din egoismele confesionale și să gândească cu adevărat ecumenic prin inițierea unor proiecte comune dat fiind faptul că suferința nu cunoaște apartenență etnică sau religioasă. Printr-un dialog susținut cu statul, confesiunile creștine de la noi pot insista pentru realizarea unui sistem eclesial-statal de asistență socială bazat pe principiile subsidiarității și proporționalității. Proiectul Legii Cultelor deja amintit prevedea angajamentul statului pentru inițiativele sociale ale cultelor și asociațiilor religioase. Ar fi bine ca acest lucru să rămână și în viitoarea Lege a libertăților religioase.

În ceea ce o privește, Biserica majoritară are marea șansă de a asista și însoți procesul integrării europene și, după aceea, al articulării cotidiene a solidarității continentale. Pentru moment însă Biroul permanent de la Bruxelles al Patriarhiei Române pe lângă instituțiile europene, înființat prin decizie sinodală în urmă cu mai bine de doi ani, este un proiect generos dar

suspendat până la noi ordine. Și

În această șovăială se poate citi foarte bine handicapul comunicațional și decizional ce paralizează gândul cel bun. Rămâne de văzut cum vor înțelege cercurile bisericești diriguitoare să practice pe viitor dialogul cu structuri care în orice caz nu au răbdare și nici interes să ne provoace doar ele la dialog. Este foarte bine dacă înțelegem deja de acum că, în ceea ce o privește, Uniunea Europeană trebuie să fie provocată la dialog și, având o cultură în acest sens, nu putem decât spera într-un rezultat pe măsură. Dacă deciziile forurilor europene sunt uneori anapoda în ciuda dialogului intens, al efortului de lobby, tradus în termenii noștri prin apologie, atunci cu atât mai procustiene ar părea ele dacă nu ar fi nicicum negociate sau cel puțin amendate.¹⁵ Celor care aduc în răspăr argumentul ineficienței și nu văd de ce Bisericele ar pierde vremea la Bruxelles de dragul unei cauze de la bun început pierdută, am putea să le readucem în memorie experiența Sfântului Ambrozie al Milanului, episcopul cunoscător de administrație și consilier al împăratului roman.

Deviza clubului european din care dorim să facem politic parte este în definitiv simplă: Cine nu este prezent, nu există.¹⁶ Cine are urechi de auzit, să audă!

IV.

Cultura dialogului.

Abilitatea comunicațională a Bisericii a fost de la început esențială în programul ei de evanghelizare a lumii și, mai cu seamă în primele secole dar și după aceea, de acceptare a ei drept partener social după ce va fi trecut prin valuri succesive de persecuții. Transformările aduse de primul deceniu post-comunist și procesul de integrare euro-atlantică au provocat la dialog și atitudine lumea creștină est-europeană. După experiența monologică a comunismului, cea a pluralismului și concurenței proiectează în cu totul alți termeni mesajul și vocea Bisericii. Biserica Ortodoxă Română, cea mai deschisă dintre toate Bisericele Ortodoxe în dialogul ecumenic¹⁷, se află în plină regăsire și precizare a instrumentelor de comunicare cu lumea și, structural vorbind, cu statul. La acest nivel, pentru moment, căutarea se

stângăcie de ambele părți. Confruntată cu un orizont absolut diferit de cel precedent, o bună parte a clasei bisericești diriguitoare resimte din plin crucificarea între „vocația“ autarhică (spațiul mioritic) și imperativul euro-atlantic (corectitudinea politică). Iată de ce, pentru a găsi o soluție cu adevărat mântuitoare, folositoare în deplinul înțeles moral și duhovnicesc al termenului, avem nevoie de cultura dialogului. Aceasta este cu atât mai utilă cu cât în plin post-modernism, în epoca amneziilor programate și a ierarhiilor culturale aberante, nimic nu mai poate fi considerat de la sine înțeles. Biserica trebuie să iasă de aceea din categoriile unice ale argumentelor istorice și să revină, ca în epoca primară, la cele cu caracter catehetic-apologetic. Cum însă atât cateheza cât și apologia au la bază întrebări și, cea din urmă mai ales, chiar provocări, dialogul este singura formă credibilă și eficientă de răspuns. În plus, dialogul evită raportările magisteriale, de sus în jos, mijlocind astfel realitatea profundă a împreună-pelerinajului pe calea către Împărăție.

Tradusă în realități cotidiene, cultura dialogului înseamnă așadar un contact mai susținut al Bisericii cu propriul laicat după ce, în prealabil, inclusiv clerul își va fi rearticulat comunitatea de comunicare. Prin propriul laicat, Biserica poate atunci ieși în întâmpinarea unor întrebări și neliniști până acum nesesizate și are astfel un punct de plecare mai realist în demersul ei de a oferi un răspuns, o cale.

În termenii teologiei de școală, cultura dialogului poate fi impulsionată printre altele prin înființarea unei catedre de gândire socială ortodoxă și prin reintroducerea studiului apologeticii. Acestea sunt prin metodă și instrumente de lucru deschise oricum dimensiunii ecumenice și sociale, pot așadar să abordeze un catalog larg de teme de graniță: de la încadrarea teologică a bogăției și până la Bisericile Ortodoxe și Europa, de la șansele mesajului creștin în post-modernitate la articulațiile spiritualității în orizontul sincretist actual. O astfel de abordare pusă conștient sub semnul limitei și al dialogului ar putea îndemna la reconsiderarea legăturilor dintre disciplinele teologice canonizate. Apologia și misiunea

care făceau la început amândouă parte, așa cum raportul dintre teologie și sociologie ar dezvălui noi metode și câmpuri de meditație și inițiativă pastorală. Pe scurt: o astfel de abordare ar pune în lumină teologia implicită sau teologia potențială ce se ascunde în multe domenii de cunoaștere emancipate ele însele de Biserică sau față de care aceasta nu a avut simpatie sau a căror existență a fost ignorată.

În raporturile cu statul, Biserica majoritară ar face bine să cultive pe lângă cultura dialogului acea neîncredere constructivă bazată pe conștiința faptului că, în cele din urmă, oricât de bune ar fi la un moment dat raporturile cu puterea profană, există în permanență riscul instrumentalizării sau al oficializării sau al domesticirii caracterului „scandalos” al credinței (în sens paulin). Chiar și cu riscul de a plictisi sau chiar dezamăgi prin apelul la fundamente, dialogul Bisericii cu lumea, prin propovăduire în primul rând, trebuie să își păstreze vivacitatea. Cultura dialogului, aplicată așa cum se vede mai cu seamă unor parteneri dacă nu ostili cel puțin indiferenți, nu înseamnă în nici un caz renunțarea la chemarea profetică a Evangheliei. Cum însă nu există profeții destinate pustiului, ci cetății, atunci este cazul să ne îndreptăm către ea într’un parcurs similar celui către Emaus dar de data aceasta către Ierusalimul devenit între timp amnezic.

NOTE

¹ Un astfel de paradox avea să îl experimenteze Biserica primară în timpul valurilor de persecuție. Brațul secular se transforma în vehicol soteriologic. Pentru aprofundarea acestui aspect vezi *Actele martirice*, Studiu introductiv, traducere și note de Pr. Prof. Dr. Ioan RĂMUREANU, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997; *Apologeti de limbă greacă*, Traducere, note și indici de Pr. Prof. Dr. T. BODOGAE/ Pr. Prof. Dr. Olimp CĂCIULĂ/ Pr. Prof. Dr. D. FECIORU, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997. Un excelent instrument de lucru pentru perioada primelor secole din istoria relației Bisericii cu puterea profană îl reprezintă crestomația de texte bilingve (greacă sau latină/ germană) din literatura creștină și pagană a epocii realizată de Peter GUYOT și Richard KLEIN, *Das fröhe Christentum bis zum Ende der Verfolgungen. Eine Dokumentation*, Sonderausgabe, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 1997. Instrumente de lucru similare pot fi găsite în mai toate limbile de circulație.

² Aici atingem tema factorilor neteologici de care trebuie să țină seama inclusiv istoriografia bisericească (de orice culoare confesională) dacă nu vrea să rămână cantonată

neconvingător între înșiruirea unor date fără noimă și apologia bazată pe o memorie selectivă. Luarea în serios a factorilor neteologici este utilă nu numai în tratarea istoriei raporturilor Bisericii cu „lumea“ ci și a raporturilor intercreștine. Charles WACKENHEIM, *Facteurs non-doctrinaux et réconciliation des Églises. Problèmes posés à l'Église catholique*, în: „Istina“ 38 (1993) 239-251, aici: 240-241, pune problema consecințelor metodologice legate de luarea în considerație a factorilor non-dogmatici/ neteologici și dă nu întâmplător drept exemplu istoria dezvoltării conceptului primațial roman citând cazul conciliului Vatican I: *Les facteurs non-doctrinaux mis en évidence par l'historiographie de Vatican I renforcent singulièrement l'argument théologique. A l'instar des conciles latins du Moyen Age et du Concile de Trente, Vatican I fut une assemblée romaine et non un concile „oecuménique“ au sens du premier millénaire. Les pressions constantes exercées par Pie IX risquent fort d'avoir porté ombrage à l'élaboration „conciliaire“ des décisions prises par Vatican I. Enfin et surtout, nombre d'auteurs catholiques se disent troublés par la coïncidence entre la proclamation d'un pouvoir spirituel exorbitant du pape et la perte imminente de sa souveraineté politique. La prise en compte de facteurs non-doctrinaux (psychologiques, institutionnels, historiques et politiques) rejoint ici la raison théologique pour opérer une différenciation à l'intérieur même du pôle dogmatique. Le terme de „doctrine“ est loin d'être univoque. La encore, le dialogue oecuménique peut et doit contribuer à clarifier le débat.* Deja în zorii mișcării ecumenice se făceau auzite voci care invocau mentalitatea ca factor important în dialogul interconfesional. Vezi André SZEPTICKY, *Deux mentalités (Orthodoxes et catholique)*, în: „Irénikon“ 5 (1926) 230-238, 6 (1926) 261-266. În bibliografia mai recentă întâlnim frecvent cel puțin trimiteri, dacă nu studii, referitoare la neteologicul dintr'un act sau gest teologic. Câteva exemple: Jean DELUMEAU, *Une crise inédite*, în: „Le Monde“ (5 juin 1979) 2, apud Yves CONGAR, *Diversités et communion. Dossier historique et conclusion théologique*, Éd. du Cerf, Paris, 1982, p. 13 (*Les principaux obstacles au succès de l'oecuménisme semblent désormais moins doctrinaux qu'administratifs*); Cesare VASOLI, *Il peso dei fattori non teologi: cultura, linguaggio, politica*, în: *Christian Unity. The Council of Ferrara-Florence 1438/39 - 1989*, ed. by Giuseppe Alberigo, Leuven, 1991, aici: p. 389-405; John BAYCROFT, *Memory as ecumenical Motive and Method*, în: *Mélanges à Jean-Marie Tillard*, Leuven, 1995, p. 63-73; Danilo Ceccarelli MOROLLI, *Il Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium e l'ecumenismo. Aspetti ecumenici della legislazione canonica orientale*, în: „Oriente Cristiano“ 1-2/ 1997, Palermo, 1998, aici: p. 17 (*fattori non-dogmatici nelle separazioni*), p. 21 (*la reciproca „negativizzazione“ dell'„altro“*); Vittorio PERI, *Lo scambio fraterno tra le chiese*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano, 1993, p. 407 (... *l'„uniatismo“, per le sue immediate connessioni pratiche e rivendicative, riesca facilmente a ridestare e a polarizzare tra i cristiani delle due Chiese un'invecchiata e sedimentata mentalità emotiva e polemica, ereditata sociologicamente dal passato.*), p. 453 (*Fattori non-teologici ... non sono per definizione negativi in assoluto per la vita e la crescita della Chiesa e, soprattutto, appaiono logati con nesso indissolubile alla stessa esistenza storica di una Chiesa nata dall'Incarnazione e presente nel mondo*), p. 461 (*Delineare o proporre una vita di comunione tra le Chiese, immaginandola avulsa dai fattori detti non-teologici ed estraniata dal loro gioco storico, sarebbe mera esercitazione scolastica oppure speculazione spiritualistica.*); Ernst Christoph SUTTNER, *Kirchliche und nichtkirchliche Gründe für den Erfolg abendländischer Missionare bei Christen im Osten seit dem Tridentinum*, în: „Öst-kirchliche Studien“ 35 (1986) 135-149; același, *Theologische und nicht-*

theologische Motive für die Unionen von Marča, von Uzhorod und von Siebenbürgen, în: „Ostkirchliche Studien“ 45 (1996) 136-145. Căderea comunismului, conflictele interconfesionale și criza mișcării ecumenice vor trezi interesul pentru aspectul mental, ideatic și emotiv, al dialogului ecumenic. Astfel, referitor la dialogul dintre Ortodoxie și Protestantism, tema importanței factorilor culturali-sociali a fost abordată printre altele în două conferințe ce au sintetizat, fiecare în parte, rezultatul discuțiilor în comunicate destinate publicului de specialitate: *Grundfragen der Verständigung zwischen westlichem Protestantismus und östlicher Orthodoxie*. Bericht über eine Tagung vom 7.-9. Februar 1997 in Dulliken (Schweiz) durchgeführt vom Schweizerischen Evangelischen Kirchenbund und dem Institut Glaube in der 2. Welt și *Kulturelle Aspekte bei orthodox-protestantischen Gesprächen und Begegnungen*. Konsultation der Konferenz Europäischer Kirchen und der Evangelischen Kirche in Deutschland (Hannover, 22.-25. November 1999). O întâlnire similară – *Facteurs non-doctrinaux et réconciliation des Églises* – a avut loc și la Strasbourg, în ianuarie 1993, organizată de către Le Groupe de recherches et d'études dogmatiques et oecuméniques (Gredo) de pe lângă Université des Sciences humaines de la Strasbourg. Referatele au fost publicate în: „Istina“ 38 (1993) 227 ș.u.

³ Eveniment editorial cu bătaie lungă, publicarea volumului realizat și prezentat de Ioan I. ICĂ jr. și Germano MARANI, *Gândirea socială a Bisericii. Fundamente — documente — analize — perspective*, Editura Deisis, Sibiu, 2002, reprezintă în fapt prima șansă a teologiei românești de a tematiza posibilele articulații sociale ale credinței. Operă a unui colectiv de autori catolici și ortodocși, *Gândirea socială a Bisericii* oferă o serioasă bază de dezbateri și, fapt important, deschide calea unui atât de necesar ecumenism local al faptei după mai bine de un deceniu de confruntări și suspiciuni.

⁴ Radu PREDA, *Biserica în stat. O invitație la dezbateri*, Editura Scripta, București, 1999. Cartea s-a născut tocmai din identificarea necesității dialogului pe această temă și din dorința confruntării situației de la noi cu cea din alte țări europene. Am reabordat această chestiune în studiul *Biserica în stat. Șansele și limitele unei dezbateri*, în: Caietele de studii liberale 1-2/ 2001, București, p. 20-51; textul a fost reluat (cu modificări) în: Ioan I. ICĂ jr./ Germano MARANI (ed.), *Gândirea socială a Bisericii. Fundamente — documente — analize — perspective*, Editura Deisis, Sibiu, 2002, p. 357-383. Vezi și studiul *Le statut juridique des Églises en Transylvanie dans la perspective de la nouvelle loi générale des cultes*, în: Babeș-Bolyai University/ Pázmány Péter Catholic University, *Theological Doctrines on the ideal Church-State Relation/ Doctrinile teologice privind o relație ideală dintre stat și Biserică*, Cluj University Press, Cluj-Napoca, 2000, p. 67-95.

⁵ Pentru istoria dezbaterii interbelice în jurul Legii Cultelor și inclusiv a statutului de „Biserică națională“ vezi volumul *Biserica noastră și cultele minoritare. Marea discuție parlamentară în jurul Legii Cultelor (1928)*, Îngrijire de ediție, studiu introductiv și note de Constantin SCHIFIRNET, Editura Albatros, București, 2000.

⁶ Vezi comunicatul final al juriului în revista Arhiepiscopiei ortodoxe a Vadului, Feleacului și Clujului: „Renașterea“ 7-8 (iulie-august 2002) 2.

⁷ Pentru viața bisericească în primii ani ai regimului comunist vezi volumul de documente editat de Cristina PĂIUȘAN și Radu CIUCEANU, *Biserica Ortodoxă Română sub regimul comunist: 1945-1958* (= Academia

totalitarismului, Colecția Documente), vol. I, București, 2001.

⁸ Textul și contextul declarației ierarhului sunt redate de Comunicatul Arhiepiscopiei Clujului: *Răspunzând uneia dintre întrebările de după conferința ținută la Casa de Cultură din Alba Iulia, IPS Bartolomeu Anania, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului, a declarat joi seara că la viitoarele alegeri parlamentare, anticipate sau nu, Biserica Ortodoxă Română va trebui să renunțe la rezerva pe care și-a impus-o și să intre direct în arena civică, nu ca partid sau formațiune politică, nici sprijinind un anume partid, ci ca factor major de orientare electorală, în special pentru categoria cetățenilor indeciși, cărora le va recomanda, la nivelul parohiilor; persoanele care urmează a fi promovate în Parlament, indiferent de apartenența sau inapartenența lor politică. Ierarhul a adăugat că e pregătit să facă o astfel de propunere în proxima sesiune a Sfântului Sinod.* Sursa: „Renașterea” 5 (1998) 1.

⁹ Textul Declarației sinodale: *În ședința de lucru din 23-25 februarie 2000, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a luat în examinare și poziția Bisericii în perspectiva alegerilor locale și ale celor generale din anul 2000. // Consecvent hotărârilor sale anterioare, Sfântul Sinod menține recomandarea făcută clerului în anul 1996, în aceleași împrejurări, de a se abține de la o politică militantă în cadrul partidelor. Clericii pot candida, numai ca independenți și numai cu aprobarea chiriarhului, pentru un loc în consiliile locale, atât în mediul urban cât și în cel rural. // Neștiindu-i indiferente binele, libertatea, demnitatea și prosperitatea spirituală și materială a Țării și a poporului român, Biserica Ortodoxă Română recomandă clerului său să sfătuiască pe credincioșii mireni din Adunările Parohiale – care de fapt o reprezintă în Consiliile Parohiale, Consiliile și Adunările Eparhiale – și care sunt capabili, activi și cunoscători ai problemelor bisericești și ale vieții sociale și politice românești, să candideze pentru forurile legislative sau administrative locale sau centrale. // Clericii care, în pofida acestor recomandări, vor candida și vor ocupa, chiar ca independenți, funcții în administrația de stat (primar, prefect etc.) sau mandate în Parlament, vor fi suspendați din activitatea parohială pe durata mandatului.* Sursa: „Renașterea” 3 (2000) 2.

¹⁰ Pentru o radiografie mai amplă vezi studiul lui Ioan I. ICĂ jr., *Dilema socială a Bisericii Ortodoxe Române: radiografia unei probleme*, în: Ioan I. ICĂ jr./ Germano MARANI (ed.), *Gândirea socială a Bisericii. Fundamente — documente — analize — perspective*, Editura Deisis, Sibiu, 2002, p. 527-564. Fragmente din acest studiu au fost publicate și în revista „Renașterea” 7-8 (iulie-august 2002) 8.

¹¹ Sugestivă este absența după mai bine de un deceniu de „implicare” a unor lucrări recente pe tema teologiei laicului. De referință rămâne în continuare volumul lui Liviu STAN, *Mireni în Biserică. Importanța elementului mirean în Biserică și participarea lui la exercitarea puterii bisericești. Studiu canonic-istoric*, Sibiu, 1939. Pentru aprofundarea din perspectiva istoriei Bisericii primare a locului și rolului laicilor în comunitatea eclezială vezi și studiul lui Teodor M. POPESCU, *Primii didascoli creștini*, în: același, *Biserica și cultura*, București, 1996, p. 79-182.

¹² Această revistă cu o existență scurtă dar cu valoare exemplară de durată a fost reeditată anastatic în volumul *Predania și un Îndreptar ortodox cu, de și despre Nae Ionescu teolog*, antologie prefăcută și realizată de diac. Ioan I. ICĂ jr., Editura Deisis, Sibiu, 2001.

¹³ Un posibil răspuns, sub forma spațiului alternativ de gândire și exprimare, îl poate oferi presa bisericească subestimată pentru moment înainte de toate de chiar cei care o comandă. Vezi pe această temă studiul meu *Antena Bisericii. Presa bisericească între propovăduire și imagine*, în: Institutul Ludwig Boltzmann pentru Studiul Problematicii Religioase a Integrării Europene, *Pentru o democrație a valorilor: strategii de comunicare religioasă într-o societate pluralistă*, Seminar internațional organizat la Colegiul Noua Europă, București, 30 noiembrie - 1 decembrie 2001, Colegiul Noua Europă, București, 2002, p. 83-102.

¹⁴ Vezi Declarația Cultelor pentru integrarea României în Uniunea Europeană (Snagov, 16 mai 2000), publicată în numărul cu tema *Ortodoxia românească și integrarea europeană* al revistei bilingve (română/germană) „Deisis” a Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania, Europa Centrală și de Nord, nr. 9-10 (2000), aici: p. 78-81.

¹⁵ Am cita aici recenta decizie a Parlamentului European referitoare la dreptul universal al femeilor la avort, decizie-recomandare puternic contestată nu numai de Biserici, dar și de organizații europene de femei atâtea vreme cât problema avortului este pusă în termeni ce înjosesc dimensiunea maternă a naturii feminine. Vezi traducerea unei luări de poziție din partea Vicepreședintelui Academiei pontificale pentru viață, Mons. Elio SGRECCIA, *Un document european emblematic*, în: „Renașterea” 10 (2002) 7.

¹⁶ Recent, în luna octombrie 2002, a început activitatea Biroul permanent de la Bruxelles al Patriarhiei Moscovei pe lângă instituțiile europene. Conducătorul episcop Hilarion Alfeyev, Biroul se adaugă reprezentanței Patriarhiei Ecumenice și celei a Bisericii Ortodoxe a Greciei. La 26 noiembrie 2002 a fost publicat primul număr al buletinului informativ, în format electronic, al Biroului Patriarhiei Moscovei. Informații detaliate pot fi obținute la adresele: info-en@orthodoxeurope.org sau info-fr@orthodoxeurope.org. Bisericele europene își fac doar cu greu auzită vocea la Bruxelles, inclusiv în Convenția Europeană. Din 105 membri doar unul (din Malta) este teolog. Cu toate acestea, se remarcă tendința preluării unor idei-forță ale doctrinei sociale catolice precum și a câtorva articulații specific creștine ale principiilor sinodalității și subsidiarității. Mesajul Bisericii Ortodoxe, care este mesajul unor țări cu statut de candidate la EU, este pentru moment relativ modest. Din păcate, nu s’ a ajuns încă la formarea unui **Consiliul ortodox european** format din reprezentanții Bisericii Ortodoxe locale și care, cu o singură voce, dar articulată în urma consultărilor, să propună soluții din perspectiva acestui Răsărit european ce mai dă încă insomnii, întemeiate sau nu, diriguitorilor europeni occidentali.

¹⁷ Biserica Ortodoxă Română este considerată una dintre cele mai deschise și mai îndrăznețe Biserici Ortodoxe în dialogul ecumenic mondial. Dialogul teologic cu Biserica Anglicană, început în al doilea deceniu al secolului trecut, dialogul teologic cu Biserica Evanghelică din Germania, cel mai avansat dintre toate dialogurile pe care această Biserică a Reformei din țara lui Luther o poartă cu celelalte Biserici Ortodoxe locale, participarea activă în structurile Consiliului Mondial al Bisericii și ale Conferinței Bisericii Europene (amândouă organizațiile cu sediul la Geneva) – toate acestea sunt argumente pentru o surprinzătoare formă de practicare a culturii dialogului. Un exemplu de ultimă oră îl constituie a X-a sesiune a dialogului teologic dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Evanghelică din Germania desfășurată în noiembrie 2002 la Cluj. Vezi textul final al întâlnirii în: „Renașterea” 11 (2002) 4-5.

